

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Rigorózní práce

Hrdelní tresty uložené mimořádnými lidovými
soudy v Plzni a Klatovech v letech 1945 až 1947

Karel Novák

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Rigorózní práce

Hrdelní tresty uložené mimořádnými lidovými
soudy v Plzni a Klatovech v letech 1945 až 1947

Karel Novák

Plzeň 2021

Autor děkuje všem vyučujícím, v čele s vedoucím Katedry historických věd panem Doc. PhDr. Lukášem Novotným, Ph.D. kteří mu v průběhu studia oborů Obecné dějiny a Moderní dějiny na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni předali své znalosti a zkušenosti a měli trpělivost s ním i jeho kolegy.

Děkuji velmi srdečně panu PhDr. Janu Lhotákovi, Ph.D. za první inspiraci k práci s primárními nevydanými prameny při výuce pomocných věd historických, na jejímž základě jsem se následně rozhodl zpracovat téma této práce.

Děkuji zejména panu PhDr. Karlu Řeháčkovi, Ph.D. ze Státního oblastního archivu v Plzni a Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni za nepřeborné množství cenných rad a vzácný čas, který se mnou strávil při plodných diskusích nad rodící se prací v roli vedoucího práce diplomové, a za první orientaci ve velmi bohatém archivním materiálu. Dík zaslouží i jeho pečliví spolupracovníci z badatelny téhož archivu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.

Obsah

Autoreferát	s. 2
Úvod	s. 6
Cíle práce	s. 14
Poznámky k metodice	s. 14
Členění práce	s. 19
Hodnocení pramenů a odborné literatury	s. 22
Kapitola 1 Retribuční soudnictví a MLS v Plzni a Klatovech	s. 29
Kapitola 2 Vrazi	s. 36
2.1 Wilhelm Frisch; 2.2 Friedrich Fritsch; 2.3 Josef Holík; 2.4 Karel Hradil; 2.5 Dr. med Johann Schrems; 2.6 Herbert Schunke; 2.7 Otakar Slunéčko; 2.8 Maxmilián Trávníček; 2.9 Franz Wotawa	
Kapitola 3 Bestiální sadisté, mnohonásobní univerzální zločinci	s. 49
3.1 Franz Bina; 3.2 Johann Dauer; 3.3 Karl Gotschi; 3.4 Hubert Groschup; 3.5 Otto Haas; 3.6 Adolf Jarolim; 3.7 Hermann Jochim; 3.8 Georg Kunze; 3.9 Friedrich Melzer; 3.10 Jakob Neubauer; 3.11 Georg Pittermann; 3.12 Josef Pravda; 3.13 Alois Sedláček; 3.14 Franz Schamberger; 3.15 Josef Spaniol; 3.16 Josef Sühs; 3.17 Václav Sýkora; 3.18 Alfred Thieme; 3.19 Franz Touschek	
Kapitola 4 Udavači	s. 80
4.1 Anna Benešová; 4.2 Matěj Dekr 4.3. Johann Dicker (a manželé Janáčkovi); 4.4 Josef Forst; 4.5 Konrad Göbel; 4.6 Rudolf Goll; 4.7 Dr. Georg Heintschel von Heinegg; 4.8 Rozálie Hošťálková; 4.9 Otakar Hubert; 4.10 František Kobras; 4.11. Ing. Karl Kowarschik 4.12 Anna Oberhell (a Franz Oberhell); 4.13 Margarete Pawlik; 4.14 Rudolf Petřík; 4.15; Martin Sellner; 4.16 Alfred Springer; 4.17 Josef Štěpán; 4.18 Václav Třeška (a Anna Benešová); 4.19 Karel Dostál; 4.20 Josef Urbánek	
Kapitola 5 Vlastizrádci a zrádci národa	s. 127
5.1. Max Altmann; 5.2 Alfred Baumann; 5.3 Karel Maryška; 5.4 Anton Liebl; 5.5 Georg Rohrbacher	
Kapitola 6 Organizátoři zločinů	s. 141
6.1 Erwin Janisch; 6.2 Wilhelm Klett; 6.3 Josef Kvapil; 6.4 Richard Lindner; 6.5 Dr. Reinhard Urban; 6.6 Franz Pilzweiger; 6.7 Josef Wex; 6.8 Heinrich Winkelhofer	
Kapitola 7 Výkon hrdelních trestů a některé diskutabilní aspekty exekucí	s. 159
Kapitola 8 Další dílčí výsledky výzkumu	s. 167
Kapitola 9 Analýza objektivitv soudů; příliš přísné a příliš mírné tresty	s. 173
Závěr	s. 182
Bibliografie	s. 184
Resumé	s. 191
Seznam zkratk a jejich vysvětlivky	s. 196
Příloha č. 1 – Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb.	s. 198
Příloha č. 2 – Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb.	s. 211
Příloha č. 3 – Dekret prezidenta republiky č. 137/1945 Sb.	s. 216
Příloha č. 4 – Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb.	s. 217

Autoreferát rigorózní práce

Hrdelní tresty uložené mimořádnými lidovými soudy v Plzni a Klatovech v letech 1945 až 1947

Karel Novák, 2021

Práce je sondou do retribučního soudnictví, kterým československá spravedlnost v letech 1945 až 1947 reagovala na zločiny, které se odehrály v době zvýšeného ohrožení Československé republiky. V tomto období, které retribuční dekrety prezidenta Edvarda Beneše, potvrzené Košickým vládním programem, definovaly od 21. května 1938 do 31. prosince 1945, bylo obyvatelstvo vystaveno působení velkého množství zločinců, kteří spáchali násobně větší počet zločinů různých kategorií.

Na území dnešního Plzeňského kraje působily dva mimořádné lidové soudy při Krajských soudech v Plzni a v Klatovech, jak to odpovídalo tehdejšímu regionálnímu uspořádání státu. Zpracovat celou jejich agendu v plném šíři se vymyká rozsahu rigorózní práce, původně vypracované jako práce kvalifikační. Autor se proto rozhodl volit formu sondy do činnosti obou těchto MLS a zaměřil ji na hrdelní ortely, uložené těmito soudy podle velkého retribučního dekretu. Ten je v plném znění uveden jako jedna z příloh práce. Analýza nejvyšších trestů je samozřejmě hlavním cílem práce, v níž jsou ovšem již v úvodu vytyčeny i cíle další, jako je například analýza samotných výkonů hrdelních trestů s uplatněním odborného lékařského hlediska nebo posouzení, zda v některých případech postupovaly MLS příliš přísně a v jiných příliš shovívavě. Některé další cíle vyplynuly postupně až v průběhu archivního bádání.

Z celkem 25 MLS včetně Národního soudu v Praze je na území našeho státu až dosud zpracována jen část jejich celkové hrdelní agendy. Zatímco hrdelní tresty MLS v Klatovech jsou monograficky publikovány v knize Václava Jiříka Klatovské oprátky, rozsahem dvojnásobná hrdelní agenda MLS v Plzni, obnášející 40 trestů smrti, se dosud nedočkala podrobnějšího zpracování a uveřejnění. To však neznamená, že by se MLS v Plzni nezabývaly jiné práce z jiných hledisek, až už jde o pohledy

právnícké či o pohledy odborného archivnictví. Jejich hodnocení je věnována část úvodu práce.

Rozhodující nosnou částí rukopisu je analýza soudních spisů všech hrdelních ortelů obou soudů, včetně spisů těch zločinců, kteří nakonec výkonu navrženého nebo již soudem uloženého hrdelního trestu z různých důvodů unikli. MLS v Plzni uložil 40 hrdelních trestů, MLS v Klatovech, jehož celková agenda byla zhruba poloviční, dvacet. Z celkového počtu 713 hrdelních trestů, uložených 25 MLS v českých zemích, je tedy v rigorózní práci zpracováno 8,4 % z nich. Charakteristika zločinců a jejich zločinů, průběhy přípravných řízení, obsahy některých svědeckých výpovědí, hlavních přelíčení, rozsudků i protokolů o výkonu trestu jsou shrnuty zhuštěnou formou do stručných kazuistik, které dovolily klasifikovat jednotlivé zločiny do pěti kategorií, definovaných v jednotlivých částech práce. Jsou jimi kapitoly věnované vrahům, bestiálním sadistům a univerzálním zločincům, udavačům, vlastizrádcům a zrádcům národa a konečně organizátorům zločinů. Právě u nich, byť zdaleka nepředstavují početně největší skupinu, je počet jejich obětí nejvyšší.

Jednotlivé kazuistiky, které vytvářejí základní kostru celé práce, bylo však někdy obtížné, až nemožné zařadit do jednotných kategorií schematicky vymezených typů zločinů a při jejich hodnocení bylo nutné ponechat prostor pro jisté překrývání se a vzájemné prolínání se zločinné činnosti pachatelů. Některým zločincům věnoval autor větší pozornost, ať už proto, že malá část z nich nakonec unikla hrdelnímu trestu a bylo možné sledovat jejich osud i dále v budoucnosti, anebo též proto, že bádání je do jisté míry cíleně soustředěno na zločiny z tehdejšího správního okresu Rokycany, který autor důvěrně zná, a pokusil se tím o skromný příspěvek k jeho moderní historii. Vždy se v rámci možností snažil, aby památka obětí, z nichž některé lze označit hrdinnými vlastenci, nebyla překryta detaily ze života zločinců.

Mezi zločinci, odsouzenými k smrti, převažují Němci nad Čechy zhruba v poměru 2:1, ale mezi jejich oběťmi je poměr velmi výrazně opačný, pokud ovšem není vzata do úvahy skutečnost, že většina Židů, u nichž počet obětí představoval tisíce, se například v Plzni před obdobím zvýšeného ohrožení republiky většina hlásila k německé národnosti. Ojediněle jsou oběťmi hrdelně potrestaných zločinců i Rusové, Chorvati a u některých obětí nebylo možné jejich národnost zjistit. Tento

zjednodušený národnostní pohled je uveden záměrně proto, aby ukázal, že práci jde o problematiku mezinárodní, nikoli jen regionální.

Už pouhou analýzou faktů, vytěžených sondou, bez předchozího ovlivnění odbornou literaturou, bylo možné dospět k závěru, že na činnost obou soudů nelze nahlížet černobíle a zcela samozřejmě ani dnešními měřítky. Podařilo se upřesnit jak klady, tak některé zápory retribuací a při komparaci s odborným písemnictvím a dalšími prameny následně zjistit, že autorův výsledný názor nejen není osamocený, ale naopak vzájemně koresponduje s tvrzeními jiných badatelů v publikacích, které se týkají některých dalších MLS. V tématu se prolínají hlediska několika věd. Vedle historie jsou jimi i pohledy právní, politické, medicínské, a pokud jde o cenu lidského života a otázku trestu smrti, i pohled filozofický. Autor se snažil přistoupit k problematice z hlediska historického, ale dalším vědám se samozřejmě nemohl zcela vyhnout.

Ocenil jako klad, že největší část hrdelních trestů byla v komplikovaných podmínkách, v jakých soudy v poválečném období pracovaly, uložena spravedlivě a byla vykonána z hlediska tehdejší doby humánním způsobem, který sám posoudil velmi detailně, a navíc, na rozdíl od všech citovaných historiků, i s uplatněním odborného lékařského hlediska s využitím své kvalifikace. Tato část práce je jeho osobním pokusem o originální vklad na poli bádání v oblasti MLS vyjádřit se i k podrobnostem průběhů jednotlivých poprav a korigovat některé dosavadní laické pohledy, včetně pohledů některých historiků.

Stejně jako několika historikům, kteří se před touto prací zabývali problematikou některých jiných MLS, neuniklo ani autorovi několik případů, u nichž jak MLS v Plzni, tak MLS v Klatovech vynesly hrdelní ortel hypoteticky buď příliš přísně, anebo naopak tam, kde by tento trest byl býval podle litery zákona namíste, ale nebyl bez jednoznačného odůvodnění uložen, příliš shovívavě. Těmto hypotetickým pohledům je na konci práce věnována zvláštní kapitola. Porovnáním vlastních výsledků s odbornou literaturou autor dospěl k závěru, že MLS v Plzni i MLS v Klatovech patřily mezi MLS českých zemí k těm přísnějším, nikoli však k těm vůbec nejpřísnějším.

Při studiu archivních pramenů, při jejich zpracování i při konstrukci závěrů vyvstala opakovaně otázka, do jaké míry se československému retribučnímu

soudnictví podařilo objektivně vyrovnat s velmi temným obdobím našich dějin, jaké mělo kladné a jaké záporné rysy a zda snese srovnání s obdobnými oblastmi československé a české spravedlnosti pozdějších období. Tento problém autor v práci vědecky neřešil, neboť se táhne až do dnešních dnů, nicméně v závěru práce hypoteticky uvádí, že retribuční soudnictví, reprezentované konkrétně MLS v Plzni a v Klatovech, může být inspirativním příkladem pro moderní justici, která se zdaleka nevyrovnala se zločiny naší minulosti, jak by bylo třeba, jak by to veřejnost očekávala a zejména jak by to potřeba mravní obrody národa po obdobích totalitních režimů zasloužila. Rozhodně při studiu jednotlivých spisů zaznamenal u obou MLS více snahy o nalezení spravedlnosti, než právního purismu, typického pro poslední období naší historie a pro současnost.

Úvod

Práce představuje sondu do činnosti mimořádných lidových soudů v Plzni a v Klatovech v letech 1945 až 1947. Tyto soudy, ustavené dekretem prezidenta Československé republiky Edvarda Beneše č. 16 z roku 1945, měly na území Plzeňska a Klatovska, stejně jako MLS v jiných regionech, za úkol zajistit v rámci tehdejších možností a v rámci tehdejšího práva spravedlnost a potrestat zločiny, spáchané v období zvýšeného ohrožení Československé republiky.¹ Toto rozhodné období bylo zákonem vymezeno jako časový úsek od 21. května 1938 do 1. prosince 1945.²

Obrovské množství zločinů, spáchaných v období 1938 až 1945 nejen na území Československé a Česko–Slovenské republiky a zejména pak na území Protektorátu Čechy a Morava, ale i pouhého tehdejšího Plzeňska a Klatovska a těch jejich částí, které se po německém záboru staly součástí Říšské župy Sudety (Reichsgau Sudetenland), není možné v plném rozsahu seriózně zpracovat a analyzovat v rámci pouhé rigorózní práce, která se zrodila jako práce diplomová. Přesto se však tato práce pokouší předložit alespoň dílčí realistický obraz této neradostné kapitoly našich dějin.

Retribuční dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše, připravované již v londýnském exilu a přijaté bezprostředně po druhé světové válce, definovaly nejen výše uvedené období, ale též klasifikovaly jednotlivé zločiny a kodifikovaly tresty.³ Tyto důležité údaje a podrobnosti tato práce detailně právně nezkoumá, ale jsou uvedeny jako její východiska a zařazeny jako přílohy. Aplikace retribučních zákonů znamenala možnost vyrovnat se s jedním z nejtemnějších období české národní minulosti a sonda, kterou je tato práce, může být i jistým vodítkem pro srovnání s dalšími pokusy, které proběhly v období od ukončení retribučního soudnictví, když krátce dočasně pokračovaly v letech 1968 a 1969, a které od listopadu 1989 probíhají, byť jen s dílčími úspěchy, dosud.

Zvěrstva totalitních režimů zničila stamilióny lidských životů. Nešlo jen o jejich přímé ztráty, čítající desítky až stovky miliónů obětí, ale i o jejich další výrazné

¹ JECH, Karel, KAPLAN, Karel (ed.), *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Brno 1995.

² TICHÝ, Petr, *Retribuční soudnictví*. Diplomová práce, právnická fakulta ZČU v Plzni. Plzeň 1998, s. 6–16.

³ Dekrety prezidenta republiky č. 16, 17, 137 a 138 /1945 Sb. jsou doslovně uvedeny v přílohách této práce.

znehodnocení a o více či méně nezvratná poškození těch, kteří nejhorší formy projevů totalit, tedy válečné konflikty, genocidu i jiná řádění zločineckých organizací a zvrhlých jednotlivců, přečkali. Podlomená zdraví obětí, nenapravitelné zásahy do života rozvrácením rodin, nezvratné vykořenění z domovského prostředí, narušení zdravého vývoje dětí a dospívající mládeže, částečné vyhlazení či omezení elit mnoha národů a mnoho dalších dopadů lze zcela jistě zařadit do kategorie zničených životů, vedle samotných vražd, zabití a jiných mechanismů ztrát životů. Každé tragické období, analogické protektorátní době nesvobody, poznamená i mravní integritu jedince a morální vědomí národa, zejména když totalitní režim systematicky usiloval o zničení jeho elit a bránil jejich novému růstu.

Pokud jde o přímé ztráty životů, převyšuje nepochybně 365 000 obětí nacistického režimu v celém Československu v letech 1938 až 1945 počty obětí komunismu v období pozdějším. Uvážíme-li však délku trvání totalitního komunistického režimu v ČSR a ČSSR a jeho dopad nejméně na celé dvě, spíše však na tři generace, není hodnocení již tak jednoznačné. A samozřejmě naprosto opačné je v bývalém SSSR, Číně (ČLR), Kambodži a dalších zemích s totalitárními režimy, opřeny o marxistickou a pseudomarxistickou ideologii a demagogii. Je bohužel zřejmé, že většina zločinů a zločinců komunistického období nebyla potrestána vůbec anebo pokud potrestána byla, pak jen nedostatečně. Kde nebyl, či spíše nemohl být žalobce, nebyli ani soudci. V tom se zločiny nacismu, souzené dle retribučních dekretů, přece jen liší, neboť snaha poválečného československého státu o jejich potrestání je nepopíratelná.

Právě proto, že vyrovnání se s minulostí nezřídka až do dnešních dnů selhalo nebo často uvázlo na mrtvém bodě, jeví se srovnání s postupy retribučního soudnictví po druhé světové válce jako podnětné a hodné zamyšlení. Práce si sice neklade ambici toto srovnání důsledně provést, ale jedním z jejích cílů je být k tomu alespoň stimulem a poskytnout k tomu alespoň dílčím způsobem dosud neuveřejněná zjištění.

Z tohoto úhlu pohledu by měl být každý pokus o potrestání zločinů totalitních režimů a jejich představitelů a přísluhovačů vnímán pozitivně, bez ohledu na nezpochybnitelnou skutečnost, že spravedlnost retribučního soudnictví mnohdy nebyla dokonalá a nesla s sebou v některých případech i chyby, anebo v určitých směrech

přínejmenším dodnes vzbuzuje pochybnosti, ať již oprávněné či nikoli.⁴ Z toho vychází i tato práce, která analyzuje hrdelní tresty vynesené dvěma výše uvedenými soudy. Je přitom jejím dalším cílem se k těmto výše uvedeným pochybnostem v rámci možností vyjádřit.

Hned v úvodu je nutné vysvětlit, proč byly k provedení této sondy zvoleny právě hrdelní tresty. Do jisté míry je přitom nezbytné překročit hranice historických věd a přejít i na pole práva, etiky, medicíny i jiných disciplín a nevyhnout se ani úvahám filozofickým. Jednou z nich je i věčně živá úvaha o hodnotě lidského života a o trestu smrti.

Ve většině vyspělých civilizací byl a je lidský život považován za nejvyšší hodnotu. Proto také trest smrti byl v lidské historii a je i v současnosti obvykle považován za trest nejtěžší. Přesto se lze setkat i s jinými pohledy. Mezi mnohými možnými příklady je zvolen postoj jedné z velkých osobností 20. století, Winstona Spencera Churchila.⁵

Aby byl trest smrti ještě zostřen, byly v minulosti vymyšleny a realizovány extrémně kruté až nelidské způsoby jeho vykonání, ale na druhé straně byla k psychickému ulehčení u vybraných odsouzených osob umožněna takzvaná čestná smrt nebo čestný způsob poprav, přinášející odsouzenici možnost psychického vyrovnání a úlevy. Zejména je pro tuto eventualitu typický japonský civilizační okruh.⁶ Již v úvodu práce je rovněž nutné zdůraznit, že retribuční soudnictví v ČSR, reprezentované mimořádnými lidovými soudy, bylo v tomto ohledu dosti humánní a dbalo na relativně korektní zacházení s obžalovanými a odsouzenými osobami, samozřejmě v rámci tehdy platných zákonů a prováděcích předpisů i tehdejších mezinárodních zvyklostí. Dělo se tak přesto, že šlo ve své podstatě o soudy stanné, a přesto, že bylo v živé paměti soudů i celého národa, jak nesrovnatelně nelidsky si počínaly stanné soudy a další instituce a jednotlivci, sloužící takzvané spravedlnosti v období nacistické

⁴ CIGLBAUER, Jan, *Hrdelní případy Mimořádného lidového soudu České Budějovice 1945–1948: potrestání kolaborantů, udavačů a válečných zločinců z Českosobudějovicka, Jindřichohradecka a Českokrumlovska*. Praha 2018, s. 58–64.

⁵ GILBERT, Martin, *Churchill. Život*. Praha 2002, s. 213–214. Winston Churchill navrhl v roce 1910, kdy byl ministrem vnitra Spojeného království, milost vojákovi, odsouzenému k trestu smrti za vraždu manželky. Ten se záhy nato oběsil, neboť doživotní trest považoval za mnohem horší než smrt. Ještě desítky let poté, co byl zbaven povinnosti rozhodovat o milosti v těchto situacích, pronásledovaly jinak povahou tvrdého Churchilla otázky na toto téma.

⁶ KODET, Roman, *Příběh samurajů*. Praha 2018, s. 221.

okupace.⁷ Ne vždy se to ovšem poválečné spravedlnosti dařilo do všech důsledků a neznámá to, že by se se zločinci vždy a všude zacházelo s maximální ohleduplností. I po válce se mezi českými dozorcí a dalšími osobami, které měly s retribučním soudnictvím co do činění, vyskytla nějaká odsouzení hodná výjimka, která ovšem představuje selhání lidského faktoru, nikoli samotného právního principu. Při studiu záznamů z hlavních přelíčení autor nikde nezjistil skutečnost, že by si obžalovaný stěžoval na nehumánní zacházení ve vazbě. Určité pochybnosti jsou ale níže vysloveny, pokud jde o kvality osobností popravčích.

Hrdelní tresty představují co do jejich počtů zcela přirozeně jen významně menší, až zlomkovou část rozsudků MLS.⁸ Navzdory tomu však lze jejich prozkoumání a zpracování považovat za mimořádně vhodnou sondu do celkové činnosti MLS, a to z několika následujících důvodů.

Je obvyklé a samozřejmě zcela správné, že právě nejtěžší tresty jsou zpravidla soudy dobře fungujících právních států navrhovány po zralé úvaze žalobců, po co nejdůkladnějším dokazování a po velmi důkladné úvaze celého senátu soudu. V této práci lze nalézt příklady případů, u nichž soud nedospěl k výroku o trestu jednomyslně a v příslušných částech práce je poukázáno na některé nedostatky, rozpory a sporné výroky. Vedle toho je částečné kritice podrobena i úroveň některých soudců z lidu. Navíc hrdelní tresty byly vždy obvykle více než tresty jiné pod drobnohledem veřejného mínění a byly v očích široké veřejnosti jakýmsi lakmusovým papírkem, signalizujícím na jedné straně spravedlivý trest za krutou až patologickou nemilosrdnost odsouzených zločinců, který může pro pomstychtivou část veřejnosti představovat satisfakci až vendetu. Na straně druhé však některé výroky senátů mohou signalizovat případnou nemístnou shovívavost soudu.⁹ Přesto by mělo být samozřejmé, že právní pohled a konečný verdikt soudu nesmí být ve vyspělé demokracii ovlivněn veřejným míněním a má se řídit jedině zákony. Avšak v mimořádných podmínkách obnovující se demokracie, v nichž se poválečné nálady českého obyvatelstva učitě projevovaly, nebyla eliminace zevních tlaků, myšleno

⁷ *Bestie Ruth*, Český rozhlas radiožurnál, 5. 8. 2017.

⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prezidiální. spis, kart. č. 1 (149). Přehledná tabulka, v závěru spisu. Nemá č. stránky.

⁹ CIGLBAUER, s. 61–62.

nepřímých, snadná a lze reálně předpokládat, že ani nebyla důsledně možná. Přímé tlaky na soud autor ve studovaných archivních pramenech nezaznamenal a v této práci se jimi tedy zabývat nemůže, ani to primárně nehodlal činit. Jsou naopak prokazatelně nechvalně známé z padesátých let, ale jejich absolutní vyloučení není zřejmě možné ani v časném poválečném období.

Odedávna ovšem existovaly a stále ještě existují i jiné způsoby nazírání na etický a filozofický problém hrdelních trestů. Mnohé z nich však nejsou typické pro euroatlantický civilizační okruh. Příkladem může být i citát, který na dvou místech své monografie uvedl lord Russel z Liverpoolu, aby ukázal, jak může být původně ušlechtilý morální kodex japonských samurajů zneužit k nejnižšímu účelu: „*Jsme rytíři bušidó., vojenská šlechta Země vycházejícího slunce. Nepopravujeme při západu, ale při východu slunce.*”¹⁰ Russel po tomto citátu uvedl nepřehledné množství příkladů zbabělého běsnění těchto rytířů. Koneckonců slovo hrdelní zdaleka nevystihuje všechny způsoby poprav a usmrcování v minulosti, včetně těch v období nacismu a dalších totalit realizovaných. Západní civilizace postupně ustupuje od trestu smrti a odůvodňuje tento přístup řadou argumentů, jejichž rozbor a hodnocení ovšem nejsou cílem a obsahem této práce. Na tento problém narazila v jedné ze svých studií i Kateřina Lozoviuková.¹¹

Od konce 18. století byla ve Spojených státech amerických, ve Francii a postupně i v dalších státech ústavně zakotvena základní lidská práva, mezi nimiž právo na život vždy stálo na čelném, ba skoro vždy na nejvyšším místě. Souběžně se vyvíjel i pohled na trest smrti a objevovaly se mnohé další otázky.¹² Tyto otázky, uvedené v poznámce pod čarou nebo otázky jim podobné se více či méně vynořovaly před autorem při studiu jednotlivých případů zločinců, jejichž koncentrovaný popis tvoří základ této práce. Jejím vzdáleným a jen těžce dosažitelným cílem je samozřejmě snaha pokusit se

¹⁰ Lord RUSSEL Z LIVERPOOLU, *Rytíři Bušidó*. Praha 2012, s. 5 a 231.

¹¹ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Tresty smrti uložené Mimořádným lidovým soudem v Liberci*. In: Fontes Nissae, 9, 2008, s. 73–108.

¹² Je vůbec trest smrti ve vyspělé demokratické společnosti přípustný a je přípustný vůbec? Je přípustný jen za mimořádných společenských okolností? Kdo má, byť jen za mimořádných okolností, o trestu smrti rozhodovat, podle jakých zákonů a pravidel a jak má výkon trestu probíhat? Mohou být nejdelsí tresty na svobodě, dnes známé pod termínem tresty odnětí svobody, vykonávané v nejtěžších podmínkách a zotřované dalšími opatřeními, horším trestem, než je trest smrti? Jak i ve vyspělé společnosti vyloučit selhání justice?

s těmito otázkami vyrovnat. Hlavním cílem je ovšem pouze provést střízlivou analýzu činnosti obou MLS při ukládání a realizaci nejvyšších trestů.

Problematika poválečných stanných soudů v Československu let 1945 až 1947 a posléze i 1948 je jak z pohledu domácí historiografie, tak ale i z pohledu mezinárodního otázkou navýsost citlivou. Lze tvrdit, že je stále ještě otázkou jen omezeně probádanou, a to i přes nezanedbatelný přínos prací posledních let.¹³ Do problematiky se promítají jak dopady zločinů, spáchaných za druhé světové války, tak již také nástup totalitárního komunistického režimu ve druhé polovině čtyřicátých let dvacátého století ve východním bloku i v samotné ČSR. Tehdy se zejména ze strany komunistů, usilujících o získání rozhodující moci, stupňoval tlak na rychlou činnost a na tvrdé postupy MLS a postupně vzrůstaly snahy komunistické strany získat vliv i přímo v nich samotných. Cesty byly různé, ať už prostřednictvím stranicky dosazovaných soudců z lidu nebo skrze různá tendenční svědectví a posudky národních výborů, které od nich byly nezdědka MLS požadovány.¹⁴ Aby se však vše nespádalo jen na pomstychtivost komunistů i dalších, často horlivě zapálených osob, sluší se objektivně uvést i citát z výjádření prezidenta Edvarda Beneše: „*Je třeba, abychom si mnoho vyřídili sami ihned v prvních dnech osvobození, aby všech vinných nacistů co nejvíce od nás uteklo ze strachu před občanskou revoltou proti nim v prvních dnech revoluce a aby co nejvíce těch, kteří se budou jako nacisté bránit a klást odpor, bylo v revoluci pobito. Kdo zaslouží smrt, má být likvidován – ať bouří lidovou, ať mocí vojenskou – hned po převratu a v prvních dnech režimu. Nepochybní zrádci mají zmizet v prvním rozmachu revoluce a nejlépe vojenskou a lidovou bouří a revolucí.*”¹⁵

K tvrdému vyrovnání se zločinci, ale i s mnoha nevinnými krátce po skončení války v Československu došlo a je dodnes předmětem zájmu historiků i dalších institucí i jednotlivců z domova i ze zahraničí. Nezdědka se jednalo o velké tragédie. Teprve týdny až měsíce po této první fázi spontánní nápravy či mnohde spíše odvety, včetně neoprávněného kořistění takzvaných revolučních gard, začalo období, kdy

¹³ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Nationale Neudefinition durch Vertreibung. Die Abrechnung mit NS-Verbrechern und Kollaborateuren in den Böhmisches Ländern*. In: *Kriegserfahrung und Nationale Identität in Europa nach 1945. Erinnerung, Säuberungsprozesse und Nationalgedächtnis*. Paderborn 2009, s. 298–314.

¹⁴ Příklady lze nalézt snad nejvíce v neoprávněně uloženém trestu smrti u Alfreda Baumanna a v posudcích řady tehdejších nově ustavených místních národních výborů na Chodsku.

¹⁵ FROMMER, Benjamin, *Národní očista: retribuice v poválečném Československu*. Praha 2010, s. 69.

zahájily svoji činnost v rámci retribučního soudnictví MLS.¹⁶ Závěrečným mezníkem pro tuto práci je 4. květen 1947, kdy bylo oficiálně ukončeno první období retribučního soudnictví, v němž se postupovalo podle takzvaného velkého retribučního dekretu.¹⁷

To, co se reálně dělo v tzv. druhé fázi retribučního soudnictví, realizovaného podle tzv. malého retribučního zákona, tedy ve fázi, která byla znovu zahájena po komunistickém puči v únoru 1948. To již komunisté bez skrupulí důrazně prosazovali mezi soudce z lidu své spolehlivé exponenty a MLS byli souzeni nikoli již jen zločinci z období vymezeného touto prací, nýbrž soudobí úředníci, podnikatelé a hlavně režimu další nepohodlné osoby. Tato fáze retribucí však již nespadá do problematiky této práce. U MLS v Plzni a v Klatovech navíc nebyl již v té době vynesena v rámci retribučního soudnictví podle tzv. malého retribučního zákona žádná hrdelní trest. U jiných MLS se tak však ještě tu a tam stalo. Nejvyšší tresty se ovšem komunisté chystali vynášet zanedlouho poté v rámci vykonstruovaných zmanipulovaných procesů. Proto sonda končí ortely vyneseny těsně před 4. květnem 1947, přičemž však ještě sleduje osudy těch několika zločinců, kteří navrženým nebo uloženým trestům smrti nějakým způsobem unikli.

Otázka hrdelních trestů vynesena MLS se jeví být o to více citlivou a ožehavou, že až na řídké výjimky byly rozsudky v souladu s literou zákona okamžitě vykonány. Opravné prostředky u soudů vyšších instancí neexistovaly, neboť MLS žádné vyšší instance neměly. Právě v tomto uspořádání se nejvíce projevil stanný charakter retribučního soudnictví. Možnost milosti prezidenta republiky byla v praxi jen málo reálná, byť teoreticky ne zcela nemožná, zejména poté, co byly před koncem prvního retribučního období zřízeny přímé telefonní linky od jednotlivých MLS do příslušné kanceláře ministerstva spravedlnosti, která pro prezidenta republiky žádost o milost zpracovávala. Podání žádosti o milost nemělo navíc odkladný účinek a popravy byly nařizovány do dvou hodin po vynesení rozsudku. Odsouzenec mohl nanejvýš požádat o odklad popravy o jednu hodinu. Stávalo se tak jen u menší části případů. Lozoviuková zjistila, že prezident republiky udělil milost ve třech případech hrdelních

¹⁶ Revoluční gardy byly tehdy slušnými současníky často označovány jako gardy rabovací – pozn. autora dle vyprávění pamětníků.

¹⁷ TICHÝ, s. 6–16.

trestů u MLS v Chebu, ve dvou u MLS v Litoměřicích a ve třech případech u MLS v Mladé Boleslavi. Uvedla i zajímavé zjištění, že o těchto případech byla prezidentská kancelář vždy informována již předem, před hlavním přelíčením a před předpokládaným vynesením rozsudku s hrdelním ortelem.¹⁸

Skutečnost, že někteří nejbližší přírodní příbuzní odsouzených a popravených zločinců i někteří pamětníci stále ještě žijí, stejně jako jejich potomci dalších generací, je zajisté neobyčejně citlivá, zejména má-li být vědecká komunita i široká veřejnost informována o různých zločinech, mnohdy bestialních, a o jednotlivých konkrétních zločincích absolutně otevřeně. Některé práce, citované níže, se někdy vyhýbají uveřejnění jmen zločinců, ať už jde o tresty hrdelní nebo i ostatní.¹⁹ V tomto směru lze snad pochopit práce, pocházející z prostředí právního a analyzující zejména právní pohledy na retribuční soudnictví.²⁰ Statistiky jména nepotřebují. Historik však má povinnost popsat jednotlivé historické skutečnosti maximálně přesně a pravdivě, bez ohledu na jejich současné společenské konsekvence.²¹ Právě proto je hlavní část této práce opřena o badatelskou práci v archivu, tedy o primární nevydané prameny. Konkrétně se jedná o rozsáhlé soudní spisy uložené v SOA v Plzni ve fondech MLS Plzeň a MLS Klatovy. Odborná literatura tvoří jen doplňující, byť nezbytnou a přínosnou součást heuristické základny práce.

MLS v Československu se zabývali a zabývají mnozí autoři z různých úhlů pohledu. Již v období komunistické totality byla podrobně zpracována problematika protifašistického odboje, nezdědka tehdy z ideových důvodů hlavně ta část, nazývaná někdy ne zcela přesně odbojem komunistickým. Upozornil na to například ve své práci z roku 1995 Řeháček.²² Po nastolení demokratických poměrů po roce 1989 nebyli již badatelé ideologicky omezováni, směřováni a kontrolováni režimem a od té doby stále přibývá sekundárních pramenů, které se snaží o co největší důkladnost a hlavně o objektivitu.

¹⁸ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Tresty...*. In: *Fontes Nissae*, IX, 2008, s. 76.

¹⁹ TICHÝ, s. 6–145.

²⁰ POVÝŠILOVÁ Petra, *Mimořádný lidový soud v Plzni a jeho agenda*. Diplomová práce, Právnická fakulta ZČU, Plzeň 2018.

²¹ V průběhu archivního bádání autor zjistil, že jak některé příbuzné obětí či svědky událostí, tak také některé přímé potomky zločinců osobně zná nebo znal.

²² ŘEHÁČEK, Karel, *Zločinná role Klatovského gestapa*. Diplomová práce, Pedagogická fakulta ZČU v Plzni. Plzeň 1995, s. 1.

Cíle práce

Autor si původně vytyčil jen několik cílů, z nichž některé důležité již byly zmíněny. Rozhodl se provést analýzu všech hrdelních ortelů a snažit se odsouzené osoby klasifikovat podle druhu jejich zločinné činnosti. Dalším cílem, který je nejspíše mezi dosavadními pracemi originální, je posoudit exekuce hrdelních trestů z odborného pohledu lékařské vědy a využít přitom svou vlastní odbornou kvalifikaci a zkušenosti lékaře i soudního znalce. V případě nalezení chybných nebo sporných postupů soudů snažit se je v rámci možností objasnit a vyhodnotit. Základním cílem je i snaha posoudit, zda retribuční soudnictví a konkrétně činnost MLS v Plzni a v Klatovech byly společensky přínosné, zda splnily spravedlivá očekávání a tedy zda zaslouží spíše kritiku nebo spíše kladné hodnocení. Již v úvodu zmíněným cílem je rovněž vyjádřit se k otázce, zda retribuční soudnictví mohlo mít přínos pro budoucnost a zda jej představuje dodnes. V průběhu několikaletého bádání však autor narazil na řadu dalších problémů a otázek, které ho inspirovaly vytyčit si i další dílčí cíle. Jsou definovány na příslušných místech práce a shrnuty v jejím závěru.

Poznámky k metodice

Původní snahu ohraničit dílo předepsaným rozsahem kvalifikační diplomové práce se vzhledem k velkému množství rozsáhlých primárních pramenů nepodařilo dodržet ani poté, co studium činnosti obou MLS, tedy bádání a následné zpracování, bylo omezeno jen na hrdelní tresty a bylo upuštěno od zamýšleného současného zpracování trestů doživotních, o němž autor původně rovněž uvažoval. Tím se práce rozrostla do rozsahu, který může umožnit aspiraci na uznání za práci rigorózní. Jiní autoři, kteří našli inspiraci a současně dostatek energie, aby tuto problematiku zpracovali, většinou rovněž zúžili svůj pohled na některý z celkem 25 MLS v českých zemích.²³ Tyto jejich sondy a analýzy jsou velmi cenné, neboť jiným badatelům i čtenářům dovolují ponořit se do větších podrobností tématu, byť někdy jde spíše o jednotkové, než o desítkové počty hrdelních ortelů.²⁴ Autorovi této práce pak dávají možnost provést komparaci s

²³ CIGLBAUER, s. 8–64.

²⁴ LOZOVIUKOVÁ, Tresty..., s. 74.

jejich výsledky, jakkoli někdy komparaci pouze dílčí, v oblastech vzájemného překrývání se jeho práce a citovaných zdrojů.²⁵

Pokus sjednotit k tomuto tématu celostátně metodiku, která by definovala nebo aspoň upřesnila, jak zpracovat nepřehledné archivní materiály k této problematice, autor v použité bibliografii nenalezl. Už také proto se rozhodl opřít svoji práci zejména o primární archivní prameny a tedy o své osobní bádání. V jeho průběhu v SOA v Plzni, kde jsou soustředěny jednotlivé spisy MLS v Plzni i MLS v Klatovech, a rovněž jsou v inventářích a prezidiálních kartonech soustředěny obecné informace o těchto dvou MLS, byl překvapen a do jisté míry zaskočen obrovským rozsahem zkoumaného materiálu.²⁶ Naproti tomu bylo pro něj pozitivním zjištěním, do jaké míry jsou fondy MLS Plzeň a Klatovy pečlivě a detailně inventarizovány a zpracovány, míněno tím každý jednotlivý soudní spis.²⁷ Každý tento spis MLS autor pojímá jako svébytný a celistvý pramen, ačkoli v jednom každém spisu lze nalézt velké množství jeho součástí, které jsou již samy o sobě jedinečnými primárními prameny. Například za pramen by bylo možné považovat každou jednotlivou výpověď svědka, návrh veřejného žalobce, záznam hlavního přelíčení, jednotlivé rozsudky, záznamy o výkonech trestů, různé dokumenty úřední povahy, ekonomické materiály, účty, legitimace, fotografie, kopie vyznamenání a mnoho dalších různých důkazů, zařazených do soudního spisu. Z tohoto pohledu by každý jednotlivý spis obnášel dostatek primárních pramenů, které by byly oporou pro obsáhlou kazuistiku rozsahu kvalifikační práce. Tento metodický postup však není v této práci zvolen. Je pojata šířeji.

Každý spis MLS, který v rámci časových možností v průběhu přerušovaného čtyřletého bádání byl podrobně prostudován, obnáší několik set stránek, počínaje primárními podáními jednotlivců či různých komisí proti zločincům a jejich životopisnými údaji, které se opakují v záznamech z hlavního přelíčení, pokračuje většinou důkladným přípravným řízením a poté hlavním přelíčením s výslechy desítek

²⁵ JARKOVSKÁ, Lucie, *Odplata, či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha 2017, s. 7.

²⁶ JELEN, Jiří, *Mimořádný lidový soud Plzeň, 1945–1947, 1948–1949*. SOA v Plzni, Inventář, Plzeň 2009, s. 4–42.

²⁷ JELEN, Jiří, *Mimořádný lidový soud Klatovy, 1945–1947, 1948–1949*. SOA v Plzni, Inventář, Plzeň 2005, s. 5–39.

a výjimečně i stovek svědků, jejichž počet byl posléze při hlavním přelíčení redukován. Pokračuje dále hodnocením množství listinných důkazů a končí nejen žalobcovým návrhem, rozsudkem a samotnou dokumentací výkonu trestu smrti, nýbrž i tím, co následovalo po něm, tedy prací pohřební služby a vyúčtováním vůči jednotlivým úředním aktérům výkonu rozsudku a dalším institucím. Některé z méně důležitých pramenů jsou citovány jen příležitostně, aby dokreslily obraz celého soudního procesu.

Jednotlivé archivní prameny jsou v této práci řazeny podle značek soudních spisů, což chronologicky reálně odpovídá dataci hlavního přelíčení a rozsudku. Jakkoli v soudních spisech jsou různým způsobem zaznamenána jména zločinců, autor se v bibliografii, stejně jako v celé práci přidržuje znění v jejich mateřském jazyce, tedy u Němců v němčině a u Čechů v češtině. U kartonů je vždy v závorce uvedeno jejich staré původní číslování. Při prepisu německých názvů institucí, organizací, funkcí a hodností se přidržel prepisu, odpovídajícímu němčině, tedy s velkými písmeny na počátku slov, ačkoli je mu znám i prepis s písmeny malými.

Na tomto místě je rovněž nutné předem vysvětlit, proč jsou v závěru každé kazuistiky jednotlivých hrdelně odsouzených osob velice detailně a na první pohled zdánlivě zbytečně jednotvárně uváděny určité časové i jiné podrobnosti z průběhu každé popravy. Tyto očividně stereotypní a zdánlivě málo přínosné detailní údaje dokládají, že badatel bedlivě zkoumal, zda exekuce trestů byly eticky nezpochybnitelné, zda nebyly strojově nelidské, zda byly v rámci možností a poznatků tehdejší lékařské vědy svým způsobem humánní a zda v případě, že pozůstali a potomci v budoucnu o tom vznesou pochybnost, bude ji lze seriózně posoudit a odborně vyvrátit.²⁸

Stručnější soudní spisy hrdelních ortelů obnášejí kolem 100 až 200 stránek, rozsáhlé i přes tisíc. U části spisů bylo třeba probádat se i jejich částmi, vedenými v němčině, případně v menším počtu případů psanými kurentem. Jistou objektivní překážkou dokonalého zpracování pomocí poznámkového aparátu této práce je skutečnost, že stránky spisů nejsou většinou důsledně řazeny a číslovány tak, aby bylo možné

²⁸ V již výše citované práci Lozoviukové se její jinak pečlivá autorka domnívá, že samotný interval 15 minut mezi popravou a stanovením okamžiku smrti lékařem může znamenat nehumánní způsob popravy, jinými slovy, že se snad oběšenec 15 minut trápil. Skutečný odborný pohled je však vysvětlen v příslušné kapitole níže.

stránkování přesně uvést v poznámkovém aparátu této práce, aniž by takové zpracování působilo zmatečně. Číslovány jsou například stránky ve svědeckých výpovědích v přípravném řízení, poté znovu od počátku v obžalobách, a znovu stejným způsobem v rozsudcích a jejich odůvodněních, takže se číslování stránek v těchto částech spisu mnohdy opakuje a je prakticky nemožné je přesně řadit.²⁹ V této práci je tato formální překážka a nedostatek části poznámkového aparátu překlenut tím, že je alespoň u každého případu odkázáno na tu část spisu, z které byly citované skutečnosti převzaty, a tato část je datována. Týká se to zejména přípravného řízení, kde většinou není možné upřesnit dataci důsledně. Naproti tomu je to možné u hlavních přelíčení, u rozsudků, u protokolů o výkonu trestu i u dalších významných dokumentů a autor na to důsledně dbá. Sporné je rovněž, zda některé výše zmíněné dílčí prameny, vložené nesystematicky a nečíslovaně dovnitř spisu, tedy nikoli na jeho závěr, považovat za stránky či nikoli, což samozřejmě může vnést zmatek do přesného číslování a tudíž i citování.

Soudní spis nebyl v době svého vzniku dozajista primárně vytvářen jako archivní materiál, nýbrž jako materiál ve své době živý. Přechíslovat všechny spisy pro větší přehlednost kvalifikační práce je nejen z hlediska archivnictví nepřijatelným zásahem, ale i nadlidským úkolem s ekonomicky nepřiměřeně nepřínosnými předpokládanými výsledky. Jsou tedy, jak již zmíněno výše, jednotlivé spisy citovány buď řídkěji jako celky, přinejmenším na začátku každé subkapitoly věnované konkrétnímu zločinci, anebo častěji, jak již bylo rovněž uvedeno, jsou jako dílčí celky citovány jejich jednotlivé důležité části, jako například svědecké výpovědi, záznamy hlavního přelíčení, návrhy veřejného žalobce, rozsudky nebo záznamy o výkonech trestů. Tento postup je shodný s mnohými citovanými pracemi, z nichž lze jako nejvíce reprezentativní dílo uvést monografii Ciglbauerovu, která po cenném informativním úvodu přináší 68 kvalitně zpracovaných kazuistik hrdelních ortelů, vynesných MLS v Českých Budějovicích.³⁰ Také v citovaných rukopisech je většinou použit stejný postup, jaký je zvolen v této monografii.

²⁹ Hovoří-li se o nemožnosti, je to jistě tvrzení relativní. Jsou na mysli limitované možnosti autora kvalifikační práce.

³⁰ CIGLBAUER, s. 12–64.

Autor i při těchto formálních nesnázích všechny zmíněné materiály prozkoumal, ale vzhledem k limitovanému rozsahu kvalifikační práce je zpracoval pouze do přiměřeně stručných jednotlivých kazuistik, které tvoří základ informací o negativním počínání každého zločince. Do kazuistik zařadil podle svého úsudku skutečně jen ty nejpodstatnější informace z veškerého nepřehledného materialu a v žádné z nich si neklade ambice na její úplnost, nýbrž jen na její zkratkovitou ilustrativnost. Tato velmi zhuštěná forma popisu událostí zajisté neumožňuje a nenabízí takovou čtivost práce, s jakou se lze například setkat v hojně zde citované monografii Václava Jiříka Klatovské oprátky.

Ve většině spisů byly nalezeny desítky svědeckých výpovědí, ať už v přípravném řízení, nebo přímo při hlavním přelíčení. Místy se autor přidrží jejich původního znění, takže uvádí jen příjmení zločinců či svědků, jak to je běžné i v soudních záznamech. Hlavní přelíčení, jak určoval retribuční dekret, trvalo nanejvýše tři dny, ale většinou jen jediný den nebo dokonce, přestože bylo lze předpokládat hrdelní trest, i jen několik málo hodin. Také tato skutečnost je jedním z rysů stanného charakteru retribučního soudnictví. Ne vždy se tudíž před soud dostali všichni svědkové, vyslechnutí v přípravném řízení. Z logických důvodů nezbylo než vybrat z množství svědectví pro účel této práce jen ta, která byla nejvíce ilustrativní a jednoznačně průkazná. Autor u některých zločinců upřednostnil při výběru výpovědí svědků v přípravném řízení svědectví z bývalého správního okresu Rokycany, který se skládal ze soudních okresů Rokycany a Zbiroh a zasahoval až do Rožmitálska v nynějším Středočeském kraji a do části dnešních okresů Plzeň-jih a Beroun. Jediným důvodem tohoto asymetrického lokoregionálního nasměrování celé sondy je autorův přirozený největší přehled o této části Plzeňského kraje, kde prožil většinu svého života a tudíž má lepší konkrétní představu o tom, kde a jak se mohly některé skutečnosti, pokud o nich místně některý spis pojednává, odehrát. Genius loci hraje v historii dozajista svoji roli a lze si to uvědomit i při hodinách strávených v badatelně, z jejíhož okna je možné pohlížet na malý soudní dvůr Krajského soudu v Plzni, kde probíhaly popravy zločinců, odsouzených MLS v Plzni..

Při svém bádání byl autor práce překvapen primární vysokou úrovní soudní dokumentace, ať už jde o přesnost formulací či o jazykovou úroveň a skoro absolutní

gramatickou bezchybnost rozsáhlých záznamů, bez překlepů v textech zaznamenaných na psacím stroji. Je si vědom, že se ojediněle neubráníl použít či parafrázovat český jazyk, používaný v době retribučního soudnictví a působící dnes již poněkud archaicky. V porovnání s dnešní praxí, s níž má zkušenosti z práce soudního znalce, již výše v této práci konstatuje, že při časově limitované praxi MLS dokumentace těchto institucí nijak nezaostávala, spíše naopak.³¹

Zpracování každého soudního spisu do formy krátké zhuštěné kazuistiky, použitelné v jednotlivých kapitolách této rigorózní práce, dozajista nevyklučuje určitou subjektivitu badatelova pohledu a již zmíněné nezbytné zjednodušování s konečným cílem přehlednosti a alespoň únosné čtivosti. Této jistě slabiny je si autor vědom, zejména když měl možnost studovat Jiříkovu monografii Klatovské oprátky, v níž každý z pouhých dvaceti příběhů je spíše krátkým stylisticky vybroušeným literárním útvarem, zasazeným do volně souvisejícího širšího historického rámce, než zhuštěnou kazuistikou.³² Podobně vyznívá i porovnání s kazuistikami zkušeného historika Jana Ciglbauera v knize o hrdelních případech MLS v Českých Budějovicích, i když u něj je patrné, že se též vypořádával s nepopulárním problémem zhuštěného a zkratkovitého zpracování jednotlivých příběhů.³³

Zestručnění se ovšem každý historik jen zřídka zcela vyhne, nemá-li již předem rezignovat jak na kompletní zvládnutí tématu, tak i na svoji vlastní interpretaci. Rozprostírání tématu do přílišné šíře na úkor „tahu na branku“ bývá ovšem vytýkáno i některým kontroverzním, byť bezpochyby nadaným profesionálním historikům, dokonce i ze slavné Gollovy školy.³⁴ Stručnost kazuistik umožňuje se tohoto nešvaru vyvarovat.

Členění práce

Uspořádání práce doznávalo v průběhu jejího vzniku a vývoje určitých změn. Původní myšlenku přidržel se struktury některých již existujících prací, zabývajících se MLS,

³¹ JIŘÍK, Václav, *Klatovské oprátky*. Plzeň 2004, s. 5–320.

³² Tamtéž.

³³ CIGLBAUER, s. 12–366.

³⁴ KUTNAR, František, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha 1973, s. 101 „, Historik (Zdeněk Nejedlý - pozn. autora), který měl velký smysl pro detail, dobový kolorit a plasticitu děje, rozběhl se v jejich dokumentaci do nezvládnutelné šířky a místy k tak mikroskopickému popisu, že nebylo v jeho silách zvládnout veškerý materiál a dát dílu únosnou a ústrojnou skladbu.“

autor zvolna opouštěl, nucen k tomu přibývajícimi výsledky svého archivního bádání. Považoval ovšem přesto za nutné hned po úvodu práce v první kapitole stručně shrnout základní poznatky o retribučním soudnictví a o MLS v Plzni a Klatovech. Z citovaných prací, které jsou níže uvedeny, je sice zřejmé, že tato specifická oblast práva byla v minulosti nejednou zpracována, často velmi důkladně a kvalitně, avšak bez její stručné rekapitulace by samotná tato práce nemusela být dobře srozumitelná a uchopitelná.³⁵ K tomu mohou napomoci i její přílohy.

Při popisu jednotlivých zločinů a zločinců vyvstávají některé problémy, nezřídka v rovině etické a morální. Jedním z nich je otázka, do jaké míry znovu přivádět na scénu dějin zločince tím, že se bude znovu podrobně rekapitulovat jejich životopis a charakterové vlastnosti a zabývat se jejich psychologií. Dle autorova osobního názoru je častým znakem současné historiografie a zejména ovšem popularizace historie v médiích, že doslova pitvá životní osudy největších zločinců, jakými byli Stalin, Hitler, Mussolini, Pol Pot a jiní a jejich oběti zůstávají většinou bezejmenné, ačkoli právě ony byly nejednou kladnými hrdiny. Najdou se pak ke škodě věci též čtenáři, specializující se na zločinná jednání těchto individuí. Autor se snaží podobné „nahrávky na smeč“ pokud možno neposkytovat, vědom si narůstajícího množství extremistů, kteří si z nich vytvářejí vzory. Skutečně seriózní badatel má možnost nalézt tyto údaje v jednotlivých soudních spisech nebo v již publikovaných a citovaných pracích. Na druhé straně je však zcela nezbytné alespoň stručně a výstižně shrnout zločinnou činnost odsouzených osob, aby bylo jasně patrné, že tresty smrti byly dle tehdy platných zákonů vyneseny spravedlivě a nikoli tendenčně. Tímto přístupem je znovu jak připomenuta památka velikého množství obětí nacismu, tak také podán obraz o tom, proč někteří čestní a poctiví lidé podlehli nátlaku při mučení a došlo tak k vyzrazení dalších odbojářů i jiných zcela nevinných osob.

Vedena těmito úvahami, snaží se práce v kapitolách 2 až 6 klasifikovat jednotlivé typy zločinné činnosti a členit tudíž kategorie zločinců do jednotlivých skupin takto:

Kapitola 2 Vrazi

Kapitola 3 Bestiální sadisté a mnohonásobní zločinci

³⁵ TICHÝ, s. 6–145, též ŽAMBERSKÁ, Jana, *Retribuční soudnictví - Mimořádný lidový soud v Plzni*. Diplomová práce, Filozofická fakulta ZČU, Plzeň 2010, s. 6–78.

Kapitola 4 Udavači

Kapitola 5 Vlastizrádci

Kapitola 6 Organizátoři zločinů

Ve velké většině vynesených rozsudků trestů smrti byli zločinci odsouzeni za souběh několika zločinů. Proto je jednou z nejrozsáhlejších částí kapitola třetí, neboť brutální a bestiální sadisté, lidé bez zábran, pravidelně páchali i další trestnou činnost. U řady z nich by jeden každý z jejich jednotlivých zločinů byl býval sám o sobě dostatečným důvodem k odsouzení k trestu smrti. Naproti tomu do kapitol 2, 4 a 5 bylo přece jen snazší zařadit jednotlivé temné příběhy, i když i v nich se jen zřídka vyskytují delikventi s jediným zločinem. V kapitolách, do kterých jsou zařazeni, byl však u nich jeden zločin zločinem hlavním, zatímco ostatní spáchané zločiny by zřejmě samy o sobě k hrdelnímu ortelu soud nevedly. V kapitole 6 jsou uvedeny případy zločinců, kteří, byť se někdy výjimečně také neštíteli konkrétních činů proti státu, osobám nebo zločinu udavačství, spáchali nejvíce zla svojí organizační činností. Právě tato činnost měla na svědomí nikoli jen poškození jednotlivých osob, nýbrž poškozování a likvidaci obětí v masovém měřítku. Někdy tato organizační činnost hrozila až velikými tragédiemi, podobnými lidické.³⁶ Proto jsou jejich pachatelé, pro něž je dosti typické, že se později více než jiní snažili pilátovsky si umýt ruce, soustředěni do samostatné kapitoly.

Specifickou otázkou, kterou si autor rovněž vytyčil za cíl své práce, je zhodnocení způsobu poprav k smrti odsouzených zločinců a to mimo jiné i z pohledu lékařství a lékařské etiky. Opírá se přitom o protokoly o výkonech trestů, které jsou, až na mimořádné výjimky, obsaženy v závěrečných částech soudních spisů. Tomuto problému je věnována kapitola 7, nazvaná „Výkon hrdelních trestů a některé aspekty exekucí“. Pokud by tato otázka neměla být shrnuta za všechny popravu jen do několika mála vět, považuje autor práce za správné citovat z těchto protokolů dosti stereotypně uváděné záznamy o průběhu poprav, a to u každého odsouzeného většinou doslova minutu po minutě. V nutném rozsahu, rovněž často zdánlivě stereotypně, je zaznamána i úloha lékařů při konstatování smrti odsouzeného a jejich někdy vzájemně odlišné postupy, konkrétně myšleno rozdílné postupy v Plzni a v

³⁶ Níže jsou popsána ohrožení obcí Bernartice v jižních Čechách nebo Radčice u Plzně.

Klatovech. Tato zdánlivě nezáživná a nepřínosná jednotvárnost v závěru každé kazuistiky má však přesto významné důvody, které jsou shrnuty v sedmé kapitole práce, a nepochybně přinesla určité výsledky.

Kapitola 8 se stručně zabývá několika různorodými aspekty, které hrály význam při nalézání viny a vynášení trestu MLS. Šlo o příslušnost jednotlivých zločinců, převážně německé národnosti, k různým zločineckým organizacím, jakými například byly SS, SA, SD, NSDAP, Vlajka a jiné. V této kapitole je objasněn i význam takzvaných doplňkových trestů, které MLS ukládaly spolu s tresty hrdelními, a je zde rovněž vysvětleno, proč bylo v některých případech upouštěno od potrestání, ačkoli byla konkrétní provinění nepochybně spáchána. Jen okrajově je v této kapitole zmíněna problematika holocaustu a rovněž tak je pojednáno a o nízkém poměrném zastoupení žen mezi odsouzenými k hrdelnímu trestu. Následně jsou připojeny úvahy, proč k této genderové asymetrii mohlo dojít. Do této kapitoly je zařazena i ne zcela jednoznačně prokázaná dobová hypotéza, týkající se pokusu o zavraždění kontroverzního popravčího MLS v Plzni Bohumila Karase.

Devátá kapitola přináší příklady hrdelních ortelů, které se autorovi, a většinou nejen jemu, nýbrž i některým dalším autorům, jeví jako nepřiměřené. Na jedné straně jsou hypoteticky příliš přísné, na druhé straně se mohou jevit jako příliš mírné. Každý tento jednotlivý případ je hodnocen z různých úhlů pohledu a jsou zároveň vzneseny argumenty z odborné literatury a provedena porovnání s dalšími případy, u kterých soudy vynesly ortely mírnější nebo naopak přísnější. Je rovněž popsán případ hrdelního trestu za čin, který odsouzený pachatel Alfred Baumann nemohl spáchat, a kterému naštěstí unikl jen náhodnou shodou okolností.

Tato kapitola přináší i pohledy a hodnocení některých tehdejších právníků a politiků na československé retribuční soudnictví včetně jeho předností i slabin, a to bezprostředně po ukončení činnosti soudů podle velkého retribučního zákona, tedy již z května 1947. V kapitole lze nalézt i porovnání s poměry v zahraničí. Právě v této kapitole jsou naplněny některé vytyčené cíle této práce.

Hodnocení a kritika pramenů a odborné literatury

Pokud jde o primární archivní prameny, tedy zejména o soudní spisy MLS v Plzni a v Klatovech, není nutné opakovat to, co bylo při jejich popisu již uvedeno v

poznámkách o metodice. Tvoří rozhodující základ práce a o jejich pravosti není pochyb. Naopak je samozřejmé, že lze pochybovat anebo i se značnou mírou jistoty tvrdit, že některé části výpovědí obžalovaných, ale řidčeji i svědků, jsou zčásti nebo zcela nepravdivé. To se mnohem více týká příslušníků Gestapa a dalších zločineckých organizací, než svědků z řad obětí nebo jejich příbuzných či známých anebo svědků zcela náhodných. Je jisté, že se v tomto ohledu kombinují různé formy nepravdivosti. U zločinců převažují úmysly polepšit si v očích soudu nebo vzácněji pomoci svým kolegům, ale lze tu a tam připustit i selhání paměti po několika letech, které uplynuly od aktu zločinu do podání svědectví. Tento časový rozdíl může činit až téměř 9 let, od května 1938 do května 1947, většinou je ovšem kratší. Naproti tomu u svědků z řad obětí a jejich příbuzných i z řad náhodných svědků, pokud je část pramene nepravdivá, je selhání paměti častější, ale vzácněji lze vycítit i formulace, které zavánějí touhou po pomstě anebo po vlastním profitu.³⁷ Na několika místech je možné si toho povšimnout v níže uvedených kazuistikách. S věrohodností těchto svědectví, která se postupem času stala historickými prameny, se ovšem primárně vyrovnal soud a zvážil ji před vynesením rozsudku.

Na rozdíl od historika měl soud větší bezprostřední možnost posoudit pravdivost výpovědi položením doplňujících otázek a přiblížit se co možná nejlíže k pravdě. Navíc MLS znal dobové souvislosti, které se s odstupem času při studio pramenů vytrácejí a je velmi obtížné je do detailu rekonstruovat. Je nad síly a kvalifikaci autora cokoli na tom zpochybnit. Nelze však i přes dílčí nejistotu u některých jednotlivých svědectví relativizovat zásadní pravdivost rozhodujících částí spisů, jako je například návrh veřejného žalobce, záznam o hlavním přelíčení, rozsudek, výrok senátu, nařízení o výkonu trestu, záznam o jeho výkonu a mnoho dalších úředních dokladů, stejně jako nelze zpochybnit autentičnost osob.

Vedle vlastních soudních spisů jsou dalšími primárními prameny i prezidiální spisy. Byly prostudovány celkem čtyři kartony z let 1945 až 1947. V nich jsou obsaženy různorodé informace o působení obou zkoumaných MLS a řada obecných údajů z oblasti retribučního soudnictví. Autor je prostudoval na počátku celého svého bádání

³⁷ Na několika místech textu si lze povšimnout, že svědkyně či svědek označili právě jediného a jindy zase jiného konkrétního zločince za onoho nejhoršího, nejkrutějšího a je přitom zřejmé, že šlo více o subjektivní pohled a tím o jistou míru podjatosti než o objektivní hodnocení a tedy o absolutní pravdivost.

a poskytly mu neobyčejně cenné přehledné informace o činnosti nejen dvou zkoumaných MLS, ale i širší souvislosti, jako jsou vzájemné komunikace mezi soudy a ministerstvem spravedlnosti, kontrolní činnost tohoto nejvyššího státního orgánu, reakce předsedů obou MLS apod.³⁸ Ani v nich však není možné spoléhat na jejich pravdivost zcela absolutně, vždyť například zprávy o činnosti jednotlivých MLS podávali jejich předsedové a jistá míra subjektivity jejich pohledu je nezpochybnitelná. Je však nepochybné, že přehledné prostudování prezidiálních spisů, byť jsou v práci citovány méně často, než jednotlivé spisy soudní, velmi pomohlo badateli ponořit se do celé problematiky zamýšlené a realizované sondy.

Další odborná literatura a zdroje, které jsou v této kvalifikační práci využity, jsou různého původu i různého stupně užitečnosti. Pro použité rukopisy je příznačné, že pocházejí převážně z prostředí SOA v Plzni samotného a vedle toho též z prostředí fakult ZČU. Zejména rukopisy z této části akademického prostředí jsou z pochopitelných důvodů koncipovány úžeji a méně profesionálně, než rukopisy původem ze SOA.³⁹ Pokud jsou limitovány právním úhlem pohledu, jsou do jisté míry omezeny ve snahách analyzovat a interpretovat skutkové podstaty jednotlivých trestních činů nejhorších zločinců historicky a spíše se spokojují s přehledy činnosti MLS a analýzou příslušných právních předpisů.⁴⁰ Tyto přehledy jsou samozřejmě i tak velmi cenné, dávají historikovi hledané vodítko, přispívají k jeho orientaci v právní problematice a autor z nich proto mohl vydatně čerpat.

Snad nejlépe jsou zpracovány inventáře MLS Plzeň⁴¹ a MLS Klatovy⁴² autora Jiřího Jelena a již starší obsáhlé diplomové práce Karla Řeháčka⁴³ a Petra Tichého.⁴⁴ V

³⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prezidiální spisy, kart. č. 1 (149).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prezidiální spisy, kart. č. 2 (150).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prezidiální spisy, kart. č. 3 (147).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, prezidiální spisy, kart. č.1(53).

³⁹ ŽAMBERSKÁ, Jana, *Retribuční soudnictví - Mimořádný lidový soud v Plzni*. Diplomová práce, Filozofická fakulta ZČU, Plzeň 2010, s. 6–78.

⁴⁰ POVÝŠILOVÁ Petra, *Mimořádný lidový soud v Plzni a jeho agenda*. Diplomová práce, Právnická fakulta ZČU, Plzeň 2018.

⁴¹ JELEN, Jiří, *Mimořádný lidový soud Plzeň, 1945–1947, 1948–1949*. SOA v Plzni, Inventář, Plzeň 2009, s. 6–49.

⁴² JELEN, Jiří, *Mimořádný lidový soud Klatovy, 1945–1947, 1948–1949*. SOA Plzeň, Inventář, Plzeň, 2005, s. 5–66.

⁴³ ŘEHÁČEK, Karel, *Zločinná role Klatovského gestapa*. Diplomová práce, Pedagogická fakulta ZČU, Plzeň 1995, s. 5–120

⁴⁴ TICHÝ, s. 3–145.

ostatních použitých pracích se údaje více či méně opakují. Platí to i o rukopisu diplomové práce Petry Povýšilové, která je zpracována velmi pečlivě, jakkoli v ní přirozeně převažuje pohled budoucí právničky. Jisté kritické připomínky k této práci, které se týkají pouze v ní zpracované kazuistiky, zabývající se případem se Ing. Karla Kowarschika, kterou jako jedinou tato autorka do své práce zařadila, jsou uvedeny níže, v textu příslušné kazuistiky.⁴⁵ Jednou z nejvýznamnějších prvních prací na dané téma je monografie Mečislava Boráka „Spravedlnost podle dekretu“ s podtitulem „Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948).“⁴⁶ Byla velmi důkladně a promyšleně koncipována a také pro řadu jiných badatelů se stala základním bibliografickým zdrojem.

Předkládaná práce se, jak již bylo konstatováno, snaží v rámci možností oprostit od striktně právního pohledu. Nejen, že k takovému pohledu není autor dostatečně kvalifikován, ale jde mu daleko více o historicky věrohodné přiblížení specifického výseku atmosféry oné, dnešním pohledem zdánlivě nepochopitelné a velmi kruté doby. Zároveň se snaží omezit dnešní pohledy na minimum, neboť izolované hodnocení hrdelních trestů MLS dnešním pohledem je nehistorické a vědecky nesprávné. Tam, kde autor našel v činnosti MLS sporné momenty nebo z pohledu tehdy platných zákonů dokonce chyby, nevyhýbá se v příslušné kapitole ani těmto ožehavým otázkám. Tyto úvahy se projevují i při výběru a využití dalších zdrojů..

Významnou pomocí při zpracování tématu byla autorovi, jak již bylo nejméně zmíněno, monografie Václava Jiříka „Klatovské oprátky.“⁴⁷ Jednotlivé případy hrdelních trestů jsou v ní vykresleny natolik pečlivě a přitom originálně, že není k tomuto zpracování příliš co dodat. Novým studiem příslušných primárních pramenů se jen potvrzuje, co již dříve Jiřík literárně brilantně a odborně nezpochybnitelně popsal. Na druhé straně je ale třeba podotknout, že na rozdíl od této kvalifikační práce Jiřík ve své knize skoro u každého zločince a jeho činů zabíhá do značné šíře a nezřídka uvádí podrobně i široké historické souvislosti, které s činností zločinců souvisejí jen značně okrajově a pro rozhodování soudu nemohly mít takový význam, který by ho ovlivnil.

⁴⁵ POVÝŠILOVÁ, s. 46–52.

⁴⁶ BORÁK, Mečislav, *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy 1998.

⁴⁷ JIŘÍK, Václav, *Klatovské oprátky*, s. 5–320.

Jiříkovou výhodou byla navíc skutečnost, že zpracoval pouze 20 klatovských případů, což je pouhá jedna třetina celkového počtu kazuistik této práce. Pokud lze přesto i v těchto podrobnostech vystopovat souvislosti s příběhy zločinců, šlo o ovlivnění atmosférou doby, v níž byly zločiny páčány a kterou Jiřík nezdědka využil k vykreslení plastického pozadí vlastního dramatického zločinného děje. Pro čtenáře je tento přístup určitě neobyčejně přitažlivý, neboť barvitě vykresluje a z(ne)lidšťuje záludnost a nebezpečnost protektorátní doby. Při psaní kvalifikační práce bylo však nutné se od tohoto přístupu pokud možno oprostít a při pátrání v primárních pramenech se jím nenechat předem příliš ovlivnit. I při předběžné znalosti obsahu Jiříkovy knihy se ukázalo být výhodným postupem prostudovat důkladněji tuto monografii teprve po samostatném neovlivněném archivním bádání.

Další Jiříkova monografie, uveřejněná pod symbolickým názvem „Nedaleko od Norimberku” s podtitulem „Z dějin retribučních soudů v západních Čechách”, je mnohem více napsána odborným stylem a dramatiská vzletnost, tak typická pro Klatovské oprátky, se v ní objevuje jen zřídka. Jelikož se však zabývá zejména problematikou MLS v Chebu, přínosem pro tuto práci byla zejména jen její úvodní část, tedy hlavně „Prolog”, v němž Jiřík mimo jiné zasadil československé retribuční soudnictví a jeho postupy do rámce mezinárodních snah vyrovnat se se zločiny válečného období. Dospěl k závěru, že nejen Norimberk a západní Čechy, ale i postupy a výsledky norimberského procesu a retribučního soudnictví v západních Čechách nejsou od sebe příliš vzdáleny.⁴⁸ Jiřík v této své velmi přínosné monografii neomezil svoji podrobnou analýzu činnosti chebského MLS jen na hrdelní ortely, jak to učinil v Klatovských oprátkách a jak to činí i tato práce, nýbrž provedl důkladnou analýzu množství závažných i méně závažných zločinů, kterými se zabýval chebský MLS. Autor této práce na několika místech naráží na skutečnost, že rozsudky chebského MLS byly v řadě případů mírnější ve srovnání s MLS v Plzni i v Klatovech.

Monografie Jana Cíglbauera na rozdíl od knih Jiříkových řeší problematiku velkého MLS v jiném kraji, než kterým se zabývá tato práce. Navíc její styl je v porovnání s Jiříkovým místy vzletným jazykem Klatovských oprátek, blízkým krásné literatuře, vědecky více koncizní a střízlivý. Cíglbauerovy kazuistiky nemohly na rozdíl od

⁴⁸ JIŘÍK, Václav, *Nedaleko od Norimberku*. Cheb 2000, s. 4–22.

Jiříkovy monografie Klatovské oprátky reálně tuto kvalifikační práci ovlivnit, zejména když kniha byla vydána v roce 2018, tedy až poté, co autor v archivu již vytěžil dosti podstatnou část podkladů pro svoji práci. Přesto však byl touto knihou při vytváření své práce velmi povzbuzen, neboť jej podpořila a utvrdila v jeho již rozpracované struktuře textu, tedy zejména ve využití již zpracovaných osnov jednotlivých kazuistik, které tvoří věcnou podstatu sondy. Navíc se lze opřít a nechat se inspirovat řadou myšlenek, které Cíglbauer neobyčejně výstižně vyjádřil v úvodních kapitolách své knihy.⁴⁹

Z použité zahraniční literatury jsou na několika místech práce zařazeny odkazy na monografii lorda Russela z Liverpoolu „Rytíři Bušidó“. Ačkoli se toto dílo zabývá zdánlivě geograficky i tématicky vzdálenou problematikou válečných zločinů Japonců na Dálném východě, autor v něm našel obecně platné a mezinárodně uznávané principy retribuční a odmítl některé časté způsoby a argumenty, jakými své činy obhajovali váleční zločinci. Russel přitom uvedl zločince jak japonské, tak i německé. Vedle toho tato kniha podává svědectví o tom, jak i ušlechtilá ideologie a ctnostná starobylá tradice může posloužit k nejhrůznějším zločinům.⁵⁰

Z časopiseckých prací si autor velmi cení publikace Franze Chocholatého-Grögera z července 2010, z které opakovaně cituje zejména při určité kritice různých MLS.⁵¹ Kateřina Lozoviuková, která některé své práce později publikovala již pod příjmením Portmann(ová), se věnovala zejména některým MLS v severních Čechách.⁵² Její práce poskytují cenné možnosti k porovnání s MLS v Plzni a Klatovech, ať už jde o dílčí počty hrdelních ortelů nebo i celkový pohled na různé MLS v českých zemích.⁵³ Z celkového počtu 24 mimořádných lidových soudů, aniž je do tohoto počtu zahrnut

⁴⁹ CIGLBAUER s. 12–64.

⁵⁰ Lord RUSSEL Z LIVERPOOLU, Rytíři Bušidó. Praha 1970, s. 210 – 241.

⁵¹ CHOCHOLATÝ- GRÖGER, Franz, *Hrdelní retribuční aneb Mimořádné lidové soudy (5. 3. 1945 – 4. 5. 1947)*, In: Český a slovenský zahraniční časopis, červenec 2010, s. 1–6.

⁵² PORTMANN, Kateřina, *Tresty smrti uložené Mimořádným lidovým soudem v České Lipě*. In: Fontes Nissae, IX, 2008 s. 74.

⁵³ LOZOVIUKOVÁ Kateřina, *Tresty smrti udělené u Mimořádného soudu v Liberci*. In: Fontes Nissae, 9, 2008, s. 73–108.

Též LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Ghetto Terezín a Mimořádný lidový soud v Litoměřicích v letech 1945–1948*, In: Sborník ze semináře konaného 24. a 25. října 2006 v Liberci. Praha 2007, s. 71–95.

Též LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Nationale Neudefinition durch Vertreibung. Die Abrechnung mit NS-Verbrechern und Kollaborateuren in den Bömischen Ländern*. In: Kriegserfahrung und Nationale Identität in Europa nach 1945. Erinnerung, Säuberungsprozesse und nationaler Gedächtnis. Paderborn, 2009, s. 298–314.

Národní soud v Praze, byly dále vedle prací Lozoviukové publikovány studie o činnosti MLS v Chrudimi a v Hradci Králové, obě z pera Zuzany Dubové, MLS v Písku z pera Petra Justina a MLS v Uherském Hradišti autorky Lucie Verbíkové. MLS v České Lípě se ještě před Kateřinou Lozoviukovou věnovala rovněž Jana Blažková. Jak lze dovodit v poznámkovém aparátu a v přehledu literatury již z pouhého počtu publikovaných stránek těchto studií, jde o publikace přehledové, jejichž limitovaný rozsah jen zčásti dovolil zajít jejich autorkám a autorovi do podrobností. Jsou však pro tuto práci cenné v tom směru, že potvrzují svými čísly i základními pohledy skutečnosti, v ní autorem konstatované.⁵⁴

První pohled na bibliografii může svádět k dojmu, že zastoupení cizojazyčné literatury není dostatečné. Je však nutné upozornit, že s odhlédnutím od faktu, že se téma týká české justice, nezanedbatelná část primárních archivních pramenů obsahuje, jak již bylo uvedeno výše, vzhledem k převaze zločinců německé národnosti nad zločinci českými, i dokumenty psané v němčině, některé dokonce kurentem. Jsou citovány v příslušných kapitolách.

⁵⁴ BLAŽKOVÁ, Jana, *Mimořádný lidový soud v České Lípě*. In: Bezděz, vlastivědný sborník Českolipska . Česká Lípa 2004, s. 135–156

Též DUBOVÁ, Zuzana, *Mimořádný lidový soud Hradec Králové*. In: Paukert Martin (ed.) Sborník prací východočeských archivů. Zámorsk 2010, s. 209–220.

Též DUBOVÁ, Zuzana, *Mimořádný lidový soud Chrudim*. In: Paukert Martin (ed.) Sborník prací východočeských archivů. Zámorsk 2008, s. 259–269 .

Též JUSTIN, Petr , *Mimořádný lidový soud v Písku 1945–1948*. In: Jihočeský sborník historický, České Budějovice, 71, 2002, s. 98–122.

Též VERBÍKOVÁ Lucie, *Mimořádný lidový soud Uherské Hradiště*. In: Slovácko: společenskovední sborník pro moravsko-slovenské pomezí. Uherské hradiště 2012, 54, s. 267–283.

Kapitola 1

Retribuční soudnictví v českých zemích, MLS v Plzni a MLS v Klatoech

S nástupem demokracie po revoluci v listopadu 1989 se otevřely možnosti hlouběji zkoumat do té doby poněkud opomíjenou problematiku retribučního soudnictví a mimořádných lidových soudů. Prvním, kdo uceleně a značně podrobně problematiku retribučního soudnictví v západních Čechách zpracoval, byl Petr Tichý, který se jí zabýval ve své diplomové práci v roce 1995.⁵⁵

Tichý podrobně a výstižně popsal, jak se myšlenka nápravy právního a morálního rozvratu Československé republiky vyvíjela od počátku působení československých exilových vládních struktur v Londýně v roce 1940 až do 1. února 1945, kdy prezident Edvard Beneš ještě v londýnském exilu podepsal první retribuční zákon.⁵⁶ Svůj postoj k celému problému deklaroval druhý československý prezident nedlouho poté ve svém projevu ve Státní radě československé v Londýně 23. února 1945 takto: „*Budu usilovat o potrestání viníků – důsledně, rozumně, spravedlivě. Znáte mou zásadu: nejsem krvežíznivý, nechci proto mstu, ale chci spravedlnost. To je víc nežli msta. Jako všude, i u nás doma budeme přede dvěma nebezpečími. První bude laxnost, omlouvavost, nezávadovost – proti té stavím pevnost, důslednost, ale rozvážnost a spravedlnost. Druhé nebezpečí je mnohem horší: neměřit všem stejně, ať jsou z kterékoliv třídy a kterékoliv strany. Pro budoucnost národa je daleko důležitější, bude-li se měřit všem stejně, nežli provede-li se spravedlnost masově, na statisících a bude-li se to provádět stranicky.*”⁵⁷

Je ovšem nutné si uvědomit, že úvahy o vyrovnání se s tragédií československého státu a národa zazněly již dříve, dokonce ještě před vznikem londýnské exilové vlády, a to dokonce z úst zahraničních expertů. Například z úst později slavného zahraničního diplomata Spojených států amerických F. G. Kennana, který se zapsal do dějin jako autor „Dlouhého telegramu”. Kennan v květnu 1939 prohlásil: „*Pokud se někdy situace obrátí, těžko si představit, jak strašná bude pomsta Čechů.*”⁵⁸

⁵⁵ TICHÝ, s. 6

⁵⁶ Tamtéž, s. 8.

⁵⁷ BENEŠ, s. 427– 428.

⁵⁸ FROMMER, s. 60.

Prefinální znění retribučního zákona, který byl schválen jako jeden z řady Benešových dekretů dne 1. února 1945, bylo zapracováno do Košického vládního programu 5. dubna 1945 a tím byly odstraněny námitky komunistů a dalších představitelů odboje v tom smyslu, že prý jde o akci londýnské části politické zahraniční reprezentace a nikoli československé politické reprezentace jako celku. V definitivním znění pak byl tzv. velký retribuční dekret vydán 19. června 1945 pod označením „Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.“⁵⁹ Od původního dekretu, podepsaného v Londýně a zohledněného v Košickém vládním programu, se tato právní norma lišila jen málo. Důležitým rozdílem bylo ale zapracování zločinu udavačství do tohoto dekretu. Retribuční soudnictví se dále řídilo dekretem č. 17 o Národním soudu, který byl vydán stejný den jako velký retribuční dekret. Této kvalifikační práce se tato právní norma dotýká jen okrajově, stejně jako se jí jen málo týká tzv. malý retribuční dekret č. 138/1946 Sb., o potrestání některých provinění proti národní cti a dekret č. 105/1945 Sb. o očistných komisích pro přezkoumávání činnosti veřejných zaměstnanců.⁶⁰ V prozkoumaných spisech byli zločinci, poněkud zjednodušeně interpretováno, odsouzeni většinou podle následujících paragrafů velkého retribučního dekretu, v některých případech ale i podle paragrafů v příslušné době platného trestního zákoníku:

- a) Zločiny proti státu dle § 2 retribučního zákona.
- b) Zločiny proti osobám podle různých odstavců § 5 a § 7 retribučního zákona i podle § 134 a § 135 trestního zákoníku.
- c) Zločiny proti majetku podle různých odstavců § 8 a § 10 retribučního zákona a § 181 trestního zákoníku.
- d) Zločin udavačství podle § 11 retribučního zákona.⁶¹

Při studiu Benešových dekretů a dalších právních podkladů retribučního soudnictví, stejně jako při studiu každého jednotlivého soudního spisu obou studovaných MLS, se autor, stejně jako kterýkoli jiný nezávislý badatel, nemůže ubránit myšlence

⁵⁹ Spolu s dalšími dekrety, které mají význam pro tuto práci, je tento základní dekret uveden v doslovném znění v příloze této práce.

⁶⁰ Dekrety č. 16, 17, 137 a 138/1945 Sb. jsou doslovně uvedeny v přílohách této práce.

⁶¹ Tamtéž.

porovnat způsoby, jakými se vyrovnal se zločiny nacistického režimu, příslušejícími do kompetence MLS, tehdejší poválečný režim, se současným obdobím. Jinak vyjádřeno, porovnat způsob, jakým se tehdy již poválečným uspořádáním Evropy a narůstajícím vlivem komunistů limitovaná a pozvolna odumírající demokracie prvních poválečných let v Československu, reprezentovaná v oblasti spravedlnosti Edvardem Benešem a Prokopem Drtinou, tehdejším ministrem spravedlnosti, dokázala vyrovnat se zločiny z období nacistické totality se způsobem, jak úspěšně či neúspěšně to ve více než třicetiletém období od listopadové revoluce 1989 zvládl demokratický režim, reprezentovaný symbolicky zejména Václavem Havlem, Václavem Klausem a Milošem Zemanem.

Jakkoli jde o otázku do značné míry řečnickou a o cíl předem objektivně jen těžce přesně vědecky splnitelný, přesto si tato kvalifikační práce klade alespoň za cíl, aby sonda do činnosti dvou západočeských MLS k odpovědi na tuto otázku alespoň rámcově skromným dílem, přinejmenším inspirativně přispěla.

Proto je vhodné uvést alespoň některá základní čísla. K rozhodnému datu 4. května 1947, kdy byla ukončena činnost MLS podle tzv. velkého retribučního dekretu, vyřídily MLS v Čechách, na Moravě a ve Slezsku celkově 37 791 případů. Z nich bylo 1634 předáno běžným soudům a u 5129 bylo soudní řízení přerušeno. 24 MLS a Národní soud v Praze vynesly rozsudky nad 21 342 obžalovanými. K trestu smrti bylo odsouzeno 713 osob, 741 k trestu odnětí svobody na doživotí a dalších 19 888 osob k nižším trestům odnětí svobody, přičemž průměrná délka odnětí svobody přesahovala 10 let.⁶² 745 osobám byl trest odpuštěn a 9132 osob bylo osvobozeno.⁶³ Ciglbauer uvedl k těmto osvobozením od trestu zajímavý postřeh, když citoval zkušeného soudce Jana Říhu. Ten tvrdil, že nejnižší sazba, tedy trest pěti let odnětí svobody, byla podle jeho názoru pro mnohá tzv. malá provinění tak zbytečně vysoká, že soudy raději upouštěly od udělení trestu odnětí svobody, jen aby nemusely uložit tak nepřiměřeně vysoký trest.⁶⁴ Tím do jisté míry soudce Říha vysvětloval poměrně vysoký počet osvobozených osob a jistou shovívavost soudů. Pro dokreslení je ještě vhodné uvést,

⁶² Počet 713 cituje Lozoviuková podle zprávy ministra Prokopa Drtiny (Lozoviuková, *Tresty...*, s. 73). Zároveň ale tamtéž uvádí, že při součtu měsíčních zpráv došla k počtu 684, a že Borák (Borák, s. 73 a 74) uvádí číslo 703. Autor této práce se přidržuje zprávy ministra spravedlnosti Drtiny.

⁶³ BORÁK, s. 71–72.

⁶⁴ CIGLBAUER, s. 57.

že ve druhé etapě retribučního soudnictví bylo v roce 1948 podle malého retribučního zákona odsouzeno k smrti v českých zemích 20 a na Slovensku 11 osob.⁶⁵ Na Slovensku tedy probíhaly retribuční soudy rovněž, ale jejich organizace byla od Českých zemí odlišná. Pro celkovou kontextualizaci a zasazení práce do zkoumaného období je rovněž vhodné uvést, že Národní soud v Praze odsoudil z řad nacistických okupantů například státního ministra Karla Hermanna Franka, zastupujícího říšského protektora Kurta Daluego, náměstka pražského primátora Josefa Pfitznera, moravského zemského viceprezidenta Karla Schwabeho, důstojníka SS Haralda Wiesmanna, bezprostředně odpovědného za vyhlazení Lidic, velitele věznice v Terezíně Heinricha Jöckela a řadu dalších zločinců.⁶⁶

Vedle Národního soudu v Praze začaly mezi prvním až patnáctým říjnem 1945 pracovat MLS v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Chrudimi, Klatovech, Kutné Hoře, Mladé Boleslavi, Moravské Ostravě, Olomouci, Písku, Plzni, Táboře, Třebíči, Uherském Hradišti a ve Znojmě. Od 31. října k nim pak přibyly MLS v České Lípě, Chebu, Jičíně, Jihlavě, Liberci, Litoměřicích, Mostu, Novém Jičíně a v Opavě. Spolu s Národním soudem v Praze působilo tedy v českých zemích celkem 25 uvedených mimořádných soudů. Poslední zahájil svoji činnost MLS v Chebu.

Mimořádný lidový soud v Plzni byl formálně ustaven usnesením vlády ČSR ze dne 23. července 1945. Předsedou soudu se stal JUDr. Antonín Hruška, jeho náměstkem JUDr. František Poustka. Spolu s nimi byli prezidentem republiky soudci MLS v Plzni 3. srpna 1945 jmenováni Dr. Antonin Marek, Dr. Václav Prousek, Dr. Jiří Klír, Dr. Julius Česák a Dr. Ladislav Hahn. V roce 1947 je doplnili ještě Dr. Jan Brychta a Dr. Jan Meduna. Současně bylo zpočátku jmenováno 54 soudců z lidu, kteří, jak je doloženo v prezidiálním spisu č. 1 (149), následně složili slib. Citovaným usnesením bylo sice ustanoveno do funkce zmíněných 54 soudců z lidu, z nichž však z různých důvodů 20 záhy rezignovalo nebo bylo zbaveno funkce.⁶⁷ Postupného úbytku soudců z lidu využívala již zformovaná komunistická strana k postupnému dosazování svých spolehlivých exponentů. Počet profesionálních soudců i soudců z lidu byl doplňován a tak jich v letech 1945 až 1947 posléze působilo celkem 100 spolu s 10 soudci

⁶⁵ LOZOVIUKOVÁ, MLS Liberec, s. 74.

⁶⁶ CHOCHOLATÝ-GRÖGER, s. 2–3.

⁶⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prez. kart. č. 1 (49).

profesionálními.⁶⁸ Předseda MLS v Plzni vytvořil šest senátů a ustanovil náhradníky pro každý z nich. Ve spisech lze nalézt četné omluvy jednotlivých členů senátů. Některé z nich vzbuzují při pročitání dokumentů dojem výmluv. V rámci retribučního soudnictví působilo v Plzni rovněž osm státních žalobců.⁶⁹

MLS v Plzni lze považovat za soud poměrně velký, byť definice malého, středně velkého a velkého MLS oficiálně neexistuje. Od 18. září 1945 do 4. května 1947 se tento soud zabýval 1158 návrhy veřejných žalobců. Z celkového počtu 1016 rozsudků bylo 807 odsuzujících a 209 zprošťujících. Ve 40 případech byly uloženy absolutní tresty, které jsou předmětem této práce. 33 osoby byly potrestány trestem doživotním.⁷⁰ Vykonavatelem hrdelních trestů byl ustanoven Bohumil Karas, jeho pomocníky František Hofrichter, František Šmídek a posléze Jan Tůma, který počínaje sedmou plzeňskou popravou vystřídal natrvalo ve funkci pomocníka Františka Šnídka.⁷¹ Ke jmenování popravčího Bohumila Karase a jeho prvních dvou pomocníků došlo 6. září 1945 s tím, že jim bylo uloženo proškolení u MLS v Praze na Pankráci včetně účasti u některé z poprav. K tomuto proškolení došlo hned 6. září 1945.⁷² Používaným způsobem poprav se zabývá jedna z dalších částí práce.

Veřejnost byla o popravách zločinců informována prostřednictvím sdělovacích prostředků. Příkladem je zpráva vedoucího veřejného státního žalobce ze dne 2. října 1945 pro ČTK, která se týkala jednoho z prvních hrdelních trestů. Zněla:

„Rozsudkem mimořádného lidového soudu v Plzni ze dne 1. října 1945 byl odsouzen Bedřich Fritsch, nar. 7. května 1891 v Pfpfenheimu-Sasko, přísl. do Malovic okr. Stříbro, rolník, ženatý, německé národnosti, posledně bytem v Lomu č.p. 2 pro zločiny podle § 5 odst 1a retribučního dekretu k trestu smrti, ztrátě občanských práv a bylo vysloveno propadnutí celého jeho jmění ve prospěch státu.

⁶⁸ JELEN, *Mimořádný lidový soud Plzeň, 1945–1947, 1948–1949*. s. 15.

⁶⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prez. kart. č. 1 (149).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prez. kart. č. 2 (150).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prez. kart. č. 3 (147).

⁷⁰ JELEN, *MLS Plzeň*, s. 18, 20, 22 až 24.

⁷¹ Osobnosti popravčího Bohumila Karase se ve veřejné přednášce v březnu 2019 věnoval v Plzni Mgr. Tomáš Herajt. Uvedl řadu jeho diskutabilních negativních životopisných údajů, aniž sám učinil hodnocení. Z pohledu posluchačů, včetně autora této práce, vyzněl celkový obraz popravčího Bohumila Karase značně negativně. V době dokončení této práce nebyla zatím přislíbená publikace na toto téma uveřejněna.

⁷² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prezidiální spis, kart. č. 1(149).

Trest smrti byl 1. října 1945 v 15.45 hodin na dvoře věznice Krajského soudu v Plzni neveřejně vykonán. Předsedou senátu byl okr. soudce Dr. Julius Česák, veřejným žalobcem Dr. Richard Blank, advokát v Plzni.

Vedoucí státní zástupce (podpis nečitelný).⁷³

Vznik MLS v Klatovech podrobně popsal ve své studii, která se věnuje klatovské justici v roce 1945, Karel Řeháček.⁷⁴ Tento soud vznikl rozhodnutím vlády z 31. července 1945, tedy později než MLS v Plzni. Řeháček podrobně uvedl kompletní personální složení soudu, v jehož čele stál JUDr. Josef Švec a jeho náměstkem byl JUDr. Jindřich Behenský. Svoji činnost zahájil klatovský MLS 8. října 1945 a do konce tohoto roku projednal 58 případů. Největší aktivitu vykazoval tento soud v roce 1946 a do ukončení své činnosti 4. května 1947 projednal 553 trestních případů.⁷⁵ V porovnání s MLS v Plzni byla tedy jeho agenda přibližně poloviční. Padlo 20 hrdelních rozsudků, z nichž všechny jsou zachyceny v této práci, a 18 trestů doživotních. Vykonavatelem trestů byl určen Václav Vejskal a jeho pomocníky Antonín Rath a Antonín Weingärtner.⁷⁶

Ze závěrečných hodnocení činnosti MLS v Klatovech stojí za pozornost:

Dr. Jindřich Behenský – náměstek předsedy soudu, 7. května 1947 : „*Soudci z lidu byli pečliví, svědomití, postupně se propracovávali k objektivitě. Posuzování zločinů se vyvíjelo od přísnějšího k mírnějšímu.*” Dr. Behenský v téže zprávě upozornil na příkladu udavačského případu Oberhellová na obecnější problém nedostatku zákonného kritéria u zločinu udavačství – spory o výklady slov „zavinil” a „způsobil”.⁷⁷

JUDr. Vladislav Peřina, předseda senátu, 6. května 1947: „*Většina soudců z lidu postupovala správně. Byli ale i tací, kteří nechápali skutkovou podstatu trestného činu, podléhali příliš vnějším vlivům. Existoval tlak Svazu osvobozených politických vězňů.*” Dr. Peřina k tomu uvedl pět případů, žádný z nich však neskončil hrdelním ordelem.⁷⁸

⁷³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Lst 30/1945 , karton 254.

⁷⁴ ŘEHÁČEK, Karel, *Klatovská justice v roce 1945*. In: Kříž, Martin (ed.), *Cesta ke svobodě a její dozvuky*. Sborník příspěvků konference k 70. výročí osvobození, Klatovy 2015, s. 80–81.

⁷⁵ JELEN, Jirí, *Mimořádný lidový soud Klatovy, 1945–1947, 1948–1949*. SOA v Plzni, Inventář, Plzeň 2005, s. 16.

⁷⁶ ŘEHÁČEK, *Zločinná role ...* s. 81.

⁷⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, prez. kart. č. 1 (53).

⁷⁸ Tamtéž.

Dr. Alois Burian uvedl, že se soudci z lidu měl u MLS v Klatovech jen nejlepší zkušenosti. Shledal je objektivními. Podotkl však, že u MLS v Klatovech jen krátce hostoval.

Dne 23. července 1947 udělil ministr spravedlnosti Prokop Drtina MLS v Klatovech pochvalné uznání.⁷⁹

⁷⁹ Tamtéž.

Kapitola 2

Vrazi

Jsou mezi ně zařazeni ti zločinci, kteří přímo vlastní rukou či za pomoci zbraně nebo jiného usmrcujícího mechanismu zbavili života své oběti, v některých případech zákeřně a jindy zjištěně. Do této kapitoly nejsou naopak zařazeni ti zločinci, kteří svým jednáním zapříčinili smrt obětí jen nepřímo, a smrt nastala až dodatečně na základě původního udavačství, falešného obvinění, tendenčního úředního rozhodování a dalšími nezákonnými postupy. Tím ovšem zdaleka není řečeno, že by všichni vrazi, zařazení do této kapitoly, byli ve všech případech horšími zločinci než organizátoři zločinů nebo ti udavači, kteří svými udáními poslali některé oběti nemilosrdně na smrt.

2. 1 Wilhelm Frisch⁸⁰

Narodil se roku 1912 v Karlových Varech. Byl synem českých rodičů. Vyučil se obchodním příručím, pracoval jako dělník a absolvoval vojenskou službu v československé armádě. Od 1. září 1938 až do 15. prosince 1938 znovu sloužil v československé armádě na Slovensku. Od 1. dubna 1939 pracoval jako výpomocný zaměstnanec u Gestapa v Plzni a stal se německým státním občanem. O německé občanství žádal v roce 1938, ale později vypověděl, že o ně nežádal, nýbrž že mu bylo přiděleno. S vysokou pravděpodobností zamlžoval pravdu. Od 1. listopadu 1942 sloužil Frisch v německé armádě ve Francii, kde byl 3. září 1944 zajat a poté byl držen v zajetí ve Velké Británii. Dne 17. dubna 1946 se nuceně vrátil do Československa a ihned po svém návratu byl zatčen.

Již v přípravném řízení a později pak znovu před soudem tvrdil, že nebyl členem NSDAP, SS ani jiné zločinecké organizace. Skutečnost, že přijal místo u Gestapa, odůvodňoval tím, že mu údajně zprvu nebyly známy všechny okolnosti tohoto kroku. Frisch byl obžalován, že jako dozorce krutě a sadisticky zacházel s československými občany. Dle posudku praktického lékaře MUDr. Schwinga, použitého při hlavním přelíčení, u pěti osob jeho zacházení s nimi zapříčinilo jejich smrt. Jen u vězně Matase jeho úmrtí nebylo v souvislosti s Frischovým sadistickým působením, nýbrž k němu

⁸⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 54 (51), sign. Ls 524/1946 (Wilhelm Frisch).

došlo na základě již jiného předchozího ublížení na těle. Tyto skutečnosti potvrdilo dalších pět svědků při hlavním přelíčení 19. prosince 1946.⁸¹

Frisch byl shledán vinným ze zločinů proti státu a zločinů proti osobám. Jejich výsledkem bylo mimo jiné pět mrtvých, kteří jím byli při týrání umučeni. Byl odsouzen k trestu smrti provazem.⁸² Úřední nařízení o výkonu trestu se ve spisu nepodařilo nalézt, ale je v něm vložen standardizovaný protokol o výkonu trestu. Frisch byl v den hlavního přelíčení dvě hodiny po vynesení rozsudku, tedy ve 20:45 předveden na malý dvůr KS v Plzni, hlasitě mu byl přečten rozsudek a dle zápisu byl ihned ve 20:45 trest popravčí skupinou Karas, Hofrichter a Tůma vykonán. Ve 20:50 konstatoval MUDr. Eugen Veselý smrt a tělo bylo hned předáno správě věznice. Jsou přítomny podpisy zúčastněných, ale chybí údaj o času jejich připojení.⁸³

2. 2 Friedrich Fritsch⁸⁴

Narodil se v Pfaffenheimu v Sasku 7. května 1891 a byl německé národnosti. Byl majetným nájemcem zemědělského dvora v Lomu v tehdejším okrese Stříbro. Od roku 1938 byl členem NSDAP a velitelem Volkssturmu (lidová domobrana – překlad autora) v Lomu.

Byl udán, že zastřelil neznámého uprchlého ruského zajatce, kterého bez rakve nechal pohřbít na hřbitově ve Svojsíně. Dne 21. května 1945 byl zatčen a mezi prvními případy MLS v Plzni souzen a odsouzen.

Domkář Schneider ze Svojsína, člen Volkssturmu, uvedl, že 15. dubna 1945, tedy těsně před koncem války, hlásil neznámý hoch oheň v lese u Lomu u Svojsína. Friedrich Fritsch, jako velitel skupiny Volkssturmu, a spolu s ním jeho podřízení Schneider, Koch a Röhlíng šli prohledat les a našli dva uprchlé ruské zajatce. Jeden pomalým krokem odcházel. Schneider několikrát vykřikl „*halt*“ a po něm to opakoval i Fritsch. Pak Fritsch zezadu na přehajícího zajatce vystřelil flobertkou ráže 6 mm. Uprchlík se skácel a po malé chvíli skončil. Druhý zajatec mrtvého pokřižoval a zatlačil mu oči. Svědek Schneider dále tvrdil, že zastřelený zajatec byl zesláblý,

⁸¹ Tamtéž, hlavní přelíčení z 19. prosince 1946.

⁸² Tamtéž, rozsudek z 19. prosince 1946.

⁸³ Tamtéž, záznam o výkonu trestu z 19. prosince 1946.

⁸⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart.. č. 5 (2), sign. Ls 12/1945 (Friedrich Fritsch).

prechal, či spíše se jen velmi pomalu vzdaloval a Fritsch jej proto mohl snadno dostihnout a nemusel střílet.

Fritsch sám vypověděl, že jako člen Volkssturmu se na příkaz starosty obce Lomu v okrese Stříbro Sádla přidal k „čištění“ obce, v jejímž okolí se potulovalo mnoho uprchlých Rusů a německých zběhů a množily se tam případy vloupání do domů a usedlostí. Uváděl, že starosta Sádlo na něj činil nátlak. Popíral, že se záležitost přihodila v dubnu, nýbrž tvrdil, že k ní došlo v březnu 1945. Vypověděl, že Rus utíkal vysokým porostem, že on sám vystřelil ze vzdálenosti 25 až 30 metrů a že při střelbě nemířil. Zbraň nebyla při prohlídce Fritschova domu nalezena.⁸⁵

Svědkové Koch a Röhling vypověděli, že k obhlídce lesa dostali rozkaz od Fritsche a potvrdili totéž, co již vypověděl domkář Schneider. Při výpovědi dalšího svědka Koláře se ukázalo, že starosta Sádlo chtěl věc zamlčet. Ve shodě se svědkem Schneiderem Kolář upřesnil, že tragédie se stala jen asi týden předtím, než přišli Američané, tedy koncem dubna 1945. Sám také volal „stát“ a až poté přiběhl Fritsch, s určitostí mířil a vystřelil. Kolář sám dle výpovědi střílet nechtěl, nenapadlo jej však, aby Fritsche od střelby odvrátil.

Fritsch byl znám jako horlivý nacista, od roku 1938 člen NSDAP. JUDr. Josef Mainer, ředitel Úřadu národní bezpečnosti, vypracoval k Volkssturmu a k záležitosti Fritsche obsáhlý posudek. V něm mimo jiné napsal: „*Od roku 1944 NSDAP měla snahu nasadit poslední lidské rezervy Obžalovaný věrně reprezentuje dokonalou ubohost. Nedostatek výcviku a zmužilosti je nahrazován surovostí a střílením do bezbranných lidí.*“⁸⁶

Hlavní přelíčení proběhlo u MLS v Plzni 1. října 1945. Fritsch byl shledán vinným ze zločinu vraždy, spočívajícího ve skutečnosti, že v lese u Pražky u Svojšína „*jednal v obmyslu, aby pomalu se vzdalujícího uprchlého ruského zajatce usmrtil a z toho smrt vzešla.*“⁸⁷ Byl shledán též vinným že podporoval nacistické hnutí jako velitel místního

⁸⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 5 (2), sign. Ls 12/1945 (Friedrich Fritsch). Hlavní přelíčení ze dne 1. října 1945.

⁸⁶ Je otázkou, zda poslední dvě citované věty mají být skutečně objektivně vypovídajícími součástmi nestranného znaleckého posudku – pozn. autora.

⁸⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 5 (2), sign. Ls 12/1945 (Friedrich Fritsch). Hlavní přelíčení ze dne 1. října 1945.

Volkssturmu a od roku 1938 též jako člen NSDAP. Byl odsouzen k trestu smrti provazem.⁸⁸

Trest byl vykonán téhož dne. Zápis je stereotypní, podobný většině níže uvedených zápisů na formulářích o výkonech trestů smrti. Je popsáno zúčincovo vyvedení na malý soudní dvůr KS v Plzni v 15:45 hodin, kdy byl přečten rozsudek. V 15:48 vykonali trest popravčí Karas a jeho pomocníci Hofrichter a Šmídek. Poté v 15:58 konstatoval MUDr. Veselý smrt. Protokol o výkonu trestu byl všemi zúčastněnými podepsán v 16:00 hodin.⁸⁹

2. 3 Josef Holík a spoluviníci⁹⁰

Josef Holík se dopustil vraždy ze zjištěnosti společně s Karlem Hradilem a Maxmiliánem Trávníčkem. Jejich spis je veden pro celou trojici společně a rovněž celý soudní proces i výkon trestu proběhly jako jediné řízení. Všichni tři byli zločinci, odpykávající si doživotní tresty ve věznici Plzeň-Bory za předchozí těžké zločiny v předmnichovském období. Byli v minulosti odsouzeni různými československými soudy, každý za vraždu.

V září 1943 byl protektorátní prokurátor Dr. Alexander Štyrský dotazován Gestapem, kde je v plzeňské věznici popravčí zařízení. Ve věznici však tehdy nebylo.⁹¹ Poté měl Štyrský Gestapem uloženo z trestnice vybrat tři doživotně odsouzené trestance a propůjčit je Gestapu k výkonům hrdelních trestů. Štyrský namítal, že to nebudou řádně umět. Aby vyhověl příkazu Gestapa, vyslychal pak ve věznici k tomuto účelu doživotně odsouzené trestance. K nabízené nečisté práci se dle výpovědi Štyrského odmítli propůjčit trestanci Ladislav Kašpařík, považovaný za zvlášť nebezpečného zločince, František Chytil a Josef Slavský. Štyrský jim poté údajně řekl, že jsou chlapi. Následně začal prokurátor postupně vyslychat dalších 40 trestanců, ale došel jen k počtu 12. Přihlásili se Holík, Hradil a Trávníček, a to dobrovolně, za příslib jídla, pití, cigaret a dovolené. Svolili, že budou osobně ve

⁸⁸ Tamtéž, rozsudek z 1. října 1945.

⁸⁹ Tamtéž, zápis o výkonu trestu ze dne 1. října 1945.

⁹⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 45 (42), sign. Ls 466/1946 (Josef Holík, Karel Hradil, Maxmilián Trávníček).

⁹¹ Je možné porovnat tuto skutečnost s procesy s českými vlastenci generálem Heliodorem Píkou nebo poslancem Stanislavem Brojem, drženými komunistickým režimem v téže věznici, pro které tam komunistický režim toto zařízení zřídil. Broj byl ovšem nakonec popraven v Praze na Pankráci (pozn. autora).

spolupráci s Gestapem popravovat české lidi. Štýrský při vyšetřování uvedl, že byl rád, že nemusí sám nikoho určit. Nutno podotknout, že výše uvedení trestanci, kteří popravování odmítli, neměli za svůj postoj žádné nepříjemnosti. Hradil druhý či třetí den po rozhodnutí údajně žádal Štýrského, aby jej výkonu zprostil, ten prý ale odpověděl, že se již nedá nic dělat.

Trojice byla na tři dny odvezena z věznice do sídla plzeňského Gestapa. Po návratu se jich Štýrský dotazoval, co pro Gestapo dělali. Oni odpověděli, že „*nic*“. Trestanci, kteří předtím tuto činnost odmítli, informovali však o záležitosti ostatní spoluvězně a ti trojici Holík, Hradil a Trávníček od jejich návratu do věznice nadále trvale bojkotovali. Štýrský následně dal tuto trojici preventivně přeložit do věznice ve Valdicích. Hradil psal z Valdic v roce 1945 Štýrskému, že jej k činu nutil, čímž se ovšem zároveň sám usvědčoval.

Při hlavním přelíčení 1. října 1946 se potvrdilo, že trojice popravila v součinnosti s Gestapem v budově této německé policie v Plzni berního oficianta Adolfa Skalu, a to na přímý příkaz vysoce postaveného člena Gestapa Fleischnera. Další člen Gestapa Josef Wex, který rovněž neunikl hrdelnímu trestu MLS v Plzni, vypověděl, že obžalované instruoval tehdejší šéf Gestapa v Plzni Krupke o způsobu, jak mají takzvaný. rozsudek provést. Při soudním přelíčení u MLS v Plzni byly líčeny detaily poprav. Oběť stála na lavici se smyčkou provazu na krku. Jak byl provaz zavěšen a kdo ho na krk oběti umístil, se nezjistilo. Nastaly spory o to, kdo podtrhl lavici, tedy kdo je zodpovědný za rozhodující mechanismus poprav, zda to byl jeden zločinec stojící uprostřed, jímž byl Trávníček, nebo dva po stranách, tedy Holík a Hradil. Všichni tři se po této vraždě podíleli na odklizení mrtvoly, jak sami udali, po 30 minutách.⁹²

Holík, původně odsouzený ve třicátých letech za loupežnou vraždu k trestu smrti, se snažil svést celou záležitost na prokurátora Štýrského. Svědek MUDr. Vilém Heis, který byl přítomen této nezákonné a nehumánní popravě, uvedl, že má tušení, že lavici podtrhl člen Gestapa Josef Wex. Podobně se dokonce vyjádřil i další svědek, člen Gestapa Otto Haas, sám později odsouzený MLS v Plzni k trestu smrti.

⁹² Je zřejmé, že zločinci použili nestandardního způsobu usmrcení oběti, který nebyl mikterak uzákoněn, tedy svoji oběť nikoli popravili, nýbrž zavraždili – pozn. autora. Tehdy obvyklý způsob poprav oběšením je popsán v této práci níže.

Jiný svědek, Matěj Čížek, v té době vězněný na plzeňském Gestapu, uvedl, že později zavražděný oficiant Skala přicházel po výsleších zkrvavený a dozorce Bystřický jej vždy „vrazil“ do jeho cely. Dále k věci uvedl, že trojice obžalovaných trestanců dostala dvojité jídlo a cigarety a dosvědčil tím jejich primitivní ziskné motivy.⁹³

Hlavní přelíčení proběhlo 1. října 1946 pro Holíka, Hradila i Trávníčka společně. Rozsudek MLS v Plzni byl u všech tří obžalovaných trestanců shodný. Byli shledáni vinnými, že v součinnosti s gestapem v zájmu Německa způsobili smrt bernímu oficiantovi Adolfu Skalovi a byli odsouzeni k trestu smrti provazem.⁹⁴ Jelikož hlavní přelíčení trvalo déle než dva dny, byl čas vykonání trestu určen na 17. října 1946 v šestnáct hodin. V 16:00 hodin byla trojice předvedena na malý dvůr KS v Plzni, přečteny rozsudky a v 16:10 byl vykonavatel Karasem, Hofrichterem a Tůmou vykonán trest na Holíkovi, v 16:15 na Hradilovi a v 16:20 na Trávníčkovi. V 16:30 konstatoval Eugen Veselý u všech popravených smrt a v tomtéž čase byla těla předána správě věznice. Podpisy všech přítomných jsou připojeny v čase 16:35 hodin.⁹⁵

2. 4 Karel Hradil⁹⁶

Popis jeho zločinu a trestu je uveden výše u jeho spolupachatele Josefa Holíka. Je tam rovněž uvedeno, že Hradil poté, co se zprvu dobrovolně k nemravné exekuci přihlásil, se údajně snažil u prokurátora Štyrského zbavit tohoto břemene. Nebyl však, pokud vůbec lze jeho tvrzení považovat za důvěryhodné, úspěšný.

2. 5 Dr. med. Johann Schrems⁹⁷

Jednalo se o lékaře německé národnosti, narozeného 2. října 1908. Jeho méně přehledně číslovaný spis obnáší přes 700 stran. Do Klatov přišel Schrems v roce 1943 jako lékař NSDAP v hodnosti Obertruppenführera. Členem NSDAP byl od roku 1929,

⁹³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 45 (42), sign. Ls 466/1946 (Josef Holík, Karel Hradil, Maxmilián Trávníček), hlavní přelíčení ze dne 1. října 1946.

⁹⁴ Tamtéž, rozsudek ze dne 17. října 1946.

⁹⁵ Tamtéž, zápis o výkonu trestu ze dne 17. října 1946.

⁹⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 45 (42), sign. Ls 466/1946 (Josef Holík, Karel Hradil, Maxmilián Trávníček).

⁹⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 5 (1), sign. Ls 6/1945 (Johann Schrems).

tedy od svých studentských let. Byl též aktivním členem NSKK, kde prodělal bojový výcvik s motorovými vozidly. V Klatovech byl zařazen do funkce předsedy Německého zdravotního úřadu. Jednou z jeho prvních aktivit bylo zatčení MUDr. Jaroslava Jerie a dalších sedmi lékařů, kterými byli MUDr. Gregorová, MUDr. Vavřina, MUDr. Matějček, MUDr. Melan, MUDr. Fügner, MUDr. Kozák a MUDr. Vančata. Schrems je vinil, že poskytovali přídavky ve formě potravinových lístků českým lidem, kteří to ale dle jeho mínění nepotřebovali. Jerie byl zatčen a zdlouhavě vyšetřován Gestapem v Praze, ostatní lékaři dále na svobodě v Klatovech. Až do konce války jim stále hrozilo zatčení. Byli bezdůvodně pokutováni poté, co Schrems nařídil přezkoumání důvodů u jimi navržených potravinových lístků.

V protokolu z 20. září 1943, sepsaném se zatčeným MUDr. Jaroslavem Jeriem, 51 let starým, českobratrského vyznání, stojí, že Schrems jej jako okresního lékaře udal okresnímu hejtmanovi Stauberovi, a z udání vyplynulo výše uvedené věznění MUDr. Jerie v Praze na Gestapu.⁹⁸

Ještě dne 5. května 1945, tedy na samém konci války, se Schrems dopustil veřejného fyzického násilí a vydírání na německém vojákově Franzi Schmidtovi, který ukázněně respektoval rozkazy velitele německé posádky v Klatovech Horna o zákazu střelby a naopak nerespektoval nelegální rozkazy Schremsovy. Schrems za to Schmidta zbil. Součástí spisu MLS je protokol zmíněného velitele posádky Horna, kterým zakázal svým podřízeným používat 5. května 1945 proti klatovským povstalcům střelné zbraně. Schrems se však sám ozbrojil puškou, hájil budovu klatovské NSDAP a zastřelil přitom z větší vzdálenosti české občany Jana Kodalíka a Jaroslava Pindla.

Při hlavním přelíčení 8. října 1945 se Schrems snažil všelijak vykrucovat. Tvrdil například, že MUDr. Jaroslava Jerie udal sám okresní hejtman Stauber, který ovšem, jak se ukázalo, jen postoupil původní Schremsovo udání dále. Pokud jde o vraždu klatovských povstalců, Schrems lhal, že rozkaz velitele Horna obdržel až po činu a že je tak krátkozraký, že se netrefí na vzdálenost několika metrů. Dožadoval se odborného vyjádření své oční lékařky MUDr. Puterlíkové-Morávkové. Vymlouval se i

⁹⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 5 (1), sign. Ls 6/1945 (Johann Schrems). Protokol s MUDr. Jeriem z 20. září 1943.

na vysoký krevní tlak a na přechodnou nervovou poruchu. Vedle toho tvrdil, že stříleli i jiní a že zásahy nepocházejí z jeho zbraně.

Znalci MUDr. Sázel a MUDr. Holý vyloučili přechodné pominutí myslí. Oční lékařka, na jejíž svědectví se Schrems neodůvodněně z nejasných důvodů spoléhal, se jednoznačně vyjádřila, že pokud Schrems nosí brýle, je schopen na vzdálenost 135 metrů rozeznat osoby a může tedy mířit.⁹⁹

MLS v Klatovech shledal Schremse vinným, že:

- a) V době zvýšeného ohrožení republiky propagoval a podporoval nacistické hnutí a činil tak za zvlášť přitěžujících okolností v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní a státní vědomí československého lidu.
- b) Byl vysokým funkcionářem NSDAP a Kraftkorpsu.
- c) 23. října 1943 udal MUDr. Jaroslava Jerie a dalších sedm klatovských lékařů, jednak pro určitou skutečnost, jednak pro vymyšlenou činnost. Následky udání jsou uvedeny výše.
- d) 5. května 1945 se dopustil veřejného násilí a vyhrožování na německém vojákovi Franzi Schmidtovi.
- e) Téhož dne se dopustil vraždy, když přes zákaz střelby velitele posádky Horna zastřelil puškou místní povstalce Jana Kodalíka a Jaroslava Pindla.¹⁰⁰

Podle retribučního zákona byl Dr. med. Schremsovi uložen trest smrti provazem, který byl vykonán na samém počátku následujícího dne v 00:10 hodin. Za tři minuty přistoupil dle záznamu soudní lékař a zjistil, že nastala smrt. Soudním lékařem při výkonu popravky byl Schremsem dříve udaný MUDr. Jerie. Na jeho doporučení nařídil soud, aby mrtvola byla ponechána jednu hodinu viset. Smysl tohoto opatření, které v oné době nebylo běžné, je diskutován v jedné z dalších kapitol této práce.¹⁰¹

Celý spis může být námětem pro další samostatné zpracování, neboť v jeho druhé části, vedené v němčině, jsou stovky stran, vypovídající o nejrůznějších aktivitách NSDAP, kterými se tato práce zabývá jen z menší části, a to jen tehdy, pokud souvisejí s rozsudky smrti.

⁹⁹ Tamtéž, hlavní přelíčení dne 8. října 1945.

¹⁰⁰ Tamtéž, rozsudek z 8. října 1945.

¹⁰¹ Tamtéž, zápis o výkonu trestu z 9. října 1945.

2. 6 Herbert Schunke¹⁰²

Němec, který se narodil roku 1907 ve Frankfurtu nad Mohanem. Působil jako kriminální komisař Gestapa v Plzni. V trestním oznámení je uvedeno, že byl členem NSDAP, SS a Wehrwolfu, hrubě nakládal s československými občany, vydával příkazy k jejich nasazování na práce v tábore nucených prací v Mirošově na Rokycansku a rovněž k nuceným pracím v Německu. Jeho nejtěžším zločinem však byla aktivní účast na střelbě do plzeňských občanů 5. května 1945.

Gestapo se tehdy podílelo na udržení klidu v plzeňských ulicích. Tehdejší přednosta plzeňského Gestapa Fischer nařídil Schunkemu, který velel skupině gestapáků, že nesmí být použito střelných zbraní. Schunke rozkaz nerespektoval, sám do lidí střílel a vyžadoval to i od svých podřízených Kunzeho, Pilzwegera, Eckerta, Fuchse, Rennera, Wondrowitze a snad i od dalších členů Gestapa i od členů kriminální policie Steina a Grabingera. Tak došlo k zastřelení dvou osob na dnešní Třídě Dr. Edvarda Beneše za přímého velení a aktivní střelby Schunkeho.

Hlavní přelíčení se konalo 31. března 1947.¹⁰³ Soud odsoudil Schunkeho za členství v NSDAP a SS, za podporu nacistického hnutí a za vraždu dvou československých občanů. Konstatoval, že k usmrcení obětí, kterými byli Jaroslav Dufek a Václav Trnka, nedošlo jen shodou válečných okolností, ale že Schunke ve službách a v zájmu Německa sám svým nesprávným nařízením a jednáním způsobil jejich smrt. Byl proto podle §7 odst. 3 retribučního zákona odsouzen k trestu smrti provazem.¹⁰⁴

Soud svým nařízením rozhodl o vykonání trestu týž den ve 21:00 hodin. Po předvedení v tomto nařízeném termínu a po přečtení rozsudku byl Schunke ve 21:05 předán popravčímu Karasovi a jeho pomocníkům Hofrichterovi a Tůmovi, jimiž byl trest ve 21:05 vykonán a ve 21:15 MUDr. Veselý konstatoval smrt. Ve 21:16 byla exekuce potvrzena podpisy přítomných.¹⁰⁵

¹⁰² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 74 (71), sign. Ls 193/1947 (Herbert Schunke).

¹⁰³ Tamtéž, hlavní přelíčení dne 31. března 1947.

¹⁰⁴ Tamtéž, rozsudek ze dne 31. března 1947.

¹⁰⁵ Tamtéž, zápis o výkonu trestu ze dne 31. března 1947.

2. 7 Otakar Slunéčko¹⁰⁶

Narodil se roku 1882 v Měcholupech u Žatce. Byl německé národnosti.¹⁰⁷ Pracoval přes 20 let jako mistr v drátovně v Bohumíně společně s mnohými Čechy. Spolu s Petrem Peschtou, rovněž německé národnosti, zavraždili 15. dubna 1945 v polích u obce Ves Touškov uprchlého ruského zajatce.

Z transportu, který jel z Prahy směrem do Brodu nad Lesy (Furth im Wald) v Bavorsku, převážel asi 4000 politických vězňů různých národností a který stál na nádraží ve Stodu, uprchlo v noci ze 14. na 15. dubna 1945 šest zajatců neznámých jmen. Čtyři z nich byli dopadeni SS, dva zbývající na útěku došli do obce Ves Touškov. Tam, donuceni hladem a nedostatkem oblečení, ukradli u rolníka Petera Peschty potraviny, prádlo, šatstvo a obuv. Vše je do podrobností v soudním spisu sepsáno.¹⁰⁸ Peschta sice slyšel v noci štěkat psa, ale krádež zjistil až ráno. Oznámil ji četníkům, kteří se však nemohli ihned dostavit. Proto Peschta přivolal svého švagra Otakara Slunéčka a začali pátrat. Našli oba uprchlíky na nedalekém poli i s odcizenými věcmi ukryté ve stohu. Slunéčko oba držel revolverem v šachu, ale jeden z uprchlíků se dal na útěk a Slunéčko jej ranou do hlavy okamžitě usmrtil. Druhého zajatce předali četníkům, kteří jej vrátili zpět do transportu ve Stodu, kde byl zřejmě zastřelen. Odhadem mu bylo asi 25 let, prvním, tedy zastřelenému Slunéčkem na poli, asi 30 let.

Záležitost záhy vyšetřovali němečtí četníci, kteří údajně vytýkali Slunéčkovi, proč nezastřelil i druhého zajatce. Mrtvého nařídili tito četníci starostovi obce nechat zakopat v nedaleké rokli, což provedl hrobník Pitner.

Dne 7. září 1945 začal událost vyšetřovat sbor SNB ze Stodu. Peschta byl zatčen a Slunéčko se přihlásil sám. Udal, že revolver Walter ráže 6,35 mm prodal neznámému německému vojínovi za 50 RM. Tělo usmrceného uprchlého zajatce bylo exhumováno a mrtvola ohledána a pitvána MUDr. Vilémem Řepkou ze Stodu. Nalezl úplné roztržení lebky. Podrobnější popis ohledané mrtvoly je vložen do spisu. K němu je ve spisu přiložen i jeden smrtící projektil, nalezený při pitvě MUDr. Řepkou. Při

¹⁰⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 13 (10), sign. Ls 175/1945 (Otakar Slunéčko).

¹⁰⁷ V celém spisu je jméno a příjmení odsouzeného, který je vždy veden jako Němec, uvedeno výhradně s českým pravopisem.

¹⁰⁸ Dnes by se v případě podobné krádeže asi spíše jednalo o přestupek než o trestný čin – pozn. autora.

exhumaci a ohledávání mrtvoly se měl Slunéčko, který byl přítomen, o zastřeleném Rusovi pohrdlivě vyjádřit.

Hlavní přelíčení se po odkladu, způsobeném nemocí předsedy senátu, odehrálo 28. ledna 1946.¹⁰⁹ Slunéčko byl soudem shledán vinným, že po uprchlíkovi dvakrát vystřelil, ne sice v úmyslu jej usmrtit, ale v důsledku jeho činu přesto nastala smrt. Přítěžující okolností bylo svědecké vyjádření MUDr. Viléma Řepky, který, jak je uvedeno výše, prováděl za přítomnosti Slunéčka exhumaci zastřeleného uprchlíka a registroval pohrdlivé vyjádření Slunéčka vůči mrtvému Rusovi.

Byl použit § 5 odst. a) retribučního dekretu a § 140 trestního zákoníku a Slunéčko byl shledán vinným ze zločinu proti osobám podle těchto paragrafů. Byl odsouzen k trestu smrti provazem. Rozhodnutí senátu co do výše trestu nebylo jednomyslné, nýbrž porada senátu vyzněla 4 : 1 v neprospěch obžalovaného. Jeden člen senátu navrhl doživotní trest.¹¹⁰

Týž den byl Slunéčko v 15:15 předveden na malý dvůr KS v Plzni, byl mu hlasitě přečten rozsudek a v 15:20 byl trest vykonán popravčí skupinou Karas, Hofrichter a Tůma. Smrt byla MUDr. Veselým konstatována v 15:25. Tělo popraveného bylo následně předáno správě věznice k zajištění pohřbu. Exekuce byla ukončena a potvrzena podpisy v 15:30.¹¹¹

2. 8 Maxmilián Trávníček¹¹²

Proces s tímto vrahem probíhal u MLS v Plzni společně s jeho spoluviníky Holíkem a Hradilem. Nepřímo lze usuzovat, že Trávníček byl tím, kdo při nelegální popravě berního oficianta Adolfa Skaly v budově plzeňského Gestapa zacházel s provazem, zatímco jeho zločinní kumpáni Holík a Hradil podtrhávali pod obětí lavici. Ostatní je shodné jako v popisu zločinu Josefa Holíka.

2. 9 Franz Wotawa¹¹³

¹⁰⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 13 (10), sign. Ls 175/1945 (Otakar Slunéčko). Hlavní přelíčení dne 28. ledna 1946.

¹¹⁰ Tamtéž, rozsudek ze dne 28. ledna 1946

¹¹¹ Tamtéž, zápis o výkonu trestu ze dne 28. ledna 1946.

¹¹² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 45 (42), sign. Ls 466/1946 (Josef Holík, Karel Hradil, Maxmilián Trávníček).

¹¹³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 25 (21), sign. Ls 268/1946 (Franz Wotawa).

Pocházel ze smíšeného manželství, otec byl Němec, matka Češka. Materskou řečí pozdějšího zločince byla němčina, ale byl zřejmě původně národnosti české, jak je uvedeno níže. Wotavova rodina se v jižních Čechách v roce 1918 angažovala proti vzniku ČSR.¹¹⁴ V letech 1934 až 1936 sloužil Wotawa v československé armádě a po její mobilizaci v září 1938 do ní nastoupil mezi prvními. Z této armády byl pak vyřazen 10. října 1938. Měl známost s českou dívkou, k jejíž rodině byl slušný. Rodinné poměry se vyvinuly nešťastně. Wotawovi rodiče spáchali krátce po osvobození ČSR v roce 1945 sebevraždu a manželka s děckem žila u svých českých rodičů v Českých Budějovicích v beznadějném zdravotním stavu. Když byla v roce 1946 na žádost národní bezpečnosti vyjasňována Wotavova národnost, byl nalezen německý dokument, dokládající Wotawovu německou státní příslušnost od roku 1940. Rovněž výpověď manželky potvrdila, že mu bylo německé občanství přiznáno až tehdy.

Podle občanské komise v Klatovech byl Wotawa jedním z nejhorších gestapáků a měl na svědomí několik lidských životů. U Gestapa sloužil od roku 1939 a od roku 1940 byl členem NSDAP. Příslušníkem SS nebyl, ale měl povoleno nosit uniformu této organizace. U klatovského Gestapa sloužil ve spisovně, ale sám přiznal účast při výsleších, bití, týrání a zraňování obětí. Wotava se dále rovněž přiznal, že při zatýkání dne 17. dubna 1943 sám svojí zbraní zastřelil v Borovech u Klatov komunistického činovníka Karla Šmídla. Tuto vraždu potvrdily desítky svědků. Dne 5. května 1945 chtěl, stejně jako jeho spolupracovníci Schamberger, Neubauer a Winkelhofer, individuálně opustit Klatovy a uprchnout do Německa.

Hlavní přelíčení se odehrálo 17. září 1945 u MLS v Klatovech. Vyšlo najevo, že v zájmu Německa se Wotava dopustil veřejného násilí na 16 osobách, vydírání ústně i násilím u jiných šesti osob, zavinil ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky, způsobil většímu počtu obětí těžké ublížení na těle a vedle vraždy Karla Šmídla zavinil nepřímo zapříčiněním výkonu trestu většímu počtu obyvatel republiky smrt.¹¹⁵

¹¹⁴ Znamé neúspěšné pokusy připojit v době rozpadu Rakouska-Uherska takzvanou Šumavskou župu s centrem v Prachaticích jejím odtržením od vznikajícího Československa k Rakousku s nadějí na pozdější spojení v Německem – pozn. autora.

¹¹⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 25 (21), sign. Ls 268/1946 (Franz Wotawa), hlavní přelíčení dne 17. září 1945.

Byl odsouzen k trestu smrti provazem a obvyklým doplňkovým trestům, kterými byly ztráta občanské cti, ztráta majetku ve prospěch státu a náhrada soudních výdajů.¹¹⁶ V zápisu o výkonu trestu je uvedeno, že odsouzený byl 17. září 1945 předveden ve 21:45 na malý dvůr KS v Klatovech, po přečtení rozsudku ve 21:50 byl předán popravčí skupině, ve 22:00 bylo hlášeno vykonání rozsudku a ohlášena lékařem smrt. Senát soudu, přítomný jako obvykle popravě, nařídil na návrh MUDr. Jerie nechat tělo hodinu viset. Jak bylo u MLS v Klatovech obvyklé, byly o místě a času popravky vyrozuměny MNV a ONV a byla povolena účast vážených mužů.¹¹⁷ V žádném spisu není dokumentováno obdobné povolení pro ženy.

¹¹⁶ Tamtéž, rozsudek ze dne 17. září 1945

¹¹⁷ Tamtéž, zápis o výkonu trestu ze dne 17. září 1945.

Kapitola 3

Bestiální sadisté a mnohonásobní univerzální zločinci

Tato kapitola je, pokud jde o hrdelní tresty, vedle zločinu udavačství nejobsáhlejší. Zahrnuje totiž pestrou směsici morálně pokleslých individuí, která se vyznačovala neobyčejnou brutalitou a neměla ve většině případů skoro žádné mravní zábrany. Proto se téměř u všech z nich kombinují různé formy krutosti až bestiality s dalšími zločiny, jako bylo udavačství, krádeže, rasové zločiny, vydírání, ponižování obětí a další delikty. Díky mnohočetným proviněním se nepodařilo tyto zločince roztrždit do jednotlivých kohort tak, aby v nich byl některý zločin dominantní, a tak nezbyvá, než je uvést v jedné velké kapitole. Jediným více či méně jednotícím prvkem je brutální bestialita, ale i ta má rozličné formy a v nich různé stupně brutality.

Obžalovaní zločinci bili, mučili a ponižovali své oběti. Užívali k tomu nejen ruce, nohy i další části svého těla, ale skoro vždy četné pomůcky jako rákosky, pravítka, hole, obušky, biče, dŕtky, býkovce, kabely, dráty, hadice, proudy ledové vody, jiné formy chladu, přivazování ke mřížím a jiné spoutávání, zábranu spánku vězňů, krádeže potravin a mučení hladem, psychické týrání a mnohé jiné rafinované formy mučení, převážně v kombinacích výše uvedených metod. Někteří z nich přímo nebo nepřímo okrádali oběti a obohacovali se na úkor jejich i jiných obětí režimu. U řady svých obětí způsobili tito pachatelé vedle lehkých i těžká zranění, nezřídka s trvalými zdravotními následky. U některých z nich stupňovali bití a týrání až do jejich extrémního fyzického i psychického vyčerpání, takže sice oběť přímo nezavraždili, ale ta se z jejich mučení již nevzpamatovala a po jistém časovém odstupu, nezřídka po převozu do jiného vězení či tábora, zemřela.

Některé z obětí také dohnali k sebevraždě. Jiřík, když se zabýval hrdelními tresty MLS v Klatovech, nazval tuto skupinu „d'áblovou chasou”.¹¹⁸ Lze s ním plně souhlasit a vztáhnout toto přiléhavé označení i na mnohé zločince, kteří působili v Plzni.

Došlo k případům, že vyslýchání tento tělesný i duševní teror nevydrželi a morálně zlomeni vyzradili i další oběti. To považovala tato skupina zločinců zvráceně za svůj pracovní úspěch a za dosažení cíle své odsouzeníhodné činnosti.

¹¹⁸ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 219.

3. 1 Franz Bina¹¹⁹

Byl synem německých rodičů. Narodil se roku 1910 v Bedřichově u Jihlavy, vystudoval obchodní akademii, byl pak děsloužícím československé armády a posléze po vystudování policejní školy byl v roce 1938 přijat k československému četnictvu. Dne 30. září 1940 byl jako Němec od protektorátního četnictva propuštěn a přemístěn k německé kriminální policii do Prahy a posléze do Klatov. Pozoruhodné je, že až 5. května 1945, pouhé dvě hodiny před osvobozením Klatov, byl povýšen na tajemníka německé kriminální policie. Od 1. července 1940 byl Bina členem NSDAP. Členem SS nebyl, ale směl nosit uniformu této organizace. Jeho úkolem bylo vyšetřovat hospodářské delikty.

Češi měli samozřejmě vedle větší hospodářské kriminality tendence zatajit ušetřená menší množství obilí, načerno semlít či sešrotovat zatajené zrní, zabít nepřiznané prase či naoko nechat uhynout některé domácí zvíře a za hrnek sádla či jinou pozornost si pak nechat od pohodného potvrdit, že mršinu zlikvidoval. Znali i další obdobné způsoby, jak přilepšit sobě nebo jiným. Vymyšlení těchto kliček bylo spojeno s obdivuhodnou vynalézavostí a bylo jich vymyšleno mnoho. Úkolem Biny a jeho týmu bylo této činnosti, která škodila Říši, čelit.

Podle Václava Jiříka byl Bina velmi inteligentní muž, který ovládal několik cizích jazyků a mezi nimi i češtinu natolik, že v ní sepsal velmi kultivovaně svůj životopis. Samozřejmě, že si v něm leccos přikrášlil.¹²⁰

Bina často pracoval na základě anonymních udání českých závistivců. Aby vynutil doznání, tloukl a týral vyšetřované osoby, k čemuž se později doznal. Svědčí o tom protokoly 1 až 19 a obdobně i 21 až 25, uložené v soudním spisu.¹²¹ Z protokolů 27 až 29, které jsou nejzávažnější, vyplývá, že své vyšetřované oběti Rudolfa Berana a Václava Cikána tloukl a oba pak ve vězení, kam se předtím dostali jeho přičiněním, zemřeli.¹²² Další obětí, vězeň Josef Pakštefl, byl německým soudem odsouzen k trestu smrti a domů se již nevrátil. Při domovních prohlídkách Bina, co mohl, zabavoval a kradl pro sebe, ale nebránil v tom ani svým pomocníkům. Nebyl žádným velikášem,

¹¹⁹ SOA v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 27 (23), sign. Ls 287/1946 (Franz Bina).

¹²⁰ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 74.

¹²¹ SOA v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 27 (23), sign. Ls 287/1946 (Franz Bina). Výpovědi svědků.

¹²² Tamtéž, hlavní přelíčení dne 9. října 1946.

hodily se mu hrnce sádla, lahev rumu, nové noční košile mladé ženy, uzené maso, půl kila tabáku či půl kila másla. Okradl v Písku i chorvatské obchodníky s látkami.¹²³

Hlavní přelíčení proběhlo 9. října 1946. Velké množství svědků při něm potvrdilo bití a trýznění. Bina se hájil tvrzením, že to vše činil na rozkaz nadřízeného.¹²⁴

Byl shledán vinným, že za okolností zvláště přitěžujících zavinil ztrátu svobody u většího počtu obyvatel Československa, dopustil se veřejného násilí, vydírání provázeného přímým násilím, obohacování se a krádeží. Jeho působení vedlo ke smrti výše jmenovaných osob.¹²⁵

Byl odsouzen k trestu smrti provazem. Soud vyrozuměl MNV a ONV a povolil přítomnost vážených mužů při popravě. Odsouzený byl předveden v den vynesení rozsudku ve 20:30 na malý dvůr klatovského KS, byl mu přečten rozsudek a ve 20:40 předán popravčí skupině. Ve 20:50 bylo ohlášeno vykonání trestu a ve 20:55 ohledal mrtvolu soudní lékař. Na jeho návrh nařídil soud nechat mrtvolu hodinu viset. Záznam byl podepsán ve 21:00.¹²⁶

3. 2 Johann Dauer¹²⁷

Narozený v roce 1908 v Lichtenfelsu v Bavorsku. Byl sice vyučen stavitelem varhan, ale již od roku 1927 pracoval u zemské policie a v roce 1928 zahájil studium na policejní škole. Od roku 1931 pracoval u letecké policie a v roce 1939 přešel k německé kriminální policii a ještě téhož roku ke Gestapu. Byl jedním z mála zločinců, jehož kariérní postup odpovídal dosaženému vzdělání. Dne 1. února 1940 vystřídal v Plzni odveleného ženatého kolegu a u plzeňského Gestapa zůstal až do 5. května 1945. Od 1. března 1943 zastával v Plzni pozici tajemníka úřadovny Gestapa.¹²⁸

Ze soudního spisu vyplývá, že osobně zatýkal podezřelé osoby a osobně je také při výsleších bil. Přiznal, že při bití používal i důtky. Bil též oběti svazkem klíčů do hlavy. Svědek Stulík uvedl, že poté, co mu Dauer vykradl byt, jej bil tak, že došlo k proražení

¹²³ Tehdejší chorvatský režim byl satelitem Třetí říše a působení Chorvatů v protektorátu bylo tedy možné.

¹²⁴ SOA v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Klatovech, Ls 287/1946 (František Bina).. Hlavní přelíčení z 9. října 1946.

¹²⁵ Tamtéž., rozsudek z 9. října 1946.

¹²⁶ Tamtéž, zápis o výkonu trestu z 9. října 1946.

¹²⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 79 (76), sign. Ls 226/1947 (Johann Dauer).

¹²⁸ Tamtéž., hlavní přelíčení z 16. dubna 1947.

ušního bubínku. Otloukal mu kolena a nutil jej dělat dřepy a vstýky až do vyčerpání. Do obětí vpichoval inkoustovou tužku. Po jeho ranách vznikaly rozsáhlé podlitiny.¹²⁹

Dauerovým přičiněním byl odsouzen k smrti a následně popraven v Dráždanech Jaroslav Brožík. Přičinil se rovněž o zastřelení Adolfa Fremla z Vranova a jeho choti, a rovněž Václava Trejbala ze Stupna. V bytě Františka Edelsteina v Plzni ukradl mnoho cenných předmětů, například vzácný naučný slovník v ceně 5 000 K.

Hlavní přelíčení se konalo u MLS v Plzni jako jedno z posledních 16. dubna 1947. Soud shledal Dauera vinným v řadě zločinů:

Byl funkcionářem Gestapa, členem SS, páchal veřejné násilí a zacházel s lidmi jako s otroky, neoprávněně omezoval jejich osobní svobodu, spolupůsobil při tom, že mnozí čeští lidé přišli o život, obohacoval se na úkor osob v politické, rasové a národnostní tísní a zmocňoval se i jinak majetku obětí. Podílel se na zatčení 70 až 80 příslušníků ilegálních skupin. Dauer byl odsouzen k trestu smrti provazem.¹³⁰

Týž den ve 21:40 hodin byl předveden na malý dvůr KS v Plzni, byl mu přečten hlasitě rozsudek a ve 21:45 popravčí trojice vykonala trest. Smrt byla lékařem konstatována ve 21:50 a příslušné podpisy byly doplněny ve 21:55.¹³¹

3. 3 Karl Gotschi¹³²

Narodil se 13. února 1913 německým rodičům v Norimberku. V dětství se s nimi přestěhoval do Plzně, kde jeho otec získal jako kovář práci ve Škodových závodech. Gotschi v Plzni absolvoval německé školy a začal pracovat jako obchodní příručí. Později se živil jako řidič. V září 1933 nastoupil vojenskou službu u československé branné moci. Manželkou Gotschiho byla Češka. V září 1938 byl mobilizován do armády Československé republiky a po Mnichovu byl počátkem října jako Němec demobilizován.

V roce 1939 vstoupil Gotschi do NSDAP a začal pracovat jako šofér u Gestapa v Plzni. Pak se téhož roku dobrovolně přihlásil do německé armády a sloužil v ní až do roku 1943, převážně v Řecku. Dne 15. září 1944 se vrátil do Plzně.¹³³

¹²⁹ Tamtéž..

¹³⁰ Tamtéž, rozsudek z 16. dubna 1947.

¹³¹ Tamtéž, zápis o výkonu trestu z 16. dubna 1947.

¹³² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzni, kart. č. 81 (78), sign. Ls 238/1947 (Karl Gotschi).

Gotschi se při svém vyšetřování vylouval, že byl pouhým šoférem a že pokud fackoval vyslýchané, což otevřeně přiznal, plnil jen rozkazy nadřízených. V rozporu s jeho nepravdivými a spornými tvrzeními však stojí mnoho protokolovaných výpovědí svědků, mezi kterými je řada velmi působivých informací o tom, jak krutě a nelidsky si Gotschi počínal. Vedle fyzického týrání urážel oběti osobně a opakovaně urážel i jejich národní cítění. Tyto výpovědi vesměs svědčí o pokleslém charakteru Gotschiho.¹³⁴

Veřejný žalobce shrnul uvedené velmi četné výpovědi do obžaloby, kde vedle Gotschiho činnosti pro NSDAP a Gestapo vinil obžalovaného i ze skutečnosti, že se obohacoval na osobách, vyslýchaných v tísni, že nakládal se 14 oběťmi jako s otroky, že sice ne v úmyslu, aby je usmrtil, ale přece svým krutým jednáním způsobil třem osobám těžká ublížení na zdraví a dalším třem obětem poškození trvalou nemocí. Ve spise je uveden rozsáhlý seznam cenností a dalších věcí, které Gotschi zabavil, ukradl nebo se na jejich krádežích podílel. K mnohým zločinům se Gotschi posléze doznal.¹³⁵

Soud přihlédl k výpovědím tří svědků, kteří potvrdili, že deportaci obětí do koncentračních táborů osobně nenařizoval, a v tomto bodě Gotschiho obžaloby zprostil. Přesto však byl jednomyslným rozhodnutím soudu uznán vinným ze zločinů proti státu, osobám a majetku podle retribučního zákona a odsouzen k trestu smrti provazem.¹³⁶

Podle nařízení o výkonu trestu byla hodina exekuce určena na 19:30 dne 12. dubna 1947. Protokol o výkonu trestu dokládá, že v tuto hodinu byl Gotschi předveden, byl mu přečten rozsudek a ve stejném čase 19:30 (jistě nepřesnosti v dokumentaci – pozn. autora) byl ihned popraven. MUDr. Veselý konstatoval smrt v 19:40 a podpisy svědků jsou připojeny v 19:45. Nevyjasněná shoda ohledně společného účtu za Gotschiho kremaci je uvedena u případu Franze Pilzwegera.¹³⁷

¹³³ Tamtéž, hlavní přelíčení, ze dne 12. dubna 1947.

¹³⁴ Tamtéž, výpovědi svědků z přípravného řízení z 12. dubna 1947.

¹³⁵ Tamtéž, zpráva veřejného žalobce z 12. dubna 1947

¹³⁶ Tamtéž, rozsudek z 12. dubna 1947.

¹³⁷ Tamtéž, protokol o výkonu trestu z 12. dubna 1947.

3. 4 Herbert Groschup¹³⁸

Narodil se německým rodičům ve Frýdlantu v Čechách. Do roku 1940 se živil jako hudebník. V Plzni hrál v kavárně Smitka, kde se v roce 1940 seznámil se členy Gestapa a vysloužil si od nich přezdívku Schubi. Téhož roku vstoupil do NSDAP a 16. prosince 1940 začal pracovat pro Gestapo. Hned na počátku této své činnosti se začal obohacovat, když si pod obvyklou cenou zakoupil vybavení obývacího pokoje a další předměty po deportovaném Židovi Schleisovi.¹³⁹

Úředně byl Groschup sice tlumočnickem, ale podobně jako jiní takzvaní tlumočníci, jak je uvedeno dále, tuto svoji zdánlivě méně nebezpečnou profesi doplňoval nelidským zacházením s vyslýchanými oběťmi. Byl tedy zejména pomocníkem pro nejhrubší a nejšpinavější práci. Čeští vězni přezdívali Groschupovi Hurvínek. Groschup často doslova řádl ve skupině se Sýkorou, Wexem a Sedláčkem, jejichž individuální činnost i týmové zločiny jsou rovněž popsány v této práci.¹⁴⁰

Svědék Pícl vypověděl, že po 12 dní trvajících krutých výsleších byli posláni do koncentračních táborů, odkud se nevrátili: Rudolf Marek do Mauthausenu, Josef Hubálek do Buchenwaldu, Václav Jozbuntál do Terezína. Vězeňkyně A. Burdová byla Schubim bita býkovicem a kladívkem a zkopána tak, že tři dny krvácela z rodidel. Groschup memilosrdně zbil i Františka Němce z Plzně, který byl posléze zastřelen v Plzni Lobzích, Františka Vajnara z Rokycan, který zemřel v Terezíně, J. Lehkého, který zemřel v Osvětimi, i B. Piklíka a V. Krause, kteří byli zastřeleni v Berlíně. Ve spisu je archivováno dalších 10 trestních oznámení z Rokycanska.

Groschup se zřejmě vyžíval v násilí na ženách. Marie Loudová z Mlečic na Rokycansku byla při bití a týrání neustále oslovována: „... *babo zasraná, česká svině, kurvo,...*” a byla Groschupem okradena o své věci a o potraviny. Dosvědčili to svědkové Kučera z Rokycan a Aubrecht z Kamenného Újezdu.¹⁴¹

Hlavní přelíčení se konalo 18. října 1946. Groschup byl soudem shledán vinným, že jako člen NSDAP a zaměstnanec Gestapa zacházel s 32 československými občany jako s otroky, šestkrát způsobil těžké ublížení na zdraví, 16x lehké, kradl a

¹³⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 45 (42), sign. Ls 470/1946 (Herbert Groschup).

¹³⁹ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 18. října 1946.

¹⁴⁰ Tamtéž, výpovědi svědků z přípravného řízení a z hlavního přelíčení 18. října 1946.

¹⁴¹ Tamtéž.

obohacoval se na úkor osob politicky či rasově persekovaných. Po týrání a mučení obětí spoluzapříčinil jejich deportaci do koncentračních táborů, kde někteří zemřeli a jiní byli v Plzni či na jiném místě zastřeleni.¹⁴²

Uložený trest smrti provazem byl nařízen na den hlavního přelíčení, na 20:30 hodin. V tomto termínu byl zločinec předveden, byl mu hlasitě přečten rozsudek a ve 20:35 byl vykonavatel trestu popraven. Ve 20:40 byla MUDr. Veselým konstatována smrt a ve 20:45 byla exekuce potvrzena podpisy úředních osob.¹⁴³

3. 5 Otto Haas¹⁴⁴

Sudetský Němec, narozený v roce 1905 v Postřelmově v okrese Zábřeh na Moravě v rodině lékaře. Byl špatným studentem gymnázia, skládal reparát a pak nuceně přešel na zahradnickou školu v Lednici na Moravě. Živil se posléze jako zahradnický pomocník. V roce 1925 nastoupil prezenční vojenskou službu v československé armádě a po jejím skončení měnil místa v zahradnictvích, květinářstvích a byl podporován svým bratrem, lékařem v Plzni. Dva bratři byli Němci, dvě sestry se provdaly za Čechy a jedna se stala jeptiškou. Při československé mobilizaci v roce 1938 Haas řádně narukoval a sloužil ve vzdáleném Mukačevu na Podkarpatské Rusi. Pro službu blíže Německu se zřejmě nezdál být dost spolehlivý. Dne 1. října 1938 však mohl jako Němec československou armádu opustit, a proto se vrátil do Plzně, kde žila jeho matka a sourozenci.

Od roku 1932 byl německým sociálním demokratem. V roce 1939 ale přešel do NSDAP a v roce 1940 byl přijat do řad SS. Současně byl zařazen do služeb Gestapa, kde byl přidělen do II. oddělení, které mělo na starosti židovské a náboženské otázky. Řešil nejrůznější takzvané přestupky Židů. Zorganizoval a sám přitom rovněž vykonal řadu zatčení. V roce 1943 se stal referentem pro národní protiněmecká hnutí, konkrétně nekomunistická a nesocialistická. V této funkci jeho zločinné aktivity gradovaly a akcelerovaly.¹⁴⁵

¹⁴² Tamtéž, rozsudek z 18. října 1946.

¹⁴³ Tamtéž, protokol o výkonu trestu z 18. října 1946.

¹⁴⁴ tání oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzni, kart. č. 88 (85), sign. Ls 293/1947 (Otto Haas).

¹⁴⁵ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 27. dubna 1947.

Tři bratry Bílkovy z odbojové zastřešující organizace ÚVOD předal německým soudům. Zabýval se působením skupiny profesora Ježka, která působila na způsob Maffie. Zatkl přitom středoškolské profesory Ježka, Rachače, Jůzovou a Pateru, přičemž Ježek a Patera zemřeli ve vězení. Další oběť, známý muzejník a archivář profesor Fridolín Macháček, byl deportován do koncentračního tábora v Buchenwaldu.

Do neblahé Haasovy činnosti patří též případ odbojové organizace Národního výboru v Plzni v létě 1944 a navazující vyšetřování tzv. Krejčíkovy vojenské skupiny Gestapem v Praze.¹⁴⁶ Po Haasových krutých výsledcích byl popraven v Plzni vězeň Červinka, v Bernau zemřel vězeň Hněvsa a v Kaisheimu vězeň Rendl.

Vedle toho Haas sám doznal, že vyšetřované oběti týral. Existují o tom desítky svědeckých výpovědí, obsažených ve spisu. Zdeptaný a zlomený Ing. Kytka po Haasově týrání spáchal sebevraždu oběšením. J. Mottla z Krejčíkovy skupiny bil Haas karabáčem. Při procesu s Aloisem Sedláčkem vypověděla Marie Langerová, že ji společně vyslyšali zejména Sedláček, Jochim a Haas, ale nejhorším ze všech byl údajně Haas. Totéž potvrdil i svědek Pokorný, který rovněž jmenoval uvedenou trojici a za nejhoršího označil Haase, který jej nemilosrdně zbil hadicí. Jan Bláha ze Zbůchu byl Haasem vyslyšán 28krát a vždy byl bit a mučen. Týž svědek uvedl případ svého kamaráda Antonína Horáka, kterému měl Haas přivodit smrt. Odolný příslušník ilegálního odboje major Emil Forst byl vždy při výslechu vsazen do okovů, aby se při mučení nemohl bránit. V přípravném řízení vypovídalo 75 svědků, veřejný žalobce jich nakonec po doplnění uvedl 144 a Haas se v dodatkovém protokolu vyjadřoval k 73 výpovědím.¹⁴⁷

Hlavní přelíčení proběhlo 29. dubna 1947, šest dní před ukončením retribucí podle velkého dekretu, a trvalo do 30. dubna vzhledem k množství zločinů a svědků. Obhájce navrhl důkazy na obhajobu a žalobce žádal, aby nebyly připuštěny. Soud mu dal za pravdu a jejich připuštění po vzájemné poradě senátu pro nepodstatnost zamítl.

¹⁴⁶ Členem odbojového Revolučního národního výboru byl i plzeňský rodák, historik a bývalý ministr zahraničí československé předmnichovské vlády Kamil Krofta, který se po věznění v koncentračním táboře vrátil se zničeným zdravím do vlasti až krátce po válce a nedlouho po svém návratu, poté, co se ještě setkal prezidentem Benešem, zemřel.

¹⁴⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 88 (85), sign. Ls 293/1947 (Otto Haas). Přípravné řízení.

V obsáhlé závěrečné zprávě je uvedeno 136 Haasových zločinů a ke každému z nich byly sneseny důkazy. Například s 26 osobami, které jsou v rozsudku jmenovány, jednal Haas jako s otroky. S hoteliérem Václavem Novým z Rokycan jednal ne sice tak, aby jej usmrtil, ale přece tak nemilosrdně a krutě, že mu z toho zanedlouho, již v koncentračním táboře, vzešla smrt.¹⁴⁸

Soud shledal Haase vinným ze zločinů proti státu, osobám a majetku a odsoudil jej k trestu smrti provazem, který byl nařízen na 30. dubna 1947 v 19:30.¹⁴⁹ Odsouzený podal žádost o milost. Do nařízeného času popravky nedošlo k rozhodnutí o jejím vyřízení. V soudem nařízeném čase byl odsouzený Haas předveden na dvůr KS v Plzni, byl mu přečten rozsudek, poté byl předán popravčímu Karasovi a jeho pomocníkům a rozsudek byl v 19:40 vykonán. V 19:47 konstatoval MUDr. Veselý smrt.¹⁵⁰

3.6 Adolf Jarolim¹⁵¹

Jarolim, narozený 20. října 1903 ve Vídni, byl německé státní příslušnosti a podle řady výpovědí nenáviděl vše české. Jako velitel klatovské věznice se choval k vězňům hůře než jiní příslušníci Gestapa. Zločinné aktivity jednoho z nejkrutějších k smrti odsouzených zločinců lze snad nejlépe charakterizovat otřesnou výpovědí svědka Emanuela Flakse. Ten u MLS v Klatovech vypověděl, že: „...*byl v horečkách zatčen a vyslýchán. Přitom byl celý den nucen v studeném podzimním období stát u otevřeného okna. Když klesl, lotři (myšleno další členové Gestapa Neubauer, Kvapil a Rupprecht – pozn. autora) se mu vysmívali. Jarolím na něj dupl..... Viděl s dalšími svědky, jak Jarolím fackoval a smrtelnými (dle mínění svědka Flakse) ranami obuškem tloukl vězně Fialu, Prusíka, Plivu, Krejčího a Vidláka.*”¹⁵² Ze svědeckého protokolu, řazeného ve spisu pod č. 7, vyplývá, že Jarolim zbil Karla Brejchu celkem 15krát, jedenkrát tak krutě, že zmučený a šokovaný Brejcha vykonal velkou potřebu do kalhot. Z dalších protokolů vyplývá, že takto Jarolim týral 38 osob.

¹⁴⁸ Tamtéž, hlavní přelíčení z 27. dubna 1947.

¹⁴⁹ Tamtéž, rozsudek ze dne 27. dubna 1947.

¹⁵⁰ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 27. dubna 1947.

¹⁵¹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 29 (25), sign. Ls 300/1946 (Adolf Jarolim).

¹⁵² Tamtéž, výpovědi svědků z přípravného řízení a hlavního přelíčení dne 17. října 1946.

Při hlavním přelíčení 17. října 1946 Jarolim vše zlehčoval a zapíral. Žádal vyslechnout 46 svědků, kterým prý pomohl. Soud připustil výslech 16 dostupných svědků. Mezi nimi je uvedeno šest, kteří svědčili ve prospěch Jarolima, zbývající větší část ale v jeho neprospěch, ačkoli to měli být jeho svědci.¹⁵³

Rozsudkem z téhož dne byl Jarolim shledán vinným, že v době zvýšeného ohrožení republiky byl členem NSDAP, podporoval v Klatovech nacistické hnutí, způsobil v zájmu Německa za okolností zvláště přitěžujících těžká ublížení na těle 11 osobám, které jsou ve spisu jmenovány. Soud sice uznal několik málo významných polehčujících okolností, přesto konstatoval jak zločiny proti státu podle § 2 a § 3 retribučního zákona, tak zločin proti osobám dle § 7 téhož zákona. Tyto posledně uvedené zločiny soud považoval za nějtěžší provinění. Ortel zněl: smrt provazem.¹⁵⁴

Ve standardně vedeném protokolu, obdobném jiným výše i níže podrobněji dokumentovaným, je 17. října 1946 konstatováno vykonání trestu v 15:40 hodin. Smrt zločince Jarolima byla potvrzena v 15:50 MUDr. Jeriem a soudem bylo jako obvykle respektováno jeho doporučení ponechat mrtvé tělo jednu hodinu viset.¹⁵⁵

3. 7 Herrmann Jochim¹⁵⁶

V přípravném řízení byl Jochim, spolu se Sýkorou, Sedláčkem a Haasem označován svědky za jednoho z nejkrutějších příslušníků plzeňského Gestapa. Působil v této zločinné organizaci jako kriminální tajemník. Narodil se v roce 1911 v Heidelbergu a byl německé národnosti. Pozoruhodný je údaj o tom, že byl silně věřící. Začal pracovat jako obchodní příručí a skladník a poté jako pracovník inzerce v časopisu *Aleman*. Od roku 1935 působil u kriminální policie v Karlsruhe. Stal se příslušníkem SS a Gestapa, v jehož službách byl přeložen do Chebu, Klatov a posléze v roce 1939 do Plzně. Měl na starosti židovské a odbojové záležitosti. Ve spisu je uvedeno, že se podílel na zajištění 80 až 100 osob, mezi nimž převažovali vlastenci z odbojové organizace ÚVOD. Přitom se Jochim obohacoval na osobách, které byly v tísní pro

¹⁵³ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 17. října 1946.

¹⁵⁴ Tamtéž, rozsudek ze dne 17. října 1946.

¹⁵⁵ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 17. října 1946.

¹⁵⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 92 (89), sign. Ls 321/1947 (Hermann Jochim).

perzekuci rasovou, politickou a národnostní. Příkladem je případ vlastenky Jurikové, které Jochim spolu s tlumočnickem Sedláčkem vykradli byt.¹⁵⁷

Svěddecké výpovědi dokládají poškození 45 osob, u kterých na základě Jochimova vyšetřování posléze došlo ke ztrátě života. To je vysoké číslo. V roce 1943 Jochim v čele Sonderkommanda (zvláštní komando) z Prahy zatkl na Zbirožsku velkou komunistickou skupinu. Jsou jmenováni Tomáš Brabec a Václav Cibula ze Zbirohu, Rudolf Marek, Josef Hubálek, Rudolf Bláha, Josef Ungr, Josef Mareška a Jaroslav Merhaut z Kařeza, František Kvídera z Rokycan a Jaroslav Čermák z Cheznovic. Obzvláště velký zátah zorganizoval Jochim na skupinu Němcova mlýna ve Lhotě u Zbiroha (dnes Lhota pod Radčem – pozn. autora), kde údajně vlastence vyzrazoval Arnošt Šmídl, mlynář ze Zbiroha. Většina vlastenců z této skupiny byla odsouzena k trestu smrti Zvláštním soudem, zasedajícím v Drážďanech. Ze známých osobností zatkl Jochim také Karla Vokáče, zbirožského básníka a spisovatele, který byl tehdy učitelem ve Strašicích a předtím i v Těních, Mirošově a ve Veselé, a Josefa Rotta, ředitele školy ve Zbirohu.¹⁵⁸ Oba vlastenci, nepochybně patřící mezi elitu národa, byli vyšetřováni v Praze a posléze popraveni na Pankráci.

Jochimovu krutost dosvědčila řada svědků, kteří jsou uvedeni v subkapitole věnované tlumočnickovi Sedláčkovi a není třeba je kompletně opakovat. Například Josef Huml z Mýta uvedl, že Jochim jej bil a nechal též „seřezat“ dalším zločincem Pittermannem. Mlátili oběti svého trýznění rákoskou nebo drátem, bili je zákeřně do týla. Huml po bití ležel celou noc na zemi a pokálel se. Jindy Jochim nutil stát vyslýchaného vězně celou noc v pozoru.¹⁵⁹

Karel Hrabák, stavitel, narozený v Cheznovicích, vyličil, že Jochim s dalšími zbili jeho bratra Jana Hrabáka, rovněž z Cheznovic. Ten byl pak odvezen do Drážďan, kde se údajně pomátl, odtud byl následně deportován do Berlína, kde jeho životní stopa končí a rodině se ji nikdy nepodařilo vypátrat do konce.

¹⁵⁷ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 30. dubna 1947.

¹⁵⁸ SKÁLA, Adam a kol., *Dějiny města Plzně 3*. Plzeň 2018, s. 778–779. Karel Vokáč byl významným členem kulturní obce v Plzni, kde založil básnickou edici Stín. V předválečném období vydal řadu básnických sbírek, které jsou stručně charakterizovány na zde uvedených stránkách Dějin města Plzně. Snad nejvíce je ale znám jako autor Pohádek z Brdských hor, v nichž je možné rozpoznat velký básnický a vypravěčský talent tohoto venkovského učitele. Jeho tragická ztráta není zřejmě dodnes plně doceněna.

¹⁵⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 92 (89), sign. Ls 321/1947 (Hermann Jochim). Svědecké výpovědi v přípravném řízení a při hlavním přelíčení 30. dubna 1947.

Jochim měl též při svých výsleších k dispozici sadistickou zapisovatelku, která se snad jmenovala Zíková. Ta, jak vyplývá ze svědeckého protokolu č. 125, oběti bolestivě tahala za přirození a pronášela přitom různé vtipy.¹⁶⁰ Jochim jí jednou nařídil, aby vyšetřovanou oběť bila železnými pruty.¹⁶¹ Vedle toho je Jochim vinen smrtí Miroslava Sýkory v Terezíně a odesláním Jaroslava Hacha a Josefa Blahouta do koncentračního tábora, kde oba zemřeli.¹⁶²

Hlavní přelíčení se uskutečnilo 30. dubna 1947, jako jedno z posledních před ukončením první a současně hlavní části aktivity MLS v Plzni. Veřejný žalobce obvinil Jochima z členství v SS a Gestapu a z podporování nacistického hnutí, z obohacování se na osobách v tísní, z veřejného násilí a zacházení s člověkem jako s otrokem, z omezování osobní svobody, z těžkého ublížení na těle ve více případech, ze spolupůsobení, že mnoha českým osobám byl odňat majetek zcela nebo zčásti a hlavně ze spolupůsobení, že velké množství osob přišlo o život.

Soud sice ve třech kauzách zprostil Jochima viny, ale u všech ostatních návrhů veřejného žalobce jej shledal vinným podle více paragrafů velkého retribučního zákona. Odsoudil jej podle očekávání k trestu smrti provazem. Exekuce byla nařazena na týž den na 15:50 hodin.¹⁶³

Jochim byl v 15:45 předveden, byl mu přečten rozsudek a v 15:50 byl vykonavatelí hrdelních trestů Karasem, Hofrichterem a Tůmou popraven. MUDr. Veselý konstatoval smrt v 16:00 hodin, v 16:05 byl zápis podepsán a poté bylo tělo předáno k pohřbení. Je doložena finanční likvidace popravky.¹⁶⁴

3. 8 Georg Kunze¹⁶⁵

Narodil se roku 1902 v Unterleinachu nedaleko Würzburgu v Dolních Francích, části Bavorska. Od roku 1922 byl v Německu strážníkem, v roce 1937 působil u hraniční

¹⁶⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 92 (89), sign. Ls 321/1947 (Hermann Jochim). Přípravné řízení - výpovědi svědků.

¹⁶¹ *Bestie Ruth*, Český rozhlas radiožurnál, 5. srpna. 2017. V tomto dokumentu se lze přesvědčit, že bestialita nebyla u gestapa vysloveně vyhrazena jen mužskému pohlaví.

¹⁶² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 92 (89), sign. Ls 321/1947 (Hermann Jochim). Hlavní přelíčení dne 30. dubna 1947.

¹⁶³ Tamtéž, rozsudek z 30. dubna 1947.

¹⁶⁴ Tamtéž, protokol o výkonu trestu z 30. dubna 1947.

¹⁶⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. .č. 80 (77), sign. Ls 195/1947 (Georg Kunze).

policie ve Weidenu v Horní Falci (Weiden i. d. Opf.). Po záboru českého pohraničí byl převelen do Stříbra a v roce 1940 nastoupil u Gestapa v Berlíně. Odtud byl služebně přemístěn do Plzně. Zprvu se specializoval na stíhání urážek Hitlera, nacistického státu a NSDAP, později byl nemilosrdným univerzálním gestapákem. Někteří svědkové uvedli, že byl jedním z největších „zloduchů“ na plzeňském Gestapu. Obdobné tvrzení je ovšem dokumentováno i u několika dalších zločinců.¹⁶⁶

V trestním oznámení je uvedena Kunzeho příslušnost ke Gestapu, podpora nacistického hnutí a nezákonné činnosti okupantů, veřejné násilí a nakládání s lidmi jako s otroky, neoprávněné omezování osobní svobody, těžké ublížení na zdraví ve více případech, spolupůsobení při odnětí osobního jmění, své vlastní obohacování na perzekuovaných osobách, zapříčinění nucených prací u většího počtu osob. Je v něm uvedeno 10 poškozených a 15 svědků. Pozdějším vyšetřováním však tyto počty podstatně narostly.

Jedním z mnoha důvodů tohoto významného a rychlého nárůstu byla i skutečnost, že Kunze vyšetřoval sabotáže ve Škodových závodech, při kterých čeští zaměstnanci sypali písek do elektromotorů. Kunze nechal v podniku shromáždit dohromady šedesát zaměstnanců a z nich každý pátý, tedy 12 osob, byl následně vyslýchán na Gestapu. Na podnět udavače Koudely vyšetřoval Kunze rovněž utajenou výrobu šrotovníků pro české rolníky. V úplném závěru svého působení v Plzni byl Kunze kulometčíkem skupiny gestapáků, která 5. května 1945 na plzeňském náměstí pod velením Schunkeho střílela do lidí. Bylo tam zraněno 7 či 8 osob, což bylo posléze hodnoceno jako pokus o vraždy, ke kterým jen náhodou nedošlo. Při výsleších Kunze bil oběti pěstí, vyrážel jim zuby, bičoval je důtkami a bil býkovci, často do bezvědomí. Některé oběti zmrzačil, jiné zohavil. Týral je hladem, nechával vězněným osobám ostříhat polovinu hlavy a nutil holiče, aby pomazal vězně Fajfra lidskými výkaly. Holič toto zvrhlé nařízení odmítl. Kunze také vydíral Židy, určené k deportaci, a za směšné ceny se zmocňoval jejich majetku. Zabavoval rovněž jejich jmění v hotovosti. Nakládal s lidmi jako s otroky a neoprávněně omezoval jejich svobodu.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Tamtéž, výpovědi svědků.

¹⁶⁷ Tamtéž, hlavní přelíčení z 28. března 1947.

Hlavní přelíčení s Kunzem proběhlo 28. března 1947. Soud shledal Kunzeho vinným z celkem 11 zločinů, jak proti státu, tak osobám, mezi jiným i z pokusu o vraždu a dále ze zločinů proti majetku. Byl odsouzen k trestu smrti provazem.¹⁶⁸

Exekuce byla nařízena na týž den na 21:40. Kunze byl již ve 21:30 předveden na malý soudní dvůr KS v Plzni a přečten mu hlasitě rozsudek. Nato byl předán vykonavatelům Karasovi, Hofrichterovi a Tůmovi a ti ve 21:40 trest vykonali. MUDr. Veselý konstatoval smrt ve 21:45 a ve 21:50 byly připojeny podpisy zúčastněných. Současně bylo tělo popraveného předáno správě věznice k pohřbení.¹⁶⁹

3. 9 Friedrich Melzer¹⁷⁰

Narodil se 20. června 1911 v Českých Budějovicích. Před soudem stanul jako říšskoněmecký občan. Po dlouhém přípravném řízení byl postaven před MLS v Plzni až šest týdnů před ukončením činnosti tohoto soudu. Veřejný žalobce jej obžaloval z řady zločinů.

Melzer byl členem členem NSDAP a SS a dosáhl v této zločinecké organizaci hodnosti Oberscharführera. Jako příslušník plzeňského Gestapa pronásledoval a zatýkal české občany a zacházel s nimi jako s otroky. Ve službách a v zájmu Německa podporoval nacistické hnutí, vyhrožoval občanům koncentračním táborem a zavinil přitom konkrétně ztrátu svobody a deportaci do koncentračního tábora u 11 osob, které jsou ve spisu jmenovány, a u mnoha dalších ve spisu nejmenovaných. Se zatčenými jednal ne sice s úmyslem, aby je usmrtil, ale tak, že jim vzniklo těžké ublížení na těle nebo duševní porucha, a toto jednání bylo spojeno se zvláštními útrapami. Melzer bil lidi býkovcem, pažbou, kopal do nich. Ve spisu je uvedeno 26 osob a u každé z nich je popsáno, co jim Melzer surově učinil.¹⁷¹

Bertu Krieglovou nutil, aby přijala německé občanství. Obohacoval se z věcí, zabavených Gestapem, ať už šlo o šperky nebo o částky peněz, a využíval přitom tísně poškozených.¹⁷²

¹⁶⁸ Tamtéž, rozsudek z 28. března 1947.

¹⁶⁹ Tamtéž., protokol o výkonu trestu z 28. března 1947.

¹⁷⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 70 (67) sign. Ls 136/1947 (Friedrich Melzer).

¹⁷¹ Tamtéž, obžaloba ze dne 24. března 1947.

¹⁷² Tamtéž, výpovědi svědků a hlavní přelíčení dne 24. března 1947.

Hlavní přelíčení proběhlo 24. března 1947. Soud Melzera zprostil obžaloby v pěti konkrétních případech, vesměs pro nedostatek důkazů, a uznal jej vinným ze všech výše uvedených zločinů, tedy ze zločinů proti státu, osobám a majetku, a odsoudil jej podle příslušných paragrafů retribučního zákona k trestu smrti provazem a k doplňkovým trestům.¹⁷³ Melzer požádal o hodinový odklad výkonu trestu. Ačkoli trest měl původně být vykonán 24. března 1947, byl vzhledem k dlouho trvajícimu hlavnímu přelíčení, které skončilo až 25. března, odložen a k exekuci došlo až 25. března 1947. Čas exekuce byl určen na 9:45 hodin. V tomto čase byl Melzer předveden, byl mu přečten rozsudek a v 9:50 byl skupinou vykonavatelů Karas, Hofrichter a Tůma trest vykonán. Časový údaj o konstatování smrti MUDr. Veselým je rovněž zapsán na 9:50 hodin a podpisy úředních osob byly připojeny v 10:00.¹⁷⁴

Ačkoli v časových údajích o odkladu poprav y i o jejím průběhu jsou určité rozpory, které z jiných údajů ve spisu není možné plně osvětlit, samotné tyto drobné rozpory a nepřesnosti z logického pohledu na celou záležitost nemění nic na regulérnosti postupu.

3. 10 Jakob Neubauer¹⁷⁵

Jde o jednoho z mála příslušníků Gestapa, který se, jak sám uvedl, cítil vinen ze svých zločinů a prohlásil to veřejně před soudem. Narodil se německým rodičům roku 1916 v obci Homoly v okrese České Budějovice. On sám i další rodinní příslušníci pomáhali prosazovat ideologii NSDAP. Vyučil se zubním tehnikem a již v mládí se stal členem SdP, pro kterou aktivně pracoval. V roce 1938 ale překvapivě dobrovolně vstoupil do československé armády, byl svobodníkem a sloužil poctivě. Byl cvičen u českobudějovického pluku ve výzvědné a diverzní činnosti. V důsledku Mnichovské dohody byl však z československé armády zanedlouho propuštěn. Posléze začal pracovat pro Gestapo a současně se stal příslušníkem SS. Stalo se tak těsně po vzniku protektorátu v roce 1939. U klatovského Gestapa pracoval jako tlumočník a výkonný orgán, podřízený Franzi Schambergerovi. Lze vytušit, že pokud používal kruté

¹⁷³ Tamtéž, rozsudek ze dne 24. března 1947.

¹⁷⁴ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 25. března 1947.

¹⁷⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 28 (24), sign. Ls 296/1946 (Jakob Neubauer).

metody, byl k nim povahově mírnější Neubauer zřejmě inspirován či nucen svým primitivním bezohledným nadřízeným Schambergerem, o němž je pojednáno níže.¹⁷⁶ Neubauer se osobně zúčastnil zatýkání pověstného odbojáře, „nepolapitelného“ Jana Smudka. Byl přítom, zřejmě díky své určité neobratnosti či neschopnosti, postřelen a Smudkovi se podařilo uniknout.

Neubauer přiznal své bití vězňů rukou, ale používání jiného hrubého násilí vůči obětem popíral. Poté, co byl zatčen, 21 vyslechnutých svědků však v předběžném řízení dosvědčilo opak. Dle jejich výpovědí Neubauer bil vyslýchané oběti důtkami, obuškem a elektrickým kabelem, způsobil jim mnohokrát zranění a šestkrát prokazatelně i těžká ublížení na těle. Uvězněnému Šindelářovi nepřímo zavinil smrt. Při Neubauerově zatčení bylo u něj nalezeno větší množství zlata. Posléze proti němu vypovědělo v přípravném řízení 61 svědků a dalších 28 přímo při hlavním přelíčení u MLS v Klatovech. Všechny výše uvedené skutky shrnul veřejný žalobce do obžaloby o pěti bodech.¹⁷⁷

Hlavní přelíčení proběhlo 2. prosince 1946. Přestože, jak bylo uvedeno výše, Neubauer přiznal svoji vinu, která ovšem byla rovněž bez ohledu na přiznání jednoznačně prokázána, byl odsouzen v trestu smrti.¹⁷⁸ V den hlavního přelíčení byl ve 23:15 hodin předveden na dvůr KS v Klatovech. O popravě byl předem vyrozuměn MNV a ONV a byla při ní povolena účast váženým mužům. Po přečtení rozsudku přejali ve 23:15 odsouzeného vykonavatelé spravedlnosti v čele s A. Vejskalem a ve 23:20 ohlásili provedení výkonu. Lékař MUDr. Jerie konstatoval smrt ve 23:25 a navrhl soudu, aby tělo popraveného zůstalo ještě jednu hodinu viset. Soud návrhu vyhověl.¹⁷⁹

3. 11 Georg Pittermann¹⁸⁰

Narodil se v roce 1912 v Loeben-Donawitz v Rakousku. Pittermannův otec i matka byli německé národnosti a rakouské státní příslušnosti. Pittermann vystudoval

¹⁷⁶ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 2. prosince 1946.

¹⁷⁷ Tamtéž, výpovědi svědků.

¹⁷⁸ Tamtéž, rozsudek ze dne 2. prosince 1946.

¹⁷⁹ Tamtéž., protokol o výkonu trestu ze dne 2. prosince 1946.

¹⁸⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 92 (89), sign. Ls 320/1947 (Georg Pittermann).

hotelovou školu a vykonával poté rozličné práce v různých hotelech. Je zřejmé, že v některých životopisných údajích určité věci zkresloval. Jisté je, že skončil u Gestapa v Plzni. Předtím u této nechvalně proslulé policie působil také v Hodoníně a Kladně.

O Pittermannově činnosti bylo ve spisu shromážděno celkem 183 svědeckých protokolů. Pittermann již při přípravném vyšetřování své činnosti doznal, že s vědomím nadřízených tloukl a týral vězně, ačkoli předtím opakovaně podepsal nařízení, že takzvané Misshandeln (špatné zacházení) není dovoleno. Jaroslav Jílek, mlynář z Chrástu u Plzně, uvedl: „*Pittermann byl nejhorší. Se zvířetem bych měl soucit, s Pittermannem nikdy.*”¹⁸¹ Při týrání zasadil dle této výpovědi Pittermann Jílkovi přes 100 ran gumovým obuškem. Je s podivem, že Jílek toto týrání vůbec přežil. Jílkova manželka Marie navíc uvedla, že při domovní prohlídce ukradl Pitterman jejímu synovi Mílovi 8 000 K a zlaté hodinky, a označila jej za zrůdu nejhoršího druhu.¹⁸²

V trestním oznámení je uvedeno pod body, znamenajícími jednotlivé oběti, že u bodů 1 až 18 zapříčinil Pittermann ztrátu života, u obětí pod čísla 19 až 37 újmu na zdraví a u obětí č. 38 až 47 způsobil hmotnou újmu. V některých případech se zločiny kombinovaly.¹⁸³

Hlavní přelíčení s Pittermannem proběhlo až 3. května 1947. Lze to pochopit vzhledem k pečlivým výsledkům 183 svědků v přípravném řízení. Pittermann byl rozsudkem shledán vinným, že:

Byl členem Gestapa a SS v Hodoníně, Kladně a v Plzni, podporoval nacistické hnutí v úmyslu rozvrátit mravní, národní a státní vědomí československého lidu, ve službách Německa ve velkém počtu případů často tělesně týral a donucoval k doznání desítky osob, vykrádal byty a obohatil se na majetku u 16 osob, udal v Hodoníně Marii Kratochvílovou za přechod hranice na Slovensko a zavinil skutečnosti, uvedené již výše pod body trestního oznámení obětí 1-47. Spáchal tedy zločiny proti státu, osobám, majetku a zločin udavačství podle řady paragrafů velkého retribučního

¹⁸¹ Tato formulace jednak charakterizuje osobnost Pittermanna, ale skrývá v sobě i častou tendenci Čechů k pomstě, zmíněnou již v úvodu práce.

¹⁸² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 92 (89), sign. Ls 320/1947 (Georg Pittermann). Výpovědi svědků.

¹⁸³ Tamtéž, trestní oznámení.

zákona. Obžalovaný Pittermann byl proto odsouzen k trestu smrti provazem a všem obvyklým doplňkovým trestům.¹⁸⁴

Výkon trestu byl protokolem nařízen na týž den o 15. hodině. V zápise na standardizovaném formuláři je uvedeno, že Pittermann byl předveden v 15:00 hodin, rozsudek byl přečten rovněž v 15:00 hodin a exekuce vykonána a nahlášena rovněž v 15:00 hodin. MUDr. Němeček, lékař, který výjimečně zastoupil při exekuci MUDr. Veselého, konstatoval smrt v 15:15 a podpisy byl úřední akt uzavřen v 15:20 hodin.¹⁸⁵

3. 12 Josef Pravda¹⁸⁶

Narodil se v Broumově na Tachovsku roku 1890. Byl synem českého otce a německé matky. Vyučil se pekařem a za první světové války sloužil v rakousko-uherském vojsku nejprve na ruské a pak na italské frontě. Od roku 1919 působil v řadách československého četnictva ve východních a středních Čechách. Dosáhl hodnosti poručíka. Oženil se s Němkou a údajně dle své výpovědi se pod jejím vlivem přihlásil k německé národnosti. Úmyslně s kolegy četníky mluvil německy. Jak sám později tvrdil, činil tak na rozkaz z Prahy, aby je naučil němčině. Choval se tak ještě po 1. květnu 1945. Byl oddán velkoněmecké myšlence.¹⁸⁷

Pravda při svém působení ve středních Čechách udal řezníka Václava Havlíka z Mladé Boleslavi za výrok: „*To si každý kluk vzpomene, že bude vést válku, a my abychom to zaplatili.*”¹⁸⁸ Havlík četníka prosil, aby udání nečinil, ale Pravdu neobměkčil. Posléze Havlík v důsledku udání zemřel v táboře nucených prací při práci v uranových dolech v Jáchymově.

V roce 1943 byl Pravda ustanoven velitelem strážního oddílu ve sběrném táboře v Plané nad Lužnicí. Byl v této funkci podřízen Gestapu. V táboře byl vůči vězňům hrubý a krutý. Vězně svévolně bil, odebíral jim jídlo ze zaslaných balíků a předával je do kuchyně. Mučil vězně vystavováním jejich těl ledové vodě a studenému větru a nutil je lehat si do bláta. Svědek Antonín Duka vypověděl, že Pravda byl horší než

¹⁸⁴ Tamtéž, hlavní přelíčení a rozsudek ze dne 3. května 1947.

¹⁸⁵ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 3. května 1947.

¹⁸⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, karon. č. 31 (27), sign. Ls 337/1946 (Josef Pravda).

¹⁸⁷ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 4. listopadu 1945.

¹⁸⁸ Tamtéž.

velitel tábora, kterým byl příslušník Gestapa Werner Schmidt. Ve spisu je 91 podobných protokolovaných svědeckých výpovědí, vesměs svědčících proti Pravdovi, které se týkají i jeho dalšího působení. V červnu 1943, poté, co byl sběrný tábor přemístěn z Plané nad Lužnicí do Pardubic, byl Pravda převelen do funkce okresního velitele četnictva do Klatov.

Tam během své činnosti propagoval na různých veřejných místech nacistické hnutí a dopouštěl se veřejného násilí. Udal v době blíže nezjištěné Gestapu v Klatovech sourozence Josefa Havlíčka a Marii Havlíčkovou za to, že údajně nevedli řádně útulek pro německé uprchlíky.¹⁸⁹

Při hlavním přelíčení, které se konalo již 4. listopadu 1945, vyslechl předseda MLS v Klatovech JUDr. Švec jako předseda senátu 40 svědků. Pravda se cítil vinen jen ze svého udání Václava Havlíka, ostatní svoji zločinnou činnost popíral. Senát však shledal Pravdu vinným z:

- a) Propagace nacistického hnutí ve službě na různých místech, z rozvracení republiky v době jejího zvýšeného ohrožení a z členství v NSDAP.
- b) Veřejného násilí ve službách Německa.
- c) Z horlivosti vůči vězňům při nucených pracích, která přesahovala obvyklou míru.
- d) Udání Václava Havlíka a sourozenců Havlíčkových, přičemž udání Václava Havlíka mělo za následek jeho smrt.

Soud zločiny shrnul do konstatování, že tím se Pravda dopustil zločinů proti státu, proti osobám a zločinu udavačství, a byl proto MLS v Klatovech odsouzen k trestu smrti provazem. O rozsudku byl neprodleně informován MNV a ONV v Klatovech a k exekuci byl umožněn přístup váženým mužům.¹⁹⁰

Za dvě hodiny po hlavním přelíčení, tedy v 15:30 hodin, byl Pravda předveden na dvůr KS v Klatovech, byl mu hlasitě přečten rozsudek, v 15:32 byl předán popravčímu Vejskalovi a jeho pomocníkům a ti v 15:35 ohlásili, že rozsudek vykonali. V 15:45 konstatoval soudní lékař MUDr. Jerie Pravdovu smrt a doporučil soudu ponechat

¹⁸⁹ Tamtéž, výpovědi svědků.

¹⁹⁰ Tamtéž, rozsudek ze dne 4. listopadu 1945.

mrtvolu jednu hodinu viset. Doporučení lékaře soud jako obvykle akceptoval. Záznam byl ukončen a podepsán v 15:50.¹⁹¹

3.13 Alois Sedláček¹⁹²

Sedláček, narozený roku 1895, byl v městě Plzni a jeho okolí velmi známým, nechvalně proslulým a obávaným zločincem. Pocházel ze smíšeného česko-německého manželství. Po otci byl české národnosti. Po vyučení pracoval jako lakýrník ve Vídni, kde se zdokonalil v němčině. Byl již tehdy organizován v sociální demokracii. Bojoval v první světové válce a roku 1915 byl zraněn a zajat Rusy. Po vyléčení vstoupil v Rusku do československých legií a zúčastnil se bitvy u Zborova. V legiích působil od dubna 1917 do března 1918, pak se ale z legií samovolně vzdalil a upadl do rakouského zajetí. Tam se samozřejmě již k legiím neznal. Z rakouského zajetí uprchl a posléze se ke konci války skrýval v Plzni. U legií byl veden jako zběh. Sedláček se ale členství v legiích později prospěchářsky usilovně domáhal, bylo mu posléze uznáno a pak opět zrušeno. O uznání členství se neúspěšně snažil ještě opakovaně. Za první i druhé republiky působil jako strážník a poté u neuniformované policie, neboť ovládal německý jazyk a mohl vyšetřovat Němce. Za to byl údajně po příchodu Němců odsouzen k smrti, důkazy pro toto tvrzení však nebyly MLS k dispozici. Sám tvrdil, že byl vyslýchán Gestapem a hrozila smrt nejen jemu, ale i jeho rodině. Tvrdil také, že za tlumočnicka u Gestapa byl nastrčen Čechy a že se po válce měl podrobit československé vládě a vrátit se k českým úřadům. Ve skutečnosti si Sedláčka vybrali s jeho souhlasem sami Němci a on jen situaci účelově překrucoval.¹⁹³

Sedláčkův spis patří mezi všemi spisy hrdelních ortelů MLS v Plzni k nejobsáhlejším. Má přes tisíc stránek a jeho podrobné zpracování by samo o sobě vydalo na monografii. V přípravném řízení figurovalo zprvu 70 svědků, z nichž byla celá řada z tehdejšího Rokycanska, například Josef Černý z Klabavy, Jaroslav Čechura a František Eret z Tymákova, František Pokorný ze Zbiroha, Václav Vokáč ze Zbiroha, příbuzný nacisty popraveného básníka a spisovatele Karla Vokáče, stejně

¹⁹¹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 4. listopadu 1945.

¹⁹² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 85 (82), sign. Ls 275/1947 (Alois Sedláček).

¹⁹³ Tamtéž, závěrečná zpráva přípravného řízení.

jako Josef Svoboda a Karel Kohlíček, oba rovněž ze Zbiroha, Josef Huml z Mýta, Josef Aubrecht a Václav Živný z Oseku, Josef Suchopár a Jaroslav Franta z Rokycan. Později se počet všech svědků výrazně zvýšil na 130. Pozornost zaslouží i věci doličné, jako např. dva svazky dopisů jiného popraveného vlastence, Františka Dobrovského, jehož případ je zmíněn níže, jeho manželce. Dále například moták, nalezený v šatstvu téhož Františka Dobrovského po jeho popravě nebo fotokopie doporučení bývalého přednosty plzeňského Gestapa Fischera, kterým navrhoval Sedláčkovo povýšení.

Sedláček byl již v přípravném řízení vyšetřován zejména pro činnost ve prospěch Gestapa, pro vyhrožování udáními Gestapu a také samozřejmě pro skutečná udání, dále pro veřejné vydírání násilím, mnohočetná těžká ublížení na těle, pro hanobení Československé republiky, prezidenta Beneše a československé armády i pro vychvalování nacistického režimu. Bylo mu důvodně kladeno za vinu, že díky němu byli mnozí českoslovenští občané vypátráni, zatčeni a bez soudů posláni do koncentračních táborů, že jiní byli díky jeho činnosti předáni německým soudům, odsouzeni do káznice, že nad některými byly vyneseny rozsudky trestů smrti a u dalších došlo kvůli Sedláčkovým zločinům ke smrti jiným způsobem.

Sedláček například osobně zatýkal svého bývalého prvorepublikového přítele, dozorce KS v Plzni, za ilegální činnost skupiny dozorců tohoto soudu. Při tomto zatýkání pronesl: „*Kdyby můj syn pracoval proti Říši, sám bych jej oběsil.*” Svědkové dosvědčili i další Sedláčkův výrok: „*Tuš na vás a povíte všechno*“.¹⁹⁴ Naráželi tím na Sedláčkovo pověstné bití a mučení vězňů v ledové sprše. Například vězeň Šilhavý byl Sedláčkem kopán, fackován, tlučen svázanými pruty, šťouchán do žaludku, vše za přívalu hrubých nadávek a urážek.

Sedláčkovo vyhrožování bylo pověstné a obávané. Sám se také angažoval ve fotbale a je doloženo, že vyhrožoval předsedovi fotbalové župy Hlaváčovi Gestapem jen proto, aby jej donutil k uvolnění další sportovní činnosti dvou vyloučených hráčů S. K. Rapid Plzeň. Mnohem horší a velmi nebezpečné bylo však vyhrožování občanům vsi

¹⁹⁴ Zkomoleninou Tuš je míněn německý výraz die Dusche (sprcha) – pozn. autora.

Radčice, kteří skrývali odbojáře Tomčíka tím, že Radčice dopadnou jako Lidice, což vzbuzovalo velké obavy a strach občanů této vesnice, dnešní součásti Plzně.¹⁹⁵

Sedláček též zavinil popravu Františka Dobrovského, železničního úředníka z Vejprnic, nařčeného ze sabotáže. Lojza, jak se Sedláčkovi přezdívalo, vlatnoručně roztrhal již sepsaný úřední protokol, příznivě vyznívající pro Dobrovského, a poté sepsal nový, vyznívající proti obviněnému odbojáři. Sedláček zprvu Dobrovského zcela obelstil, takže jej Dobrovský považoval za dobrého Čecha a svůj tragický omyl si uvědomil až na Gestapu, kde při jeho výslechu Sedláček tlumočil. Dobrovský o Sedláčkově věrolomnosti psal své manželce i v motáku, který posléze našla po jeho smrti v jeho navráceném šatstvu. Zoufalá Dobrovského manželka se po vynesení rozsudku smrti nad svým mužem ponížila a napsala dosti podlézavý dopis samotnému Hitlerovi s prosbou o obnovení procesu. Nebyla pochopitelně vyslyšena..

Závěrečná zpráva přípravného řízení obnáší 23 stran a je precizně zpracována kriminálním obvodním inspektorem československé policie Václavem Vlčkem. Již samotný její rozsah svědčí o šíři a závažnosti Sedláčkových zločinů.¹⁹⁶

Veřejný žalobce pak k jednotlivým sedmi bodům obžaloby shromáždil svědectví celkem 130 svědků. Proto také hlavní přelíčení mimořádně trvalo tři dny, konkrétně 15., 26. a 28. dubna 1947. Veřejný žalobce navrhoval trest smrti, zatímco obhájce žádal zproštění nebo uložení mírného trestu, a to pro výpovědi několika svědků, kteří se Sedláčka zastávali pro jeho údajné vlastenecké česství, doložené tím, jak prý působil proti Němcům za první republiky.¹⁹⁷ Na případu je pozoruhodné, že soud soudil Sedláčka až v posledních dnech fungování retribučního soudnictví podle dekretu č. 16 společně s těmi obžalovanými činovníky Gestapa, které využíval jako svědky v mnoha jiných procesech. Ukazuje to, že u Sedláčka MLS nepodlehli tlaku veřejného mínění českých občanů, kteří od samého počátku retribucí volali po rychlém procesu s veřejně známým kolaborujícím zločincem.¹⁹⁸

Soud shledal Sedláčka vinným v řadě bodů obžaloby, ale zprostil jej celkem nečekaně obžaloby ze zavinění smrti Františka Dobrovského a z ucházení se o

¹⁹⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 85 (82), sign. Ls 275/1947 (Alois Sedláček). Výslechy svědků v přípravném řízení. .

¹⁹⁶ Tamtéž, závěrečná zpráva přípravného řízení. .

¹⁹⁷ Tamtéž., závěrečná zpráva přípravného řízení a hlavní přelíčení ze dnů 15., 26. a 28. dubna 1947.

¹⁹⁸ Tamtéž.

povýšení u Gestapa, obojí pro důkazní tíseň.¹⁹⁹ V ostatních výše uvedených bodech obžaloby byl jeden z nejobávanějších kolaborantů regionu shledán vinným a byl odsouzen k trestu smrti provazem. Sedláček požádal o odklad výkonu trestu o jednu hodinu a bylo mu vyhověno. Obhájce žádal o milost a o telefonické vyřízení tohoto mimořádného opravného prostředku. V té době byla již pro tyto případy zřízena zvláštní telefonní linka na ministerstvo spravedlnosti, které dále komunikovalo záležitost s prezidentskou kanceláří.²⁰⁰ Vyřízení žádosti se však Sedláček nedočkal.

Dvě hodiny po vynesení rozsudku a po další jedné hodině odkladu byl na základě nařízení soudu ortel vykonán 29. dubna 1947 o druhé hodině ranní. Zápis o exekuci není výjimečně učiněn na předem připraveném formuláři, nýbrž je podrobněji vypracován strojopisem. Důvody této výjimky nejsou zřejmé. Odsouzenec byl ve 2:00 hod. předveden na malý dvůr KS v Plzni a byl mu přečten rozsudek včetně množství příslušných paragrafů. Bezprostředně poté byl předán vykonavateli trestu Karasovi a jeho pomocníkům Tůmovi a Hofrichterovi, aby trest vykonali. Čas předání ani čas ohlášení exekuce nejsou v atypickém zápisu uvedeny. Je ale uvedeno, že ve 2:20 přítomný soudní lékař MUDr. Veselý konstatoval smrt odsouzeného. Tělo popraveného bylo pak předáno správě věznice. Protokol byl potvrzen podpisy rovněž ve 2:20 hodin.²⁰¹

3. 14 Franz Schamberger²⁰²

Tento zločinec německé národnosti, narozený 15. července 1913 v Burgbergu v Bavorsku, pocházel z chudé rodiny. Po studiu dvouleté obchodní školy se stal obchodním příručím, ale v době velké hospodářské krize, jako milióny jiných Němců, ztratil zaměstnání. V roce 1933 vstoupil do NSDAP, která se již o jeho zaměstnání postarala. Byl zaměstnán u bavorské zemské policie v Mnichově a později tamtéž na policejním prezidiu, kde byl asistentem v oddělení pro potírání prostituce, potratů a homosexuality. V roce 1935 vstoupil do SS, přešel ke Gestapu a tam působil v hodnosti Scharführera a na pozici pouhého asistenta až do roku 1944. Řeháček

¹⁹⁹ Tamtéž, rozsudek z 28. dubna 1947.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 29. dubna 1947.

²⁰² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart.. č. 29 (25), sign. Ls 310/1946 (Franz Schamberger).

upozornil na skutečnost, že Schamberger nebyl až do roku 1944 ani povýšen, ani mu nebyla svěřena nějaká vyšší pozice, a přičítal to jak Schambergerovým nedostačujícím schopnostem, které vnímalo i jeho okolí, ale také jeho neshodám s nadřízeným Winkelhoferem.²⁰³ Na obojím byl zřejmě značný kus pravdy. Samotný vychytralý Winkelhofer neměl rád Schambergerovy drastické metody.²⁰⁴ Přesto byl ale Schamberger nasazován při zostřených výsleších. Při předběžném vyšetřování Schambergera bylo do spisu založeno 110 svědeckých výpovědí a u vlastního soudního přelíčení vystupovalo 28 svědků. Ti popisovali následující způsoby, kterými je Schamberger týral: bití nahých osob stočeným provazem nebo elektrickým kabelem, někdy až do bezvědomí, přerážení kostí, údery do hlavy s následkem proražení bubínků, svazování do kozelce s následným několikahodinovým výslechem v této poloze, házení těžkých předmětů proti hlavě a tím vyražení zubů, kopání do přirození, klečení vyslýchaného na tzv. píchálech, štvání psa na vyslýchané, mučení hladem, přivazování a věšení za ruce k mřížím.²⁰⁵

Schamberger se snažil pro zmíněné neshody s nadřízeným odejít od klatovského Gestapa na jiné působiště, hlásil se bez úspěchu na frontu a nakonec až v roce 1944 byl přeložen do Prahy. Ještě předtím se však dočkal své největší akce, rozsáhlého zatýkání a vyslýchání komunistické odbojové skupiny ve Strakonících. Skupina klatovského Gestapa tam zatkla 15 osob a Schamberger spolu s dalším brutálním aktérem Rupprechtem vytloukli z některých komunistů doznání a následně vyzrazení dalších.²⁰⁶ Zatčení byli převezeni ke Zvláštnímu soudu do Drážďan, kde jim Schamberger svojí výpovědí ještě dále značně přitížil, takže vedle jiných trestů byli jeho významným přičiněním tímto soudem odsouzeni k trestu smrti.²⁰⁷

Po svém nedlouhém angažmá v Praze se na úplném konci války Schamberger pokusil skrývat v převlečení za obyčejného vojáka na Berounsku a Kralovicku. Byl však zadržen a jako běžný zajatec se dostal do zajateckého tábora v Plzni-Doudlevcích. Teprve tam byl identifikován a posléze postaven před MLS v Klatovech.

²⁰³ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 283–294.

²⁰⁴ ŘEHÁČEK, *Zločinná role ...*, s. 102.

²⁰⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart.. č. 29 (25), sign. Ls 310/1946 (Franz Schamberger). Výpovědi svědků.

²⁰⁶ ŘEHÁČEK, *Zločinná role ...*, s. 102.

²⁰⁷ Tamtéž.

Hlavní přelíčení proběhlo od 25. do 27. listopadu 1946 pod předsednictvím JUDr. Behenského. Veřejný zástupce žádal za všechny výše uvedené Schambergerovy zločiny v době zvýšeného ohrožení republiky trest smrti, obhájce ex offio doživotí. Soud shledal všechny body obžaloby za prokázané a jako přitěžující okolnost uznal, že se jednalo jak o více zločinů, tak navíc o provinění různého druhu. Senát MLS odsoudil 27. listopadu 1946 Schambergera k trestu smrti provazem.²⁰⁸

Narřízení k výkonu trestu nelze sice výjimečně ve spisu nalézt, ale protokol o samotném výkonu dokládá, že Schamberger byl v 15:45 hodin téhož dne předveden na soudní dvůr, byl mu přečten rozsudek, v 15:48 byl zločinec odevzdán vykonavateli spravedlnosti Vejskalovi a jeho pomocníkům, kteří v 15:55 ohlásili vykonání trestu. V tomtéž čase MUDr. Jerie konstatoval smrt a doporučil soudu nechat mrtvolu hodinu viset. Soud jeho doporučení vyhověl.²⁰⁹

3. 15 Josef Spaniol²¹⁰

Tento bavorský Němec se narodil v roce 1917. V letech 1933 až 1937 byl členem Hitlerjugend (Hitlerova mládež). Svým prvním povoláním byl advokátním pomocníkem. ;Od roku 1940 byl členem NSDAP a Gestapa v Praze. V roce 1941 nastoupil vojenskou službu, nebyl ale činný u jednotek SS. Působil na východní frontě, ponejvíce na Krymu. Na frontě byl dle záznamů statečný. Obdržel Východní medaili a Krymský kříž, čímž sám dle svého přesvědčení dokazoval, že i ve válce statečně bojoval pro nacismus a Hitlera.²¹¹

V roce 1944 byl po udělení uvedených vyznamenání z fronty stažen a umístěn ke Gestapu do Klatov, kde působil pod přednostou Winkelhoferem. Při vyšetřování při výsleších trýznil a tloukl Čechy, aby z nich vynutil přiznání. Dle svědků byl nelidský, surový, působil těžká poškození na těle, například Františku Kapicovi a Edvardu Vláškovvi, jemuž bitím způsobil výrazné zeslabení sluchu. Krutě jednal i proti Jaroslavu Jelenovi, Jaroslavu Čermákovi a Jakubu Schneiderovi, a to tak, že jim vzešlo

²⁰⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart.. č. 29 (25), sign. Ls 310/1946 (Franz Schamberger).. Hlavní přelíčení ze dnů 25. až 27. listopadu a rozsudek ze dne 27. listopadu 1946.

²⁰⁹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 27. listopadu 1946.

²¹⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart..č. 25 (21), sign. 273/1946 (Josef Spaniol).

²¹¹ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 25. září 1946.

těžké ublížení na těle. V této souvislosti je uvedeno 22 dalších postižených osob. Zavinil sám i v součinnosti s dalšími zločinci ztrátu svobody většího počtu obyvatel. Z nich Václav Koreš po návratu z koncentračního tábora v Dachau do své obce Heřmíně na následky prodělaných útrap zemřel. Svědectví o tom podala jeho manželka Anastázie Korešová. Obsáhlý spis o mnoha stovkách stran obsahuje výpovědi desítek svědků.²¹²

Rozsudek MLS v Klatovech ze dne 25. září 1946 je jednoznačný ve smyslu viny z nemála zločinů a soud jím uložil Spaniolovi trest smrti provazem.²¹³ K výkonu trestu byl předveden další den v 00:00 hodin. Po přečtení rozsudku byl Spaniol předán vykonavatelům trestů v 00:01 hodin, provedení výkonu bylo exekutory ohlášeno v 00:05 hodin a soudní lékař konstatoval smrt v 00:15 hodin. Na návrh MUDr. Jerie soud rozhodl ponechat tělo viset celou další hodinu. Protokol o vykonání trestu byl podepsán v 00:20 hodin.²¹⁴

3. 16 Josef Sühs²¹⁵

Tento zločinec německé národnosti se narodil v roce 1894 v Lelové v okrese Stříbro. Před válkou působil jako zednický mistr ve Stodu. V letech 1938 až 1945 byl členem SA a dosáhl v této organizaci hodnosti Sturmbannführera. Byl rovněž členem Freikorpsu. Bojoval přechodně na východní frontě a byl vyznamenán pamětní medailí Adolfa Hitlera a válečným záslužným křížem II. třídy. Před odchodem do války i po návratu do Stodu byl v tomto městě činovníkem NSDAP. Sühs se na konci války dostal do Německa, ale byl odtud jako válečný zločinec spojenci předán zpět československým úřadům.²¹⁶

Ve Stodu mimo jiné působil jako dozorce v cihelně, kde jednal s tam pracujícími válečnými zajatci různých národností jako s otroky. Bičoval je a zakazoval jim pít vodu při vyčerpávající práci v horku u pecí. V době rasového pronásledování využil tísně obětí a obohatil se na úkor židovských majitelů firmy Salz ve Stodu. Udal

²¹² Tamtéž, výpovědi svědků.

²¹³ Tamtéž, rozsudek ze dne 25. září 1946.

²¹⁴ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 30. září 1946.

²¹⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 62 (59), sign. Ls 54/1947 (Josef Sühs).

²¹⁶ Tamtéž, hlavní přelíčení dne 5. února 1947.

Gestapu ve Stříbře Edvarda Bendu, Adolfa Niedermayera, Karla Straku, Františka Řezníčka a Josefa Koláře. Všichni ztratili svobodu a Niedermayer a Straka v důsledku Sühsova udání i život. Dalším osobám nebezpečně vyhrožoval udáním Gestapu. Snažil se tím donutit zaměstnance k vyššímu pracovnímu výkonu ve prospěch Německa. Žalobce jej proto vinil ze zločinů proti státu, proti osobám, proti majetku a ze zločinu udavačství.²¹⁷

Hlavní přelíčení proběhlo dne 5. února 1947. Sühs byl MLS v Plzni shledán vinným ze všech výše uvedených zločinů poté, co byly uznány jako věrohodné výpovědi mnoha svědků. Byl odsouzen k trestu smrti provazem.²¹⁸

Protokolem o nařízení výkonu trestu byl trest nařízen na 5. února 1947 ve 21:45 hodin. Sühs byl na malý dvůr KS v Plzni předveden již ve 21:30 hodin a po přečtení rozsudku byl popraven Bohumilem Karasem a jeho pomocníky již ve 21:35 a smrt byla konstatována MUDr. Veselým ve 21:50. Protokol byl ale podepsán až ve 22:00. Jde o jeden z mála případů, kdy nebyl důsledně dodržen velký retribuční zákon a k popravě došlo o 10 minut dříve, než určovalo nařízení soudu o výkonu trestu.²¹⁹

3. 17 Václav Sýkora²²⁰

Narodil se v Plzni v roce 1908. Pracoval ve městě jako hospodářský kontrolor. Byl profesionálním boxerem a mistrem Československé republiky v polotěžké váze. Stejně jako Alois Sedláček a Karel Maryška v případě československých legionářů, tak i on v případě československých sportovců svým jednáním poškodil jejich výtečnou vlasteneckou pověst. Jako rozený Čech přijal Sýkora německé státní občanství, aby mohl působit jako řidič u Gestapa. Tam se dopustil mnoha zločinů různých kategorií.²²¹

Zavinil smrt vězňů Otta a Daňka. Celá řada Sýkorou týraných osob zemřela v koncentračních táborech. Výmluvná je výpověď Václava Mareše z Plzně, který po válce podal trestní oznámení na členy Gestapa Wexe, Groschupa, Sýkoru a Sedláčka.

²¹⁷ Tamtéž, výpovědi svědků.

²¹⁸ Tamtéž, rozsudek ze dne 5. února 1947.

²¹⁹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 5. února 1947.

²²⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 86 (83) sign. Ls 280/1947 (Václav Sýkora).

²²¹ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 24. dubna 1947.

Uvedl, že Sýkora vždy poté, co bil bezbranného vězně trénovanými boxerskými pěstmi do oblasti ledvin, jej srazil a zkopal a doplňoval své mučení slovy: „*Budeš viset!*” Provazník Zacharda z Rokycan vypověděl, že byl boxerem Sýkorou mučen a urážen. Jeho spoluvězeň Šorš byl zbit do bezvědomí. Vězni Kramosilovi vyrazil Sýkora osm zubů, Václav Vránek přišel o dva zuby při bití důtkami a holí do hlavy. Adolf Šťastný zemřel na následky Sýkorova bití po převozu do koncentračního tábora. Trvalou újmu na zdraví způsobil Sýkora Václavovi Žornovi, Josefovi Kletečkovi a Tomáši Matouškovi a těžké ublížení na zdraví spojené se zvláštními útrapami dalším 18 osobám. Nakládal s lidmi jako s otroky. Na Melzerův příkaz uštědřil Sýkora Adolfu Přikrylovi 40 ran obuškem do hlavy a 40 do oblasti zad a bil jej pěstí do hrudi, až došlo k chrlení krve z úst. Zapříčinil tím jeho velmi těžký stav. Přikryl byl následně transportován do Drážďan, odkud se po pověstném únorovém náletu roku 1945 vrátil s podlomeným zdravím do Plzně tak slabý, že zde již 21. února dokonal.²²² Svědci Jaroslav Burda, Ludvík Anděl, Vladimír Hurt, Cyril Nohejl, Karel Kejmar a Ladislav Diensbier shodně vypověděli, že Sýkora bil vyslýchané vězně nejprve do hlavy a pak hlavou o zeď. Bývalý vězeň Gestapa František Dlesk označil Sýkoru za nejbezohlednějšího gestapáka a vedle Sýkorovy brutality uvedl, že tento zločinec také zabavoval potraviny a cigarety. Sýkora byl mnohými označen jako chamtivec, který do svého bytu odvážel různé ukradené cennosti. Obchodníkovi Raisovi, který zaměstnával Žida Epsteina, Sýkora pro toto humánní počínání vyhrožoval. V jeho i jiných obchodech se hlásil výhružně slovy: „*Zde Gestapo!*”²²³

Hlavní přelíčení se Sýkorou proběhlo 24. dubna 1947. Rozsudek zněl, že Sýkora je vinen, neboť se v době zvýšeného ohrožení republiky stal členem Gestapa, zradil svůj národ, jelikož v té době přijal německé občanství, ve službách Německa způsobil ublížení na zdraví a těžkou újmu na zdraví, spojenou se zvláštními útrapami velkému počtu osob a zavinil smrt výše jmenovaných osob. Nakládal s lidmi jako s otroky, obohacoval se. Byl proto odsouzen za zločiny proti státu, osobám a majetku, včetně obvyklých doplňkových trestů ztráty občanské cti, propadnutí majetku a náhrady výdajů soudního přelíčení. Hlavním trestem byl ortel smrti provazem.²²⁴

²²² Spojenecký nálet na Drážďany se uskutečnil 13. února 1945.

²²³ Tamtéž, výpovědi svědků.

²²⁴ Tamtéž, rozsudek ze dne 24. dubna 1947.

Výkon trestu byl nařízen na 24. dubna 1947 v 18:15. Sýkora byl v 18:15 předveden a byl mu hlasitě přečten rozsudek. Pozoruhodné je, že Sýkorovi bylo též při této příležitosti sděleno, že jeho žádosti o milost nebylo vyhověno. Doklady o průběhu podání a vyřízení žádosti o milost však ve spisu nelze nálezt. Nato byl odsouzený předán popravčí trojici Karas, Hofrichter a Tůma a v 18:20 bylo Karasem ohlášeno vykonání trestu. V 18:28 konstatoval MUDr. Veselý smrt a v 18:30 byla hrdelní exekuce potvrzena podpisy všech přítomných.²²⁵

3. 18 Alfred Thieme²²⁶

Thieme se narodil 12. ledna 1904 ve Windisch Laube v Durynsku. Byl původním povoláním zedník a posléze byl vrchním strážmistrem u Gestapa v Plzni. Nejprve působil v sídle Gestapa na dnešním Anglickém nábřeží, později ve věznici na Borech. Byl vyšetřován a souzen na základě trestního oznámení, v němž se uvádělo, že způsobil újmu na zdraví velkému počtu osob a nepřímo zavinil smrt dvou obětí. Mnoho jeho obětí je z Rokycanska, například Josef Huml z Mýta, Josef Červenka z Kařeza, Ladislav Lev z Mirošova, Václav a Josef Šimovi z Ostrovce, Antonín Veverka z Mýta a další. Svědci též tvrdili, že existovala řada dalších neznámých Thiemem týraných osob, které se buď nepřihlásily nebo navždy zmizely v německých káznících a koncentračních táborech.²²⁷

Při hlavním přelíčení svědci uvedli případ Františka Vajnera z Rokycan, kterého Thieme fackoval a bil a který později zemřel v Terezíně. Dalšími významnými oběťmi byli Alois Freml a jeho manželka Anna z Vranova.²²⁸ Na základě Thiemem nalezeného Fremlova motáku, v němž se psalo o ukrytí pušky, byli oba manželé zastřeleni ve Vejprnicích.

Množství Thiemeových zvěstev popsali v přípravném řízení a při hlavním přelíčení, konaném 4. října 1946, například mučení svědkové František Balej z Mýta, Vojtěch Skala z Rokycan ohledně svého zavražděného příbuzného berního oficianta Adolfa Skaly - viz případ Holík, Hradil, Trávníček, dále František Bednář, Antonín

²²⁵ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 24. dubna 1947.

²²⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 49 (46), sign. Ls 452/1946 (Alfred Thieme).

²²⁷ Tamtéž, výpovědi svědků.

²²⁸ Dnes jedna z částí obce Břasy.

Svejkovský a Josef Machač ze Zbiroha, Václav Spěvák z Kařeza, Ladislav Kebrdle z Olešné a Karel Fráz z Rokycan. Vypovídali o Thiemeho hrubosti, krutosti, týrání, používání biče a býkovce. Prostřednictvím advokáta ex offio Thieme navrhl ke své obhajobě dozorce z borské věznice Háka, Šimka a Nováčka a rolníka Štrunce z Chrástu. Soud jejich výpovědi neshledal dostatečně polehčujícími.²²⁹

Rozsudkem, vynesným po hlavním přelíčení dne 4. října 1946, byl Thieme shledán vinným:

- a) Z členství v SS a Gestapu.
- b) Že jednal proti Janu Dolečkovi a Václavu Novému s Rokycan tak, že posléze přišli o život.
- c) Že proti mnohým dalším (v rozsudku jsou jmenováni) jednal sice ne s úmyslem je usmrtit, ale tak, že z jeho jednání vzešly těžké následky.
- d) Že okrádal zatčené a vězně o potraviny.

Thieme byl odsouzen k trestu smrti a tzv. doplňkovým trestům..²³⁰ Trest smrti provazem byl vykonán týž den, tedy 4. října 1946.²³¹ Ve 20:15 hodin byl zločinec předveden a byl mu přečten rozsudek, ve 20:20 vykonal trest popravčí Karas s pomocníky Hofrichtrem a Tůmou, ve 20:25 konstatoval MUDr. Veselý smrt a ve 20:30 všichni úředně zúčastnění podepsali zápis.

3. 19 Franz Touschek²³²

Zločinná činnost Franze Touschka (Františka Touška, jak byl často označován), narozeného ve Stříbře v roce 1908, původně Čecha, který se až v době zvýšeného ohrožení republiky stal německým státním občanem, je příkladem zločinné činnosti člověka bez morálních zábran. Ve své zločinné činnosti byl opravdovým univerzálem. V přípravném řízení vypovídalo proti Touschkovi více než 100 svědků. Dosvědčili, že Touschek byl členem Gestapa, že krutě týral řadu českých obětí, že se obohacoval na úkor osob v tísní a že spolupůsobil při zabavování majetku československým

²²⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 49 (46), sign. Ls 452/1946 (Alfred Thieme). .

²³⁰ Tamtéž, rozsudek ze dne 4. října 1946.

²³¹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 4. října 1946.

²³² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 65 (62), sign. Ls 84/1947 (Franz Touschek).

občanům, že jim vyhrožoval zatčením, spolupůsobil při předávání československých občanů německým soudům a tím zapříčinil jejich odsouzení, ztrátu svobody a v mnoha případech ztrátu života. S touto činností souviselo také jeho mnohonásobné udavačství.²³³

Hlavní přelíčení se konalo 3. března 1947 u MLS v Plzni. Vedle svědectví o výše uvedených zločinech bylo dokázáno, že mnoho lidí zatkl Tuschek osobně z vlastní iniciativy. Přitom se obohacoval na jejich majetku. Například donutil J. Bauerovou opustit byt a pak se tam krádeží jejich cenných předmětů obohatil. Jak v přípravném řízení, tak u soudu se konkrétně prokázalo, že bil a týral F. Poláka, V. Mandause, A. Kopeckého ml., J. Šimla, R. Šnajdra a J. Kuglera.

J. Šlajse týral tlučení kabelem nebo býkovcem přes krk a podobným způsobem bil i Aloise Červeného. Františka Němce týral i ve zuboženém stavu tak, že zapříčinil jeho smrt. Tuschek vše kromě fackování obětí zapíral.²³⁴

Soud shledal Tuschka vinným ze zločinů proti státu, osobám, majetku a ze zločinu udavačství a odsoudil jej k trestu smrti provazem.²³⁵ Trest byl vykonán v den hlavního přelíčení dne 3. března 1947. Ve 20:20 byl odsouzený zločinec předveden a byl mu přečten rozsudek, ve 20:25 byl předán popravčímu Karasovi a jeho pomocníkům Hofrichterovi a Tůmovi a ve 20:35 konstatoval MUDr. Veselý smrt. Záznam byl podepsán rovněž ve 20:35 hodin.²³⁶

²³³ Tamtéž, výpovědi svědků.

²³⁴ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 3. března 1947.

²³⁵ Tamtéž, rozsudek ze dne 3. března 1947.

²³⁶ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 3. března 1947.

Kapitola 4

Udavači

Mezi odsouzenými k smrti provazem je jen zlomek oné části českého národa, která se propůjčila k tomuto opovrženíhodnému jednání. Mnozí další byli vzhledem k relativně menším dopadům svých udání na jednotlivé oběti odsouzení k trestům odnětí svobody i k dalším trestům a je velmi vysoce pravděpodobné, že u mnoha udavačů nebyla jejich zločinná činnost vůbec nikdy odhalena, anebo, i když odhalena byla, nebyla potrestána. Ojedinělé zmínky o těchto „menších“ udavačích nalezneme i v této práci, kde jejich činnost pouze dotváří kontext.

„Nikdy by (Gestapo) nedosáhlo svých „úspěchů“, nebýt ochotných a všeho schopných přísluhovačů, konfidentů a zrádců. Právě na nich leží velká část viny za všechny zločiny, které byly v době okupace na českém národě spáchány. Oni přiváděli Gestapo na stopu, oni podávali informace a oni i zrazovali své spoluobčany, od nichž nejdříve získali důvěru. Je naprosto v pořádku, že spravedlnost postihla i jejich činnost.“²³⁷

Je ovšem známo, že různých forem otupělosti a pokleslosti mravů si všímali klasikové historiografie i jiní myslitelé již dávno před vznikem totalitárních režimů a zločineckých organizací 20. století a že český národ nepředstavuje v tomto ohledu žádnou výjimku. Stačí připomenout geniálního myslitele Alexise de Tocqueville a jeho myšlenku: *„Svoboda plodí konflikty – despotismus a všeobecnou lhostejnost.“²³⁸*

Lozoviuková podala přehled udavačů, odsouzených k trestům smrti a popravených v českých zemích v letech 1945 až 1948. Její přehledná tabulka je zde citována.²³⁹

Udavači, popravení v českých zemích v letech 1945 až 1948 (dle Lozoviukové).

Rok	Popravené ženy	Popravení muži	Celkem
1945	17	41	58
1946	28	162	190
1947	4	60	64
1948	0	2	2
Celkem	49	265	314

²³⁷ ŘEHÁČEK, *Zločinná role...*, str. 119.

²³⁸ de TOCQUEVILLE, s. 93.

²³⁹ LOZOVIUKOVÁ, *Mimořádný lidový soud ...* s. 83.

Z tabulky je patrné, že celkový počet 314 popravených udavaček a udavačů respektive 312 popravených v letech 1945 až 1947 po odečtení dvou případů, popravených v roce 1948 podle malého retribučního zákona, tvoří velmi významný podíl z celkem 713 popravených osob v Českých zemích. Na první pohled je patrný významný rozdíl mezi počty popravených udavaček a udavačů. Nemusí to nutně znamenat primární rozdíl v počtech udání mezi oběma pohlavími, ale spíše rozdíl v závažnosti jednotlivých udání a sekundárně tedy v jejich dopadu na oběti a tudíž i na počet nejvyšších trestů.

Povětšinou udání vedla ve svých důsledcích k tomu, že oběti udavačů byly sice německými okupačními orgány potrestány, ale mnohé z nich nacistická vězení, koncentrační tábory i jiné tresty, včetně jim předcházejícího mučení, naštěstí přežily. V této práci, stejně jako v Lozoviukové tabulce, jsou uvedeni jen ti udavači a udavačky, jejichž udání vedlo ke smrti udaných osob, a právě proto jen těmto zločincům příslušný MLS vyměřil v souladu s retribučními zákony trest smrti. Výjimkou jsou pouze udavači Anna Benešová a Václav Třeška, u nichž byl původně, dle litery zákona zcela správně a důvodně navržený trest smrti z poněkud nejasných důvodů změněn na doživotní těžký zostřený žalář a tento trest byl posléze výrazně zkrácen. I v případě jejich amorálního činu došlo vedle jiného poškození několika osob i ke ztrátě lidského života, který je připomenut na památníku obětí fašismu v Rokycanech na Náměstí 5. května.

V práci jsou zmíněni i další udavači a udavačky, jejichž činnost sice souvisela s popsányými hrdelními tresty a kteří zavinili smrt českých vlastenců, ale sami k trestu smrti odsouzeni nebyli. Příkladem jsou konfidenti manželé Janáčkovi, o nichž je pojednáno v části věnované Johannu Dickerovi. Mnoho jiných udavačů je rovněž skryto v dalších skupinách zločinců, u nich dominovaly jiné zločiny, například v kapitole, týkající se bestiálních zločinců.

Většina kazuistik, které se týkají trestného činu udavačství, je oproti dřívější kapitole, týkající se bestiálních zločinců, ze společenského i individuálně psychologického pohledu mnohem zajímavější. Nejde zde o dosti stereotypní projevy primitivního sadistického chování zločinců, převážně na služebnách Gestapa, jehož pročitání může vzbuzovat řadu velmi negativních konsekvencí. Naopak u udavaček a udavačů jde o pestré životní příběhy zločinců a jejich obětí, často na malých městech.

Nejeden z těchto tragických příběhů by byl sám o sobě dostatečným podkladem pro mnohem obsáhlejší zpracování, ať už odborné či literární. Sonda do soudních spisů dovoluje sice jen omezeně nahlédnout do duševních pochodů udavačů i jejich obětí, ale přesto tato kapitola může přispět k zalidnění zkoumaného tragického období našich dějin zřejmě více, než ostatní části této práce.

4.1 Anna Benešová²⁴⁰

Tato velmi mladá delikventka spáchala zločin udavačství proti svému nadřízenému spolupracovníkovi a bývalému milenci Karlu Šnajdrovi a dalším osobám společně s dalším svým a Šnajdrovým spolupracovníkem a dalším svým milencem Václavem Třeškou. Souzeni byli společně a o procesu existuje jeden společný spis. Jelikož soud i další orgány nahlížely na Třešku jako na zkušenějšího a zralejšího, který snad mohl a měl Benešovou v jejím zločinném počínání usměrnit, a jelikož spojil oba udavačské případy do jednoho procesu, je i v této práci celý udavačský případ probrán společně v kazuistice, věnované Václavu Třeškovi. Je jim také společně věnována pozornost v kapitole o příliš přísných a příliš mírných trestech.²⁴¹

4.2 Matěj Dekr²⁴²

Tento udavač se narodil 4. dubna 1902 v Zahořanech na Domažlicku. Byl české národnosti a pracoval jako manipulační dělník u dřevařských firem. Prologem jeho zločinné udavačské činnosti bylo falešné obvinění. František Šimek, rolník z Plané, měl dle Dekrova oznámení přechovávat zbraně a podporovat za heydrichiády ilegálně jednoho nejmenovaného Žida. Gestapo však u Šimka nic nezjistilo a on naopak podal na Dekra žalobu k německému soudu v Klatovech. Tam byl Dekr spolu s dalším udavačem Janem Váchalem, který mu smyšlené informace na Šimka měl předat, pro falešné obvinění odsouzen německou justicí ke čtyřem měsícům odnětí svobody.²⁴³ Po

²⁴⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška).

²⁴¹ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 24. září 1946.

²⁴² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 17 (13), sign. Ls 204/1946 (Matěj Dekr a Jan Vedral).

²⁴³ Tamtéž, svědecká výpověď Františka Šimka ze dne 6. května 1946.

válce Šimek jako svědek u MLS uvedl, že tato udání Dekra a Váchala se skutečně stala a že jimi byl v době heydrichiády velmi vážně ohrožen.²⁴⁴

Dekr poté, co si čtyřměsíční trest odpykal, pracoval jako dozorce při nakládání dřeva na různých místech v Pošumaví. Vyhrožoval jiným dozorcům, pracujícím u dalších firem, Gestapem za jejich postoj, projevující se podle něj tím, že byli údajně k pracovníkům zbytečně tolerantní a tím poškozovali hospodářství Říše. O dalších zaměstnancích se vyjadřoval, že „*jim to ještě před Gestapem ukáže*”. Na základě jeho udání byli postupně zatčeni Josef Vasala, Vojtěch Knop, Martin Strmiska, František Hadravský, Ing. Josef Bauer, Emanuel Kolář, Josef Vyhnal, Štěpán Hůrka, Václav Jiránek, Alois Kutil, Miroslav Votruba, všichni občané z Kouta na Šumavě, a dále František Cikánek, Josef Gnán, Václav Cankař a Jaroslav Hořčík, všichni z Prahy. Jiřího Krejčíka Dekr udal za poslech zakázaného zahraničního rozhlasového vysílání. Některé ze jmenovaných osob udal Dekr s pomocí gestapáckého přísluhovače Karla Maryšky, o němž tato práce pojednává na jiném místě. Vyšetřovací komise ONV ve Kdyni vyslechla desítky svědků, jejichž svědectvími byla Dekrova udavačská činnost potvrzena a upřesněna. Většina z nich pak svědčila i u MLS v Klatovech.²⁴⁵

Hlavní přelíčení s Dekrem a spolu s ním i s Váchalem se konalo 6. května 1946 u MLS v Klatovech. Váchal byl zproštěn obžaloby, neboť kromě případu Šimka se na ostatních udáních nepodílel a trest, uložený dříve německým soudem, si již odpykal.²⁴⁶ Dekr byl MLS shledán vinným ze zločinu udavačství a ze zločinů proti osobám. Byl odsouzen k trestu smrti provazem a k obvyklým doplňkovým trestům.²⁴⁷

Zápis o výkonu trestu dokládá, že Matěj Dekr byl dne 6. května 1946 v doprovodu duchovního předveden na dvůr KS v Klatovech. O místu a hodině popravky byl vyzooměn MNV a ONV v Klatovech a byl umožněn přístup váženým mužům. V 16:20 předseda senátu hlasitě seznámil odsouzeného s rozsudkem a oznámil, že trest bude vykonán. Odsouzený Dekr byl ihned předán vykonavatelům trestu a ti v 16:25

²⁴⁴ Toto Šimkovo tvrzení je při znalosti postupů nacistů za heydrichiády v protektorátu jistě věrohodné, spíše je zarážející, jak vůbec Šimek z nařčení vyvázl a jak málo shovívavě se k udavačům postavil německý soud.

²⁴⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 17 (13), sign. Ls 204/1946 (Matěj Dekr a Jan Vedral).. Výpovědi svědků.

²⁴⁶ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 6. května 1946.

²⁴⁷ Tamtéž, rozsudek ze dne 6. května 1946.

ohlásili, že trest smrti provazem vykonali. Soudní lékař MUDr. Jerie konstatoval smrt a navrhl ponechat popraveného celou jednu hodinu viset. Návrhu bylo vyhověno.²⁴⁸

4. 3 Johann Dicker (a Josef a Zdeňka Janáčkoví) ²⁴⁹

MLS v Plzni se zabýval i značně komplikovaným domažlickým případem vzájemně spolupracujících udavačů Johanna Dickera, Josefa Janáčka a Zdeňky Janáčkové.

Johann Dicker se narodil v roce 1912 jako deváté z jedenácti dětí německým rodičům. Oženil se s Češkou, což se stalo později osudným jejím otci V. Konopíkovi. Od roku 1938 byl Dicker členem NSDAP ve funkci Blockleiters (vedoucí místní buňky), členem SA a stal se konfidentem Gestapa. Stýkal se též se členy SD. Ve spisu lze nalézt velké množství německých úředních dokumentů, svědčících o Dickerových aktivitách v NSDAP a u Gestapa. V retribučním procesu s ním vypovídali jak gestapáci, tak mnohem více důvěryhodní čeští svědkové. Dicker ovšem i sám brzy přiznal, že dělal konfidenta proti českým lidem v Domažlicích pro Gestapo v Klatovech. Jako příklad přiznal své udání na obchodníka s kávou Pivoňku.²⁵⁰

Svědék Seifert uvedl, že slyšel, že Dicker sděloval Gestapu, že se u Dr. Němce a u spisovatele Jany Vrby v Domažlicích scházejí nějakí podezřelí lidé. Uvedl též, že ví, že Dicker spolupracoval s Gestapem. Svědkové z řad Gestapa rovněž potvrdili Dickerovu spolupráci. Výše zmíněný člen Gestapa Neubauer potvrdil konfidentství Dickera a jeho spolupráci se svým řídicím orgánem Schambergerem. Další příslušník Gestapa Hetmanek rovněž vypověděl, že Dicker byl registrovaným konfidentem Gestapa. Gestapák Scholtyssik, který byl i ve více dalších případech dosti ochotným svědkem u MLS, potvrdil, že ředitele Sedláka, jehož případ je podrobněji popsán níže, udal Dicker písemně přímo Winkelhoferovi.

Dickerův tchán V. Konopík byl věrný Čech a velmi se bál, jak dosvědčil svědek Antonín Pelnář, že jej Dicker prohlásil za Němce. Navíc držel ilegálně revolver a bál se, že u něj jeho zeť Dicker nechá udělat domovní prohlídku. Nakonec se Konopík ze strachu a snad i z pocitu studu oběsil.²⁵¹

²⁴⁸ Tamtéž, protokol o výkonu trestu, ze dne 6. května 1946.

²⁴⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 17 (14), sign. Ls 44/1946 (Josef Janáček) spojeno se sign. Ls 72/1946 (Johann Dicker).

²⁵⁰ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dnů 15. až 25. dubna 1946.

²⁵¹ Tamtéž, výpovědi svědků.

Největší Dickerovou udavačskou kauzou byl případ českého vlastence Vojtěcha Sedláka, který těsně souvisí s činností dalších, zcela amorálních udavačů, kterými byli Josef Janáček a jeho manželka Zdeňka Janáčková.

Janáček i Janáčková se oba narodili roku 1909. Byli české národnosti a byli bývalými spolužáky ze střední školy. Ke svatbě však došlo až v 27 letech věku obou. Ihned po osvobození byli za svoji udavačskou činnost zadrženi a Janáček byl již 5. května 1945 vyslýchán. Snažil se samozřejmě obhajovat. Nejprve tvrdil, že proti svému nadřízenému, řediteli domažlického hospodářského družstva Sedlákovi, nic špatného nečinil, později ale přiznal, že o Sedlákovi protokolárně Gestapu uvedl, že „... je protiněmeckého smýšlení, že Němcům nadával chachaři, že to prohrají, že nevydrží zásobování, že jsou špatní vojáci a že Sedlák snad prodal pokoutně tři až čtyři vagóny obilí”. Vedle toho Dicker také přiznal, že dělal konfidenta příslušníkovi SD Schimovi a že jej samotného doma navštěvoval příslušník Gestapa z Klatov Schamberger, kterému ale prý žádné informace nepodal, a s ním i jeho podřízený Neubauer. Přiznal, že v soukromých rozhovorech lidi provokoval. Velmi podobnou výpověď podala proti svému muži i Janáčková, která na něj žárlila pro jeho styky s jinými ženami.²⁵²

Pro přiblížení případu je nutno vysvětlit, že Sedlák, jak již bylo částečně naznačeno výše, byl ředitelem hospodářského družstva v Domažlicích. Z protokolu československé vojenské policie, která po válce záležitost rovněž vyšetřovala, vyplývá, že Janáček byl Sedlákovým podřízeným a Sedlák, který věděl o jeho špatných charakterových vlastnostech, se jej snažil přeložit do Písku. Janáček chtěl proto Sedláka odstranit. Sedlák cíleně s bohu libým úmyslem zatajoval přebytky obilí v hospodářském družstvu, prodával je a ze získaných peněz, které byly ukládány na účtu v České průmyslové bance v Domažlicích, podporoval vlasteneckou činnost a rodiny vězněných vlastenců. Po Sedlákově udání byl zbytek peněz Němci zabaven. Svědek Pompr, který ovšem neměl Janáčka příliš v lásce a byl poněkud podezřelý i svým spolupracovníkům v družstvu, označil Vojtěcha Sedláka navzdory této své pověsti jako neohroženého Čecha, podobného Kozinovi. Janáček udal prostřednictvím Dickera Gestapu bankovní konto, kam byly ukládány peníze, stržené za zatajené přebytky

²⁵² Tamtéž, hlavní přelíčen ze dnů 15. až 25. dubna 1946.

obilí. Mělo jít o sedm vagónů. Dicker dle protokolu z 8. května 1945 vypověděl, že Scholtyssik poklepal Janáčkově na rameno a pronesl, že ve věci Sedláka udělal pěkný kousek práce. V protokolu z 11. května 1945 Janáček rovněž doznal, že byl kolaborantem a v procesu proti řediteli Sedlákově, který byl odsouzen k smrti, dokonce korunním svědkem.²⁵³

Janáčková manželka o Janáčkově do protokolu uvedla, že věděla, co její manžel dělá. Byl podle její výpovědi kariérista a domýšlivý jedinec. Do jejich bytu docházel gestapák Schamberger a Schima od SD. Charakter a roli Janáčkové však osvětluje i další svědectví.

Svědčyně Anna Šedivá uvedla, že Janáček se jí snažil donutit k donašečství „...a mstil se jí, že s ním nechtěla udržovat milostný poměr”. Vyjádřila se dále: „Janáčková byla hlavní, která jej ke všemu sváděla a nutila.” Zda se obě ženy znaly a jak se snášely, není jasné. Při vyšetřování došlo také ke konfrontaci mezi Janáčkovou a Dickerem. Ten uvedl, že Janáčková chtěla odstraněním Sedláka získat jeho místo pro svého muže. Jak uvedl další svědek, Bohumil Kozel, informace o prodeji obilí vynesl Janáček a uvedl rovněž, že po popravě Sedláka získal nakonec Janáček místo místoředitele družstva. Další svědek František Nový vypověděl, že Sedlák byl znovu a znovu vyslýchán, a jednou mu řekl, že si to s Janáčkem vyřídí. MUDr. Böhmovi Sedlák řekl: „Dostal jsem sekyru, postarej se o Janáčka.” Jiný svědek, Josef Sokol, dosvědčil Janáčkův výrok: „Sedláka jsem tam dostal s gumama a ostatní šlo již automaticky samo sebou.”²⁵⁴

Výrok dokládá skutečnost, že Janáček hledal všemožné záminky, jak Sedláka zničit. Udal tedy Gestapu, že Sedlák ilegálně schovává pneumatiky, kterých byl za války nedostatek. Sedlák byl nejprve rozsudkem vojenského soudu v Praze odsouzen k jednomu roku vězení. Janáčkově se však tento trest zdál příliš mírný, poskytl příslušníkovi Gestapa Schambergerovi další údaje o Sedlákových aktivitách s obilím a ten byl poté pro neoprávněný zatajovaný prodej obilí u německého Zvláštního soudu v Praze 6. října 1941 podle §4 o národních škůdcích ve spojení s „nevěrností” odsouzen k trestu smrti a v roce 1942 popraven.²⁵⁵ V odůvodnění mimo jiné stojí, že Sedlák byl

²⁵³ Tamtéž, výpovědi svědků z 15. až 25. dubna 1946.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Nevěrností je míněna nespolehlivost ve vztahu k k Říši – pozn. autora.

prvorepublikový agrárník, nikdy se nesmířil s protektorátem, prováděl machinace s obilím, přičemž stav ve skladech byl vyšší, než byl vykazován. Obilí prodal asi stovce osob a peníze ukládal v České průmyslové bance v Domažlicích. To odpovídá výše uvedeným faktům. Pomáhal rodinám Čechů vězněných v koncentračním táboře ve Flossenbürgu.²⁵⁶

Hlavní přelíčení s domažlickými udavači, započaté 15. dubna 1946, bylo jako jedno z mála z důvodu více obžalovaných osob přerušeno a dokončeno teprve 25. dubna. Dicker při přelíčení znovu přiznal, že vycítil, že Janáček chce Sedláka odstranit a ten že jej infomoval podle záznamů ve svém notesu, že chybí 10 vagónů obilí.²⁵⁷ Na pomoci vlastencům se podílel i mlynář Kupilík, kterého Dicker rovněž udal a který neztratil život, jen byl uvězněn. Janáček údajně chtěl, aby Dicker jako pořádný Němec věc hlásil a na Sedláka dle výpovědi Dickera velmi nasazovala i Janáčková.

MLS v Plzni shledal Dickera jako člena SA, Blockleitera NSDAP a konfidenta gestapa vinným, že udal Václava Kupilíka, zapříčinil tak ztrátu jeho svobody, a že udal Vojtěcha Sedláka, jemuž zapříčinil smrt. Byl shledán vinným i z dalších zločinů udavačství a odsouzen k trestu smrti provazem. Výkon trestu byl nařízen na 26. dubna v 02:10 hodin.²⁵⁸

V tuto dobu byl Dicker předveden, byl mu přečten rozsudek a hned byl předán vykonavatelům trestu Karasovi, Hofrichterovi a Tůmovi. Ti, jak je uvedeno v zápisu, rovněž ve 02:10 trest vykonali. Dr. Veselý ve 2:15 konstatoval smrt.²⁵⁹

Janáček byl odsouzen pouze k odnětí svobody na 20 let a rozsudek Janáčkové ve spisu chybí. Jako přitěžující okolnost bylo u všech konstatováno, že spáchali zločiny s vědomým úmyslem a že šlo o činnost opakovanou. Jako polehčující okolnost bylo uvedeno částečné doznání. Nelze než vyslovit hypotézu, že v případě Josefa Janáčka se trest jeví jako nepřiměřeně shovívavý, neboť šlo o velmi zákeřný způsob udavačství s následkem smrti významného a dosud nedoceněného českého vlastence.²⁶⁰

²⁵⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 17 (14), sign. Ls 44/1946 (Josef Janáček) spojeno se sign. Ls 72/1946 (Johann Dicker). Výpovědi svědků.

²⁵⁷ Za povšimnutí stojí, jak Janáček postupně počty zatajených vagónů navyšoval ve snaze Sedlákoví více přitížit,

²⁵⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 17 (14), sign. Ls 44/1946 (Josef Janáček) spojeno se sign. Ls 72/1946 (Johann Dicker). Rozsudek ze dne 25. dubna 1946.

²⁵⁹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 25. dubna 1946.

²⁶⁰ Tamtéž, rozsudek ze dne 25. dubna 1946.

4. 4 Josef Forst²⁶¹

Narodil se v roce 1879, byl české národnosti a působil jako uzenář v Rokycanech. V období protektorátu pracoval v místních kasárnách pro Němce a hned po osvobození tohoto okresního města americkou armádou se 7. května 1945 ocitl v zajišťovací vazbě MNV v Rokycanech. Vyšetřovací komise tohoto správního orgánu obvinila Forsta, že udal Němcům hoteliéra Václava Nového a zavinil jeho smrt, neboť Nový následkem přestálých těžkých útrap při věznění Gestapem v Plzni, které již byly zmíněny výše, zahynul 27. března 1944 v koncentračním táboře ve Flossenbürgu v Bavorsku.²⁶²

Okamžité zadržení Forsta orgány MNV v první den osvobození města lze vysvětlit Forstovou pověstí udavače na malém okresním městě, plném starousedlíků, kde každý o každém věděl vše. Stejně tak byli rychle zadrženi i další zdejší udavači Benešová a Třeška. Bylo známo, že Forst již po léta hoteliéra Nového pronásledoval a udal jej již dříve i československé policii pro údajnou vraždu, když se předtím na Nového pozemku našla mrtvola. Svědek Vojtěch Bořík vypověděl, že u holiče Benešovského, kterého celé místní generace, včetně autora této práce, ještě pamatují pod všeobecně známou milou přezdívkou „*Mydlinka*” a v jehož proslulé holírně v „*nádražní*” ulici se po celá desetiletí tradičně debatovalo o všem možném, a kde řeč tehdy přišla i na uvěznění Nového, Forst pronesl: „*Toho jsem tam dostal já.*” Forst se později hájil tím, že si u Němců v kasárnách jen stěžoval na to, že mu hostinský Nový na náměstí nadával slovy: „*Heleďte ho, Hitlera,*” a že tamní německý velitel Hauptmann poté prohlásil: „*Tak můžete jít, další já už spravím.*” Podle svědka Antonína Žížaly Forst na adresu Václava Nového rovněž pronesl výrok: „*On tady ten lotr dlouho nebude, já mu tam pomůžu, jako jsem tam pomohl Rybářovi. To je taky moje práce.*” Narážel tím na uvěznění advokáta JUDr. Josefa Rybáře. Zda to skutečně byla jeho práce, není jisté, jen pravděpodobné. Ve spisu jiného popraveného udavače, vlajkaře Rudolfa Golla, je uvedeno, že informace mu mimo jiných donašeců dodával i Josef Forst. Jisté je, že dopisem Forst udal i JUDr. Jaromíra Huňáčka, okresního soudce v Rokycanech. Dopis není uložen ve spisu, ale je dokumentováno, že byl předložen u soudu. Tato udání

²⁶¹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 6 (3), sign. Ls 148/1945 (Josef Forst).

²⁶² Tamtéž, závěrečná zpráva rokycanské komise přípravného řízení z roku 1945.

zřejmě souvisela s dřívějšími Forstovými pokusy dosáhnout odsouzení Nového, čemuž zmíněný soudce po úspěšné Rybářově obhajobě nevyhověl.²⁶³

Hlavní přelíčení s Forstem se konalo 6. ledna 1946 a vypovídalo v něm šest svědků. Vedle výše uvedených udání vyšlo najevo, že Forst udal Nového i pro údajnou koupi dobytka načerno a pro již dříve vznesené podezření o zabití osoby, nalezené na jeho pozemku. Soud shledal Forsta vinným ze zločinu udavačství podle § 11 retribučního dekretu, odsoudil jej k trestu smrti provazem a vedle toho ke ztrátě občanské cti, k propadnutí majetku ve prospěch státu a k náhradě nákladů soudního řízení.²⁶⁴

Nařízení o výkonu trestu určilo jeho vykonání na týž den na 15:15 hodin. Ze zápisu o výkonu trestu smrti ze dne 6. ledna 1946 vyplývá, že Josef Forst byl téhož dne v 15:15 předveden na malý dvůr KS v Plzni, byl mu přečten rozsudek a v 15:20 byl trest popravčí skupinou Karas, Hofrichter a Šmídek vykonán. V 15:30 konstatoval MUDr. Veselý smrt. Výkon byl ukončen a podpisy potvrzen v 15:35 hodin.²⁶⁵

Ve spisu se nachází žádost, kterou v zastoupení Forstovy manželky a její sestry zaslal 18. června 1946 z Chicaga tamní koncertní mistr Jerry Jahelka. Obě ženy v ní žádaly objasnění Forstova odsouzení. Je to jeden z řídkých dokladů o tom, že se pozůstalí různými cestami snažili spravedlnost MLS zpochybnit, a také jeden z důvodů, proč se autor snaží s maximální přesností v práci uvádět a posléze vyhodnotit záznamy o podrobnostech výkonů trestů.²⁶⁶

4. 5 Konrad Göbel²⁶⁷

Narodil se roku 1910 v Podmoklech (tehdy dvojměstí Podmokly–Děčín). Otec byl Němec, matka Češka. Konrad vychodil dvě třídy české obecné školy, ale zbytek základního vzdělání dokončil již v němčině. Své vzdělání zakončil poté dvouletou obchodní školou. Absolvoval československou vojenskou službu a následně pracoval v různých profesích. Ve třicátých letech vstoupil do SdP a posléze se stal členem NSDAP. Od špeditérské firmy Sobotka v Plzni, kde na sklonku třicátých let pracoval,

²⁶³ Tamtéž, výpovědi svědků.

²⁶⁴ Tamtéž, hlavní přelíčení a rozsudek ze dne 6. ledna 1946.

²⁶⁵ Tamtéž., protokol o výkonu trestu ze dne 6. ledna 1946.

²⁶⁶ Tamtéž, žádost Jerryho Jahelky ze dne 18. června 1946.

²⁶⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzni, kart. č. 18 (15) sign. Ls 57/1946 (Konrad Göbel).

byl v roce 1939 Němci úředně přeřazen ke Gestapu do funkce tlumočnicka. Nepřešel tedy ke Gestapu dobrovolně. O jeho přijetí ke Gestapu rozhodl v této studii rovněž figurující čínovník gestapa Josef Melzer.²⁶⁸

Göbela přivedl na popraviště nešťastný případ popravu vrátného ČMD Rudolfa Švába. Na plzeňském Hlavním nádraží hlídkovala a prováděla prohlídky trojice příslušníků Gestapa Göbel, Müsseler a Walter. Bylo to v krátkém období mezi atentátem na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a jeho úmrtím. Göbel tehdy šel kolem tří vrátných, kteří na nástupišti rozmlouvali, a zaslechl výrok: „*Hovno našli.*” Uvědomil o tom další členy hlídky a již večer téhož dne byli všichni tři vrátní vyslýcháni na plzeňské služebně Gestapa. Výrok pronesl Šváb a také se k němu doznal. Zbývající vrátní Alois Kulhánek a Jaroslav Skála byli brzy propuštěni. Při výslechu tlumočil rovněž již v této práci zmiňovaný Groschup. Při hlavním přelíčení s Göbelem u MLS v Plzni figuroval jako svědek a uvedl, že výrok jej sice jako příslušníka Gestapa urážel, ale nemyslel si, že za něj bude Šváb popraven, nýbrž, že dostane „*jen pár facek.*”²⁶⁹ Toto svědectví zní od bitím proslulého, ale jinak psychicky jednoduchého „*Schubiho*” značně věrohodně.²⁷⁰

Vyslýchající Müsseler, který byl vedoucím zmíněné patroly na nádraží, však navrhl trest smrti. Jak dále svědek Groschup uvedl, Müsseler řekl Švábovi, že tím, co pronesl, projevil radost a uspokojení nad tím, že činnost Gestapa jest bez výsledku a pachatelé atentátu unikají, a tím že atentát schvaluje. Dále však Groschup jako svědek u MLS též uvedl, že Göbel sám rovněž ovlivnil výslech na Gestapu tím, že výrok vyslýchanému Švábovi cíleně připomenul a teprve poté se Šváb přiznal. Tím Groschup Göbelovi v očích MLS přitížil. Vrátný Šváb byl popraven již 3. června 1942, tedy ještě před Heydrichovou smrtí, ale již v době stanného práva, na střelnici v Plzni Lobzích a jeho poprava byla publikována veřejnou vyhláškou.²⁷¹

Göbel poté nesloužil u Gestapa dlouho. Byl ještě v roce 1942 převelen k Wehrmachtu, bojoval proti Rudé armádě, získal válečný kříž, ale posléze byl 26. dubna 1945 zajat. Překvapivě byl ale již 16. srpna 1945 ze zajetí propuštěn a bydlel u

²⁶⁸ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 25. února 1946.

²⁶⁹ Tamtéž, výpovědi svědků.

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ Tamtéž., hlavní přelíčení ze dne 25. února 1946.

rodičů, kde byl 23. listopadu 1945 zatčen a předán československé spravedlnosti. V závěrečné zprávě přípravného řízení, vedeného proti Göbelovi, se píše, že členové hlídky Müsseler ani Walter nemohli výrok slyšet a Göbel projevil takovou služební horlivost, že měla za následek zatčení, odsouzení a popravu 48 letého Rudolfa Švába, který se staral o manželku a dva syny.

Při hlavním přelíčení 25. února 1946 Göbel na svoji obhajobu uvedl, že Šváb nemohl udat, neboť nevěděl, kdo ze tří vrátných výrok pronesl, a Šváb se přece přiznal sám. Hájil se i tím, že inkriminovaný výrok ohlásil podle rozkazu, platného v době po atentátu na Heydricha. Také tvrdil, že v době jeho nahlášení hlídkujícím kolegům z Gestapa netušil, že by jeho nahlášení mohlo mít tak nedozírné následky. Uvedl ale zároveň, že věděl, že Müsseler se na Gestapu vychloubal tím, že umí stejně tak tvrdě postupovat jako vedoucí II. oddělení plzeňského Gestapa Streng. Také podle jiných informací soudu Göbel věděl, že Müsseler závodil s jmenovaným Strengem o počet lidí, které každý z nich přivede na popraviště. Soud posuzoval Göbelův čin podle okolností, za jakých byl spáchán, z nichž jednou z nejvýznamnějších byla skutečnost, že záhy po atentátu na Heydricha 27. května 1942 bylo vyhlášeno na území Protektorátu Čechy a Morava stanné právo a postupy Němců byly tehdy obzvlášť tvrdé a bezohledné.

V Göbelově soudním spisu lze nalézt některé významné polehčující okolnosti. Svědkyně Anna Šroubková, sestra známé plzeňské komunistické odbojářky Marie Škardové, popravené v Drážďanech, vypověděla: „*Göbel jako tlumočnick se snažil všemožně, aby jí (Marii Škardové – pozn. autora) osud ve vazbě ulehčil.*”²⁷² Bylo rovněž prokázáno, že i jiným obětem Göbel pomohl, a že byl pro toto své jednání dokonce zproštěn služby u Gestapa a poslán na frontu. Děti byly jeho manželkou vychovávány česky a její bratři byli jako bývalí sociální demokraté nejprve věznění a poté posláni na frontu. Svědek Groschup dokonce uvedl, že během výslechu nevyšlo najevo, že by Šváb schvaloval atentát.

Soud shledal Konrada Göbela vinným, že udal Rudolfa Švába, kteréžto udání mělo za následek smrt jmenovaného, čímž spáchal zločin udavačství podle § 11 retribučního dekretu, a odsoudil jej k trestu smrti provazem, ztrátě občanské cti, propadnutí

²⁷² Tamtéž, výpovědi svědků.

majetku ve prospěch státu a k náhradě soudních výdajů. Soud kupodivu neshledal žádné polehčující okolnosti a naopak uznal za okolnost přitěžující, že obžalovaný bojoval se Sověty a získal válečný kříž.²⁷³

Poprava byla písemným nařízením určena na 16. hodinu v den hlavního přelíčení. Na přání odsouzeného bylo její vykonání o hodinu odloženo. Z protokolu o exekuci vyplývá, že v 17:00 hodin byl odsouzený Göbel předveden a byl mu přečten rozsudek, v 17:05 byl rozsudek vykonán, v 17:10 konstatoval MUDr. Veselý smrt a v 17:15 potvrdili přítomní hrdelní exekuci svými podpisy.²⁷⁴

Podobně jako u několika málo diskutabilních hrdelních ortelů autor nikterak nezpochybňuje vinu popraveného. Nemůže však souhlasit s neuznáním polehčujících okolností a naopak se zdůrazněním okolností přitěžujících. Nejvyšší trest se proto může hypoteticky jevit jako nepřiměřeně tvrdý.

4. 6 Rudolf Goll²⁷⁵

Narodil se v roce 1897 v Českých Velenicích a byl české národnosti. Byl dělmistrem státních a posléze protektorátních drah. Zakládal v Rokycanech v restauraci Na Střelnici místní organizaci Vlajky. Jejím vedoucím se stal Josef Janda a ve spisu jsou vyjmenováni její funkcionáři a členové. Již tím si veřejně známý udavač Goll zajistil v Rokycanech a okolí dosti spolehlivou organizovanou síť kolaborantů a konfidentů. Z nečlenů Vlajky podával Gollovi informace i výše uvedený udavač Karel Forst a vědomě s ním spolupracovali i Anna Benešová a Václav Třeška. Do Vlajky získal mimo jiné i rolníka a současně hostinského Veverku z Těškova, který měl jakýsi spor s Třeškou z Kolvína. Souvislost s jeho udavačským případem však nelze ani v Gollově spisu, ani ve spisu zmíněné dvojice rokycanských udavačů, tedy Benešové a Třešky, vystopovat.²⁷⁶ Ve spisu lze nalézt Gollovy průkazy organizací Vlajka a Český národně sociální tabor, dále údaj, že získal pro členství 26 nových členů Vlajky, i

²⁷³ Tamtéž, rozsudek ze dne 25. února 1946.

²⁷⁴ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 25. února 1946.

²⁷⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 14 (11) sign. Ls 185/1945 (Rudolf Goll).

²⁷⁶ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 11. ledna 1946.

různé nálepky a plakáty s protižidovskými texty a hesly. V Gollově deníku jsou rovněž protižidovské poznámky.²⁷⁷

Při svém vyšetřování a posléze u soudu Goll mnohé ze své udavačské činnosti přiznal: „*Udal jsem kováře Lávičku pro poslouchání rozhlasu z ciziny, Arnošta Fantla, Františka Kotyzu, Josefa Paška a Jaroslava Šmata.*”²⁷⁸ Svědek Eduard Lávička uvedl, že Fantl a Kotyza, kteří s ním poslouchali rozhlas, zahynuli v důsledku Gollova udání a svobodu ztratil jak on sám, tak jeho žena Amálie Lávičková, Josef Pašek i Jaroslav Šmat. Jiný svědek, Josef Straka z Rokycan, rovněž potvrdil vzájemnou souvislost případu Fantla a Lávičky a potvrdil, že viděl Golla s členy Gestapa. Podle svědectví Antonína Prokūpka, který působil v týdeníku Žďár, vydávaném v Rokycanech, se jej Goll snažil donutit psát do tohoto týdeníku články propagující Vlajku. Když Prokūpek odmítl, Goll mu vyhrožoval a pak jej sledoval.²⁷⁹

Goll přiznal, že na četnické stanici v Mirošově ostentativně v přítomnosti strážmistra Greymaera a praporčíka Kopeckého vykřikoval „*Heil Hitler*”, a když jeho výkřiky četníci neopětovali, dále křičel: „*Zničím vás všechny, proto jsem komisařem Oberlandrátu a GestapaVy četníci jste vrtichvosti.....vy Benešovci.....*” Opilý Goll také podobně provokoval četníky i hosty v hostinci Martina Suchého v Mirošově.²⁸⁰

Hlavní přelíčení s Gollem se odehrálo 11. ledna 1946 u MLS v Plzni. Soud jednomyslně vynesl verdikt vinen a uvedl v odůvodnění výše uvedené zločiny, spáchané v období zvýšeného ohrožení republiky. Goll tedy spáchal zločiny proti státu, proti osobám a zločin udavačství, všechny podle více paragrafů retribučního zákona. Byl odsouzen k trestu smrti provazem.²⁸¹

Jak v nařízení o výkonu trestu, tak v zápisu o exekuci ortelu chybějí údaje, kdy má být trest vykonán a kdy byl odsouzený Goll předveden. Je však uvedeno, že byl hlasitě přečten rozsudek a nato byl Goll předán popravčímu Karasovi a jeho pomocníkům Hofrichterovi a Tůmovi, kteří trest smrti o 20. hodině 15. minutě

²⁷⁷ Tamtéž, Gollův deník.

²⁷⁸ Tamtéž, výpovědi svědků.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 11. ledna 1946.

²⁸¹ Tamtéž, rozsudek ze dne 11. ledna 1946.

vykonali. Dále je uvedeno, že soudní lékař MUDr. Veselý konstatoval o 20. hodině 20. minutě smrt, a jsou připojeny podpisy zúčastněných.²⁸²

4. 7 Dr. Georg Heintschel von Heinegg²⁸³

Narodil se v roce 1892 ve Vídni jako člen jedné z větve šlechtického rodu Heintschelů. Po skončení střední školy nastoupil do rakousko-uherské armády a po návratu z války pokračoval ve studiu zpěvu a práv. Na počátku třicátých let byl členem austrofašistické Vlastenecké fronty kancléře Engelberta Dollfuse, ale poté, co byl Dollfus zavražděn a co Heintschel po své tetě zdědil velkostatek Jiříčná na Sušicku, přestěhoval se na toto panství a žil nadále v tomto kraji. S první manželkou se rozvedl v roce 1932, ale později se znovu oženil s vychovatelkou svých dětí. Až do roku 1938 se ve svém okolí choval celkem slušně. Jakmile však byla mnichovskou arbitráží část Československa připojena k Říši a později vynucen vznik Protektorátu Čechy a Morava, projevil se jeho negativní sklony. Lze je rozdělit do dvou oblastí. První bylo rozsáhlé, až patologické udavačství a druhou německý fanatismus, který se mimo jiné projevoval i pokusy poněmčit některé československé občany. Zejména díky častému udavačství měl v širokém okolí velmi špatnou pověst a lidé z něj měli strach. Udával Gestapu často i malichernosti, takže samotné Gestapo posléze nebralo všechna jeho udání zcela vážně.²⁸⁴

Po mnichovské dohodě vstoupil Heintschel von Heinegg do řad NSDAP. Odtud ale v roce 1942 zase vystoupil, neboť byl takovým horlivcem, že někteří členové nacistické strany nenaplnovali jeho mnohdy až fanatické představy, a proto jim nevěřil. Heintschelova fanatičnost se ovšem plně projevila ve skutečnosti, že ke konci války znovu do NSDAP vstoupil, aby podpořil její tehdy již upadající činnost. Ve spisu jsou archivovány stovky stránek autentických dokumentů, které bohatě ilustrují Heintschelovu nacistickou aktivní činnost. Nežrídka působí dojmem psychopatické fanatičnosti. Již před prvním vstupem do NSDAP musel vystoupit z katolické církve. Věřil jedině Gestapu, které jej však paradoxně, jak bylo uvedeno výše, bralo s jistou

²⁸² Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 11. ledna 1946.

²⁸³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 14 (10), sign. Ls 125/1946 (Dr. Georg Heintschel-Heinegg).

²⁸⁴ ZEMANOVÁ, Nina, *Šlechta na Klatovsku*, In: Kříž, Martin (ed.), *Cesta ke svobodě a její dozvuky*. Sborník příspěvků konference k 70. výročí osvobození, Klatovy 2015, s. 51.

rezervou. Do značné míry patologická osobnost Heintschelova je barvitě vykreslena nejen ve studii Zemanové, ale ještě více působivěji v monografii Jiříkové, který uvádí řadu případů Heintschelových udání a podrobně je rozebírá.²⁸⁵ Jsou například popsány jeho nepřiměřeně hysterické, ale pro české obyvatelstvo značně nebezpečné reakce poté, co byla z jeho zahrady odcizena nacistická vlajka, nebo poté, co se mu ztratil pes.²⁸⁶

V této práci stačí pro ilustraci popsat případ Heintschelova kriminálního únosu dítěte s cílem poněmčit malou českou dívku, který naopak Jiřík vylíčil jen stručně. Obžaloba se mimo jiné podrobně zabývala případem únosu a odnárodnování šestileté Jiřiny Tršové, kterou Heintschel 6. srpna 1939 unesl v Hlavňovicích její matce Žofii Lukešové. Matka se dle pozdější obžaloby únosu bránila, údajně z obavy z poněmčení dítěte a nakonec v emoci hodila za Heintschelovým autem kámen. Jakkoli pověst samotné Lukešové nebyla nijak neposkvrněná, násilně odnětí dítěte matce s cílem je odnárodnit je jistě významný delikt.

Dítě bylo předáno do Rajska u Dlouhé Vsi na vychování Terezii Sokol-Frisch, která později rovněž svědčila u soudu. Zůstalo u této pěstounky čtyři roky a bylo poněmčováno. Německá pěstounka neuměla česky a dítě zprvu nerozumělo německy. Bylo ale od samého začátku posíláno do německé školy. Sokol-Frisch si v průběhu roku 1942 stěžovala, že na výchovu dítěte dostává jen 20 RM, což je doloženo mnoha dopisy. Nakonec dosáhla navýšení na 50 RM. U soudu po válce dokonce tvrdila, že dostávala jen 15 RM.

Osud dítěte byl ale komplikovaný již předtím. Dívka byla nemanželským dítětem Lukešové a její vlastní otec Trš se po léta toulal kdesi ve světě. Proto byla Tršová již od svých dvou měsíců vychovávána na Moravě u jakési Františky Kobylkové a matka si ji převzala až v roce 1939, když se provdala za Lukeše. Heintschel tvrdil, že Lukešovy považoval za Němce, uváděl je pod příjmením Luksch, a proto odmítal, že by šlo o poněmčování dítěte. Poté, co se malá Tršová vrátila z Moravy k matce, pětkrát od ní utekla do okolí Heintschelovy Jiřičné a vždy po návratu byla - údajně vždy rozumně - potrestána. Pěstounka Sokol-Frisch tvrdila, že dítě převzala zavšivené, s

²⁸⁵ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 168–193.

²⁸⁶ Tamtéž.

pruhy po bití. V roce 1944 německá pěstounka dívku předala jakési slečně Schmidt do Klatov a dívka pak byla úředním rozhodnutím německého soudu v Klatovech odeslána do ústavu pro výchovu dívek v Kostomlatech pod Milešovkou. Po osvobození bylo děvče 2. července 1945 s jinými děvčaty eskortováno do zařízení národního výboru ve Stříbře a odtud bylo předána matce. Ale již 20. července 1945 dozorující orgán SNB konstatoval, že je žádoucí, aby dítě bylo dáno někam na vychování. Rodina byla zcela nemajetná a všichni spali na jediném slamníku. Zde stopa nešťastného dítěte, pokud jde o soudní spis, končí, ale dopad Heintschelovy snahy o převychování a odnárodnění je i tak zřejmý.²⁸⁷ Dnes může převážit pohled, že celý postup, iniciovaný Heintschelem, dítěti spíše prospěl, ale v pohledu z období retribučního soudnictví jednoznačně převážilo hledisko reflektující odnárodnění dítěte.

Jelikož právník Heintschel podával svá četná udání pečlivě zpracovaná písemně, nebylo těžké sestavit vůči němu obžalobu. Hlavní přelíčení bylo zahájeno již 19. října 1945, protože však bylo nutné vyslechnout svědky v záležitosti dítěte Lukešové, bylo odloženo a následně se konalo 22. května 1946. Heintschela, který si vysloužil přezdívku „sušický K. H. Frank“ nechtěl zprvu nikdo obhajovat, ať už vzhledem k jeho nechvalné pověsti anebo i proto, že právníkům svými rádoby odbornými radami situaci velmi komplikoval. Neměl totiž ponětí o podstatě a právní konstrukci retribučního soudnictví. Nakonec byl obhajován notářem (!) JUDr. Gregorou. Polehčujících okolností bylo málo, pouze jediné svědectví německého pasáka dobytka, který svědčil, že Heintschel nikoho nepronásledoval. Druhým byl dopis Heintschelovy druhé manželky Gertrudy, která až dojemně věrně líčila Heintschela vesměs pozitivně, avšak také objektivně popisovala nuzné poměry své rodiny s třemi dětmi, které nastaly po úplném zabavení Heintschelova majetku bezprostředně po válce.²⁸⁸

Dr. Heintschel byl obžalován ze zločinu pokusu o částečné odtržení republiky, z členství v SA a činovnictví v NSDAP, z propagace nacismu a z vydírání. Vedle toho z těžkého ublížení na těle, ze zapříčinění ztráty svobody jiných a hlavně z udavačství. Bylo uvedeno 25 osob a institucí, na nichž se Heintschel tohoto zločinu dopustil.²⁸⁹

²⁸⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 14 (10), sign. Ls 125/1946 (Dr. Georg Heintschel-Heinegg).

²⁸⁸ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dnů 22. a 25. května 1946.

²⁸⁹ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 193.

MLS v Klatovech shledal Dr. Georga Heintschela von Heinegg vinným ze zločinů proti státu, osobám a udavačství. Většinou soud tyto zločiny konstatoval podle několika paragrafů retribučního dekretu. Odsoudil jej k trestu smrti.²⁹⁰

Akademického titulu již zbavený Heintschel von Heinegg byl na malý dvůr KS v Klatovech předveden v den vynesení rozsudku, tedy 22. května 1946 ve 22:25. hodin. MNV a ONV v Klatovech byly vyrozuměny a byl povolen přístup váženým mužům. Po přečtení rozsudku soud ve 22:30 odevzdal odsouzeného vykonavateli trestu s ústním a písemným příkazem, aby na něm vykonal trest smrti provazem. Ten ohlásil vykonání trestu ve 22:35. Soudní lékař ohledal popraveného a ohlásil, že ve 22:40 nastala jeho smrt. Na návrh soudního lékaře MUDr. Jerie soud přikázal, aby odsouzený zůstal viset celou hodinu a aby teprve poté byl sejmut a tělo pohřbeno.²⁹¹

4. 8 Rozálie Hošťálková²⁹²

Působení této nejspíše duševně ne zcela normální udavačky, která měla dle spisu jako občanka města Sušice nevalnou pověst, zpracoval velmi důkladně a přesně Václav Jiřík ve své monografii Klatovské oprátky.²⁹³ Proto je její udavačská zločinná činnost popsána v této práci jen stručněji a je odkázáno na toto Jiříkovo dílo.

Hošťálková pocházela ze smíšeného manželství, otec byl Čech, matka Němka, německy ale uměla jen špatně. Narodila se v roce 1889 v Sušici, kde vychodila jen obecnou školu a po učení se domácím pracím v klášteře vlastnila se svojí sestrou mandl. Tam se potkával jistý okruh sušických žen, které, eufemisticky řečeno, rozprávěly a vyměňovaly si poznatky. Kdekoho přitom podrobily svým soudům, a Hošťálková tak měla nevyčerpatelný zdroj místních informací. Mnoho sušických občanů se ovšem setkání s ní, jak se dalo, zdaleka vyhýbalo.

V dopise, který vyšetřovací komisi ONV poslal sušický úředník Maroušek, popsal, jaké těžkosti měla jeho rodina s Hošťálkovou. Ta se v roce 1942 nějak dozvěděla o výroku Marouškovy manželky: „*Až budeme mít Československou republiku, budeme*

²⁹⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 14 (10), sign. Ls 125/1946 (Dr. Georg Heintschel-Heinegg). Rozsudek ze dne 25. května 1946.

²⁹¹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 25. května 1946.

²⁹² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 6 (2), sign. Ls 10/1945 (Rozálie Hošťálková).

²⁹³ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s.5–32.

tu dvoumetrákovou svini Hošťálků vodit ma řetěze jako medvěda po městě."²⁹⁴ Hošťálková pohrozila udáním a vynucením penzionování Marouška a vzápětí reagovala pohrůzkami, že zničí celou jejich rodinu. Maroušek se proto odhodlal oznámit věc na četnické stanici, kde byl sepsán protokol a předán Gestapu. Maroušková dostala důtku a Gestapo od té doby rodinu sledovalo.²⁹⁵ Je s podivem, že vůbec Maroušková a její rodina takto vyvázla. Příhoda ovšem charakterizuje osobnost Hošťálkové i způsob, jak na ni sušičtí občané nahlíželi. Dokonce se lze domnívat, že ji ani samotné Gestapo nechovalo v přílišné oblibě.

Rozi, jak jí bylo přezdíváno, udala nejméně 13 osob, jejichž osudy jsou popsány v Jiříkově monografii. Údaje v této knize odpovídají archivním pramenům. Udala například Gestapu svoji sousedku v Sušici, Židovku Kamilu Barthovou, z osobní msty za domnělá příkoří a křivdy, v nichž dominoval spor o zahradu. Vymyslela si na ni, že schvalovala atentát na Heydricha. Spolu s ní udala i Karla Brejchu. Barthová byla popravena na střelnici v Lubech u Klatov, Brejcha při tvrdém vyšetřování Gestapem utrpěl těžkou újmu na zdraví. Vedle toho udala Hošťálková Hynka Tichého a Josefa Matouše, kteří utekli z nuceného nasazení v Říši. O patologicky nenávistném způsobu jejího myšlení svědčí i skutečnost, že udala pány Košťálka a Krautmana ze Sušice za pouhé špatné zatemnění a hochy Schwarzkopfovy, židovského původu, za to, že jezdí v kočáře a druhou třídou vlaku.²⁹⁶

Jednoznačná svědectví o udavačském působení Hošťálkové podalo mnoho svědků, například svědkyně Šebestová a Seidlová, ale paradoxně i příslušník klatovského Gestapa Scholtysik, který ji u MLS usvědčil ze všech zločinů, takže Hošťálková nakonec vše přiznala.²⁹⁷

MLS v Klatovech byla Hošťálková shledána vinnou z mnohočetného zločinu udavačství a byla 22. října 1945 rozsudkem tohoto soudu odsouzena k trestu smrti provazem.²⁹⁸ V 19:05 hodin byla předvedena na malý soudní dvůr KS v Klatovech. MNV a ONV byly vyrozuměny o místu a hodině výkonu trestu, a pokud to prostor

²⁹⁴ Tamtéž, s. 13.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 15.

²⁹⁶ Židé měli za protektorátu povolenu jen třetí vlakovou třídu.

²⁹⁷ Scholtysika lze nalézt v mnoha spisech jako ochotného svědka, který MLS v Klatovech objasnil nejen některé případy, ale i vztahy mezi klatovskými gestapáky – pozn. autora.

²⁹⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 6 (2), sign. Ls 10/1945 (Rozálie Hošťálková). Rozsudek ze dne 22. října 1945.

připouštěl, byl soudem povolen přístup váženým mužům. V 19:10 přežali odsouzenou vykonavatelé trestů a v 19:20 hlásil popravčí Vejskal, že trest byl vykonán. V 19:30 potvrdil soudní lékař MUDr. Jerie, že nastala smrt a na jeho návrh přikázal soud, aby popravená zůstala hodinu viset a aby teprve poté byla sejmuta a pohřbena. V 19:40 podepsali protokol všichni úředně příslušní přítomní.²⁹⁹

4. 9 Otakar Hubert³⁰⁰

Jmenovaný byl české národnosti. Narodil se 7. května 1897 v Hostinném nad Labem. Byl bývalým zpravodajským důstojníkem československé armády v hodnosti štábního kapitána a až později se stal učitelem Vyšší obchodní školy v Plzni. Proto vlastnímu procesu u MLS v Plzni předcházelo vyšetřování u velitelství 12. divize a u Vojenské akademie v Hranicích na Moravě. To bylo ukončeno již 14. června 1945. Hubertovi bylo při tomto šetření československými vojenskými orgány položeno 20 otázek a vyšetřovateli je dokumentováno jeho zapírání a lži.³⁰¹

Při vlastním procesu u MLS v Plzni bylo prokázáno desítkami svědectví, že Hubert byl vlajkařem, vyjadřoval se hrubě o českém národu a československém prezidentovi a spolupracoval s Němci. Jako středoškolský profesor učil němčinu v nacistickém duchu, zesměšňoval prezidenta Masaryka, vyvěšoval vlajky s hákovým křížem a českou vlajku nechal přešít na vlajku s tímto symbolem. Po Heydrichově smrti vyvěsil tuto vlajku se smutečním pruhem.. Nutil ředitele školy bránit protiněmeckým aktivitám. Udal člena profesorského sboru Miroslava Brejchu za protiněmecké smýšlení. V profesorském sboru šířil nacistické myšlenky a domáhal se tzv. árijského pozdravu. Byly zajištěny doličné sešity studenta druhého ročníku obchodní akademie, v nichž jsou desítky cvičení a překladů, jimiž Hubert manipuloval žáky k loajalitě k nacismu.³⁰²

Posílal svoji mladší dceru české národnosti od pěti let do německé školy. Jeho starší dcera si s jeho vědomím vodila do bytu německé vojáky. Navštěvoval schůze Vlajky, jejímž byl členem, a vyhrožoval veřejně pozdějšímu svědkovi Ondřeji

²⁹⁹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 22. října 1945.

³⁰⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 6 (3), sign. Ls 24/1945 (Otakar Hubert).

³⁰¹ Tamtéž, přípravné řízení.

³⁰² Tamtéž, výpovědi svědků.

Andělovi udáním na Gestapu, čímž budil i u dalších občanů obavy, strach a nepokoj.³⁰³

V průběhu hlavního přelíčení 6. října 1945 bylo však Hubertovou obhajobou předvoláno několik prokazatelně nastrčených svědků, vypovídajících v jeho prospěch. Hlavní přelíčení se proto protahovalo do pozdních večerních hodin. Hubert sám se úporně hájil a veškerá obvinění zapíral.³⁰⁴

Co do výroku o vině byl Hubert shledán vinným ze zločinu proti státu a ze zločinu udavačství. Byl vynesena hrdelní trest. Výkon trestu smrti provazem byl nařizen na týž den na 23:20 hodin.³⁰⁵ Spis obsahuje standardizovaný protokol o výkonu trestu s podpisy zúčastněných. Ve 23:15 byl zločinec předveden a přečten mu hlasitě rozsudek, ihned ve 23:15 byl trest proveden a ve 23:25 konstatoval MUDr. Veselý smrt.³⁰⁶

4. 10 František Kobras³⁰⁷

Narodil se 8. března 1902 v Plzni. Byl české národnosti. Stal se konfidentem Gestapa a SD v Plzni. Některá udání učinil ve spolupráci s Františkem Tauchnerem a jeho sestrou Terezií Tauchnerovou, kteří mu poskytovali informace. Tauchnerová předávala Kobrasovi i další informace od protektorátní policie a ten je udával Gestapu.³⁰⁸ Propagoval a podporoval nacistické hnutí. Odůvodnění jeho trestu je sepsáno na 19 stránkách strojopisu. Využíval i svého působení u ČMD v Plzni. Udal například cestujícího Václava Macena za to, že mu údajně ve vlaku bránil provádět sbírku pro zimní pomoc německým vojákům.³⁰⁹

Ve spolupráci s výše uvedenou Terezií Tauchnerovou udal Gestapu českého policejního praporčíka Adolfa Hřčku. Vlajkař Goll, rovněž odsouzený MLS k smrti, vypověděl, že Terezie Tauchnerová, která uklízela na policii v Plzni, ze zášti vůči Hřčkovi oznámila Kobrasovi, že Hřčka pronášel hanlivé výroky vůči raněným

³⁰³ Tamtéž.

³⁰⁴ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 6. října 1945.

³⁰⁵ Tamtéž, rozsudek ze dne 6. října 1945.

³⁰⁶ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 6. října 1945.

³⁰⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzni, kart. č. 4 (11), sign. Ls 3/1945 (František Kobras).

³⁰⁸ Tito udavači nebyli odsouzeni k smrti.

³⁰⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzni, kart. č. 4 (11), sign. Ls 3/1945 (František Kobras).

německým vojákům. Hrčka byl zatčen a odsouzen k pobytu v koncentračním táboře. Zemřel na údajnou srdeční slabost v koncentračním táboře v Mauthausenu.³¹⁰

Hlavní přelíčení s Kobrasem proběhlo 12. října 1945.³¹¹ Kobras byl shledán vinným ze zločinů proti státu a zločinu udavačství a byl odsouzen k trestu smrti provazem.³¹² Soudní spis obsahuje zápis o výkonu trestu, který byl nařízen na 20:00 hodin. Na připraveném tiskopisu je záznam o výkonu trestu, kde jsou jako obvykle doplněna jména přítomných, tedy předsedy senátu, pěti soudců z lidu, veřejného žalobce, obhájce, zapisovatele a soudního lékaře. Chybí jméno duchovního. Výkon trestu byl popravčí skupinou Karas, Hofrichter a Šmídek proveden ve 20:05 hodin, smrt byla MUDr. Veselým konstatována ve 20:15 hodin. Poté bylo tělo předáno správě věznice KS v Plzni. O nepřiměřeně nízkých odměnách zúčastněných osob svědčí například doklad o honoráři soudního lékaře. Za přítomnost obdržel soudní lékař MUDr. Veselý 30 Kčs a za ohledání mrtvoly dalších 30 Kčs.³¹³

Spoluviníci Kobrasova udavačství František Tauchner a Terezie Tauchnerová byli odsouzeni ve společném procesu s Kobrasem. Tauchner na 25 let těžkého žaláře, Tauchnerová na 20 let rovněž těžkého žaláře.

4. 11 Ing. Karl Kowarschik³¹⁴

Byl německé národnosti. Narodil se v roce 1890 v Heřmanově Huti. Již v roce 1935 vstoupil do Henleinovy Sudetoněmecké strany a v souvislosti s jejím převedením do NSDAP se stal v roce 1938 členem strany nacistické a vedl její pobočku v Líních.³¹⁵ Byl závodním inženýrem na dole Krimich II v Tlučné, kam byl Němci dosazen namísto svého předchůdce Ing. Freiberga, který byl Čech a jevil se proto Němcům na této důležité vedoucí pozici jako málo spolehlivý. Kowarschik byl ustanoven zplnomocněncem Gestapa s úkolem tuto policii informovat.

Kowarschik byl již 18. května 1945 zatčen MNV v Tlučné, obviněn a odsouzen jako první z hrdelních případů MLS v Plzni. Jak v přípravném řízení, tak u soudu řadu

³¹⁰ Tamtéž., výpovědi svědků.

³¹¹ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 12. října 1945.

³¹² Tamtéž, rozsudek ze dne 12. října 1945.

³¹³ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 12. října 1945 a související doklady.

³¹⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (1), sign. Ls 2/1945 (Ing. Karel Kowarschik).

³¹⁵ Tamtéž, přípravné řízení.

svých zločinů doznal. Zároveň se snažil uvádět důvody na svoji obhajobu, které mohou z dnešního úhlu pohledu působit do jisté míry věrohodně. Tak je tomu i v diplomové práci Petry Povýšilové z Právnické fakulty ZČU v Plzni.³¹⁶ MLS v Plzni, který ovšem nahlížel na případ prismatem tehdejší doby, je jako polehčující okolnosti neuznal.

Kowarschik například již v přípravném řízení na svoji obhajobu uváděl, že se na dole Krimich II snažil zvýšit těžbu, usiloval proto, aby se tam pracovní doba prodloužila co nejdéle a tím havířům zůstala práce i výdělky, o jejichž zvýšení se dle svého tvrzení sám zasadil. Skutečnost, že na zvýšení produktivity práce naléhali od obsazení českých dolů hlavně Němci a on jim v tomto směru snaživě sloužil, ovšem neuváděl. Tvrdil, že jeho situace se změnila až na jaře 1943, kdy mu Gestapo z Prahy uložilo, aby v rámci protisabotážních opatření podával plzeňskému Gestapu zprávy o sabotážních akcích, a obhajoval se tím, že v případě neplnění tohoto příkazu by byl býval ohrožen on sám. Přiznal, že v této souvislosti postupně udal ve třech svých zprávách devět, tři a dvanáct osob, které byly poté uvězněny, vyslýchány a týrány. Jeden z nich, Josef Veselý, byl za sabotáž Němci odsouzen a popraven.³¹⁷

Za zmínku stojí, že Kowarschikovi byl pro jeho údajnou nemajetnost přidělen jako obhájce ex offio plzeňský advokát JUDr. Josef Dort. Kowarschik, ačkoli dobře ovládal češtinu, si vyžádal soudního překladatele. Skutečnost, že oběma Kowarschikovým návrhům, zejména však prvnímu, MLS vyhověl, je až zarážející při Kowarschikově vysokém postavení a nepochybně slušném příjmu na dole Krimich II. MLS by zde bylo možné vytknout přílišnou shovívavost a plýtvání finančními prostředky.

Kowarschik se snažil hájit mimo jiné i tím, že udání Gestapu prý činil pod tlakem dvou jiných konfidentů, působících na dole Krimich II, Sellnera a Junga. Dokonce se prý snažil před Jungovým donašečstvím varovat pracovníky dolu. K verzi, že Kowarschik udával ze strachu z této dvojice, se přiklonila i Povýšilová při rozboru Kowarschikova případu.³¹⁸

³¹⁶ POVÝŠILOVÁ, s. 46–52.

³¹⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (1), sign. Ls 2/1945 (Ing. Karel Kowarschik). Hlavní přelíčení ze dne 18. září 1945.

³¹⁸ POVÝŠILOVÁ, s. 47.

Soud však nepřijal toto Kowarschikovo tvrzení jako významnou polehčující okolnost. I z dnešního pohledu lze věc vnímat tak, že Kowarschik byl přece vysokoškolsky vzdělaný člověk a byl vůči oběma konfidentům v nadřazeném postavení pracovním i stranickém. Nemusel jim tedy ustupovat do té míry, že to stálo lidské osudy a život. Nelze ani souhlasit s tvrzením Povýšilové, že nikdy nebylo zjištěno, kde oba konfidenti pobývají a zda jsou vůbec naživu.³¹⁹ Stačí nahlédnout do subkapitoly této práce, které je věnována Martinu Sellnerovi, rovněž odsouzenému MLS k hrdelnímu trestu, aby byl u Sellnera doložen opak tohoto tvrzení.

Hlavní přelíčení, které začalo 18. září 1945 a bylo vůbec prvním hlavním přelíčením MLS v Plzni, vzbudilo nemalý zájem veřejnosti i tehdejších médií, jak rovněž upozornila a upřesnila Povýšilová.³²⁰ Soud za předsednictví předsedy MLS JUDr. Hrušky jako jednu z mála polehčujících okolností přiznal Kowarschikovi jeho zachovalost a jeho doznání, ostatní části obhajoby však soud k zmírnění výroků o vině a trestu nepřesvědčily.³²¹ Na základě svědeckých výpovědí byl uznán vinným ze zločinů proti státu a ze zločinů udavačství a byl odsouzen k trestu smrti provazem a k takzvaným doplňkovým trestům.³²²

Exekuce byla nařízena na 20:15 hodin téhož dne. Dle zápisu o vykonání trestu byl bývalý inženýr, v té chvíli již titulu zbavený Kowarschik předveden, byl mu hlasitě přečten rozsudek a poté byl předán popravčí skupině ve složení Karas, Hofrichter a Šmídek. Ti ve 20:20 na malém dvoře KS v Plzni realizovali vůbec první hrdelní ortel MLS v Plzni. Protokol byl ukončen a podepsán ve 20:35. Účet pohřebního ústavu za provedení zpopelnění ostatků popraveného ve výši 930,- Kč byl soudem proplacen až po upomínce.³²³

4. 12 Anna Oberhell(ová) a Franz Oberhell³²⁴

³¹⁹ Tamtéž.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (1), sign. Ls 2/1945 (Ing. Karel Kowarschik). Hlavní přelíčení ze dne 18. září 1945.

³²² Tamtéž, rozsudek ze dne 18. září 1945.

³²³ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 18. září 1945.

³²⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 7 (3), sign. Ls 37/1945 (František Oberhell a Anna Oberhellová).

Anna Oberhellová, narozená v roce 1900 v Mochtíně u Klatov, byla původně české národnosti. Spolu se svým manželem, Franzem Oberhellem, který byl rodilý Němec, ale dlouho se úředně hlásil k Čechům, přijala za okupace německé státní občanství. Přitom vůbec neuměla německy. Manžel, který byl později souzen ve společném procesu s Oberhellovou, byl velitelem československé četnické stanice v Plánici, kde oba žili. Dcera Jaroslava rovněž za protektorátu přijala německé občanství a z Jaroslavy se tak stala Ingrid. Tato změna nejen občanství, ale i smýšlení a chování rodiny posléze nepřímo přispěla k tragickému osudu nejen samotné Oberhellovy rodiny, ale hlavně dalších osob.³²⁵

Oberhellovi měli dlouhou dobu v Plánici dobrou pověst, paní zejména proto, že po celou dobu byla jako manželka četníka ženou v domácnosti a do veřejných záležitostí se nijak nevměšovala. Oberhellovo počínání a pověst se ale změnily za protektorátu poté, co změnil občanství. Začali jej navštěvovat příslušníci SD a vzácněji i členové Gestapa a také se dostával do sporů s českými četníky na stanici. Při jednom setkání s těmito cizími návštěvníky, které se odehrálo v prvních dnech po atentátu na Reinharda Heydricha, se v přítomnosti svého manžela Oberhellová neopatrně nešťastně vyjádřila, že zaslechla, že atentát spáchali Němci. Jeden z návštěvníků si tento výrok ihned poznamenal. Oberhell ho žádal, aby ze záležitosti nic nedělal, ale události dostaly rychlý spád. Oberhellová byla vyslechnuta Gestapem a prozradila gestapákům Schmiedovi a Friedlovi, že výrok zaslechla od Jarmily Burešové, když ji náhodně potkala na ulici, a také od Marie Novákové, když jí tato její švadlena přinesla domů nové šaty. S oběma ženami přitom Oberhellová byla až dosud ve velmi dobrých, až přátelských vztazích a ani ony se nijak o veřejné dění nezajímaly. Výrok pronesly spíše náhodně. Po výslechu Oberhellové byly obě rychle zatčeny a 11. června 1942 po krátkém vyšetřování Gestapem popraveny ve Spáleném lese v Lubech u Klatov.

Dvacetiletá Jarmila Burešová byla čerstvě šťastně provdána za místního učitele Bohuslava Bureše, který byl záhy též zatčen a o týden později po své manželce rovněž v Lubech popraven. Není zcela jasné, kdo jej udal, snad si jej jen Gestapo nepřímo vytipovalo z výpovědi nešťastné novomanželky Burešové, kterou se snažilo dle jiné svědkyně k prozrazení manžela donutit, ale bez úspěchu. Jiřík nikoli bezdůvodně

³²⁵ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 17. prosince 1945.

uvažuje, že likvidace místního oblíbeného učitele zapadala do širšího nacistického plánu na systematickou likvidaci české inteligence.³²⁶

Udavačský čin Oberhellové měl tragické důsledky pro celou Plánici, paradoxně i tím, že zůstal utajen až do konce války. Toto městečko, známé jako rodiště vynálezce Františka Křižíka, až do té doby žilo poklidným společenským životem českého venkova. Rodiče Burešové i manžel Novákové se ihned po jejich zatčení obrátili na četníka Oberhella, kterému po létech jeho předválečného působení v Plánici dosti důvěřovali, aby zatčeným ženám pomohl. Nic však pro ně neučinil, jen svoji ochotu předstíral. Byly též vyslýchány další místní ženy, paní Mukensnáblová a Voldřichová a učitelka Horová, na kterou se Oberhellová dokonce nenápadně snažila svádět udání Burešové a Novákové, aby sama od sebe odvrátila podezření. Jelikož byly tyto ženy Gestapem propuštěny, upadly též samy do podezření místních obyvatel, ač byly zcela nevinné.

Po popravách své dcery a zetě rodiče Burešové na vlastní pěst pátrali po udavači a postupně byli ochotni obvinít kdekoho, včetně svých nových sousedů, přesídlenců z Podkarpatské Rusi. Jejich rodinné neštěstí vedlo k patologické podezíravosti a atmosféře strachu v celém městečku. Oberhell mezitím dále působil jako konfident, například udával poslech rozhlasu a hospodářské delikty a posléze byl přeložen do Staňkova, kde ve své činnosti pokračoval.³²⁷

Po válce byli manželé Oberhellovi zatčeni na základě zápisů Gestapa, které doložily jejich udavačskou činnost. Podstatné je, že oba manželé se před soudem ke své udavačské činnosti doznali. Oberhell odešel od soudu s trestem odnětí svobody ve výši 20 let. Byl nakonec propuštěn a jako mnoho dalších Němců po dohodě mezi Nikitou Sergejevičem Chruščovem a Konrádem Adenauerem o válečných zajatcích byl v roce 1955 deportován do Německa.

Hlavní přelíčení s Oberhellovou a jejím mužem se konalo u MLS v Klatovech 17. prosince 1945.³²⁸ Oberhellová byla shledána vinnou ze zločinu udavačství, jímž přímo zavinila smrt Jarmily Burešové a Marie Novákové a nepřímo Bohuslava Bureše. Vedle

³²⁶ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 47.

³²⁷ Tamtéž, s. 33–54.

³²⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 7 (3), sign. Ls 37/1945 (František Oberhell a Anna Oberhellová). Hlavní přelíčení ze dne 17. prosince 1945.

toho byla shledána vinnou z propagace a podpory nacistického hnutí a z rozvracení mravního, národního a státního vědomí československého lidu v Plánici, Staňkově i jinde. Byla odsouzena k trestu smrti provazem a ke ztrátě občanské cti, majetku a k náhradě soudních výdajů.³²⁹

Výkon trestu byl nařízen na půlnoc téhož dne. Rozsudek byl oznámen MNV a ONV a byl povolen přístup váženým mužům. Příštího dne, tedy 18. prosince v 00:00 hodin, byla udavačka předvedena, byl jí přečten rozsudek a byla předána vykonavatelům trestu. Ortel byl vykonán v 00:05 a MUDr. Jerie konstatoval smrt v 00:10 hodin. Doporučil, jak to činil vždy, ponechat mrtvolu hodinu viset.³³⁰

Václav Jiřík, který každý hrdelní ortel klatovského MLS barvitě popsal a komentoval ve značně širokých souvislostech, se v kapitole, věnované Anně Oberhellové, zabývá i způsobem popravování na střelnici ve Spáleném lese v Lubech u Klatov. Popsal způsob, jakým byly oběti zastřeleny popravčí četou, kam bylo mířeno, popsal i takzvané poskytování tří ran pistolí z milosti, aby smrt byla jistá, a poté ohledání vojenským lékařem a zápis. K zápisům se kriticky vyjádřil takto: „*Ze smrti se stala pouhá fráze. Konec dvou lidských životů* (Jarmila Burešová a Marie Nováková – pozn. autora) *se vešel do několika řádků.*“³³¹ Zde nelze než podotknout, že zápisy o výkonu rozsudku mimořádných lidových soudů jsou velmi podobné, jak je doloženo v této práci. Je však patrný jistý rozdíl mezi zápisy MLS v Plzni a Klatovech, zejména pokud jde o dokumentované umožnění přístupu veřejnosti a o rozdíl v postupech soudních lékařů, které jsou hodnoceny v příslušné kapitole níže.

Z Jiříkova popisu poprav ve Spáleném lese, přičemž podobně tomu bylo i na jiných střelnicích, kde Němci popravovali, vyplývá, jak nedbalý a nehumánní byl způsob popravování zastřelením. Jsou popisovány jednotlivé i opakované takzvané rány z milosti, které ukončovaly životy trápících se těžce zraněných, nedokonale popravených obětí. Popravy provazem byly v tomto ohledu mnohem humánnější. Tato otázka bude ještě diskutována níže.

³²⁹ Tamtéž, rozsudek ze dne 17. prosince 1945.

³³⁰ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 18. prosince 1945.

³³¹ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 49.

4.13 Margarete Pawlik(ová)³³²

Vedle Hošťálkové a Oberhellové je Pawliková jednou z nemnoha žen, odsouzených MLS v Plzni i MLS v Klatovech k trestu smrti. Byla vyšetřována a souzena spolu se svým manželem, který byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 20 let. Pawliková se narodila ve Steinu (dnes Skalka) v okrese Cheb 11. května 1901. Byla německé národnosti a byla manželkou Franze Pawlika, ředitele firmy Simon Hoffmann v Plzni.

Stíhání Pawlikové bylo zahájeno poté, co 17. května 1945 oznámil dělník Karel Fencel z Třemošné u Plzně na tamní policejní stanici, že jeho dcera Blažena Fenclová, nar. 5. února 1924, která byla zaměstnána jako služka u ředitele firmy Hoffmann v Plzni, Franze Pawlika, byla krátce po atentátu na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha náhle zadržena Gestapem a během týdne zastřelena, a to i se svým strýcem Václavem Cafourkem. Dodatečně bylo zjištěno, že se tak stalo za údajný výrok „...*Obergruppenführer to má odbyté ...*” Udala ji manželka ředitele Pawlika Margarete Pawlik(ová).³³³

Na vyhláše Stanného soudu v Praze, vyvěšené Okresním úřadem Plzeň-venkov v červnu 1942, byla uveřejněna jména popravených českých obětí, včetně osmnáctileté Blaženy Fenclové a jejího strýce Václava Cafourka, a v textu vyhlášky bylo uvedeno: „...*jelikož schvalovali atentát a vyzývali k podporování pachatelů*”. Je doložen protokol o výsledku Blaženy Fenclové Gestapem a je též potvrzen výpovědi příslušníka plzeňského Gestapa Groschupa. Fenclová se k výroku přiznala. Tvrdila, že byl pronesen „*z nerozumu*”. Vedle toho též tato osmnáctiletá dívka pod brutálním tlakem Gestapu při výslechu doznala, že Cafourek poslouchá cizí rozhlas a že se u něj mluvilo o atentátu.³³⁴

Pawlik(ová) ještě při hlavním přelíčení u MLS v Plzni zpočátku popírala svoji návštěvu Gestapa, ale již předtím, při konfrontaci 19. června 1945, ji Groschup se vši určitostí označil za ženu, která učinila udání. Až poté, po dosvědčení této skutečnosti, se Pawliková již sama doznala. Přiznala, že učinila udání Fenclové za výrok: „*jestlipak už ten Heydrich chcíp?*”, který jí údajně sdělila domovnice Josefa Feixová.

³³²Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (1), sign. Ls 6/1945 (Markéta Pawliková).

³¹⁷ Tamtéž, přípravné řízení.

³³⁴ Tamtéž, výpovědi svědků.

Pawliková udala Fenclovou i přesto, že výrok od ní sama neslyšela, interpretovala ho nepřesně a ostřeji, než jej Gestapu doznala Fenclová, a navíc vycházela se svojí mladou služkou dobře, bez neshod.

V průběhu vyšetřování a hlavního přelíčení u MLS v Plzni vyšlo navíc vedle podrobností tragického případu Blaženy Fenclové najevo, že Pawliková spolu se svým manželem v letech 1935 až 1945 podporovali nacistické hnutí a že se výrazně obohatili tím, že pod obvyklou cenou zakoupili vilu Dr. Gutha v Plzni jakožto zabavený židovský majetek.³³⁵

Při hlavním přelíčení 18. října 1945 zazněly verdikty o vině a trestu takto: Pawliková byla shledána vinnou ze zločinů proti státu, občanům a z udavačství. Byla odsouzena k smrti provazem.³³⁶

Zápis o výkonu trestu z téhož dne je veden na stereotypně připraveném formuláři. Předvedení a přečtení rozsudku se odehrálo ve 22:10 hodin, k popravě došlo ve 22:15 a MUDr. Veselý konstatoval smrt ve 22:20. Protokolu o exekuci lze však vytknout nejen, že je podepsán ve stejné minutě, ve které je konstatována smrt, ale hlavně i skutečnost, že z devíti uvedených přítomných je jich podepsáno pouze šest.³³⁷

4. 14 Rudolf Petřík³³⁸

Narodil se v roce 1894 v Krakově, který tehdy od anexe Krakovské republiky roku 1846 patřil k Rakousku-Uhersku. Otec byl Čech, matka Rakušanka. Poté, co se s rodiči přestěhoval do Olomouce, vystudoval tam Petřík reálku a posléze absolvoval v roce 1915 Vojenskou akademii ve Vídni. V hodnosti poručíka odešel na východní frontu, kde byl těžce raněn. Utrpěl průstřel plic. Po válce se přihlásil do nově vznikající československé armády, kde postupně působil na řadě míst, nejprve na Slovensku, pak v Šumperku a posléze v únoru 1938 v Horním Vlkyši u Stodu na Plzeňsku. V listopadu 1938 byl díky své znalosti němčiny zařazen do delimitační komise na Klatovsku. Podílel se na vytyčování nové hranice druhé Česko-Slovenské republiky a kladl si za zásluhu, že pošumavské obce Čachrov, Březí a Mladotice

³³⁵ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 18. října 1945.

³³⁶ Tamtéž, rozsudek ze dne 18. října 1945.

³³⁷ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 18. října 1945.

³³⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 18 (14), sign. Ls 206/1946 (Rudolf Petřík).

připadly zpět k Česko-Slovensku a nestaly se součástí Říše. V roce 1939 byl v hodnosti štábního kapitána propuštěn z československé armády a stal se tajemníkem gymnázia v Sušici. Svědek František Hromádka vypověděl, že se Petřík stravoval v hotelu Svatobor a tam se hojně stýkal se členy Gestapa a „heiloval“ s nimi.³³⁹

Již v létě 1939 získal při své návštěvě Olomouce německé státní občanství. Jeho manželka byla rovněž německé národnosti, ale již v roce 1938 spáchala sebevraždu. V Petříkově majetku byla nalezena rozsáhlá genealogie, která dokládala německý původ Petříka z matčiny strany.

Petřík byl v Sušici zatčen již 5. května 1945, což svědčí jednak o jeho veřejně známé negativní pověsti na malém městě, ale což i předurčovalo jeho osud. Při domovní prohlídce byly u Petříka nalezeny důkazy, které jednoznačně dokládaly jeho konfidentskou činnost. Bylo jím například německé potvrzení, které dokazovalo, že u německé státní policie byl Petřík činný u gestapáka Kvapila, o kterém rovněž referuje tato práce. Zajímavá je také zpráva o devótním chování štábního kapitána Rudolfa Petříka 31. prosince 1938 při silvestrovské oslavě v pražském hotelu Ambassador vůči jakémusi německému důstojníkovi. Petříkovo chování, nedůstojné česko-slovenského důstojníka, vyšetřovalo již tehdy ministerstvo obrany Česko-Slovenské republiky, ale štábní kapitán nebyl nijak kázeňsky potrestán.³⁴⁰

Petřík nepůsobil jen na Klatovsku, ale přechodně též v Plzni. Tam byl přeložen v květnu 1942, tedy krátce před heydrichiádou. Svědkyně Sovová, která byla v Plzni Petříkovou bytnou, vypověděla, že Petřík silně inklinoval k nacistickému hnutí, stýkal se převážně s Němci a přijímal převážně německou korespondenci. Petřík však daleko více než s Gestapem spolupracoval se Sicherheidsdienstem, zejména s jeho čelným místním představitelem Schneiderem. Mezi SD a Gestapem často nepanovaly přátelské vztahy, ale Petřík uměl vyhovět oběma institucím. V obžalobě na Petříka se mimo jiné uvádí: „*V době zvýšeného ohrožení republiky jako registrovaný konfident v Klatovech a později v Plzni podporoval nacistické hnutí, aby rozvrátil mravní, národní a státní vědomí československého lidu.*”³⁴¹ Za zvláště přitěžujících okolností udal Miloše Soumara u SD v Plzni za poslušání zahraničního rozhlasu, což mělo za

³³⁹ Tamtéž, přípravné řízení.

³⁴⁰ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 8. května 1946.

³⁴¹ Tamtéž, návrh veřejného žalobce.

následek zatčení dalších obětí - Františka Spěváčka, Blaženy Spěváčkové a Josefa Šedivého. Následně tato zatčení vedla ke ztrátě svobody většího počtu lidí.³⁴²

Důkazní písemný materiál byl velmi rozsáhlý a dostatečně průkazný, takže při hlavním přelíčení 8. května 1946 bylo zapotřebí vyslechnout jen šest svědků, a řízení tudíž proběhlo rychle. Veřejný žalobce zdůraznil, že Petřík podával různé zprávy a oznámení o všech možných okolnostech hospodářského a politického rázu a o osobách všech vrstev ze Sušice a okolí. Jako přitěžující okolnost v jeho řeči zaznělo, aby: „...obžalovaný, bývalý československý důstojník, byl vzhledem k tomu, že čin byl spáchán za přitěžujících okolností, po léta v něm bylo pokračováno a bylo natropeno mnoho škod, byl odsouzen k trestu smrti.“³⁴³

Není překvapením, že Petřík byl soudem shledán vinným z trestných činů proti státu, osobám a z mnoha trestných činů udavačství. Byl odsouzen k trestu smrti provazem. Vedle toho, jako tomu bylo pravidlem, byl odsouzen ke ztrátě občanské cti, propadnutí majetku ve prospěch státu a k náhradě nákladů soudního řízení. Petřík snažně žádal, aby trest smrti byl o hodinu odložen. Není přesně známo, co tím sledoval, snad tak činil proto, že předpokládal, že zpověď římskokatolickému kaplanovi Františkovi Šroubkovi bude dlouhá.³⁴⁴

Rozsudek byl oznámen MNV a ONV v Klatovech a byla povolena účast vážených mužů. Dne 8. května 1946 v 18:30 byl Petřík předveden, v přítomnosti soudního senátu mu byl na dvoře KS v Klatovech přečten rozsudek a v 18:35 byl předán vykonavatelům trestu.. V 18:45 hlavní vykonavatel hrdelních trestů Vejskal ohlásil, že trest smrti byl na odsouzeném vykonán. Soudní lékař MUDr. Jerie následně konstatoval smrt. V zápisu je dále uvedeno: „Na návrh soudního lékaře soud přikazuje, aby odsouzený zůstal viseti celou hodinu a teprve poté aby byl sejmут podle § 404 posledního odstavce trestního řádu.“ Následují podpisy zúčastněných.³⁴⁵

4. 15 Martin Sellner³⁴⁶

³⁴² Tamtéž.

³⁴³ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 148.

³⁴⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 18 (14), sign. Ls 206/1946 (Rudolf Petřík). Rozsudek ze dne 8. května 1946.

³⁴⁵ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 8. května 1946.

³⁴⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 39 (36), sign. Ls 405/1946 (Martin Sellner).

Konfident německé národnosti se narodil 28. listopadu 1908 v Líních u Plzně. Oženil se s Češkou a pracoval na dole Krimich II v blízké Tlučné jako havíř. V letech zvýšeného ohrožení republiky podporoval a propagoval nacistické hnutí a v letech 1943 a 1944 byl činovníkem NSDAP. Během okupace začal prosazovat zájmy Německa na zmíněném dole v Tlučné i v obci Líně. Byl takzvaným Blockleiterem (vedoucím úseku) NSDAP v Líních a ve Vejprnicích a vynutil si nezanedbatelné výsadní postavení na dole Krimich II. Záznamy o Sellnerových stycích a spolupráci s mnohonásobným udavačem a kolaborantem Ing. Karlem Kowarschikem jsou dokumentovány v jeho spisu.³⁴⁷

Cenné a výstižné je zejména svědectví Kowarschikova předchůdce ve vedoucí funkci na dole Krimich II, Čecha Ing. Freiberga. Sellner dle něj vystupoval jako muž dvou tváří a snažil se o získání důvěry mezi obyvatelstvem i zaměstnanci dolu. Prokázalo se, že udal celkem šest osob s pro ně tragickými následky. Dominuje příběh Vasila Loudy.³⁴⁸

Odbojář Vasil Louda se od roku 1943 skrýval v Tlučné poté, co byl předtím hledán Gestapem pro své zapojení do ilegální protifašistické činnosti. Pátrání Gestapa bylo však bezvýsledné až do chvíle, kdy právě Sellner dlouho unikajícího Loudu náhodně poznal, udal, poskytl ihned českým četníkům své auto a ti Loudu pronásledovali. Při pronásledování došlo k přestřelce a k Loudovu zranění, díky němuž byl zadržen. Po zadržení byl vlastenec předán Gestapu a popraven v Terezíně. Jeho žena Matylda Loudová byla vyšetřována a popravena v Praze na Pankráci. Josef a Marie Loužkovi byli za pomoc Loudovi odsouzeni na 3 roky do káznice. Dalšími oběťmi Sellnerova udání byli manželé Tolarovi. Josef Tolar zemřel v roce 1944 v nemocnici v Praze a jeho manželka Marie byla po deportaci do Německa osvobozena až americkou armádou z káznice Aichen v Bavorsku.³⁴⁹

Hlavní přelíčení se uskutečnilo dne 19. září 1946. Sellner byl shledán vinným ze zločinů proti státu, proti osobám a ze zločinu udavačství a byl mu uložen dle

³⁴⁷ Tamtéž, přípravné řízení, zpráva ze dne 21. listopadu 1945.

³⁴⁸ Tamtéž, výpovědi svědků dle zprávy ONV Plzeň venkov ze dne 21. února 1946.

³⁴⁹ Tamtéž, přípravné řízení, protokoly z března 1946.

retribučního zákona trest smrti provazem a další doplňkové tresty, tedy ztráta občanské cti, propadnutí jmění a náhrada soudních nákladů.³⁵⁰

Dne 19. září 1946 byl Sellner v doprovodu duchovního Adolfa Doležala předveden na malý dvůr KS v Plzni a předseda senátu Dr. Hruška mu nahlas přečetl rozsudek. Jen pro příklad je v této kazuistice možné uvést, že přítomni byli jako obvykle i soudci z lidu, tentokráté pánové Brynda, Bouřil, Petrikovič a Fujan, zapisovatel Blecha, veřejný žalobce Dr. Pešek a soudní lékař, kterým byl tentokrát mimořádně MUDr. Němeček. Obdobné jmenovité seznamy účastníků poprav jsou i v ostatních protokolech. V části z nich je uvedeno i jméno duchovního, pokud byl přítomen.

Poté byl odsouzený předán do rukou popravčího Karase a pomocníků Hofrichtera a Tůmy.. Ti ve 13 hodin a 40 minut trest provazem vykonali. MUDr. Němeček ve 13:47 konstatoval smrt. Exekuce byla skončena a přítomnými úředními svědky podepsána ve 13 hod. 55 min. Je připojeno devět podpisů. Tělo popraveného bylo předáno správě věznice KS v Plzni za účelem dalších opatření ohledně jeho pohřbení.³⁵¹

4. 16 Alfred Springer³⁵²

Šlo o zločince německé národnosti, narozeného 8. srpna 1905 v Semenech v Besarábii jako příslušníka tamní německé menšiny. Původně pracoval jako zemědělský dělník. Jako jediný ze všech hrdelně odsouzených byl souzen v nepřítomnosti poté, co byl na něj vydán zatykač, ale nepodařilo se jej nikdy zadržet.

V roce 1941 udal Springer v Butově v tehdejší okrese Stříbro Antonína Kalivodu, kterého předtím mylně pokládal za Rusa či Rumuna, pro poslouhání cizího rozhlasu a šíření takto získaných zpráv. Trestní spis proti Kalivodovi je součástí soudního spisu MLS v Plzni. Tento spis, pocházející původně od německého Zemského soudu v Chebu, je velmi obsáhlý a vysloveně tendenční. Springer v něm při hlavním líčení 23. května 1941 vystupoval jako hlavní svědek. Kalivodu, malého bezvýznamného obchodníka, který působil v Horním Vlkyši a Heřmanově Huti v tehdejší okrese Stříbro, vylíčil německému soudu v Chebu neobjektivně a tendenčně jako fanatického

³⁵⁰ Tamtéž, rozsudek ze dne 19. září 1946.

³⁵¹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 19. září 1946.

³⁵² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 10 (7), sign. Ls 11/1945 (Alfred Springer).

Čecha, od roku 1938 jako „*Gegnera* (protivník, odpůrce – překlad autora) *německých stran a spolků*“, který například údajně své dceři vytýkal, že zdraví jen německy „*Grüss Gott*“. Springer je v tomto spisu naopak označován jako věrohodný a spolehlivý Němec.³⁵³

Kalivoda byl v Chebu odsouzen jménem německého lidu ke třem letům pobytu v káznici s výkonem trestu v koncentračním táboře, k náhradě výdajů soudního řízení, k zabavení rozhlasových přijímačů a na čtyři roky ke ztrátě občanských práv. Springerovi však u MLS v Plzni velmi přitížilo, že Kalivoda při odpykávání trestu v táboře v bavorském Straubingu zemřel. Proto státní žalobce navrhl obžalovanému udavaši Springerovi trest smrti.³⁵⁴

I v nepřítomnosti obžalovaného Springera probíhalo hlavní přelíčení u MLS v Plzni řádně. Obžalovaný byl zastoupen advokátem ex offo. Velmi ošklivé tendenční výroky vůči Kalivodovi a zjevná zaujatost a neobjektivita při svědectví u chebského soudu mu přitížily. Verdikt zněl: vinen ze zločinu udavačství s následkem smrti oběti.³⁵⁵

Vedle smrti provazem byl Springer odsouzen ke ztrátě občanské cti navždy, k propadnutí veškerého jmění ve prospěch státu a k náhradě nákladů soudního řízení. Rozsudek je napsán krasopisem ručně a je dokladem vysoké úřední kultury soudního zapisovatele, který jej vypracoval. Odsouzeného Springera se nikdy nepodařilo vypátrat.³⁵⁶

4. 17 Josef Štěpán³⁵⁷

Narodil se v roce 1895 v Praze a byl české národnosti. Nedoučil se automechanikem a tak pracoval jako dělník v České Kamenici a v Ružomberoku, od roku 1940 pak v elektrárně města Domažlice. Tam se stal členem sítě konfidentů, zorganizované předním činovníkem klatovského Gestapa Richardem Lindnerem, v jehož případě je tato síť podrobněji popsána. Jak bylo uvedeno v příslušné kazuistice výše, patřili do ní

³⁵³ Tamtéž, přípravné řízení.

³⁵⁴ Tamtéž.

³⁵⁵ Tamtéž, hlavní přelíčení a rozsudek ze dne 29. listopadu 1945.

³⁵⁶ Tento případ je co do důsledku zločinu udavačství, tedy smrti udané oběti v koncentračním táboře, podobný a srovnatelný s případy Anny Benešové a Václava Třešky, kterým ovšem trest smrti uložen nebyl, což je diskutováno níže. Pro stejný zločin byl Němci Springerovi uložen tvrdší trest než těmto zločincům českým – pozn. autora.

³⁵⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (1), sign. Ls 4/1945 (Josef Štěpán).

i udavači Johann Dicker a Josef a Zdeňka Janáčkovi. Vedle vlastního udavačství podporoval Štěpán v době zvýšeného ohrožení republiky nacistické hnutí.

V roce 1943 udal v Domažlicích majora prvorepublikové československé armády Křištofa a další osoby pro jejich ilegální činnost a zapříčinil tak ztrátu jejich svobody. V závěrečné zprávě přípravného vyšetřování je dále uvedeno, že gestapáku Lindnerovi udal rovněž hokynáře F. Horna, dělníka F. Peroutku a obchodníka A. Koukala pro poslech cizího rozhlasu. Zavinil tak ztrátu jejich svobody a o několik dní později rovněž tak i zatčení Peroutkovy dcery Marie. Zejména však tímto udáním zavinil smrt jmenovaného Františka Peroutky, který ve věku 49 let zemřel 21. ledna 1945 ve vazbě v Praze na Pankráci. Vše výše uvedené zapracoval veřejný žalobce do své obžaloby.³⁵⁸

Při hlavním přelíčení, které se konalo jako jedno z prvních již 20. září 1945, byl soudem mezi jinými vyslechnut jako svědek i nechvalně proslulý příslušník klatovského Gestapa Franz Wotava (viz jiné místo této práce). Uvedl: „*Lindner mi označil Štěpána jako konfidenta. Stýkal jsem se s ním. Předával mi informace.*”³⁵⁹

Soud shledal jako důvodné přitěžující okolnosti argumenty předložené veřejným žalobcem. Ten zdůraznil, že Štěpán jakožto Čech udával Čechy, že jako desátník československé armády udal majora téže armády Křištofa a obvinil jej také zejména ze zavinění smrti Františka Peroutky. Štěpán byl proto shledán vinným ze zločinů proti státu, osobám a zločinu udavačství. MLS v Plzni vynesl trest smrti provazem, který byl nařízen na týž den ve 20:15 hodin.³⁶⁰

Dle zápisu o výkonu trestu byl Štěpán předveden na ohrazený dvůr KS v Plzni, předsedou senátu byl hlasitě přečten rozsudek, odsouzený byl předán popravčí skupině Karas, Hofrichter a Šmídek, která výkon trestu ve 20:20 provedla a následně ohlásila. Ve 20:32 konstatoval MUDr. Veselý smrt. Exekuce byla ukončena a potvrzena podpisy všech příslušných úředních osob ve 20:35.³⁶¹

4. 18 Václav Třeška (a Anna Benešová)³⁶²

³⁵⁸ Tamtéž, přípravné řízení.

³⁵⁹ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 20. září 1945.

³⁶⁰ Tamtéž, rozsudek ze dne 20. září 1945.

³⁶¹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 20. září 1945.

³⁶² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška).

Narodil se roku 1905 v Kolvíně v tehdejší okrese Rokycany.³⁶³ Pracoval v Rolnické vzájemné pojišťovně v Rokycanech a v tomto městě i žil. Jeho nadřízeným spolupracovníkem v pojišťovně byl Karel Šnajdr z Rokycan, pozdější jedna z obětí, a současně mladší spolupracovnicí od roku 1937, tedy od svých 16 let, Anna Benešová, rozená Šnajdrová, z Dobříva. Bližší příbuzenský vztah mezi Karlem Šnajdrem a Annou Šnajdrovou není ve spisu uveden a nebyl zjištěn ani při bádání v Archivu bezpečnostních složek v Praze.³⁶⁴

Trestní oznámení podal na Třešku 18. června 1945 po svém návratu z koncentračních táborů jeho bývalý nadřízený a pozdější oběť Karel Šnajdr. Oznámil v něm, že při svém zatčení Gestapem, které proběhlo společně s jeho tchánem Karlem Červeným, jim bylo čteno udání, ve kterém bylo uvedeno, že 15. dubna 1942 v kanceláři Rolnické vzájemné pojišťovny v Rokycanech se poslouchal rozhlas a bylo hovořeno politicky s panem Červeným. Šnajdr a Červený měli při rozmluvě říci, že *„Němci a lidé, kteří se k nim hlásí, budou po válce viset v Rokycanech na náměstí, a že mluvili o Němcích jako o hašaštrech“*.³⁶⁵ Zeť a tchán si přitom dle udání na mapě ukazovali situaci na východní frontě.

Karel Šnajdr uvedl, že slečna Šnajdrová, která byla spolu s Třeškou rozhovoru přítomná, tehdy na jeho adresu prohlásila, že je *„benešovec a rusofil“*. Uváděla též společně s Třeškou, že vědí, že Šnajdr zachránil jakéhosi Václava Anderleho před totálním nasazením. Šnajdr ve svém poválečném trestním oznámení též uvedl, že brzy poté, tedy v dubnu 1942, se jej ptala paní Čmolíková z Chrástu, jestli je mu známo, že jej pan Třeška chce udat.³⁶⁶

Poté, co byl Šnajdr i se svým tchánem Červeným zatčen Gestapem, prošli oba Terezínem a koncentračním táborem Flossenbürg blízko českých hranic v Horní Falcí. Tam Karel Červený zemřel. Šnajdr pak přečkal věznění v koncentračním táboru v Dachau a dožil se konce války. Zmíněná svědkyně Čmolíková v dopisu, adresovaném MNV v Rokycanech, po válce napsala, že Třeška o Šnajdrovi prohlásil: *„O toho se*

³⁶³ Tato obec byla v padesátých letech komunistickým režimem v souvislosti s dotvořením Vojenského újezdu Brdy zničena a pamětníci Třeškova zločinu rozptýleni. Později se nazývali Vyhnaní z Brd. Vyčleněním této části původního Rokycanska z Plzeňského kraje byly zprerušeny i historické vazby a paměť.

³⁶⁴ Tamtéž, přípravné řízení, započaté již v květnu 1945, ukončené v září 1946.

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ Tamtéž.

postarám já.”³⁶⁷ Dále, když Čmolíková tehdy Šnajdra po jeho zatčení litovala, jí Třeška řekl, že mu to patří a že si sama má dát pozor, aby ji také nezavřeli. Pak žila dle svého vyjádření až do konce okupace ve strachu.³⁶⁸

V přípravném řízení Třeška popřel, že by Šnajdra a Červeného při svém výslechu na Gestapu udal. Popřel i poslech rádia v kanceláři pojišťovny. Upozornil ale na velmi důvěrný vztah mezi Karlem Šnajdrem a Annou Šnajdrovou, která údajně poté, co se Šnajdr oženil, začala svého bývalého milence nenávidět. V přípravném řízení potvrdil Třeška výše uvedené protiněmecké výroky Šnajdra a Červeného v kanceláři pojišťovny a tvrdil též, že o nich věděla Benešová - Šnajdrová a že věděl, že Červený je proamerického smýšlení. Dále uvedl, že oba posléze Gestapu udání mužové ukazovali na mapě Evropy postup Rusů (v dubnu 1942 ale Rusové ještě, až na nevýznamné dílčí úspěchy, ustupovali – pozn. autora) a zesměšňovali přitom Němce. Dále Třeška vypověděl, že byl Benešovou vyzván, aby s ní navštívil Rudolfa Golla v Plzni.³⁶⁹

Oba údajně známého konfidenta Golla žádali, aby je předvedl na Gestapo. Prý jde jen o to, aby se Šnajdrová mohla vrátit do Rolnické vzájemné pojišťovny, neboť jí Šnajdr dal výpověď. Goll byl v té době již v Rokycanech a okolí veřejně znám jako Vlajkař a udavač. Svědkyně Karla Gollová, manželka popraveného udavače Golla, který rovněž figuruje jako na jiném místě v této práci, dosvědčila, že Třeška přišel do obchodu jejího manžela jako jeho kamarád. V Gollově spisu lze též zjistit, že Třeška byl ve styku i s dalším Vlajkařem, hostinským Veverkou z Těškova.

Třeška dále tvrdil, že Benešová napsala udání, Gollovi je přečetla a on (Třeška) to slyšel. Goll dle Třešky odpověděl: „*Slečno, další zařídím já, o všechno se postarám. Máte-li ještě nějaký materiál k udání, přineste jej a já všechno provedu.*”³⁷⁰ Dále Třeška ve výpovědi tvrdil, že když se nic nedělo, Šnajdrová napsala další udání, tentokrát hlavně na Karla Červeného, a uvedla v něm, že Červený se vyjádřil, že Němci jsou barbaři a utýrali arcibiskupa Kašpara. Za několik dní poté přijelo Gestapo a zatklo Šnajdra i Červeného. O pět dní později předvolalo Gestapo Třešku a podle

³⁶⁷ Tamtéž.

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ Tamtéž.

³⁷⁰ Tamtéž.

jeho verze prý při jeho výslechu příslušníci Gestapa označili za původce udání Šnajdrovou a Golla. Třeška rovněž tvrdil, že Šnajdr jej i Šnajdrovou šidil a dlužil mu 5000 K. Popřel, že by paní Čmolíkové řekl: „*O toho se postarám já*“, nýbrž „*o to se postarám*“.³⁷¹

Anna Benešová, dříve Šnajdrová, vypověděla vyšetřovací komisi MNV v Rokycanech, že věděla, že Třeška má pochybný charakter. Uvedla, že v jeho stole našla dopis s udáním, napsaný vlastní rukou Třešky, a opsala si ho. Dříve než však originál stačila vrátit, navrátil se do kanceláře Třeška, udání nenašel a křičel: „*Ty zmije, kam jsi to dala ?*“³⁷² Vzal jí prý kabelku, odešel na záchod, a když se vrátil, chyběl jeho dopis i její opis. Uvedla, že Třešky se obávala jako člověka mstivého, který je všeho schopen. Vyhržoval jí, že nechá zavřít celou jejich rodinu. Rovněž vypověděla, že od roku 1941 byl mezi Šnajdrem a Třeškou napjatý vztah z nějakých služebních příčin. Oba ale také měli v té době milenecký poměr se Šnajdrovou. Dále prohlásila se vší určitostí, že zatčení Karla Šnajdra a Karla Červeného zavinil jedině obviněný Třeška a ten také nepřímou zavinil smrt Karla Červeného. Benešová rovněž tvrdila, že Třeška jí sliboval, že jí zvýší plat z 826 K na 2000 K, když Šnajdr bude z pojišťovny pryč a on převezme vedení kanceláře. Svědek František Hájek z Pavlovska, který ovšem později byl také milencem Šnajdrové-Benešové, uvedl, že ta mu sdělila, že Šnajdra udal jedině Třeška.³⁷³

Vyšetřovací komise MNV v Rokycanech ve složení J. Lobovský, F. Smolík, V. Titl, J. Pergl, J. Procházka a K. Zacharda přijala v roce 1945 usnesení, že Třeška se dopustil zločinu udavačství a že s Benešovou svalují vinu jeden na druhého. Benešová byla rovněž zajištěna a záležitost předána veřejnému žalobci. Oba byli internováni ve sběrném táboře v Třemošné u Plzně.³⁷⁴

Šnajdrová se v období mezi udáním a koncem války po přechodné dvouleté známosti s Františkem Hájkem z Pavlovska provdala za kavárníka Beneše do Plzně a při dalším vyšetřování vypověděla, že počátkem května 1945 za ní přijeli do Plzně

³⁷¹ Tamtéž, přípravné řízení i hlavní přelíčení ze dne 24. září 1946.

³⁷² Tamtéž.

³⁷³ Tamtéž, přípravné řízení i hlavní přelíčení ze dne 24. září 1946.

³⁷⁴ Autor několik členů této komise ještě osobně pamatuje a ve svém mládí je považoval za důvěryhodné osobnosti.

manželé Třeškovi.³⁷⁵ Třeška jí tehdy řekl, že „*ten lump* (Karel Šnajdr – pozn. autora) *se vrátil*” a požádal Benešovou, aby podepsala stížnost na Šnajdra. Marie Třešková, Třeškova manželka, žádala vícekrát Benešovou, aby vše zapřela, kdyby šlo do tuhého. Také ji podle tvrzení Benešové přemlouvala, aby vše vzala na sebe, že je hezká a že jí to proto projde. Byla za ní prý asi 20krát, nabízela jí advokáta a slíbila jí po internaci nosit do tábora v Třemošné jídlo. Jak je uvedeno níže, Benešová dokázala skutečně opakovaně využít svůj atraktivní zevnějšek ve svůj prospěch a Třeškové to nepochybně bylo známo. Benešová uvedla, že právě proto při prvním výslechu 14. července 1945 neřekla celou pravdu. Třešková prý byla při jedné z návštěv rozrušená, neboť ji údajně viděl autodopravce Hytřha z Rokycan. Třešková později znovu žádala „Anku” Benešovou, aby vše zapřela, s tím že „*táta se taky nepřizná*”. Třešková též dle Benešové učinila návštěvu i na Pavlovsku.³⁷⁶ Tam žil nedávný přítel Benešové František Hájek a Třešková s ním chtěla jednat a jako svědka jej ovlivňovat.³⁷⁷

Další vyšetřování probíhala již pod dozorem veřejného žalobce, který spojil obě větve vyšetřování do jediné kauzy. Oba podezřelí si stáli na svém. Benešová tvrdila, že vinen je jedině Třeška. Mimo jiné znovu uváděla výpověď o příhodě s kabelkou. Třeška sváděl vše na Benešovou a Golla a epizodu s kabelkou popřel.

Svědék gestapák Diemer Gollovo udání potvrdil a dodal, že Benešová rovněž na Gestapu prohlásila, že ji Šnajdr jako mladé děvče vícekrát zneužil.³⁷⁸ Třeška mezitím v dlouhém dopisu mimo jiné přiznal opakované intimní styky se Šnajdrovou přímo v kanceláři pojišťovny a tvrdil, že se bál její pomsty, že proto nepravdivě zprvu vypovídal, že ji tím jako bývalou milenkou kryl a že toho lituje.

Množily se intervence zvenčí. Třeškův bratr František – přepsáno ve spisu na Franz, válečný invalida, se svého bratra zastával a očerňoval Benešovou. Václav Valenta, otec Třeškovy manželky, žádal Třeškovo vyšetřování na svobodě.³⁷⁹ Veřejný žalobce však na tyto intervence nedbal, navrhl hlavní přelíčení a obžaloval oba ze zločinu

³⁷⁵ V níže citovaném rozsudku je uvedeno, že manžel Benešové, plzeňský kavárník Beneš, byl vlajkař, že po válce byl odsouzen a v době soudu s Benešovou si odpykával trest.

³⁷⁶ Malá ves mezi Rokycany a Dobřívem.

³⁷⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška). Přípravné řízení a hlavní přelíčení ze dne 24. září 1946.

³⁷⁸ Jak bylo výše uvedeno, nešlo však mezi Šnajdrem a Šnajdrovou o blízký příbuzenský vztah. Incestní jednání by bylo samozřejmě velmi znevěrohodnilo oznamovatele Karla Šnajdra – pozn. autora.

³⁷⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška). Dopisy jmenovaných osob.

udavačství s následkem smrti Karla Červeného a ze ztráty svobody téhož a Karla Šnajdra. Navrhl 11 svědků.³⁸⁰

K hlavnímu přelíčení došlo 24. září 1946. Třeškův advokát ex offio podal důkazní návrhy proti Benešové, advokát Benešové proti Třeškovi. Oba bývalí milenci se tedy navzájem osočovali v procesu, v němž oběma z nich šlo o život a jeden mohl dostat druhého na popraviště.. Veřejný žalobce navrhl oběma trest smrti. Rozsudek a jeho odůvodnění však ve spisu MLS v Plzni chybějí a není zde ani stopa, kdy a za jakých okolností z tohoto spisu zmizely. Mezi všemi spisy, které byly součástí tohoto bádání, je tento jediný, z kterého za nejasných okolností zmizel rozsudek.

V SOA v Plzni je pouze archivováno na tento zmizelý rozsudek navazující nařízení, aby uložený trest, který, jak jej toto nařízení parafrázovalo, nebyl v souladu s návrhem veřejného žalobce, tedy s návrhem trestu smrti, byl vykonán. V tomto nařízení, které není rozsudkem, je uvedeno, že oba spáchali zločin udavačství ze zášti a oba se odsuzují podle § 11 retribučního zákona k doživotnímu těžkému žaláři. Trest si odpykají v nucených pracovních oddílech. Oba byli odsouzeni ke ztrátě občanské cti navždy a k propadnutí celého jmění ve prospěch státu.³⁸¹

Doplňujícím bádáním se podařilo vypátrat rozsudek v Archivu bezpečnostních složek v Praze.³⁸² Ani z tamních záznamů však není zřejmé, kdo a z jakých důvodů rozsudek z plzeňského spisu odstranil. Rozsudek potvrdil všechny výše uvedené skutečnosti, které vyšly najevo při hlavním přelíčení i v přípravném řízení.

V rozsudku je zdůrazněno, že Benešová i Třeška se snažili svést udání jeden na druhého, že oba společně předali písemné udání vlajkařskému konfidentovi Gollovi a požádali jej, aby učinil udání na Karla Šnajdra a Karla Červeného. Goll pak toto jejich písemné udání předložil Gestapu. Dále rozsudek potvrdil, že Třeška žil v nepřátelství se Šnajdrem a že Šnajdrová Šnajdrovi vyhrožovala, že „*...bude-li jí poroučet, přijede si pro něj osmiválec*“.³⁸³

³⁸⁰ Tamtéž, návrh veřejného žalobce ze dne 24. září 1946.

³⁸¹ Tamtéž, nařízení o výkonu trestu ze dne 24. září. 1946.

³⁸² Archiv bezpečnostních složek v Praze, f. st. z. Plzeň, sign. S – 4675 PL (Benešová Anna provd. Zvelebilová). Archiv bezpečnostních složek v Praze, f. st. z. Plzeň, sign. S – 4675 PL (Třeška Václav). Rozsudek ze dne 24. září 1946.

Stručné dokumenty obou zločinců jsou vedeny pod jednou spisovou značkou –pozn. autora).

³⁸³ Tamtéž.

V rozsudku je velmi stručně uvedeno, že vzhledem k výše uvedeným skutečnostem nebyl však vynesen trest smrti, jak to stanoví dle § 11. odst.4 sazba určená retribučním zákonem, nýbrž bylo použito ustanovení §u 29 odst. 20, neboť za daného stavu se jevil soudu trest smrti jako nepřiměřeně přísný.³⁸⁴ Podrobný rozbor polehčujících okolností a daného stavu věci, zmiňovaného soudem v rozsudku, však v tomto rozsudku uveden není a zmírnění trestu není dostatečně odůvodněno.

Benešové byla 16. září 1949 zamítnuta žádost o milost. Později jí byl trest snížen na 20 let odnětí svobody a ještě později usnesením KS v Plzni z 19. června 1956 byla po odpykání poloviny tohoto zkráceného trestu podmíněně propuštěna na svobodu se zkušební dobou deseti let. I v tomto usnesení je Třeška rovněž uveden jako udavač a je zdůrazněna vysoká společenská nebezpečnost tohoto činu. Jsou zde uvedeny i později zohledněné polehčující okolnosti pro Benešovou a přitěžující pro Třešku.³⁸⁵

V Archivu bezpečnostních složek v Praze byl vypátrán i další spis, který podává podrobnější informace o Benešové a prokazuje, že zmírněný trest se přinejmenším v jejím případě do značné míry minul účinkem.³⁸⁶ Benešová se v roce 1959 znovu provdala za rolníka a pozdějšího člena JZD v Jílovém u Prahy, komunistu Zvelebila. Seznámila se s ním, po svém podmíněném propuštění, na inzerát. O osudu jejího předchozího manžela, vlajkaře Beneše, ve spisu nic nestojí. O Zvelebilovou se po několik let zajímaly orgány ministerstva vnitra. Konkrétně jsou jejich záznamy citovány jako zprávy pověřeného PRAMENa, který měl za úkol od 13. dubna 1959 Benešovou rozpracovávat. PRAMEN mimo jiné zjistil, že Zvelebilová-Benešová vyprávěla své spřátelené sousedce Fenclové z Jílového, že se ve vězení měla dobře, neboť na svůj zevnějšek dle svých slov „*nachytala některé dozorce*“, od kterých měla pak všechny výhody, a po dobu věznění se prý měla jako v nebi. Byla tam dosazena do role vedoucí kuchyně.³⁸⁷ V usnesení KS v Plzni o podmíněném propuštění Benešové ze dne 19. června 1956 se ovšem píše o dobrém chování a dobré pracovní morálce Benešové, což je v kontextu s předchozí informací o jejích protekcích poněkud povážlivá polehčující okolnost. Tou je však nade vší pochybnost další konstatování

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška). Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 19. června 1956.

³⁸⁶ Archiv bezpečnostních složek v Praze, f. T/MV, sign. T-478 (Anna Zvelebilová).

³⁸⁷ Tamtéž, 19. listopadu 1963.

soudu: „...dopustila se činu velmi mladá, ve společnosti s pachatelem jiným, podstatně starším a jistě i zkušenějším, od něhož právem by jistě mohlo být očekáváno více rozvahy než od odsouzené v tehdejší jejím věku.”³⁸⁸ Toto konstatování soudu samozřejmě přitěžuje Třeškovi.

Zvelebil 30. dubna 1959 poskytl PRAMENovi informaci, že jeho žena s každým sňatkem, který uzavře, chce něco získat. Od Zvelebila údajně polovinu hospodářství, kterou prý chce prodat, a odejít s jakýmsi rozvedeným doktorem, s kterým má novou známost. PRAMEN též uvedl, že dva Zvelebilovi již dospělí synové jej informovali o dvou dětech, které si jejich (Zvelebilových) synů – pozn. autora) macecha Benešová přivedla a o kterých ani v jednom ze spisů není zmínka. Děti se musely Benešové narodit v období, kdy byla vězněna. O jejich otci (otcích) se ve spisech nepíše.³⁸⁹ Ve spisu je dále uvedeno, že 19. listopadu 1963 byla Zvelebilová–Benešová okrajově rozpracována informátorem Vítkem a agentem Pulcem na OO–MV Praha–východ a že 11. října 1965 byla považována za ženu, která nemá kladný vztah k socialistickému zřízení. Na jiném místě téhož spisu je zmínka, že Benešová byla amnestována, není však uvedeno ani kdy, ani kým, ani v jakém rozsahu.³⁹⁰ Je ovšem obecně známo, že v roce 1960 byla vyhlášena amnestie prezidentem Antonínem Novotným.

Pokud jde o Václava Třešku, kromě důležitého nalezení samotného rozsudku se v Archivu bezpečnostních složek v Praze na rozdíl od Benešové–Zvelebilové nepodařilo zjistit žádné další informace kromě těch, které vyplynuly ze soudního spisu MLS v Plzni. Podle nich Třeškův bratr František napsal 28. září 1949 prezidentovi republiky dopis, jehož některé submisivní a politicky zabarvené formulace zapadají do tehdejšího ryze komunistického myšlení doby nastupujícího komunistického teroru. Václavu Třeškovi byl roce 1954 doživotní trest rovněž snížen na 20 let.³⁹¹ Brzy na to, dne 28. září 1955, si odpykal jeho polovinu. Ve spisu se dále, jak již bylo citováno, konstatuje, že od Třešky, podstatně staršího než Benešová, se očekávalo více rozvahy.

³⁸⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška). Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 19. června 1956.

³⁸⁹ Archiv bezpečnostních složek v Praze, f. T/MV, sign. T – 478 (Anna Zvelebilová), 11. října 1965.

³⁹⁰ Tamtéž.

³⁹¹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška). Protokol ministerstva spravedlnosti ze dne 12. dubna 1954 o snížení trestu prezidentem republiky.

Přesto se však toto plně pochopitelné konstatování neprojevovalo v oprávněně očekávané rozdílné trestní sazbě mezi oběma delikventy.

Jedním z posledních dokumentů, archivovaných ve spisu MLS v Plzni, je dopis z Vězeňského ústavu Ostrov u Karlových Varů Okresní prokuratury v Plzni ze dne 29. listopadu 1955. Píše se v něm o podmíněčném ukončení Třeškova trestu 30. listopadu 1955 a o neuhrazených nákladech ve výši 35 488 Kčs.³⁹²

Nejasnost do skutečného data ukončení odpykání Třeškova trestu však při bádání vnesl dokument Ministerstva spravedlnosti ČSR, datovaný v Praze 7. listopadu 1958 který se týká v té době probíhajícího řízení, které se týkalo Třeškovy žádosti o milost.³⁹³ Není ovšem vyloučeno, že za žádostí o milost, projednávané v době, kdy Třeška mohl být již na svobodě, stálo i úsilí odsouzeného a jeho potomků či příbuzných o úplné zahlazení trestu.³⁹⁴ Bylo by krajně nepravděpodobné, kdyby pozdější komunistický funkcionář a ministr zemědělství, syn udavačův, neměl zájem, aby celá nemravná kauza zmizela omilostněním udavače ze světa.

Ještě v koncem šedesátých let se paní Anna Červená, nemajetná vdova po udaném, týraném a zemřelém Karlovi Červeném z Rokycan, domáhala prostřednictvím svého právního zástupce, známého rokycanského advokáta JUDr. Ing. Karla Stadlera, úpravy důchodu a potřebovala k tomu soudní spis, který byl advokátovi na jeho žádost zapůjčen.³⁹⁵

4. 19 Karel Dostál³⁹⁶

Narodil se v roce 1897 v Týništi nad Orlicí. Byl české národnosti a do jisté doby působil jako vrchní četnický inspektor. Poté byl ze služby propuštěn pro nezřízený život, například dle soudního spisu měl mimo právoplatné manželky veřejně další dvě

³⁹² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška). Dopis ze dne 19. listopadu 1955.

³⁹³ Tamtéž, dokument ministerstva spravedlnosti ze dne 7. listopadu 1958.

³⁹⁴ U odsouzenova syna, který byl navzdory otcově udavačské minulosti již v roce 1953 přijat do KSČ, byl později jejím funkcionářem a posléze ministrem zemědělství České socialistické republiky, má tato hypotéza nepochybně své opodstatnění. Je jen málo pochopitelné, proč mohl vystudovat vysokou školu a později získat vědeckou hodnost, když to u mnoha tisíců dětí poctivých rodičů, takzvaných nepřátel socialistického zřízení, komunistický režim nedovolil. V úvodu této práce však již autor upozornil na citlivost určitých údajů vzhledem k žijícím potomkům některých zločinců.

³⁹⁵ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška). Dopis advokáta Stadlera ze dne 27. března 1969.

³⁹⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 13 (10),14 (11), sign. Ls 181 a 182/1945 (Karel Dostál).

ženy, aniž je toto konstatování upřesněno podrobněji. V období protektorátu byl župním tajemníkem Vlajky v Plzeňské župě. V době druhé heydrichiády udal Dostál společně s vedoucím Vlajky ve Starém Plzenci Josefem Urbánkem a dalším vlajkařem Dragutinem Válkem tři koterovské mladíky pro hanlivý výrok o zabitém Heydrichovi, za který byli všichni tři mládenci posléze popraveni a sedm osob z jejich rodin následně zemřelo v koncentračním táboře.³⁹⁷

Dostál se v roce 1942 přihlásil k Vlajce a její župní vedoucí, stavitel Wiesner z Plzně, mu zařídil místo župního tajemníka s měsíčním platem 800 K. S Urbánkem a Válkem sestavili seznam osob s údajně nepřátelským poměrem k Říši, na němž figurovalo asi 20 obyvatel Starého Plzece. Jak byly tyto osoby vytipovány, je uvedeno v navazující subkapitole, týkající se Josefa Urbánka. Dostál byl též pod krycím jménem Anton přímo placeným příslušníkem Gestapa a také členem SD.

Tragický příběh poněkud lehkomyšlně se chovajících tří koterovských mladíků se prolíná v popisu jednání celé jmenované trojice vlajkařů, a proto byl nakonec proces, vedený proti Dostálovi a Urbánkovi, sloučen zvláštním usnesením soudu do jednoho hlavního přelíčení.³⁹⁸ Je ovšem podivné, že Válek, jehož následný pobyt se nikdy nepodařilo zjistit, nebyl společně s nimi souzen a ani nebyl odsouzen v nepřítomnosti, jak se například stalo v případě Alfreda Springera, popsaném výše v této práci.³⁹⁹

Dojemný případ tří koterovských mladých mužů začal krátce po Heydrichově smrti, tedy na začátku června 1942, na silnici z Koterova do Starého Plzece. Vlajkař Dragutin Válek tam potkal tři mladíky, Václava Šmída, Stanislava Škopa a Stanislava Heidelbergera. Ptali se Válka, zda ve Starém Plzenci hraje kolotoč. On odvětil, že se odehrává převoz Heydricha a nikde se nehraje. Škop na to reagoval slovy: „*Čert ho vzal, kdopak se na něj nevysere, ať si ho, vola, vezmou.*“⁴⁰⁰ Válek mladíkům toto vyjádření nejen vytkl, ale informoval o něm obratem Urbánka. Ten ho údajně vyzval, aby o této skutečnosti mlčel. Válek ale příhodu krátce poté před několika svědky vypravoval, jak je popsáno i v následující části práce, věnované udavači Urbánkovi.

³⁹⁷ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 14. ledna 1946.

³⁹⁸ Toto sloučení případů odůvodňuje i zařazení Dostálova případu mimo abecední pořadí v této práci až před případ Urbánkův.

³⁹⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 13 (10),14 (11), sign. Ls 181 a 182/1945 (Karel Dostál). Hlavní přelíčení zed ne 14. Ledna 1946.

⁴⁰⁰ Tamtéž.

Dostál pak vyprávění sepsal na psacím stroji a s Válkovým a Urbánkovým podpisem je odvezl Gestapu do Plzně. Dosvědčili to svědkové F. Štáhl a F. Jahn. Štáhl mimo jiné citoval Dostála, který řekl: „*To se musí udat.*” Před soudem Dostál sváděl udání na Urbánka a zejména na Válka, jako kdyby věděl, že ten se před soud nedostane.⁴⁰¹

Jak je uvedeno výše, případy Dostála a Urbánka byly projednány společně a proto následuje případ Urbánkův, včetně rozsudků a popisu výkonu hrdelních exekucí obou. Soudní spisy však nebyly, jak se často v jiných případech postupovalo, sloučeny do jednoho.

4. 20 Josef Urbánek⁴⁰²

Narodil se roku 1898 v Úboči nedaleko Kdyně. Byl české národnosti a živil se jako výrobce poživatin. V období protektorátu působil jako vedoucí místní buňky kolaborantské fašistické organizace Vlajka ve Starém Plzenci. Získával do této organizace členy, sliboval jim zaměstnání a podával německým úřadům zprávy o osobách a poměrech ve Starém Plzenci. Prostřednictvím župního vedoucího Vlajky, stavitele Wiesnera z Plzně, poznal dalšího aktivistu Vlajky Dragutina Válka a s ním dále rozvíjel činnost této organizace. Rozlišovali její členy na prospěšné a ideové. Z jejich iniciativy byl plzeňský ponocný Jaroslav Škoda pověřen, aby při pochůzkách sledoval, kde se poslouchá rozhlas. Takto zjištěné osoby byly pak dále sledovány.⁴⁰³

Urbánek nechvalně proslul v případě tří koterovských mladíků, jehož podstata je popsána rovněž v subkapitole, věnované výše Karlu Dostálovi. Celkem v něm přišlo o život 10 osob z rodiny Šmídovy, Škopovy a Heidelbergovy. Dostál, Válek a Urbánek je svým udáním vydali napospas Gestapu.

Urbánek, jak bylo zjištěno z jeho zabavené korespondence, zasahoval svým vlivem i do činnosti Městského úřadu ve Starém Plzenci. Byl ve městě nakonec jmenován osvětovým tajemníkem.

Při svém výslechu Urbánek podrobně popsal založení a činnost Vlajky ve Starém Plzenci, jednotlivé její členy i organizační strukturu. On sám podléhal župnímu ústředí

⁴⁰¹ Tamtéž, výpovědi svědků.

⁴⁰² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň. kart. č. 13 (10), sign. Ls 184/1945 (Josef Urbánek).

⁴⁰³ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 14. ledna 1946.

v Plzni a také přímo vedení v Praze, v jehož čele stál Jan Rys-Rozsévač. Osobně například psal Oberlandrátovi v Plzni o pasivitě městské rady ve Starém Plzenci, angažoval se při odstranění názvu a nápisů, označujících Masarykovo náměstí a osobně šířil propagandistické plakáty, agitující ve prospěch Německa. Při výslechu znovu popsal případ tří koterovských mladíků a vypověděl, že Válekův výrok o mladících Dostál sepsal a vzal s sebou do Plzně.⁴⁰⁴

Hlavní přelíčení s Urbánkem se konalo 14. ledna 1946 a probíhalo společně s přelíčením ve věci obžalovaného Karla Dostála poté, co bylo přijato usnesení o společném projednání. Klíčovou kauzou byl při něm případ tří koterovských mladíků, kteří byli nedlouho po setkání s vlajkařem Válekem zatčeni. Posléze byli zatčeni jejich blízcí příbuzní Stanislav, Karel a Anna Škopovi, Václav, Jan, Josef a Růžena Šmídovi a Stanislav, Marie, Jan a Josef Heidelbergovi. Urbánek se cítil vinen, pokud jde o činnost ve Vlajce, nikoli však, pokud šlo o udavačství. Svědek Arnošt Štáhl však vypověděl, že v kritické chvíli, když Válek vyprávěl o mladících, se Dostál spontánně ujal aktivity a sepsal zápis, který pak Urbánek a Válek podepsali. Svědek stavitel Wiesner, 40letý vedoucí Plzeňské župy Vlajky, tvrdil, že s koterovským případem neměl nic společného. Došlo sice ke konfrontaci s Dostálem, ale oba si trvali na svém.⁴⁰⁵

MLS v Plzni po hlavním přelíčení v rozsudku rozhodl, že jak Karel Dostál, tak Josef Urbánek jsou vinni, že propagovali fašistické a nacistické hnutí, byli členy Vlajky v již výše uvedených funkcích, v době po zastřelení Reinharda Heydricha úmyslně dali podnět a napomáhali k udání všech tří již uvedených mladých mužů, přičemž to mělo za přímý následek jejich smrt. Dále zavinili nepřímou smrt sedmi z dalších výše jmenovaných obětí a věznění zbytku. Spáchali tím jak zločiny proti státu, tak zločiny udavačství.⁴⁰⁶

Oba byli odsouzeni k trestům smrti provazem, ztrátě občanské cti, propadnutí majetku ve prospěch státu i k náhradě nákladů soudního řízení. Exekuce hrdelního

⁴⁰⁴ Tamtéž, přípravné řízení.

⁴⁰⁵ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 14. ledna 1946.

⁴⁰⁶ Tamtéž.

ortelu byla nařízena na den hlavního přelíčení, tedy na 14. ledna 1946 ve 21:45 hodin.⁴⁰⁷

Ve 21:46 byl předveden Urbánek, byl mu přečten rozsudek, záhy byl vydán exekutorům Karasovi, Hofrichterovi a Tůmovi a popraven. Ve 21:50 konstatoval MUDr. Veselý jeho smrt. Karel Dostál byl stejným způsobem popraven ve 21:55 a jeho smrt byla lékařem konstatována ve 22:00. Vše bylo řádně skončeno a podepsáno ve 22:10.⁴⁰⁸

Osud udavače Dragutina Válka je nejasný. Nelze ani vyloučit, že jej vlajkaři jako nepohodlného svědka nechali nějak zmizet. Lze se ovšem pozastavit nad jistou nedůsledností MLS v Plzni, který Válka, například na rozdíl od případu Alfreda Springera, neodsoudil v nepřítomnosti. Jak je vysvětleno na jiném místě této práce, šlo i o zabavení jeho majetku na základě jednoho z případných doplňkových trestů rozsudku.

⁴⁰⁷ Tamtéž, rozsudek ze dne 14. ledna 1946.

⁴⁰⁸ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 14. ledna 1946.

Kapitola 5

Vlastizrádci a zrádci národa

Přestože zločin vlastizrady byl retribučním zákonodárstvím vcelku jasně definován, lze přece v této části nalézt sporné hrdelní ortely. Jsou proto diskutovány v kapitole, která se věnuje příliš přísným a příliš shovívavým trestům. Je také zcela zřejmé, že mnozí ze zločinců, kteří, ač původně byli české národnosti nebo československého státního občanství, změnili brzy po Mnichovu či v době protektorátu národnost, stali se z nich formálně Němci a jako Němci též bezprostředně po válce, ať už vlastní iniciativou nebo díky divokému odsunu Němců, unikli spravedlnosti odsunem nebo útekem do Německa. To se samozřejmě týká i dalších podobných národnostních konvertitů u jiných kategoriích zločinců. Za zrádce národa by měli být považováni skoro všichni tito přeběhlíci, byť u mnohých z nich neměl tento jejich účelový krok fatální důsledky pro jiné československé občany. Případ udavačky Marie Oberhellové, která rovněž se svým manželem změnila národnost, je popsán v kapitole o udavačství, neboť zavinila smrt tří lidí. I v jiných částech práce lze nalézt podobné případy horších zločinců, než byla „pouhá“ samotná zrada národní identity v době zvýšeného ohrožení republiky.

5. 1 Max Altmann⁴⁰⁹

Narodil se ve vesničce Fleky u Nýrska nedaleko bavorské hranice v roce 1907. Byl drobným chudým rolníkem. Přilepšoval sobě i rodině tím, že docházel za prací do Bavorska, zatímco o hospodářství se v době jeho nepřítomnosti převážně starali jeho manželka a otec. Měl tři děti, v době svého zatčení ve věku tři až sedmi let. V roce 1938 vstoupil do SdP, kde byl pokladníkem místní buňky, od roku 1938 byl členem NSDAP a v roce 1940 též členem SA. Za Československé republiky byl ale Altmann vojákem československé armády a složil přísahu věrnosti.

Je dostatečně známo, co se v pohraničí dělo po památném nechvalně proslulém agresivním šovinistickém Hitlerově projevu 12. září 1938 v Norimberku.⁴¹⁰ Puč

⁴⁰⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 10 (6), sign. Ls 1046/1945 (Max Altmann).

⁴¹⁰ BENDA, Jan, *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*. Praha 2013, s. 39.

henleinovců, mrtví českoslovenští občané a následně vyhlášená mobilizace československou vládou samozřejmě vzbuzovaly i v řadách až dosud nevinných, špatně orientovaných a málo vzdělaných Němců zapadlých šumavských vísek, strach.

Max Altmann překročil 17. září spolu s mnoha jinými Němci hranici, odešel do Říše a v přihlásil se do ozbrojených oddílů čerstvě založeného SdFK. Byl ordnery v příhraničním bavorském Rittsteigu dosti primitivně vyzbrojen, spoře vystrojen a jen velmi špatně vycvičen a poté rychle spolu s tlupou příslušníků SdFK přemístěn na československou hranici, kde bojoval, či spíše měl bojovat proti československým strážcům hranic, s cílem odtrhnout část území republiky v prostoru Svaté Kateřiny a Zadních Chalup. Později tvrdil, že on sám vlastně nebojoval. V SdFK působili také bratr obžalovaného Franz Altmann z Fleků, jeho soused Franz Rank a Karl Schmiedpeter ze Svaté Kateřiny. Dva posledně jmenovaní později svědčili u soudu, vedeném proti Maxi Altmannovi.

Když československá vláda 23. září 1938 mobilizovala, byl již Max Altmann v Německu, ale o mobilizaci se přesto dozvěděl z rozhlasu. Později svoje neuposlechnutí mobilizačního rozkazu bagatelizoval. Veškeré Altmannovy politické i další aktivity skončily v roce 1940, kdy byl povolán k německému protiletadlovému dělostřelectvu. Do osvobozené ČSR se vrátil až po válce.⁴¹¹

Po studiu mimořádně tenkého spisu lze souhlasit s názorem Václava Jiříka, že dokazování bylo vedeno velmi stručně a rychle, přičemž se nelze ubránit dojmu, že až nedbale. Neproběhlo žádné přípravné řízení. Byli zajištěni jen dva výše jmenovaní svědci a jejich výpovědi byly zaznamenány až u soudu. Při krátkém hlavním přelíčení 4. února 1946 obžalovaný i svědkové Rank a Schmiedpeter vystupovali záměrně jako prostřáacci s cílem očistit se naivním zkreslováním skutečností. Ačkoli bylo dosti zřejmé, že do SdFK vstoupili dobrovolně, snažili se tvrdit, že k tomu došlo z donucení. Rovněž výmluva obžalovaného, že neobdržel mobilizační rozkaz, mohla na soud působit až jako naivní provokace.⁴¹²

Navzdory těmto skutečnostem je nicméně pravdou, že soud se ani příliš nenamáhal s hlubším posouzením věci. Hlavní přelíčení trvalo jen část jediného dopoledne a

⁴¹¹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 10 (6), sign. Ls 1046/1945 (Max Altmann). Hlavní přelíčení ze dne 4. února 1946.

⁴¹² JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 151–160.

skončilo již v poledne. Max Altmann byl shledán vinným, že se v době zvýšeného ohrožení republiky pokusil přivtělit cizímu státu její území a tedy odtrhnout její část. Byl členem SA a činovníkem SdP. Složil vojenskou přísahu Československu a porušil ji.

Altmann byl odsouzen k trestu smrti provazem. Usnesení o vině a trestu bylo jednomyslné. Vedle trestu smrti byl uložen trest ztráty občanské cti, propadnutí majetku ve prospěch státu a náhrada nákladů soudního řízení. Polehčující okolností nebyla ani skutečnost, že byl otcem tří dětí ve věku od tří do sedmi let.⁴¹³

S rozsudkem byl seznámen MNV a ONV v Klatovech a k výkonu trestu byl povolen přístup váženým mužům. Dne 4. února 1946 již ve 14:00 hodin, tedy čtyři hodiny od zahájení hlavního přelíčení, byl Altmann předveden, za přítomnosti soudního senátu byl přečten jeho předsedou rozsudek a ve 14:05 byl odsouzený předán vykonavatelům hrdelního trestu. Ve 14:10 vykonavatel ohlásil provedení exekuce a ve 14:14 soudní lékař ohledal tělo a konstatoval smrt. Jako obvykle u MLS v Klatovech na jeho doporučení nařídil soud nechat mrtvolu jednu hodinu viset. Záznam o exekuci byl podepsán ve 14:25.⁴¹⁴

Václav Jiřík porovnal tento ortel s postupy MLS v Chebu.⁴¹⁵ Tam byla za podobné zločiny odsouzena řada delikventů. Nebyl tam pro obdobné zločiny vynesena žádná trest smrti, naopak byly ukládány tresty podstatně nižší, většinou pěti let odnětí svobody. Výše uvedení svědkové Rank a Schmiedpeter byli MLS v Klatovech souzeni o dva měsíce později po procesu s Altmannem a jejich sazba za stejný zločin byla již obdobná sazbám MLS v Chebu.⁴¹⁶ Nelze proto než se hypoteticky domnívat, že tento hrdelní ortel zůstane navždy nesmazatelnou kaňkou na činnosti MLS v Klatovech, stejně jako argumentem proti stanným soudům a proti trestům smrti.

5. 2 Alfred Baumann⁴¹⁷

⁴¹³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 10 (6), sign. Ls 1046/1945 (Max Altmann). Rozsudek ze dne 4. února 1946.

⁴¹⁴ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 4. února 1946.

⁴¹⁵ JIŘÍK, Václav, *Nedaleko od Norimberku*. Cheb 2000, s. 21.

⁴¹⁶ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 160.

⁴¹⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č.93 (90),sign. Ls 329/1947 (Alfred Baumann).

Jde o jeden z minima pozoruhodných a politováníhodných případů, kdy nejen, že zločinec unikl vynesenému trestu smrti, ale později se dokonce prokázalo, že tento hrdelní ortel byl MLS v Plzni vynesen neoprávněně a že jen jistá náhodná shoda okolností zabránila justičnímu zločinu. V úvodu se ovšem též sluší zdůraznit, že ostatní tresty, uložené MLS Baumannovi, se jeví být podle retribučních kritérií jako naprosto oprávněné.

Alfred Baumann se narodil v roce 1902 v osadě Černá Řeka, jejíž zbytek se dodnes nachází při silnici mezi Klenčím pod Čerchovem a dnešním hraničním přechodem Lísková - Höll. Byl německé národnosti. Pracoval nedaleko svého rodiště na velkostatku v Trhanově, který patřil hraběnce Marii Kristině Schönbornové, příslušnici prastarého široce rozvětveného německého šlechtického rodu. Posléze se stal ředitelem tohoto velkostatku a byl jím již v roce 1938, kdy začala jeho zločinná činnost. Ve spisu je mimo jiné založeno vyjádření MNV v Trhanově, v němž je uvedeno, že se sžil s českým prostředím, většina občanů zapoměla na jeho německý původ a tím údajně klamal veřejnost. Nutno konstatovat, že pokud klamal, pak klamal obě strany. Ovládl schönbornské panství a korumpoval německé „leitry“ (předáky – překlad autorův). Nepřipouštěl ostré prohlídky chodských sedláků, ale činil tak převážně k vlastnímu prospěchu, když od nich z chytrácké vypočítavosti získával jako provizi proviant a jiné přebytky.

Je nezpochybnitelné, že se Baumann zasadil o odstranění zbývajících památných kamenů z podstavce slavného pomníku Jindřicha Šimona Baara na Výhledech. Byly využity při stavbě mlékárny v blízkém bavorském Waldmünchenu. Nejdůležitější části pomníku však již předtím čeští vlastenci z okolí ukryli, takže nebyl zničen, a odstranění pouhého zbytku podstavce pomníku bylo spíše úlitbou Němcům, než zločinem z kategorie těch nejhorších. Baumann však rovněž zničil některé Husovy pomníky v chodských obcích, což byl jistě závažnější útok na národní české cítění a také větší hmotná škoda. Tím již nepochybně více působil proti českému národu. Propagoval přitom nacismus. Byl činovníkem NSDAP v Trhanově. Dokladem protičeského Baumanna smýšlení je výňatek z jeho dopisu ze dne 4. března 1939, který cituje Řeháček. Baumann psal: *„Zisk každého čtverečního metru chodského území upevňuje v celých Čechách sebevědomí, v těchto západních výspách českého*

expanzivního hnutí by se jednalo u vítězství v boji proti německví, především proti Třetí říši.”⁴¹⁸

Hlavní důvod, pro který byl Baumann odsouzen k trestu smrti, se ale nakonec ukázal jako nesprávně vykonstruovaný. Baumannovi bylo kladeno za vinu, že v roce 1938 vstoupil ve styk s cizími činiteli v Berlíně a tam se, vyslán za tímto účelem hraběnkou Schönbornovou, 18. listopadu 1938 na ministerstvu vnitra zasazoval o to, aby část území Česko-slovenské republiky byla změnou demarkační čáry přičleněna k území okupovanému Němci. Měl zařídit, aby tak celé rozsáhlé pole sí trhanovského velkostatku připadlo k Německé říši.⁴¹⁹ Zároveň byl obviněn a poté obžalován ze skutečnosti, že se v téže době spolčil s německými vojenskými činiteli a při delimitaci hranice se snažil, aby hraniční čára byla posunuta co nejhluběji do zbývajícího území Československa. Propagoval výhody tohoto odtržení území mezi českým obyvatelstvem. Mělo tak jeho zásluhou dojít k záboru sedmi chodských vesnic, což by samozřejmě znamenalo vážný vlastizrádný zločin.⁴²⁰

Hlavní přelíčení s Baumannem se konalo 3. května 1947 u MLS v Plzni. Vše, co bylo zjištěno v přípravném řízení, zaznělo u soudu, a Baumann byl shledán vinným ze zločinů proti státu a osobám. Byl vynesena hrdelní trest.⁴²¹

Rozsudek měl být vykonán 4. května 1947 v 8:15 hodin, tedy v den, kdy měla být ukončena činnost všech MLS podle velkého retribučního dekretu. Tento den připadl na neděli. Obhájce odsouzeného JUDr. Brandejs ihned podal ústně žádost o milost a záhy ji vypracoval písemně. Žádost byla i se spisem a rozsudkem odeslána ministru spravedlnosti. Podle dalšího protokolu veřejný žalobce v den předpokládané popravky, tedy 4. května 1947, navrhl soudu, aby výkon trestu byl na přiměřenou dobu odložen pro nezpůsobilost vykonavatele trestu Karase, který byl v té době indisponován po požití velkého množství alkoholu a zároveň proto, že odsouzený v žádosti o milost mimo jiné uvedl, že si nepřeje, aby byl výkon rozsudku proveden v neděli.⁴²² Soud

⁴¹⁸ ŘEHÁČEK, Karel, *Aktivita Alfréda Baumanna ve věci dodatečného záboru části Chodska*. In: *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945*. 11. Ústí nad Labem 2006, s. 193.

⁴¹⁹ Tamtéž, s. 209.

⁴²⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 93 (90), sign. Ls 329/1947 (Alfred Baumann). Přípravné řízení a návrh veřejného žalobce ze dne 3. května 1947.

⁴²¹ Tamtéž, rozsudek ze dne 3. května 1947.

⁴²² ŘEHÁČEK, *Aktivita ...* s. 206–207.

vyhověl žádosti veřejného žalobce a odročil výkon trestu na pondělí 5. května na 10:00 hodin dopoledne.⁴²³

Patnáct minut před touto odloženou exekucí, tedy v pondělí 5. května 1947 v 9:45 hod. přijala však trojice soudců na žádost veřejného žalobce až dosud nezvyklé usnesení, že trest smrti se odkládá až do vyřízení žádosti o milost. Lze předpokládat, že se všichni domnívali, že žádost bude zamítnuta, není ale ani vyloučeno, že se tím vyrovnali s okolností, že činnost MLS měla dle vládního nařízení být ukončena 4. května 1947. Písemný dodatek k původně ústní obhájcově žádosti o milost byl na ministerstvo spravedlnosti doručen 6. května, tedy v době, kdy za běžných okolností by odsouzenec byl již po smrti. V žádosti o milost, která byla 5. května rozšířena obhájcem na čtyři stránky, se hovoří o tom, že manželka, tchýně a dva synové ve věku 11 a 6 let, kteří byli odsunuti do příhraničního Höllu, který je součástí Waldmünchenu, tedy jen stovky metrů za německou hranici (pozn. autora), jsou tam zcela bez prostředků. V jejím závěru je vznesen požadavek, aby byl trest smrti změněn na trest na svobodě.⁴²⁴

Reakcí ministerstva byla 19. května 1945 žádost adresovaná soudu, aby bylo zjištěno, jak se Alfred Baumann choval k českému obyvatelstvu. K vyjádřily se obce Chodov, Trhanov, Babylon, Pec pod Čerchovem, Klenčí pod Čerchovem a Domažlice a zřejmě z aktivity Baumanna obhájce se současně vyjádřila i řada jednotlivců. Je nutné si uvědomit, že tím, že 4. května 1947 skončilo období retribučního soudnictví podle velkého retribučního zákona, se dále již postupovalo podle zákoníku trestního. Rozhodnutí bylo oddalováno, Baumann zůstal uvězněn.⁴²⁵

JUDr. Brandejs podal 25. srpna 1947 žádost o výsledky dvanácti pro Baumanna pozitivních svědků a 27. srpna 1947 rovněž žádost o obnovu trestního řízení. Vyjádření národních výborů vyznívala pro Baumanna vesměs negativně. Píše se v nich, že se těšil špatné pověsti, že byl postrachem obyvatelstva i že u něho falešně vzbuzoval neoprávněné pozitivní dojmy. Není v nich doporučována milost. Nutno vzít na zřetel, že v národních výborech stále více stoupal vliv komunistů, kteří se od

⁴²⁴ Tamtéž, žádost o milost a žádost veřejného žalobce ze dne 4. května 1947.

⁴²⁵ Tamtéž, vyjádření obcí z období po 19. květnu 1947.

počátku k retribučním stavěli nejostřeji ve smyslu požadování přísných trestů. Naproti tomu lze citovat vyjádření občanů.⁴²⁶

Jaroslav Nový uvedl, že mu Baumann v době heydrichády asi zachránil život, když přímo telefonoval přednostovi Gestapa v Klatovech Winkelhoferovi a vysvětlil mu, proč Nový skladuje dynamit. Jakub Šindelář, původně řidič trhanovského statku, uvedl, že mu Baumann nařizoval vozit ze statku vážně nemocné Čechy do nemocnice, a to i v těžkých povětrnostních podmínkách a při nedostatku pohonných hmot. Jan Svatoš uvedl, že Baumann intervenoval, aby byl zproštěn služby v německé armádě. Karel Pruner dosvědčil, že byl po Baumannově intervenci propuštěn z koncentračního tábora ve Flossenbürgu. Edvard Muška prohlásil, že byl díky Baumannovi propuštěn po svém zatčení a že slyšel, že Baumann pomohl i jiným lidem. Svědek MUDr. Jaroslav Kárník byl rovněž přesvědčen o Baumannově intervenci ve svůj prospěch a uvedl, že někteří Češi na Baumanna nadávali, jiní se jej zastávali.

Kladně se o Baumannově pomoci jim samotným i jiným osobám vyjádřili rovněž Ing. Jaroslav Pičman a Karel Šrepfer. Ve spisu jsou i další kladná vyjádření, ale není nutné jimi nadbytečně rozšiřovat kazuistiku. Nutno zdůraznit, že všechna tato kladná i záporná vyjádření nehrála zřejmě takový význam jako vyjádření další, která bezprostředně následují.⁴²⁷

Podrobně se s nimi lze seznámit nejen ve spisu, ale v již citované studii Karla Řeháčka, který se při hodnocení osobnosti Alfreda Baumanna opřel i o řadu dalších zdrojů, soudobých i později publikovaných, a snažil se maximálně možnou měrou objektivně eliminovat tendenční nazírání na Baumanna, která v nich zjistil. Nepřiměřeně tendenční se například jevila i vyjádření známého domažlického spisovatele Jana Vrby.⁴²⁸

Velmi podstatné pro určení skutečné Baumannovy úlohy v záležitosti odtržení chodských vesnic bylo svědectví tehdejšího trestance, generála Jana Syrového, bývalého předsedy československé vlády, v té době vězněného ve Valdicích. Jednoznačně potvrdil, že o zabrání Chodska bylo rozhodnuto již na počátku října 1938 a jeho vláda toto rozhodnutí Německa před lidem tajila v zájmu udržení klidu.

⁴²⁶ Tamtéž, vyjádření jednotlivců z období po 25. srpnu 1947.

⁴²⁷ Tamtéž.

⁴²⁸ ŘEHÁČEK, *Aktivita Alfreda Baumanna...*, s. 211–218.

Další významné svědectví, které prokázalo Baumannovu nevinu v nejdůležitějším bodu jeho obžaloby, byla výpověď JUDr. Arnošta Heidricha, bývalého zplnomocněného zástupce ministerstva zahraničí v Berlíně. Heidrich ve svém svědectví podrobně vylíčil doličné jednání v Berlíně. Zdůraznil velký zájem Německa a ovšem i hraběnky Schönbornové o sporná území. Heidrich sám se snažil, aby Německo ustoupilo od záboru Chodska, ale Hitler rozhodl o záboru části Chodska již 10. října 1938, tedy ještě před skutečnými či jen domnělými Baumannovými vlastizrádnými aktivitami v Berlíně. Německo mělo nejen o oblast Chodska, ale o i větší území, táhnoucí se do vnitrozemí směrem k Plzni, velký zájem z hlediska velkého vojensko - logistického významu.⁴²⁹

Do této verze zapadá i svědectví Veroniky Baumanové, hoteliérky z Babylonu, která tvrdila, že Baumann (jména jsou si jen podobná – pozn. autora) se nezúčastnil jednání delimitační komise, která zasedala v jejím hotelu. K záboru sedmi chodských vesnic a dalšího zmíněného území došlo 24. listopadu 1938.

Dne 21. května 1949 stále probíhalo šetření k žádosti o milost. MNV v Koutě na Šumavě nedoporučil milost, neboť Baumann prý nese vinu na smrti Františka Tauera a Antonína Mathausera. Z tohoto zločinu však Baumann nebyl nikdy obviněn.

Dne 23. července 1949 zaslal francouzský diplomat René Copeaux prezidentovi republiky Klementu Gottwaldovi dopis, v němž potvrzoval, že Baumann podporoval francouzské zajatce. Dne 24. dubna 1950 bylo vystaveno Martinem S. Bowe Jr., úředníkem americké komise pro imigraci na velvyslanectví USA v Praze, potvrzení, že Alfredu Baumannovi bude vydán vstupní permit do americké zóny v Německu po předložení platného cestovního pasu nebo povolení.

Dne 24. května 1950 byla sice zamítnuta žádost o obnovu řízení, ale zároveň Okresní soud v Plzni doporučil KS v Plzni změnu trestu smrti na trest odnětí svobody na 20 let. Odůvodnil své doporučení tím, že po svědectvích Syrového a Heidricha ztrácejí důvody pro trest smrti na své ostrosti. Od vynesení rozsudku MLS uplynuly již tři roky a za těchto okolností by se trest smrti jevil jako nepřiměřeně přísný a zmíněné tři roky jako nepřiměřené ztřeštění trestu. Usnesením KS v Plzni z téhož dne

⁴²⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 93 (90), sign. Ls 329/1947 (Alfred Baumann). Vyjádření jednotlivců z období po 25. srpnu 1947, též ŘEHÁČEK, *Aktivity Alfreda Baumanna...* s. 211.

byl trest MLS zkrácen na 20 let a zostřen čtvrtletně tvrdým ložem. Bylo nařízeno odpykání trestu v pracovních oddílech. Konec trestu měl tedy i po započtení doby, strávené ve vazbě, nastat 6. května 1965.⁴³⁰

Dne 16. února 1952 manželka odsouzeného Vincentia Baumann(ová) podala československému ministru spravedlnosti další žádost o milost, v níž požádala o prominutí zbytku trestu. Argumentovala v ní nejbídnějšími poměry rodiny, svojí nemocí, nevinným dítětem i tím, že Baumann, živitel dvou starých matek (své i manželčiny – pozn. autora), uznal sám své provinění. Bylo přiloženo lékařské vysvědčení Dr. Mathiase Lechnera, potvrzující srdeční degeneraci a všeobecnou tělesnou slabost Baumannové.

Poslední významný dokument spisu, přípis ministerstva spravedlnosti ze dne 6. července 1954 hovoří o tom, že prezident republiky Antonín Zápotocký prominul 21. června 1954 Baumannovi část trestu ve výměře 7 let. Byl přiložen dobrý posudek náčelníka vězeňské služby z Ostrova nad Ohří.⁴³¹

Řeháček v závěru své studie upozornil na Baumannově příkladu na problém, s kterým se autor rovněž snaží vyrovnat na několika místech této práce. Jde o problém rozdílné interpretace historických faktů pod vlivem různých ideologických pohledů a pod vlivem časového odstupu od těchto tragických událostí. Zatímco krátce po válce bylo možno pod vlivem omezeného množství často tendenčních informací na Baumanna pohlížet jako na všemocného lokoregionálního vlastizrádce, nyní se může spíše jevit jako částečně nespravedlivě odsouzený pěšák na šachovnici partie mocnějších zločinců. Právě na jeho příkladu je možné dále hledat historickou pravdu a přispět tím k dokonalejšímu porozumění vzájemných vztahů mezi Čechy a Němci.⁴³²

5.3 Anton Liebl⁴³³

Byl německé národnosti. Narodil se 8. června 1899 v Nýrsku. Předběžné líčení se konalo u Okresního soudu v Přešticích. Z bohaté Lieblovy zločinné činnosti je podstatné, že v době zvýšeného ohrožení republiky v roce 1938 přešel s rodinou do

⁴³⁰ Tamtéž, jednotlivé dokumenty vložené do spisu ze dnů 23. července 1949, 24. dubna 1950, 16. února 1952 a 6. července 1954.

⁴³¹ Tamtéž.

⁴³² ŘEHÁČEK, *Aktivita Alfreda Baumanna ...*, s. 217–218.

⁴³³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 6 (3), sign. Ls 29/1945 (Anton Liebl).

Německa, spojil se s jinými Němci, vstoupil do ozbrojených skupin SdFK, které ilegálně pronikaly od 12. září 1938 do Českoslovenka, vyvolávaly nepokoje, strhávaly mobilizační vyhlášky a snažily se násilně odtrhnout části území republiky a přičlenit je k Říši, konkrétně v Lieblově případě obec Fleky nedaleko Nýrska.⁴³⁴ Podle monografie Jana Bendy je zřejmé, že SdFK, oficiálně založený až 17. září 1938, zajal jen 23. září 1938 400 komunistů a sociálních demokratů a předal je německé pohraniční stráž. Celkem měl SdFK jen na konci září 1938 na svědomí 110 životů českých osob, 50 těžce zraněných a 2029 československých občanů, zavlčených do Říše.⁴³⁵ Svoji činnost měla tato ordnerská teroristická organizace sice ukončit 1. října 1938 v 00:00 hodin, ale členové SdFK řádili dále a dokonce se ve své vzpomínkové publikaci později chlubili, jak „vyčistili zemi od komunistů a Čechů”.⁴³⁶

V období protektorátu byl Liebl postupně povyšován v důstojnických funkcích SA až po Sturmführera a byl činovníkem NSDAP. Přesunul se ze Šumavy na jižní Plzeňsko a působil v Přešticích. V roce 1942 tam vyhrožoval Františku a Josefu Sieglovým udáním na Gestapu a zastrašoval i další české obyvatele města. Jako dosazený správce tamní pily se obohatil na úkor rodiny Sieglů. Udal rovněž místního autodopravce Štejnara za jeho jízdy bez řádného úředního povolení a dělníky Mašatu, Smolu, Kopřivu a Berku za sabotáže gestapu. V důsledku ztráty svobody nastala u Kopřivy těžká újma na zdraví.⁴³⁷

Při hlavním přelíčení u MLS v Plzni 16. října 1945 byl Liebl shledán vinným z vlastizrady, udavačství a zločinů proti osobám. V některých bodech byl obžaloby zproštěn, ale za další neoddiskutovatelné těžké zločiny byl odsouzen k trestu smrti provazem. Trest měl být vykonán v 19:45 hodin, avšak na žádost odsouzeného byl jeho výkon o hodinu odložen.⁴³⁸

Ve 20:45 hodin byl Anton Liebl vyveden za doprovodu duchovního na malý dvůr KS v Plzni. Předsedou senátu byl hlasitě přečten rozsudek a pak byl Liebl předán vykonavateli trestu Karasovi a jeho pomocníkům Šmídkovi a Hofrichterovi. Ve 20:55

⁴³⁴ Tamtéž, přípravné řízení.

⁴³⁵ BENDA, Jan, *Útěky a vyhánění ...*, s. 50.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 75.

⁴³⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 6 (3), sign. Ls 29/1945 (Anton Liebl). Výpovědi svědků.

⁴³⁸ Tamtéž, hlavní přelíčení a rozsudek ze dne 12. října 1945.

byl trest vykonán a ve 21:05 konstatoval MUDr. Veselý smrt. Průběh exekuce byl zapsán a podepsán všemi přítomnými ve 21:05 hodin. Je doložena finanční likvidace soudního tlumočnicka a účet pohřebního ústavu za zpopelnění.⁴³⁹

Jakkoli je Lieblova zločinná činnost nezpochybnitelná, lze se analogicky s několika dalšími případy hypoteticky domnívat, že kdyby byl souzen později, nebyl by asi vynesena trest smrti, neboť Liebl prokazatelně nezavinil ztrátu lidského života a jeho vlastizrádná činnost se podobá těm, o nichž bylo diskutováno již v případě Maxe Altmanna a byly později posouzeny mírněji.

5. 4 Karel Maryška⁴⁴⁰

Narodil se v roce 1883 jako nemanželský syn Marie Maryškové, rozené Schmiedové. V některých dokumentech je veden pod jménem Marischka, avšak ve spisu není doklad o jeho původní německé národnosti. Přejít k německému občanství je však pravděpodobný vzhledem k Maryškově prokázanému členství v SA. Maryškova životní cesta nebyla sice jednoduchá, ale jsou v ní momenty, které objektivního pozorovatele nutí zaujmout k jeho osobnosti již od jeho mládí velmi kritický postoj. Po vyučení instalatérem byl odveden do první světové války, zajat a zařazen do československých legií v Rusku. Legionářům, kteří jsou většinou právem glorifikováni, však po návratu do vlasti rozhodně čest nedělal.

Byl v období od konce 1. světové války do roku 1938 dvanáctkrát soudně trestán, z toho třikrát za krádeže a dále za různé podvody a další drobnější trestné činy. Po odtržení československého pohraničí, při němž se projevil jeho vlastizrádné aktivity, dále spolupracoval s Němci. Byl jimi navzdory své bohaté kriminální minulosti ustanoven jako spolehlivý kolaborant správcem elektrárny v Koutě na Šumavě. Stal se členem SA a propagoval nacistické hnutí. Vícekrát vyhrožoval občanům jejich omezením na svobodě i tělesným napadením, například Josefu Kaufnerovi a Ing. Josefu Tauerovi. Udal nejméně čtyři osoby pro neoprávněné držení zbraní a jednu další za údajné neoprávněné držení židovského majetku. Zavinil ztráty svobody

⁴³⁹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 12. října 1945.

⁴⁴⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 40 (36), sign. Ls 36/1947 (Karel Maryška).

dalších československých občanů, přičemž tím prokazatelně zavinil smrt J. Vosala a J. Cikánka.⁴⁴¹

V roce 1943 byl samotnými Němci zatčen pro jakýsi ve spisu nespecifikovaný mravnostní delikt a byl vězněn v Německu, kdesi u Štětína. Poté, co byl propuštěn, dostal se ke konci války do sovětské okupační zóny v Rakousku, odkud psal své ženě a dětem, jak se mají nadále zachovat. Psal mimo jiné, jak tam Rusové znásilňují a zabíjejí ženy a varoval před nimi svoji rodinu.

MLS v Klatovech při hlavním přelíčení dne 24. února 1947 ve svém rozsudku rozhodl, že Maryška je vinen z členství v SA, z propagace nacistického hnutí, ze zavinění ztráty svobody československých občanů a ze zavinění ztráty dvou lidských životů, tedy ze zločinů proti státu a proti osobám. Verdikt soudu co do výroku o vině nebyl kupodivu jednoznačný, hlasování vyznělo 4:1. Soud následně rozhodl o trestu smrti provazem. Zde byl verdikt ještě těsnější, 3:2. Rozhodl hlas předsedy senátu.⁴⁴²

Dvě hodiny po vynesení rozsudku, tedy ve 20:30, byl Maryška předveden k výkonu trestu. Soud předtím informoval MNV i ONV v Klatovech a připustil účast vážených mužů. Po přečtení rozsudku a po oznámení, že trest bude vykonán, byl Maryška ihned ve 20:30 odevzdán skupině vykonavatelů hrdelních trestů. Ve 20:35 ohlásil její velitel Vejskal, že trest byl vykonán. Jako obvykle v Klatovech byl soudním lékařem MUDr. Jerie, který ve 20:40 ohlásil, že nastala smrt, a jako vždy doporučil soudu, aby mrtvola zůstala ještě hodinu viset. Soud, stejně jako vždy, jeho doporučení respektoval. Zápis o exekuci byl ukončen všemi podpisy ve 20:45.⁴⁴³

5. 5 Georg Rohrbacher⁴⁴⁴

Narodil se v Gerlově Huti v tehdejší okrese Sušice roku 1907 a byl německé národnosti. Vlastnil malý statek v Němčicích u Strážova a byl otcem šesti dětí. Již úvodem lze předeslat, že k jeho hrdelnímu trestu přispěla i skutečnost, že byl zatčen již v květnu 1945 a odsouzen již v prosinci téhož roku. Bylo to období, kdy veřejnost i

⁴⁴¹ Tamtéž, přípravné řízení.

⁴⁴² Tamtéž, hlavní přelíčení a rozsudek ze dne 24. února 1947.

⁴⁴³ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 24. února 1947.

⁴⁴⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 48 (44), sign. Ls 47/1945 (Georg Rohrbacher).

některé politické síly hlasitě volaly po rychlém a tvrdém potrestání viníků a MLS teprve hledaly skutečně objektivní měřítko pro svá nesnadná rozhodování.

V květnu 1938 vstoupil Rohrbacher do SdP a pro Henleinovu stranu agitoval. Vyhrožoval svému sousedovi, kterým byl Čech Václav Kollros, že ho později vystěhují z usedlosti, neboť posílá své děti do české školy do Strážova. V září 1938 odešel Rohrbacher, podobně jako mnoho jiných Němců, do Říše a někteří svědkové tvrdili, že se tak vyhnul československé mobilizaci. Vymlouval se značně nedůvěryhodně, že se o mobilizaci nemohl dozvědět, neboť v té době byly hranice již neprodyšně uzavřeny. Po mnichovské arbitráži Němčice připadly do německého záboru. Rohrbacher se v Bavorsku přidal k německým ozbrojeným oddílům a vrátil se 16. října do tehdy již Říšské župy Sudety. Téhož dne večer před 22. hodinou spolu se skupinou SS vnikl do hostince Maxmiliána Šveigla v Němčicích a překvapil tam skupinu českých občanů. Ti poslouchali rozhlas, ale nikoli ještě zahraniční vysílání, které mělo začít až ve 22:00 hodin. Ozbrojení příslušníci SS odvedli přítomné Čechy na blízké Kollrosovo pole, kde byli všichni nuceni ležet až do příštího dopoledne v říjnovém chladu. Ozbrojený Rohrbacher je hlídal. Na poli ležel starosta obce J. Toman a s ním Václav, František a Vojtěch Úlovcové, Václav Kollros a Maxmilián a Karel Šveiglové. Oba bratry Šveiglovy ráno po noci strávené v chladu na poli příslušníci SS odvedli do sklepa místní obecné školy, kde byli oba krvavě ztýráni. Na zásah nejmenovaného německého důstojníka byli ale později zadržovaní Češi propuštěni.⁴⁴⁵

Nenávist Rohrbachera k sousedovi Kollrosovi se projevila i tím, že udal jeho dceru Marii Kollrosovou a její vrstevnici Alžbětu Duchkovou, obě z Němčic, jen za to, že zpívaly české písničky a údajně jej rušily ve spánku. Obě dívky, stáří pod 20 let, byly drženy a vyslýchány v Nýrsku. Byly ale brzy propuštěny a musely zaplatit každá pokutu 25 RM. Rohrbacher byl také členem místní delimitační komise a usiloval o to, aby blízká obec Mladotice byla odtržena z protektorátu a přivtělena k Říši.⁴⁴⁶

Hlavní přelíčení s Rohrbacherem proběhlo, jak již bylo zčásti uvedeno výše, 18. prosince 1945. Obžalovaný byl v krátkém procesu shledán vinným, že v době zvýšeného ohrožení republiky usiloval o odtržení její části ve prospěch Německa,

⁴⁴⁵ Tamtéž, přípravné řízení.

⁴⁴⁶ Je vhodné porovnat s delimitací této obce, popsané v případě udavače Petříka. Mladotice k Říši nepřípadly.

agitoval ve prospěch cizí moci, zbavil ve službě cizí moci svobody větší množství občanů, zavinil týrání bratrů Šveiglových, v zájmu nepřítele udal Marii Kollrosovou a Alžbetu Duchkovou a vyhrožoval Václavu Kollrosovi. Šlo o zločiny proti státu, osobám i zločin udavačství. Nutno ale přičinit objektivní poznámku, že v důsledku těchto zločinů reálně nedošlo ke ztrátě lidského života ani k žádným jiným nejzávažnějším ztrátám a poškozením.⁴⁴⁷

Rohrbacher byl odsouzen k trestu smrti provazem a bylo nařízeno, aby trest byl vykonán 18. prosince v 18:35 hodin, tedy jako obvykle dvě hodiny po vynesení rozsudku.⁴⁴⁸ Byly informovány ONV a MNV a umožněna účast vážených mužů. O těchto Rohrbacherových posledních dvou hodinách se Václav Jiřík vyjádřil poněkud mysticky takto: „*To již obvykle opustila odsouzencova mysl reálný svět. Vracela se k nejbližším osobám a místům, toulala se tam, kam již nikdo z živých nedohlédl.*”⁴⁴⁹

Georg Rohrbacher byl v 18:35 předveden na malé nádvoří klatovského KS, byl mu přečten rozsudek a ihned byl předán vykonavatelům trestu. Ti v 18:40 ohlásili provedení popravky. Soudní lékař MUDr. Jerie v 18:55 konstatoval smrt a jak bylo jeho neměnným zvykem, doporučil soudu nechat popraveného jednu hodinu viset. Soud, jako vždy, vyhověl. Exekuce byla potvrzena podpisy zúčastněných úředních osob v 18:55 hodin.⁴⁵⁰

Jakkoli autor této práce není příznivcem zapracovávání podobných výše uvedených mystických a jinak literárně umělecky vybroušených formulací do odborných prací, plně naopak souhlasí s Jiříkovým názorem, že nemůže být sporu o tom, že tento rozsudek patřil k nejtvrdějším, jaký klatovská (i plzeňská – pozn. autora) retribuce vynesla.⁴⁵¹ To nic nemění na souhlasu s výrokiem soudu o vině. Nesouhlas se týká jen výroku o výši a formě trestu.

⁴⁴⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 48 (44), sign. Ls 47/1945 (Georg Rohrbacher). Hlavní přelíčení ze dne 18. prosince 1945.

⁴⁴⁸ Tamtéž, rozsudek ze dne 18. prosince 1945.

⁴⁴⁹ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 168.

⁴⁵⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 48 (44), sign. Ls 47/1945 (Georg Rohrbacher). Protokol o výkonu trestu ze dne 18. prosince 1945.

⁴⁵¹ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 168.

Kapitola 6

Organizátoři zločinů

Jsou jimi odsouzení zločinci, kteří pracovali spíše hlavou, na rozdíl od těch, kteří škodili svým obětem hlavně rukama (nebo i nohama) a různými pomůckami užívanými při týrání, či od jiných, konajících zločiny udavačským jazykem nebo perem. Tito organizátoři dováděli k dokonalosti nelítostný systém zločinné ideologie, zločineckých organizací a postupů. Zdokonalovali v praxi jejich strukturu, vydávali rozkazy podřízeným, vymýšleli různé sofistikované až zvrácené postupy vyšetřování, vypláceli peníze konfidentům a organizovali jejich sítě, naháněli lidi na nucené práce doma i v Říši, často bez ohledu na jejich zdraví či poměry v rodině a činili i další opatření, která vedle těch dobře známých zůstala dodnes zčásti neodhalena.

Jen v menším měřítku se u zločinců, jejichž aktivity byly popsány v dřívějších kapitolách, jednalo o „specialisty“ na jediný zločin, někteří z nich rovněž zločiny organizovali. Bestiální sadisté se často obohacovali a kradli, udavači se snažili zmocnit majetků odsouzených osob, jejich pracovních pozic, zbavit se konkurence anebo sledovali mstivé motivy, například ze žárlivosti. V této kapitole jsou však zachyceni zločinci, obvykle činovníci Gestapa ve vyšších pozicích, jejichž organizační činnost výrazně svými dopady převýšila jejich další provinění individuálního rázu. Právě v této kapitole se ukazuje, jak nesnadné je někdy zločince třídit a jednoznačně je zařadit do přesně definovaných skupin.

6. 1 Erwin Janisch⁴⁵²

Narodil se v roce 1913 v Kamenici v okrese Bílsko-Fryštát (dnes součást statutárního města Karviná) a byl německé národnosti. Jako člen Gestapa působil v Plzni a v Klatovech. Samostatně vyšetřoval a rovněž tlumočil. Již od třicátých let propagoval nacistické hnutí a přispíval k rozvracení Československé republiky. Při vyšetřování bil a týral své oběti. Zavinil ztrátu svobody a životů řady československých občanů, což dokládá 27 svědectví.⁴⁵³

⁴⁵²Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 35 (31), sign. Ls 368/1946 (Erwin Janisch).

⁴⁵³ Tamtéž, přípravné řízení.

Při vyšetřování odbojové skupiny na Rožmitálsku samostatně vyslýchal 40 osob, z nichž mnohé bil a týral tak, že došlo k poškození jejich zdraví. Jen při tomto Janischově vyšetřování je jmenováno 22 osob, u nichž došlo ke ztrátě svobody. Dvě oběti Janischova vyšetřování, členky místní odbojové organizace paní Langová a Matoušková z Rožmitálu pod Třemšínem, byly v důsledku Janischova vyšetřování odsouzeny k trestu smrti. Další člen odboje Ing. Lízl byl Janischem organizovanou a vedenou skupinou pronásledován, při štvanicí skočil pod vlak a zahynul. Janisch přiznal pouze týrání odbojářů Majera st. a Majera ml., vše ostatní popřel. Na vyšetřované činil nátlak také vyhrožováním ztrátou svobody a některé z obětí připravil o různé finanční částky v řádech tisíců korun.⁴⁵⁴

K hlavnímu přelíčení, které se konalo ve dnech 11. a 12. prosince 1946, bylo předvoláno 32 svědků. Soud shledal Janische vinným ze způsobení ztráty tří lidských životů, z dalších zločinů proti státu, osobám i majetku a odsoudil jej k trestu smrti provazem. Na rozdíl od většiny spisů nebylo v Janischově spisu nalezeno nařízení o výkonu trestu.⁴⁵⁵

Tato okolnost ale nic nemění na skutečnosti, že podle řádného protokolu o výkonu trestu byl Janisch 12. prosince 1946 ve 23:30 k vykonání trestu obvyklým způsobem předveden. Soud předtím informoval MNV a ONV v Klatovech a umožnil přístup váženým mužům. Po přečtení rozsudku byl Janisch předán vykonavateli trestu Václavu Vejskalovi a jeho pomocníkům. Vejskal ve 23:35 ohlásil, že trest byl vykonán a soudní lékař MUDr. Jerie ve 23:40 potvrdil, že nastala smrt. I v tomto případě doporučil soudu nechat mrtvolu hodinu viset, což soud akceptoval. Ve 23:44 byla exekuce potvrzena podpisy zúčastněných.⁴⁵⁶

6. 2 Wilhelm Klett⁴⁵⁷

Wilhelm Klett, narozený 7. března 1891 v Alteskaumu v Bavorsku, pracoval v mládí jako holičský pomocník. V první světové válce bojoval na západní frontě a byl dvakrát raněn. Po válce byl v Německu četníkem a v letech 1934 až 1939 působil u Gestapa v

⁴⁵⁴ Tamtéž.

⁴⁵⁵ Tamtéž, rozsudek ze dne 12. prosince 1946.

⁴⁵⁶ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 12. prosince 1946.

⁴⁵⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 80 (77), sign. Ls 228/1947 (Wilhelm Klett).

Mnichově. V roce 1940 byl převelen do Plzně. U plzeňského Gestapa řídil oddělení pro porušování pracovní morálky a z titulu své funkce hojně zatýkal, ale sám netýral a nemučil. Tuto činnost přenechával jiným. Josef Svoboda ze Zbiroha například podrobně vypověděl, že jej díky Klettovi jeho pomocníci bili kabelem, a uvedl jména Jochim, Groschup, Thieme a Peterschil. K prostému bití rukou se ale Klett doznal.⁴⁵⁸

Klett se zdánlivě jeví jako „mírný gestapák“. Tato formulace, definující nepřesně jeho činnost, je uvedena i ve spisu. Svoji mravenčí práci však působil stejně zhoubně jako jeho bestiálně krutí spolupracovníci. Klettova horlivost dodávat soudům anebo v horším případě odesílat i zcela bez rozsudků do koncentračních táborů velké množství lidí způsobila opakovaně jejich smrt nebo poškození zdraví, o samotné „pouhé“ ztrátě svobody nemluvě. Využíval rovněž tísně osob perzekuovaných z rasových, národnostních a politických důvodů a obohatil se koupí řady jejich předmětů pod obvyklou cenou.⁴⁵⁹

Veřejný žalobce shromáždil velké množství důkazů a obžaloval Kletta z níže uvedených zločinů:

- a) Členství v SS a NSDAP a podpora nezákonné vlády nacistů.
- b) Zavínění ztráty svobody 44 občanů s následkem smrti J. Sýkory, B. Anděla, R. Strejce, J. Krautwurma, F. Hrubého, N. Krásného a M. Černého.
- c) Smrti J. Jírového.
- d) Uvěznil šest dalších osob na pět měsíců a dalších pět na tři týdny.
- e) Věznil J. Lukeše a jeho rodinu a odňal vězněným jejich jmění. Obohacoval se na úkor osob v tísně.
- f) Dalších 20 ve spisu jmenovaných osob zbavil svobody.
- g) Zacházel s lidmi jako s otroky.⁴⁶⁰

Hlavní přelíčení s Klettem se konalo v posledním měsíci činnosti plzeňského MLS, v rámci velkého retribučního dekretu, konkrétně 9. dubna 1947. Klett byl soudem uznán vinným ze zločinů proti státu, osobám a majetku, přičemž byly uznány všechny výše uvedené důvody obžaloby. Byl podle očekávání byl vynesena nejvyšší trest.⁴⁶¹

⁴⁵⁸ Tamtéž, přípravné řízení.

⁴⁵⁹ Tamtéž.

⁴⁶⁰ Tamtéž, zpráva veřejného žalobce ze dne 9. dubna 1947.

⁴⁶¹ Tamtéž, rozsudek ze dne 9. dubna 1947.

Téhož dne v 16:40 se konala poprava na dvoře KS v Plzni. Klett byl v tento stanovený čas předveden, byl mu přečten rozsudek a v 16:45 vykonavatelé rozsudku Karas, Hofrichter a Tůma splnili svoji povinnost. V 18:50 konstatoval MUDr. Veselý smrt a protokol byl okamžitě podepsán příslušnými úředními osobami.⁴⁶²

6. 3 Josef Kvapil⁴⁶³

Narodil se v roce 1907 ve Vrátí v okrese České Budějovice. Byl synem německých rodičů a vždy zdůrazňoval svoji hrdost na příslušnost k německému národu. Pracoval jako slévač kovů postupně v Českých Budějovicích, Znojmě a Jablonci nad Nisou a posléze byl zaměstnán u firmy Hardthmuth v Českých Budějovicích. Ve třicátých letech byl zakládajícím organizátorem Henleinovy Sudetoněmecké strany, ordnerem a zuřivým propagátorem nacismu. Byl tím natolik veřejně znám, že při československé mobilizaci v září 1938 byl preventivně zajištěn jako protistátní živel. Při příchodu Němců v březnu 1939 však již byl ozbrojen pistolí a aktivně hlídkoval.⁴⁶⁴

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava vstoupil Kvapil do služeb Gestapa, kde působil jako tlumočnický a vyšetřovací orgán. Při výsleších bil a týral své oběti, aby vynutil jejich doznání a vyzrazení dalších osob. Používal obušek, dűtky a podobné předměty trýznění. Během svého působení v Písku takto způsobil těžké poškození na těle Karlu Sladovnickovi a Antonínu Slámovi. Rovněž se v Písku podílel na zatčení 30 osob, které poslouchaly zahraniční rozhlas. Dva z nich, písečtí občané Valášek a Klem, byli posléze popraveni.⁴⁶⁵

Poté, co byl Kvapil převelen do Klatov, vyšetřoval několik složitých případů, při nichž byl pozatýkán velký počet českých osob. V době, kdy vyšetřoval působení československých parašutistů, svojí aktivitou Kvapil zavinil ztrátu svobody nejméně 60 občanů. Šestnáct z nich bylo popraveno na střelnici v Lubech u Klatov. Kvapil byl osobně přítomen popravám rodin Krzáků, Hrubců, Viktorů a Lukešů. Dále se zúčastnil poprav rodiny Tůmovy z Bernartic v jižních Čechách a odbojářů Rába a Rektořika ze Strakonice. Ze 60 Kvapilem zatčených osob se jich po válce domů nevrátilo 31.

⁴⁶² Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 9. dubna 1947.

⁴⁶³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 39 (35), sign. Ls 26/1947 (Josef Kvapil).

⁴⁶⁴ Tamtéž, přípravné řízení.

⁴⁶⁵ Tamtéž.

Kvapil rovněž krutě týral při výslechu vězně Vohlmutha, který nedlouho poté zemřel v Terezíně.⁴⁶⁶

Vedle toho měl Kvapil jako organizátor na svědomí případ 15 zatčených janovických četníků, z nichž Kotal z Klatov a Maršálek z Janovic byli popraveni. Kvapil rovněž v době heydrichády vyšetřoval případ mladých manželů Burešových z Plánice, které při výsleších týral a kteří byli posléze rovněž popraveni na střelnici v Lubech. Případ je podrobněji popsán u příběhu udavačky Anny Oberhell(ové).⁴⁶⁷

Na této tragicky proslulé střelnici byl Kvapil rovněž přítomen popravě šestnáctiletého syna Viktorových z vesnice Věšín nedaleko Rožmitálu pod Třemšínem, Jiřího Viktory. Je důvodně podezřelý, že sám iniciativně, aniž byl členem popravčí čety, zastřelil svojí pistolí jeho matku Marii, která se dala na útěk, jak to uvedl jiný člen Gestapa, svědek Rudolf Tondl. Mohl by tedy být zařazen i do kapitoly, zabývající se v této práci vrahy. Kvapil jako velitel strážní policie navíc osobně při popravách dostřeloval oběti, které ještě jevily známky života, ale v případě zoufalé matky mladistvého syna se mělo jednat o primární smrtící Kvapilův výstřel, který neměl nic společného s úředně Němci nařízenou popravou popravčí četou a ani s takzvanými ranami z milosti.

Všechny uvedené zločiny Kvapil při hlavním přelíčení přiznal, jen zastřelení prchající Marie Viktorové popřel. Tvrdil přitom, že veškeré týrání prováděl pouze na příkaz svého nadřízeného Winkelhofera nebo příslušného vyšetřujícího referenta. Rovněž přiznal svoji účast v přestřelce, při níž byl v Borovech u Přeštic zastřelen komunistický odbojář Šmídl. Dosti věrně popsal, jak se spolu se Spaniolem, Rupprechtem a Vestphalem snažili po předem připraveném útěku z Klatov opustit území ČSR.⁴⁶⁸

V průběhu hlavního přelíčení 10. a 11. února 1947 došlo ke konfrontaci mezi gestapáky Kvapilem a Tondlem. Tondl udával jako vraha Viktorové Kvapila, ten však označoval jiného gestapáka Pfaffa, což ovšem naopak popíral Tondl.⁴⁶⁹ V průběhu

⁴⁶⁶ Tamtéž..

⁴⁶⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 7 (3), sign. Ls 37/1945 (František Oberhell a Anna Oberhellová).

⁴⁶⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 39 (35), sign. Ls 26/1947 (Josef Kvapil).

⁴⁶⁹ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dnů 10. a 11. února 1947.

Kvapilova předběžného vyšetřování byla jeho manželka Pavlína Kvapilová 28. února 1946 zatčena a pro důvodné podezření, že udržuje spojení s nacistickými živly, předána k soudu do Českých Budějovic.⁴⁷⁰

Státní žalobce shrnul dlouhou řadu Kvapilových zločinů do devíti bodů obžaloby a žádal pro něj trest smrti.⁴⁷¹ Soud jeho návrhu jak ve výroku o vině, tak o trestu vyhověl.⁴⁷² Poprava byla nařízena na 11. února 1947 v 19:30 hodin, byla předem oznámena MNV a ONV v Klatovech a byl na ni umožněn přístup váženým mužům. V tomto úředně určeném čase byl Kvapil předveden, byl mu přečten rozsudek, v 19:31 byl odevzdán exekutorům trestu a v 19:41 bylo ohlášeno jeho vykonání. V témže čase ohlásil soudní lékař MUDr. Jerie, že nastala smrt, a doporučil soudu nechat mrtvého hodinu viset. Soud to jako obvykle přikázal. Až po uplynutí této lhůty byl mrtvý sejmuto a předán k pohřbení. Podpisy zúčastněných byly rovněž zaznamenány v 19:41.⁴⁷³

6. 4 Richard Lindner⁴⁷⁴

Jakkoli byl nejvýše postaveným činovníkem klatovského Gestapa Lindnerův bezprostřední nadřízený Heinrich Winkelhofer, nejschopnějším tamním příslušníkem nechvalně proslulé německé státní policie byl zřejmě Richard Lindner, jak níže vyplývá z Himmlerova dopisu. Lindner se narodil v roce 1909 v Mnichově a pro jeho záhy rozpoznávaný talent mu i jako chlapci z chudých poměrů bylo umožněno studium, a to po skončení gymnázia na umělecko-průmyslové škole, a posléze na Umělecké akademii v Mnichově.⁴⁷⁵ Hmotná nouze ho přivedla do řad NSDAP a SS a po Hitlerově uchopení moci v roce 1933 i do řad bavorské policie.

Tam Lindner rychle prokázal své schopnosti a stal se důležitým kriminálním asistentem, o čemž svědčí i skutečnost, že jej dokonce Gestapo vyreklamovalo z vojenské služby. V roce 1937 již v referátu Gestapa pro válečný průmysl vedl oddělení

⁴⁷⁰ Tamtéž, návrh státního žalobce ze dne 10. února 1947.

⁴⁷¹ Tamtéž, rozsudek ze dne 11. února 1947.

⁴⁷² Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 11. února 1947.

⁴⁷³ Tamtéž, rozsudek a protokol o výkonu trestu.

⁴⁷⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 46 (42), sign. Ls 97/1947 (Richard Lindner).

⁴⁷⁵ Tato akademie měla tradičně vysokou úroveň a prošli jí i někteří malíři z generace českého Národního divadla – poznámka autora.

podezřelých osob. O rok později byl vybrán do komanda pro obsazení jižní Moravy a v prvních říjnových dnech po tragické mnichovské arbitráži působil při obsazování československých měst Znojma, Mikulova, Břeclavi a Moravského Krumlova. Těsně před vznikem a obsazením protektorátu byl Lindner zařazen v bavorském Kötzingu do Winkelhoferova komanda rychlého nasazení a s ním přišel do Čech, zprvu do Písku a posléze do Klatov. Tam podle Winkelhoferova plánu vytvořil takzvané III. oddělení a stal se jeho vedoucím. Platil za lstivého a rafinovaného příslušníka Gestapa. Zaměřoval své úsilí zejména proti parašutistům a partyzánům. Za svoji úspěšnou činnost byl opakovaně povýšen a vyznamenán. Získal válečný kříž II. stupně a jeho činnost ocenil osobním dopisem i druhý muž Třetí říše Heinrich Himmler. Ten v tomto pro Lindnera významném dopise osobně děkoval gestapákovi za úspěšné provádění zpravodajské služby a za řádné konání služeb v zájmu Německa a Říše.⁴⁷⁶

Lindner vytvořil s jiným gestapákem, Hetmankem, celou síť německy i česky mluvících konfidentů, díky nimž došlo k prozrazení mnohých skupin a jednotlivců. Jeho činnost se prolínala s činností Winkelhoferovou, jeho zásluhy však byly více konkrétní, například v případě Bernartice, při vypátrání a usmrcení komunisty Šmídla v Borovech, smrti Ing. Fabingera ze Strakonice a mnoha dalších organizačních výsledcích.

Právě největší případ klatovské služebny Gestapa, jímž byl případ parašutistů v Bernarticích v okrese Písek, vyšel najevo díky Lindnerovým konfidentům Hronkovi a Střížíkovi z Písku, kteří byli členy uvedené udavačské sítě. Řeháček uvádí, že v důsledku Lindnerových aktivit zemřelo nejméně 50 lidí přímo a mnoho jiných v koncentračních táborech.⁴⁷⁷ Lindner nikdy nepoužíval hrubého fyzického násilí, nýbrž ovládal působení psychických muk, zastrašování a vydírání. V jeho provedení byly tyto metody spolehlivé a vedle toho také plně vyhovovaly i jeho představenému Winkelhoferovi.⁴⁷⁸

Lindner vydržel v Klatovech až do 5. května 1945, kdy už byla služebna skoro rozpuštěna a mnozí jeho spolupracovníci mizeli za říšskou hranicí nebo se o to alespoň

⁴⁷⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 46 (42), sign. Ls 97/1947 (Richard Lindner). Dopis Himmlera Lindnerovi.

⁴⁷⁷ ŘEHÁČEK, *Zločinná role...*, s. 99.

⁴⁷⁸ Tamtéž.

snažili. Byl ihned po osvobození města zatčen a s odstupem i souzen MLS. Byl obžalován, že byl členem NSDAP a tajemníkem Gestapa v Klatovech a dopustil se veřejného násilí a vydírání na Maxi Špirlovi, Bohumíru Vávrovi, Josefu Kozbachovi, Eduardu Kováříkovi, Ottovi Hůlovi, Jaroslavu Zlámalem, Marii Ptákové, Václavu Hasenhörlovi a dalších sedmi jmenovaných. Jiné Lindnerovy oběti jsou jmenovány v souvislosti s případem Bernartice i s Winkelhoferovými a dalšími Lindnerovými aktivitami. Zavínil ztrátu svobody velkého množství osob za okolností obzvláště přitěžujících. Jmenovány jsou také čtyři další, kterým vyhrožoval ublížením na těle a ztrátami svobody a majetku. Další Lindnerovy zločinné aktivity se šířily dál a dál, sahaly i za hranice kraje a v kazuistice kvalifikační práce je nemá smysl uvádět do všech podrobností. Vydaly by na samostatné dílo. Ilustrativní je smrt 23leté těhotné ženy, která byla popravena v Lubech u Klatov dokonce v rozporu s německými zákony, podle nichž těhotná žena popravena být nesměla. U této oběti však nenesl Lindner odpovědnost sám.⁴⁷⁹

Soud při hlavním přelíčení 25. dubna 1947 shledal všechny návrhy veřejného žalobce jako plně opodstatněné. Rozhodl, že Richard Lindner je vinen ze zločinů proti státu a osobám podle mnoha paragrafů retribučního zákona, a odsoudil jej k trestu smrti provazem.⁴⁸⁰

Výkon trestu byl nařízen na 17:15 hodin tohoto dubnového dne. V 17:10 byl odsouzený Lindner předveden, v 17:15 trest smrti popravčí skupinou vykonán a v 17:30 konstatoval soudní lékař MUDr. Jerie smrt, přičemž jako obvykle doporučil soudu ponechat mrtvolu hodinu viset. Připojeny jsou všechny podpisy zúčastněných.⁴⁸¹

6. 5 Franz Pilzweger⁴⁸²

Byl německé národnosti, narozený 27. listopadu 1896 v Rottershamu v Německu. Původně byl zaměstnancem a posléze vedoucím mlékárny a není tudíž, stejně jako u

⁴⁷⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 46 (42), sign. Ls 97/1947 (Richard Lindner). Návrh veřejného žalobce ze dne 25. dubna 1947.

⁴⁸⁰ Tamtéž, rozsudek ze dne 25. dubna 1947.

⁴⁸¹ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 25. dubna 1947.

⁴⁸² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. 74 (71), sign. Ls 194/1947 (Franz Pilzweger).

mnoha dalších příslušníků Gestapa kromě stranické příslušnosti doložena žádná odborná kvalifikace pro výkon vyšší funkce u kriminální policie. Byl členem NSDAP a od roku 1940 působil jako vrchní kriminální tajemník u plzeňského Gestapa.⁴⁸³

Obohacoval se na úkor občanů, kteří se nacházeli v tísní z důvodů národnostních, rasových a politických. Za přechovávání majetku Židů, z něhož se posléze sám obohatil, zatkl úředníka spořitelny Martinovského. Odcizení jmění českým občanům dosvědčilo 13 svědků. Dopouštěl se neoprávněného omezování osobní svobody a spolupůsobil při činnostech, které vedly k tomu, že nejméně šest osob přišlo o život. Dopouštěl se i veřejného násilí a s lidmi zacházel jako s otroky. Několika z nich způsobil těžké ublížení na zdraví. Zasadil se o to, že Žid Reiman byl za pouhé porušení zatemňovacích předpisů deportován do Terezína, kde později zemřel. Veřejný žalobce obžaloval Pilzwegera z devíti zločinů podle retribučního zákona, všsměs ze zločinů proti státu, osobám a majetku.⁴⁸⁴

Hlavní přelíčení se konalo 11. dubna 1947, tedy přibližně tři týdny před ukončením činnosti MLS v Plzni podle velkého retribučního dekretu. Proces byl rychlý, skončil již v 10:50 hodin.⁴⁸⁵ Soud neshledal žádné polehčující okolnosti a nedošlo ke zproštění v žádném bodu obžaloby. Pilzweger byl odsouzen k trestu smrti provazem a podle písemného nařízení soudu měl být trest vykonán 11. dubna ve 12:50, přičemž pozoruhodné je přepsání data výkonu trestu čísi rukou z 2. prosince na 11. dubna.⁴⁸⁶ Zřejmě šlo o jeden z omylů soudního úředníka. Nutno mu však věnovat pozornost proto, že ani po opakovaném důkladném bádání ve spisu se nepodařilo nalézt protokol o výkonu trestu.⁴⁸⁷ O skutečnosti, že trest byl opravdu vykonán, svědčí však nepřímo několik dokladů, nalezených ve spisu. Jsou jimi:

a) Vyúčtování lékařských úkonů, v němž je za účast při popravě účtováno 30 K a za ohledání Pilzwegerovy mrtvoly stejně pozoruhodně nízká částka. Za pozornost také stojí, že je zde na rozdíl od všech ostatních poprav u MLS v Plzni namísto jména lékaře Eugen Veselý uvedeno jméno Karel Veselý – další nedbalost zapisovatele.

⁴⁸³ Tamtéž, přípravné řízení.

⁴⁸⁴ Tamtéž, výpovědi svědků.

⁴⁸⁵ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 11. dubna 1947.

⁴⁸⁶ Tamtéž, rozsudek ze dne 11. dubna 1947.

⁴⁸⁷ Tamtéž, nařízení o výkonu trestu ze dne 11. dubna 1947.

b) Záznam, že 12. dubna 1947, tedy pouhý den po popravě, došel soudu společný účet za kremaci k smrti odsouzených Františka Pilzwegera a Karla Gotschiho ve výši 2222 Kčs. Správce peněžní knihy soudu na základě usnesení soudu ze 14. července 1947 uvedenou částku jako oprávněně účtovanou proplatil.⁴⁸⁸

Překvapivou skutečností zůstává, jak rychle po popravě byla provedena Pilzwegerova kremace a proč byl účet vystaven společně. Gotschi byl popraven 12. března 1947 v 19:30 hodin. Tato práce se ovšem nezabývá tehdejšími postupy krematoria a zdánlivými nesrovnalostmi v nich.⁴⁸⁹

6. 6 Dr. Reinhard Urban⁴⁹⁰

Narodil se v Plané u Mariánských Lázní v roce 1911 a byl německé národnosti. Vystudoval práva na Německé univerzitě v Praze. V roce 1938 vstoupil do SdP a po vzniku Říšské župy Sudety automaticky přešel do NSDAP. Po vzniku protektorátu se stal vedoucím Pracovního úřadu v Plzni (Arbeitsamt). Tam pracoval tak horlivě, že za svoji práci získal válečný kříž. Mimo jiné iniciativně vydal rozkaz, aby všichni zaměstnanci tohoto úřadu v české protektorátní Plzni mluvili německy.⁴⁹¹

V trestním oznámení, podaném proti Urbanovi záhy po osvobození Plzně se píše, jak horlivě prováděl přednášky o zařazování občanů do práce a o jejich opětovném navrácení po přechodném vyřazení. Proslul nezměrnou horlivostí při vynucování pracovních povinností ve prospěch Německa. Donutil značný počet občanů české národnosti pracovat nuceně v cizině. Plnil s neobyčejnou tvrdostí a důsledností nacistická nařízení o totálním pracovním nasazení. Terorizoval české lékaře a nutil je, aby začleňovali do práce i osoby pro ni zjevně nezpůsobilé. Při náletu na seřazovací nádraží v Plzni v dubnu 1945 dal prohlédnout blízké domy a zadržet skrývající se i náhodně kolemjdoucí občany. Ihned poté nutil zadržené osoby odklízet trosky a vytvářet zcela zbytečné opevnění kolem nádraží. Byl nesmlouvaný a bezohledný, přestupoval i zákonná nacistická nařízení. Neoprávněně zařazoval do pracovních, kárných a koncentračních táborů osoby, které se mu nechtěly podříditi. Pracoval tak,

⁴⁸⁸ Tamtéž, účetní doklady MLS ze dne 14. července 1947.

⁴⁸⁹ Tamtéž, usnesení ze dne 14. července 1947.

⁴⁹⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 64 (61), sign. Ls 70/1947 (Dr. Reinhard Urban).

⁴⁹¹ Tamtéž, přípravné řízení.

aby počet od práce osvobozených osob byl co nejnižší a rozhodoval přitom na vlastní odpovědnost bez provedení příslušných lékařských vyšetření. Byl zaslepený, fanatický a pracoval na těchto aktivitách až do pozdních nočních hodin.

Svědék Hamáček uvedl, že jeho invalidní syn byl poslán na práci do Německa, kde se díky svému postižení nemohl včas ukrýt a zahynul proto při náletu. Svědek MUDr. Jenčík potvrdil Urbanův nátlak při posuzování pracovního začlenění pacientů. Svědkyně Gayerová uvedla, že její manžel byl zbytečně poslán až do Norska. Svědek Bárta uvedl, že jeho dcera byla Urbanem poslána do Říše, kde při náletu zemřela. Bylo shromážděno 148 svědeckví o podobných Urbanových postupech.⁴⁹²

Hlavní přelíčení se konalo 12. a 13. února 1947. Urban byl obžalován z členství v SA, z podporování nacistického hnutí, z rozvracení mravního, národního a státního vědomí československého lidu. Bylo mu prokázáno vyhrožování lékařům MUDr. Vopařilovi, MUDr. Jenčíkovi a MUDr. Rappovi zadržením Gestapem.⁴⁹³ Byl shledán vinným za odesílání osob na práce v cizině za okolností zdraví a životu nebezpečných, přičemž to u některých z nich vedlo k úmrtí. Toto vše naplnilo podstatu trestných činů proti státu i osobám. Dr. Urban byl proto odsouzen k trestu smrti provazem.⁴⁹⁴

V nařízení o výkonu trestu je doba exekuce omylem určena na 13. února v 8:30. Jedná se o nesprávně formulovaný časový údaj zapisovatelem – namísto 20:30 zapsal 8:30 (pozn. autora).⁴⁹⁵ V zápisu o výkonu trestu je však věrohodně dokumentováno, že odsouzený byl k výkonu trestu předveden ve 20:30 a po přečtení rozsudku byl vydán pokyn popravčí skupině Karas, Hofrichter a Tůma, kteří ve 20:40 trest vykonali, a ve 20:45 konstatoval MUDr. Veselý smrt. Protokol obsahuje i obvyklou úřední formulaci: skončeno a podepsáno s podpisy zúčastněných osob, ale čas podpisů není zaznamenán. Nechybí zápis o tom, že tělo bylo předáno správě věznice.⁴⁹⁶

6. 7 Josef Wex⁴⁹⁷

⁴⁹² Tamtéž, výpovědi svědků ze dne 12. února 1947.

⁴⁹³ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dnů 12. a 13. února 1947.

⁴⁹⁴ Tamtéž, rozsudek ze dne 13. února 1947.

⁴⁹⁵ Tamtéž, nařízení o výkonu trestu ze dne 13. února 1947.

⁴⁹⁶ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 13. února 1947.

⁴⁹⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 44 (41), sign. Ls 461/1946 (Josef Wex).

Jeden z neutralejších a nejzákladnějších příslušníků plzeňského Gestapa, posléze odsouzených MLS v Plzni, byl německé národnosti. Narodil se v Arheimu u Mnichova a jako člen Gestapa již od třicátých let se dostal v roce 1939 do Prahy a pak do Plzně. Dráha tohoto veskrze primitivního člověka však stoupala pravidelnými kroky. Před nástupem nacismu byl střídavě nezaměstnaný. Ještě před příchodem Hitlera k moci se v roce 1932 stal členem NSDAP. Byl rovněž členem SS, ale uniformu nenosil. Poté od roku 1933 působil jako řidič Gestapa v Mnichově. V roce 1934 se stal dozorcem vězňů, v roce 1938 byl již úředníkem Gestapa a v roce 1939 v této funkci působil v Praze, odkud byl v roce 1940 převelen do Plzně. V Plzni vydržel k velké škodě zdejších obyvatel až do 5. května 1945, kdy zde byl zatčen.⁴⁹⁸

Již z přípravného řízení bylo zřejmé, že se v jeho činnosti skloubila řada zločinů. Vyhrožoval mnoha lidem zatčením Gestapem. Okrádal české vězně o jídlo a týral je hladovkami. Krutě až nelidsky týral české občany, vyšetřované na Gestapu. U soudu to dosvědčilo 33 svědků, mezi nimi například Josef Červenka z Kařeza, Ing. František Vodrážka z Rokycan a Antonín Svejkovský ze Zbiroha. Mimo jiné dosvědčili, že Wex zmlátil kováře Vančuru z Chrástu tak, že močil krev. Rovněž zaměstnanec samotného Gestapa Schütz prohlásil, že Wex je bezcitná bestie. Projevoval svoji rasovou nadřazenost a šířil kolem sebe strach.⁴⁹⁹

Součástí Wexova spisu jsou též významné části spisů českých zločinců Holíka, Hradila a Trávníčka, o jejichž zavraždění berního oficianta Skaly bylo již referováno v kapitole, týkající se vrahů. Wex sám vypověděl, že sám lavici nešťastnému Skalovi nepodtrhl, nýbrž jen křikl na Holíka, Hradila a Trávníčka, a ti to pak učinili. Vypověděl též, že k nelegální popravě v budově plzeňského Gestapa došlo na přímý rozkaz K. H. Franka. Je však zřejmé, že měl významný podíl na organizaci jejího provedení.

Wex se osobně zúčastnil skoro všech poprav českých vlastenců na střešnici v Plzni Lobzích, které osobně organizoval. Svědci vypověděli, že při popravě Fenclové a Cafourka, o nichž bylo referováno v kauze Margarete Pawlik, dříve než lékař mohl konstatovat smrt, střelil každou z těchto obětí vlastní pistolí dvakrát do hlavy. Oběti

⁴⁹⁸ Tamtéž, přípravné řízení.

⁴⁹⁹ Tamtéž, výpovědi svědků v přípravném řízení.

před jeho ranami, které byly eufemisticky nazývány ranami z milosti, ještě žily. Je důvodné podezření, že totéž učinil i jiným obětem. I kdyby teoreticky jen ulehčil oběti její nezvratný konec, důkaz o nepopsatelné Wexově otrlosti je dán. Při jiné popravě kopal zaměstnance pohřebního ústavu, když chtěl zastřeleným pietně zatlačit oči.⁵⁰⁰

Při hlavním přelíčení 10. října 1946 Wex sice zčásti svých činů litoval, ale většinu z nich zapíral, například svůj prokazatelný významný podíl na smrti manželů Fremlových z Vranova. Také poukazoval, že jiní dozorci, jeho kolegové, se chovali stejně.⁵⁰¹ To však odpovídalo pravdě jen zčásti. Soud uznal Wexe vinným ze všech výše uvedených zločinů a odsoudil jej podle řady paragrafů retribučního zákona k trestu smrti provazem.⁵⁰²

Výkon trestu byl nařízen soudem na týž den v 17:30 hodin. V tomto čase byl Wex předveden na malý soudní dvůr KS v Plzni. Byl mu nahlas přečten rozsudek a v 17:35 byl obvyklou skupinou vykonavatelů spravedlnosti popraven. V 17:40 MUDr. Veselý konstatoval jeho smrt a v 17:45 všichni úředně příslušní přítomní potvrdili celou exekuci svými podpisy.⁵⁰³

6. 8 Heinrich Winkelhofer⁵⁰⁴

Úloha tohoto vedoucího činovníka klatovského Gestapa je podrobně a objektivně zpracována v Řeháčkově obsáhlé diplomové práci.⁵⁰⁵ V úvodu subkapitoly jemu věnované autor jejího rukopisu konstatuje, že Winkelhofer byl nejdůležitější postavou klatovské okupační policie a měl mimořádný vliv na život celého Klatovska i sousedních oblastí. Lapidárně jej charakterizuje takto: „*Pracoval více hlavou, než pěsti.*”⁵⁰⁶ O daleko sahajícím Winkelhoferově vlivu svědčí i níže uvedené akce, jím organizované mimo Klatovsko, například i na Písecku, Strakonicku, jižním Plzeňsku nebo Rožmitálsku (tehdy okres Rokycany).

⁵⁰⁰ Tamtéž.

⁵⁰¹ Tamtéž, hlavní přelíčení ze dne 10. října 1946.

⁵⁰² Tamtéž, rozsudek ze dne 10. října 1946.

⁵⁰³ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 10. října 1946.

⁵⁰⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 47 (43), sign. Ls 100/1947 (Heinrich Winkelhofer).

⁵⁰⁵ ŘEHÁČEK, *Zločinná role...*, s. 87–96.

¹²⁰ Tamtéž.

Do protektorátu přišel Winkelhofer z Mnichova, kde se v roce 1902 narodil a kde po absolvování obecné školy a šesti ročníků reálky vstoupil již v roce 1918, tedy v nezvykle nízkém věku, do služeb pořádkové policie. Posléze mu bylo svěřeno řešení přestupků NSDAP a v roce 1933 přešel do bavorské politické policie (pozdější Gestapo), kterou tehdy vedl Reinhard Heydrich. Tam již od roku 1935 řídil samostatnou služebnu. V roce 1934 vstoupil do řad SS. Později sice tvrdil, že z SS opět záhy vystoupil, ale to prakticky nebylo možné, jak později věrohodně vypověděl jeho podřízený Wimmer.⁵⁰⁷ Winkelhofer ve více případech tvrdil, že do všech svých aktivit se dostal nedobrovolně, z nařízení nadřízených.

Když se v roce 1939 v bavorském Kötzingu sestavovala Einsatzkomanda, byl zařazen do komanda, určeného pro působení v Písku.⁵⁰⁸ Tam rychle zřídil služebnu Gestapa a poté, co byl z Klatov do Karlových Varů převelen jeho tamní dočasný předchůdce Lehmann, byl Winkelhofer odvelen do Klatov. Spolu s ním přijelo 10 dalších mužů, což mu dovolilo rychle zřídít v Klatovech skutečně funkční služebnu Gestapa. Někteří z nich přišli z Českých Budějovic.⁵⁰⁹

Winkelhofer zorganizoval a nezřídka i osobně řídil řadu akcí. Nutno podotknout, že z nacistického úhlu pohledu byl velmi úspěšný. Pro účel této práce je vhodné uvést několik příkladů jeho „úspěchů“. Po jeho prvních akcích při pátrání po komunistických a dalších podezřelých osobách, které ilegálně pracovaly pro ČSR, bylo do koncentračního tábora ve Flossenbürgu v Horní Falci posláno 30 osob, mezi nimi i známý farář Vyšohlíd. Po postřelení Winkelhoferova podřízeného Jakoba Neubauera při pronásledování legendárního „nepolapitelného“ Jana Smudka bylo zatčeno 50 osob a po zastřelení dvou německých finančníků přehajícím Smudkem dalších sto. Všech 150 bylo následně deportováno do Flossenbürgu. Při zátahu na parašutisty v Rožmitálu pod Třemšínem a v okolí tohoto městečka na Podbrdsku bylo zatčeno 60 osob. Mnohé z nich byly, jak je uvedeno na jiném místě této práce, popraveny nebo jinak zahynuly.⁵¹⁰

⁵⁰⁷ Tamtéž, s. 88.

⁵⁰⁸ Komanda rychlého nasazení, převážně nechvalně proslulá z vyhlazovacích akcí na východní frontě, například v roklí Babím Jaru u Kyjeva – pozn. autora.

⁵⁰⁹ NIKRMAJER, Leoš, *Budějovičáci ve službách klatovského gestapa*, In: Kříž, Martin (ed.), *Cesta ke svobodě a její dozvuky*. Sborník příspěvků konference k 70. výročí osvobození, Klatovy 2015, s. 32–48.

⁵¹⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 47 (43), sign. Ls 100/1947 (Heinrich Winkelhofer). Přípravné řízení.

Jednou z vrcholných akcí, organizovaných Winkelhoferem, byl zátah proti podporovatelům československých parašutistů v době druhé heydrichiády v jihočeských Bernarticích. Akce probíhala v rámci celostátní akce E, nařízené K. H. Frankem. Bylo při ní zatčeno 50 osob a 25 z nich popraveno. Scházelo údajně velmi málo, aby v této poměrně velké vesnici došlo k další a snad ještě větší tragédii, než k jaké došlo v Lidicích. V Puclicích u Staňkova bylo současně zatčeno dalších 40 osob.⁵¹¹

Pro poslouchání zahraničního rozhlasu bylo v Písku Winkelhoferovou zásluhou zatčeno 15 českých četníků a někteří z nich byli odsouzeni k trestu smrti. Skoro stejný průběh a důsledky měla i další Winkelhoferem organizovaná akce, razie proti četníkům v Janovicích nad Úhlavou. Vyústila v 13 zatčených a dva mrtvé české četníky. Mnoho zatčených bylo i po Winkelhoferem zorganizovaném zátahu v Borovech na Přešticku po zastřelení komunistického odbojáře Šmídla. Mezi českými hasiči nechal Winkelhofer zatknout dalších 30 osob. Byli vesměs deportováni do Terezína. Kromě nich bylo z Klatovska do Terezína díky Winkelhoferově systematické organizační práci deportováno několik set Židů. Při výslechu zatčený Winkelhofer, který se tímto zjevně aktivně podílel na zločinech holocaustu, tvrdil, že nevěděl o plynových komorách ve vyhlazovacích táborech.

Winkelhofer se osobně zúčastnil řady výslechů obětí. Při své obhajobě ovšem později tvrdil, že sice věděl o zostřeném vyšetřování, které spočívalo v bití, včetně používání hole, v mučení tvrdým lůžkem, v zavírání do temnice a v ukládání pústů vězňům, ale když viděl bití, vždy odešel. Prý napomínal podřízené, aby nebili Čechy. Při týrání vyšetřované vězeňkyně Maříkové prý učinil výtku Rupprechtovi a zásadně nesnášel svého podřízeného Schambergera pro jeho nelidské metody při vyšetřování. Skutečnost, že Schambergera nesnášel i z jiných důvodů, byla ovšem potvrzena. Je prokázáno, že brzdil jeho služební postup a bránil dlouho i jeho přeložení. Podle výpovědi kpt. Františka Chlupsy Winkelhofer ovlivňoval v jeho případě soudce JUDr. Josefa Štarkbauma slovy: „*Jeho hlava musí na špalek.*” Podobně svědek Dr. Nohejl tvrdil, že Winkelhofer trval na trestu smrti pro něj. Po udání, učiněném strakonickou konfidentkou Annou Apioriovou v době Heydrichovy akce „Sokol,” označil

⁵¹¹ Tamtéž.

Winkelhofer tamního sokolského funkcionáře ing. Fabingera za destrukční živel a výrazně tím přispěl k jeho popravě.⁵¹²

U soudu se Winkelhofer snažil velmi obšírně obhajovat, ale mnoho jeho tvrzení bylo snadno a jednoznačně průkazně vyvráceno. Z jeho tvrzení stojí některá za pozornost. Winkelhofer například tvrdil, že se osobně zasadil o nevyhlazení Bernartic. Tím ovšem přinejmenším přiznal, že tento masový zločin byl skutečně Gestapem plánován a že o tomto plánu věděl. Tvrdil též, že úmyslně nedal zatknout konspirujícího spisovatele Jana Vrbu. Uvedl velmi dobrou spolupráci s českými četníky, od nichž údajně dostával většinu udavačských oznámení.⁵¹³ Toto tvrzení je ovšem ve značném rozporu s výše uvedenými Winkelhoferovými akcemi proti četníkům v Písku a v Janovicích nad Úhlavou. Hájí se rovněž tvrzením, že týrání jím bylo osobně zakázáno a že o zostřené výslechy vždy musel žádat do Prahy. Obhajoval se i tím, že do Prahy z vlastní iniciativy odeslal řadu žádostí o propuštění některých vězňů. Pozoruhodné je v této souvislosti i propuštění MUDr. Jaroslava Jerie, vyšetřovaného v Praze po udání Johannem Schremsem (viz Schremsovi věnovaná subkapitola této práce).

Na cestě z Klatov do nedalekého Točnicku došlo k sebeusmrcení střelnou zbraní příslušníka Gestapa Peschkeho. Vedle sebevraždy připadala do úvahy i vražda některým z jeho kolegů a zejména někým z civilního obyvatelstva. Na rozkaz K. H. Franka hrozila místnímu obyvatelstvu, včetně obyvatel Klatov, rozsáhlá odvetná opatření. MUDr. Jerie Peschkeho pitval a uzavřel jeho smrt jako jasnou sebevraždu. To byl pro Winkelhofera jistě příznivější výsledek nežli podezření na vraždu podřízeného jiným kolegou z jeho úřadu, i když i tato skutečnost, spolu s dalšími, svědčí o napjatých vztazích v úřadu klatovského Gestapa, řízeného Winkelhoferem.

Winkelhofer na počátku května 1945 rozpustil klatovskou služebnu Gestapa a poté odjel do Německa. Tam byl zatčen americkou vojenskou policií, umístěn do zajateckého tábora a v srpnu 1946 vydán československým úřadům, konkrétně do vazby KS v Klatovech. Jiní jeho spolupracovníci byli zadrženi ještě na území ČSR.

⁵¹² Tamtéž.

⁵¹³ Je zřejmé, že mezi českými četníky bylo mnoho čestných mužů, kteří v době protektorátu s Němci nekolaborovali. Našlo se však i nemálo jiných, u nichž tomu bylo naopak – pozn. autora.

Svoji manželku Adelheid odvezl Winkelhofer 20. dubna 1945 na odlehlou hájenku poblíž šumavského Srní, kde měla přečkat kritické období konce války. Byla tam však objevena a se dvěma dcerami převezena zpět do Klatov. Tam byla se svými dcerami ve věku 13 a 8 let uvězněna ve společné cele. Když na krátkou dobu zůstaly v cele samy s matkou bez vězeňského dozoru, matka pomohla starší dceři Hertě spáchat sebevraždu oběšením a sama pak uškrtila mladší dceru Elzu. Opakovaným pokusům o sebevraždu matky zabránil personál věznice. U soudu se snažila Winkelhoferová své hrůzné činy obhájit tím, že ji k nelidským činům vražd svých dětí donutila verbální agresivita českých lidí v Klatovech a jejich výroky o pomstě. Byla odsouzena na 20 let vězení a předčasně propuštěna v roce 1956. Jiřík se věnuje této, jak sám napsal, „...klatovské ozvěně tragédie Goebbelsových potomků,” do značných podrobností, což se vymyká zaměření a rozsahu této práce. Jediné, co lze z jeho dosti chmurného komentáře zdůraznit, je nezpochybnitelná pravda, že není možné v pohledu na poválečné zacházení s německými zločinci i s Němci jako národností zaměňovat příčiny a následky.⁵¹⁴

Obžaloba vinila Winkelhofera z členství v NSDAP a SS, z propagace nacistického hnutí v době zvýšeného ohrožení republiky, ze zapříčinění ztrát svobody velkého počtu osob, ze zavinění a spoluzavinění smrti 73 osob a z dalších zločinů. Velmi podrobný rozbor celé zločinné činnosti podává, jak již uvedeno, Řeháček, i když i on potvrzuje některé ojedinělé polehčující okolnosti.

Hlavní přelíčení s Heinrichem Winkelhoferem proběhlo 29. dubna 1947. Je symbolické, že jeden z největších regionálních zločinců byl souzen až mezi posledními, v době, kdy první fáze činnosti všech MLS již končila. Soudy si ponechávaly nejvýznamnější svědky až do úplného ukončení retribucí.

Jak rovněž cituje Řeháček, Winkelhofer na svoji obhajobu mimo jiné řekl: „Necítím se vinen, vyjma toho, že jsem konal svou povinnost, a to musí každý na celém světě. Stavěl jsem se vždy proti zločinným nacistickým nařízením, byl jsem však jen malým kolečkem v nacistickém stroji, takže moje úsilí bylo často bezvýsledné.”⁵¹⁵

⁵¹⁴ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 256–258.

⁵¹⁵ ŘEHÁČEK, *Zločinná role...*, s. 87–96.

Stejně, jako to učinil Řeháček, je i v této práci nutné na tuto sofistikovanou obhajobu, podobnou obhajobám jiných, i mnohem větších válečných zločinců, kterou zohlednil i Winkelhoferův obhájce ex offio při návrhu mírného trestu, uvést repliku. V ní je vhodné citovat z odůvodnění rozsudku, vynesenoho předsedou klatovského MLS a současně předsedou senátu Winkelhoferova případu JUDr. Švecem: „*K charakteristice obžalovaného jako zuřivého nacisty je nutno uvést, že již v roce 1935, tedy ve 33. roce věku, byl vedoucím služebny Gestapa a byl již v roce 1941 spojeneckou komisí prohlášen válečným zločincem.*”⁵¹⁶

Vysoká hodnota tvrzení SS Hauptsturmbannführera již v roce 1939 zcela vylučuje jeho tvrzení o odchodu z řad SS o několik let předtím, ale naopak jen dokládá jeho mnohé nepravdivé výpovědi a záměrné zkreslování skutečnosti. I přes zjevné Winkelhoferovy lži je ovšem nutno respektovat, že u demokraticky vedeného soudu má obžalovaný právo vypovídat na svoji obhajobu cokoli.

Všechny návrhy veřejného žalobce byly soudem akceptovány. Winkelhofer byl shledán vinným ze zločinů proti státu a osobám v mnoha variantách a byl odsouzen k trestu smrti provazem.⁵¹⁷ Trest byl vykonán v první hodině dne 30. dubna 1947. V 00:30 byl Heinrich Winkelhofer předveden na malý dvůr KS v Klatovech, když předtím byly o rozsudku uvědoměny MNV a ONV a byla povolena účast váženým mužům. Odsouzený byl v 00:32 předán vykonavatelům trestu a v 00:37 bylo ukončení exekuce ohlášeno. Lékař MUDr. Jerie konstatoval smrt v 00:42 a dle svých teoretických znalostí i praktických zkušeností doporučil soudu ponechat mrtvolu hodinu viset. To bylo z rozhodnutí senátu provedeno.⁵¹⁸

⁵¹⁶ Tamtéž.

⁵¹⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 47 (43), sign. Ls 100/1947 (Heinrich Winkelhofer). Rozsudek ze dne 29. dubna 1947.

⁵¹⁸ Tamtéž, protokol o výkonu trestu ze dne 30. dubna 1947.

Kapitola 7

Výkon hrdelních trestů a některé sporné aspekty exekucí

Jak bylo v úvodu práce předesláno, v zápisech o samotném vykonání trestu jsou nezdárně určité nepřesnosti či nesrovnalosti, a to u obou zkoumaných soudů. Také lze konstatovat vzájemné odchylky mezi postupy MLS v Plzni a MLS v Klatovech. Právě proto autor v jednotlivých kazuistikách důsledně trval na dokumentaci zdánlivě nepřilíš významných údajů o tom, jak minutu po minutě probíhala hrdelní exekuce u obou MLS a jak byly zaznamenány její další detaily. Rozdíly mezi jednotlivými exekucemi u každého z obou soudů i rozdíly v postupech mezi oběma zkoumanými soudy navzájem stojí za analýzu a komentář.

Pokud tu a tam některý údaj v zápisu chybí, ale z logiky a kontextu dalších údajů vyplývá, že nedošlo k narušení obvyklého postupu, jde nejspíše jen o drobnou formální chybu, například o omyl nebo o zanedbatelné opomenutí zapisovatele.

V jiných případech je ale uveden shodný čas u několika úkonů celé exekuce, například shoduje se čas předvedení zločince s časem přečtení rozsudku, s předáním odsouzeného vykonavatelům trestu i jeho vykonání tak, že vše bylo dle zápisu vykonáno v jedné jediné minutě. Z logiky věci taková rychlost není možná a podobný zápis pak působí nedůvěryhodně. Je možné připustit různý výklad. Nejjednodušším výkladem je, že zapisovatel věc zjednodušil, ulehčil si práci a vše shrnul do jediného minutového intervalu. Stejně tak by ale bylo možné se domnívat, že k přečtení rozsudku vůbec nedošlo a odsouzenec byl kvapně předán přímo vykonavatelům trestu a bez řeči popraven. Takové „kvaltování“ by samozřejmě snižovalo důstojnost a humánnost exekucí a vrhalo by špatný stín na všechny zúčastněné i na celé retribuční soudnictví. Podobalo by se až příliš nehumánním nacistickým popravám.

Jen výjimečně je v zápisu uvedeno, že soud předal vykonavateli trestu písenný příkaz k exekuci. Toto předání by ovšem bylo zejména v případě pravdivosti takového nepřiměřeně stručného zápisu exekuce zcela nemožné. Ani tento postup, tedy nepředávání písenného příkazu exekutorům, autor nepovažuje za seriozní, byť i v tomto případě připouští, že asi jde jen o nedostatečnou pozornost či malou pečlivost zapisovatele, když navíc pro tento úkon chyběla v předem připraveném formuláři kolonka.

V jiných spisech se okamžik popravky v zápisu shoduje s okamžikem, kdy lékař konstatoval smrt. Lékařovu odbornou práci by ovšem degradovalo a vinilo by jej z nedbalosti, pokud by se ohledání oběšenice nevěnoval alespoň několik minut a pokud by nedodržel jistý, byť velmi krátký časový odstup od exekuce. Přinejmenším se lékař musel přesvědčit, zda oběšenec dýchá či nedýchá, zda ustala akce srdeční a zda je pozitivní příznak zneokrouhlení zornic. Tento odborný postup není u visícího oblečeného těla na popravčím prkně, které je popsáno níže, otázkou vteřin, ale několika minut. Lékař neměl k visícímu tělu příliš pohodlný přístup, většinou musel pracovat na přistavených schůdcích za neodborné pomoci pomocníků popravčího. Pokud jde o akci srdeční, ta se dokonce může sporadicky objevit i po desítkách minut od smrti mozku. Podle těchto kritérií se určuje smrt i nyní, ale je nutné upozornit, že toto vše se týká jen takzvaných nejistých známek smrti. Není však důvod nepředpokládat, že by zkušení lékaři, ať už jimi byl v Klatovech MUDr. Jerie nebo v Plzni většinou MUDr. Veselý, výjimečně zastoupený MUDr. Němečkem, neplnili svoji povinnost řádně.

Přesto je v lékařských postupech u obou soudů významný rozdíl. MUDr. Jaroslav Jerie v Klatovech u všech poprav doporučil přítomnému senátu soudu, aby ponechal tělo oběšenice jednu hodinu viset a teprve poté aby bylo sňato a byl umožněn jeho pohřeb. Soud v Klatovech tomuto návrhu vždy vyhověl a lékařem navržené opatření vždy nařídil.

Naproti tomu lékaři, jmenovaní MLS v Plzni, tento postup nikdy nedoporučovali a poté, co konstatovali smrt visícího člověka, byla mrtvola záhy ze závěsu ve smyčce sejmuta a předána správě věznice. Nebyl zaznamenán žádný případ, že by se ve svém stanovení okamžiku smrti lékaři zmýlili, ale teoreticky je to možné. Jsou dobře známy případy, kdy byl sebevrah po rychlém sejmutí ze smrtícího závěsu oživen, jakkoli se tyto případy netýkají MLS. Je též všeobecně známa možnost oživit člověka ze stadia klinické smrti, tedy srozumitelněji pro laickou veřejnost vyjádřeno, ze smrti zdánlivé.

Smrtí člověka se dnes konsenzuálně rozumí smrt mozku a dříve, než k ní dojde, trvá období klinické smrti obvykle nejméně čtyři minuty. Tento interval může být vzácněji i mnohem delší, například díky působení chladu, některých farmak, ale i z jiných příčin. Proto není požadavek přesnosti zápisů v protokolech o výkonu hrdelního trestu

jen formalitou, ale má i praktický význam. Nepřesnosti mohou totiž vzbuzovat jisté pochybnosti například v očích pozůstalých, zejména u těch odsouzců, u kterých byl trest smrti zjevně příliš tvrdý.

K vlastní technice popravky lze citovat výňatek z Drahotovy práce o popravách. Z citace vyplývá, že technika je poněkud vzdálena obvyklé laické představě o oběšení na šibenici. „Kolem roku 1870 bylo v Rakousku-Uhersku zavedeno speciální zařízení na vykonání trestu oběšení, tzv. Würgegalgen (německy doslova škrtící šibenice), česky označovaná jako popravčí prkno. Hlavní součástí byla bytelná dřevěná fošna (někdy trám, nebo dřevěný sloup), podle potřeby 3-5 metrů dlouhá, upevněná ve svislé poloze například zapuštěním do země. V horní části prkna byl upevněn hák, na němž byla přivázána škrtící smyčka. U dlouhého prkna byla na horní hraně ještě kladka s provazem. Odsouzenec byl spoután, kolem hrudníku opásán pevným popruhem a za něj provazem, provlečeným kladkou, vytažen k hornímu konci prkna. Tam mu kat, stojící na žebříku, na krk nasadil smyčku. Dalším dlouhým provazem mohl být popravovaný spoután na kotnících. U složitějších zařízení byla ve spodní části prkna další kladka s provazem připoutaným ke kotníkům odsouzeného. Když potom kat povolil lano provlečené horní kladkou, poklesl prudce odsouzenec a smyčka stahující se kolem jeho krku ho zbavila života.⁵¹⁹ Po rozpadu Rakousko-Uherska tento způsob popravky přejaly nástupnické státy a mezi nimi i Československo. V Československu byli takto popraveni například Karl Herrmann Frank, Karel Čurda a stovky dalších.“⁵²⁰ Z nich většinu představovali odsouzcenci MLS.

Jak již bylo uvedeno, popravčí jednotlivých MLS a jejich pomocníci podstupovali proškolení při popravách na obdobném zařízení v pražské pankrácké věznicí. Ani historička Kateřina Lozoviuková se neubráníla laickému názoru, že dvacetiminutový interval od výkonu trestu smrti do jejího konstatování lékařem může znamenat nehumánní způsob popravky, jinými slovy řečeno, že se visící popravovaný člověk mohl 20 minut trápit. Spekuluje o možném sklonu popravčích k sadismu, touze po pomstě nebo o prosté neznalosti vykonavatelů trestů, jak přesně popravovat. Tyto laické názory je ale z hlediska moderní medicínské vědy nutné relativizovat. Nejde o

⁵¹⁹ DRAHOTA, Leoš, *Naše šibenice – novodobé věšení*. In: Moskyt, geograficko badatelský časopis 2008, s.16.

⁵²⁰ Tamtéž.

to, kdy lékař registroval poslední srdeční úder, ale o to, zda od strangulačního sevření smyčky do posledního projevu akce srdeční byl umírající v bezvědomí, tedy již nic nevnímal a během čtyř až pěti minut nastávala smrt mozku. MUDr. Jaroslavu Jeriovi, který se stal po založení Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni v roce 1945 prvním přednostou jejího ústavu soudního lékařství a zůstal jím po dlouhé období 1946 až 1970, byly otázky určování smrti důvěrně známé i teoreticky a byl si dobře vědom rozdílu mezi jistými a nejistými známkami smrti.⁵²¹ I tento zkušený lékař s obšírnými odbornými znalostmi mohl podle tehdejších klinických kritérií smrt nejednou konstatovat až po 15 minutách od jejího nahlášení vykonavateli. V medicíně ovšem neplatí nic absolutně, a tak určitě není namístě smést tvrzení Lozoviukové bez diskuse ze stolu.

Po hodině visení se již začínají objevovat i známky smrti jisté, jako jsou první místní známky posmrtné ztuhlosti na některých citlivých svalech nebo první mrtvolné skvrny. V tomto lze Jeriov postup považovat za jistější a sofistikovanější než postup lékařů v Plzni. Jeho odůvodnění lze nalézt i ve starší soudně lékařské odborné literatuře.⁵²² Vycházel také z § 404 posledního odstavce tehdejšího trestního kodexu, jak bylo již výše zmíněno na straně 112.

Naopak soudní lékaři, určení plzeňským MLS, vedle svých nepochybných zkušeností spoléhali i na dokonalou práci popravitel Bohumila Karase a jeho pomocníků. Opírali se o retribuční zákonodárství, které povinnost ponechat mrtvolu popraveného jednu hodinu viset, neurčovalo. A v tomto ohledu se celý problém dostává přece jen poněkud do roviny, která skýtá prostor pro možnost určitých pochybností.

Ciglbauer v úvodní části své monografie, věnované MLS v Českých Budějovicích, použil citaci z deníku Jihočeská Pravda, v níž tehdejší místní lékařská autorita prim. MUDr. Barták zodpovídá v roce 1945 pro čtenáře otázku, jaký je jeho názor jako lékaře na náš (myšleno tehdejší československý - pozn. autora) způsob poprav. Jde o názor, odpovídající medicínskému pohledu z roku 1945, a MUDr. Bartáka za něj nejen že nelze kritizovat, nýbrž je nutné podotknout, že tento názor přetrval i v novější a

⁵²¹ ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří a kol., *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha 2012, s. 17–21.

⁵²² TESAR, Jaromír, *Soudní lékařství*. Praha, 1977, s. 50–56.

zcela nové soudně lékařské odborné literatuře, již citované výše. Barták informoval jihočeskou veřejnost takto: „*U nás se provádí popravu provazem, což vyhovuje zásadě smrti rychlé a bezbolestné. Poprava oběšením je neméně rychlá a bezbolestná, jako všechny jiné obvyklé způsoby poprav u ostatních národů. Stětí hlavy, elektrický proud nebo jed nemají žádných zvláštních výhod před popravou oběšením co do bezbolestnosti a rychlosti. Při správném naložení kličky ztrácí odsouzenec po zavěšení okamžitě vědomí. Necítí ani bolesti, jak spolehlivě víme od těch, kteří po zavěšení byli z kličky vysvobozeni a nabyli znovu vědomí (sebevrahové). Bylo-li by bezvědomí smrtí, mohli bychom spolehlivě říci, že smrt oběšením nastává okamžitě. V laických kruzích se udržuje přesvědčení, že příčinou smrti při oběšení je zlomení krční páteře (vazu) s rozmáčknutím prodloužené míchy (v té jsou uložena centra vitálních funkcí – pozn. autora). To není pravda. Při zavěšení vmáčkne se kořen jazyka do dýchacích cest nosních i chřtánu a cesty dýchací se úplně uzavřou. Ztráta vědomí a bezbolestnost nenastává však jenom uzavřením dýchacích cest. Okamžité bezvědomí je způsobeno náhlým uzavřením krčních tepen, tedy tím, že mozek rázem přestane být zásobován krví. K tomu ještě přistupuje šok ze zmáčknutí velkých krčních nervů (nervus vagus - nerv bloudivý). Vlastní umírání trvá několik minut za úplného bezvědomí.*”⁵²³

MUDr. Barták tedy správně neztotožňoval okamžité bezvědomí se smrtí, hovořil již v roce 1945 nepřímě o umírání trvajícím několik minut a o zábraně průtoku krve mozdem. V dnešní transplantační medicíně se před odběrem orgánů z těla dárce vyžaduje dvakrát po sobě provedená mozková angiografie v odstupu 15 minut mezi oběma vyšetřeními, při kterých obě tato vyšetření neprokazují žádný průtok krve mozdem. To plně podporuje postup MUDr. Jeriův. Správné by bylo, když už jiní tehdejší lékaři po exekuci neponechávali tělo oběšence viset, aby alespoň byl přinejmenším jasně zaznamenán interval od okamžiku, kdy oběšenec ztratil vědomí, do chvíle, kdy lékař ohledal tělo a konstatoval smrt. Případně aby byla po hodině ještě provedena lékařská kontrola mrtvol v rakvi či na márách. Pak by pochybnosti klesly na minimum. V této práci popsaných případech se tak ale nedělo nebo alespoň to není správně zapsáno.

⁵²³ CIGLBAUER, s. 61– 62.

Barták rovněž ve svém vyjádření pro veřejnost ponechal bez povšimnutí usmrcení zastřelením. Již v předchozích kapitolách bylo upozorněno, jak se při tomto způsobu mnozí odsouzení trápili a jak jim byly poskytovány takzvané rány z milosti.

Z názoru prim. MUDr. Bartáka je nutné si také všimnout upřesňujícího konstatování „...při správném naložení klíčky...”⁵²⁴ Barták ale vůbec nepředkládá čtenářům novin možnost, že klíčka správně naložena není nebo být nemusí.

V této souvislosti je snad ještě vhodné citovat jeho odpověď na druhou otázku, kterou mu tehdy položily noviny. Jihočeská Pravda se tehdy ptala, v jakém poměru má být společnost k vykonavatelům exekuce. Bartákova odpověď zněla takto: „*Vykonavatel rozsudku – ka t – má technicky snadnou úlohu, společensky však dodnes neprávem u předpojatých lidí trpí. Křivdu tuto snaží se společnost vyrovnávat penězi, a to je smutné. Má-li být poprava nedivadelní, měl by kat popravovat bez masky, vždyť ortel smrti vynesli vybraní vážení občané také bez masky, po spravedlivém uvážení. Občané mají se potom dívat na vykonavatele rozsudku – katy – jako na orgány rozhodnutí nejvyšší spravedlnosti. Jestliže naše nová republika zbavuje někoho života, zbavuje své občany zla nejvyšších zločinců a škůdců.*”⁵²⁵

Pro přiblížení reality je vhodné uvést, že vykonavatel popravy obdržel za každou jednotlivou exekuci 2000 Kčs, což odpovídalo tehdejšímu průměrnému měsíčnímu platu. Každý z jeho pomocníků obdržel 1000 Kčs, všichni pak měli uhrazeny náklady na cestu a stravu. Až na první popravy popravovali dále již bez masky (kápě, kukla).

Ciglbauer, a přitom nebyl sám, tento idealizovaný Bartákův názor zpochybnil, když vylíčil, jakými kontroverzními osobnostmi byli jednotliví popravčí. Popsal dosti nelichotivě život československého kata Adolfa Plachého, dotkl se značně nevybíraně, ale objektivě, jeho školitele, nechvalně proslulého pražského kata Františka Nenáhla a rovněž kriticky i píseckého kata Růžičky.⁵²⁶ Zcela tím popřel idealizovaný, avšak naneštěstí široce medializovaný pohled primáře Bartáka. V principu se od těchto Ciglbauerových pohledů neliší ani současný pohled Tomáše

⁵²⁴ Tamtéž.

⁵²⁵ Tamtéž.

⁵²⁶ CIGLBAUER, s. 58–64.

Herajta na popravicího MLS v Plzni Bohumila Karase. I on se školil v Praze u kata Nenáhla a i v jeho životě lze nalézt nejednou morálně velmi sporné okamžiky.⁵²⁷

Z dosud popsaných osobností vykonavatelů hrdelních trestů u MLS lze dovodit, že měli opravdu velmi daleko k tradičně vžitě představě o charakterním a vzdělaném katovi Janu Mydlářovi.⁵²⁸ Nesnesli by ani srovnání se vzdělaným katem Zellingerem, který se stal reálným předobrazem pro film režiséra Martina Friče *Počestné paní pardubické*.⁵²⁹

Z novinového rozhovoru velmi humánně uvažujícího primáře MUDr. Bartáka ještě jeden postřeh: „...*Má-li být poprava nedivadelní...*” Jak je uvedeno ve většině kazuistik hrdelních ortelů, vynesných MLS v Klatovech, nikoli však v Plzni, byl o rozsudku ihned informován ONV a MNV a byla povolena přítomnost vážených mužů při popravě. O ženách se nepíše ani v jediném z nařízení k výkonu trestu, přitom jim však československá ústava z 29. února 1920 zaručovala stejná práva jako mužům. Kdo však byli tito vážení mužové, jak byli vybíráni, kolik se jich k popravě skutečně dostavilo a byla poprava skutečně nedivadelní? Soudní spisy nedávají na tyto otázky ani v nejmenším odpověď. Naopak, Ciglbauer velmi sugestivně vylíčil divadelnost prvních veřejných poprav v Českých Budějovicích a jejich dozvuky. Bylo například veřejně kritizováno, že mohly být přítomny i děti. Proto byly exekuce u všech MLS brzy přesunuty do uzavřených soudních dvorů, pokud tam neprobíhaly neveřejně od počátku.⁵³⁰

Hrdelní exekuce v Plzni i v Klatovech probíhaly na ohraničených soudních dvorech od počátku. Doslova cirkusovým představením však zavání popis poprav K. H. Franka v Praze 22. května 1946. Poprav na dvoře pankrácké trestnice se tehdy zúčastnilo 6 300 osob. Prodávaly se na ni vstupenky. Chocholatý-Gröger cituje z dobového tisku: „*Na lešení stál v pozoru kat Josef Nenáhlo v bílých rukavicích s pomocníky Václavem Mölzrem a Ladislavem Brothánkem, všichni v černých stejnokrojích SS, ve vysokých botách, v příšerné maškaráděkterou jim z jakéhosi rozmaru nadřízené úřady asi rok trpěly. Když Frankovi pod šibenici přečetli rozsudek,*

⁵²⁷ Herajtova přednáška, proslovená v březnu 2020 v rámci přednáškového cyklu na Magistrátu města Plzně, nebyla v době psaní této práce ještě publikována – pozn. autora.

⁵²⁸ ŠTORKÁN, Karel, *Kat Mydlář – ve službách císařů*. Praha, 1997.

⁵²⁹ *Počestné paní pardubické*. (FRIČ, Martin, režie). Praha, 1944.

⁵³⁰ CIGLBAUER, s. 49.

*využil svého práva na poslední slovo ke vzdorovitému zvolání ... Ať žije německý
národ! Ať žije německý duch!”⁵³¹*

⁵³¹ CHOCHOLATÝ – GRÖGER, s. 5.

Kapitola 8

Další vedlejší výsledky výzkumu

Je známo, že při mnoha badatelských projektech se ve všech vědách postupným pronikáním do hloubky problematiky vynořují i otázky, které nebyly původně uvažovány a zahrnuty do cílů výzkumu. Jinak tomu nebylo ani v případě sondy do činnosti MLS v Plzni a Klatovech. Vzhledem k limitovanému rozsahu práce nebylo možné zpracovat tyto nově vyvstale otázky podrobně, ale v každé z kapitol jsou alespoň stručně dotčeny. Tato kapitola přináší jakési základní shrnutí některých těchto okruhů otázek. Jedná se mimo jiné o příslušnost zločinců k zločinným organizacím, včetně pohledu národnostního, o problematiku takzvaných doplňkových trestů, o problém holocaustu a také o otázku malého zastoupení žen mezi zločinci, odsouzenými k smrti. Jako zajímavé zjištění je do této kapitoly zařazen i domnělý pokus o zavraždění popravčího MLS v Plzni Karase vlajkaři ze msty za popravy vlajkařských udavačů Dostála a Urbánka.⁵³²

U zločinců německé národnosti byla skoro vždy zaznamenána příslušnost k některé ze zločineckých organizací, jako ke Gestapu, SS, NSDAP, SA, SD, SdFK a dalším, velmi často v kombinaci některých nebo skoro všech z těchto takzvaně elitních vojenských nebo polovojenských, bezpečnostních a politických organizací a útvarů. Mnoho z odsouzených zločinců dosáhlo v těchto organizacích vysokých hodností, funkcí a pozic a to někteří přesto, že byli nevzdělaní, nekvalifikovaní, na první pohled primitivního chování a jednání a špatných charakterových vlastností. Je ale nutné připomenout, že i mezi Čechy, odsouzenými k hrdelním trestům, nebyla podobná příslušnost výjimkou, ať už se jednalo o vlajkaře nebo o Čechy, kteří sloužili Gestapu či Sicherheitsdienstu. Příkladem jsou jména Sedláček, Sýkora, Petřík, Goll, Kobras nebo Hubert. Často ale ve výše uvedených německých organizacích nalezneme rovněž ty delikventy, kteří měli ryze český nebo smíšený původ a přijali za různých okolností německé občanství.

Spolu s trestem smrti byly MLS skoro vždy ukládány takzvané doplňkové tresty, kterými byly ztráta občanské cti navždy, ztráta majetku ve prospěch státu a náhrada

⁵³² Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň. kart. č. 13 (10), sign. Ls 184/1945 (Josef Urbánek).

soudních výdajů. Co vše znamenala ztráta občanské cti, je uvedeno v příloze. Bylo by lze namítnout, že se u hrdelních trestů jednalo o formalitu. Toto zákonné opatření soudu mělo ale hned několik logických důvodů, zcela srozumitelných osobám s právnickým vzděláním, méně již ale laikům. Proto jen jednoduché vysvětlení.⁵³³ Je dobře pochopitelné, že soudní výlohy bylo třeba uhradit. Pokud by se tak nestalo z majetku odsouzeného a pokud by majetek zdědili jeho pozůstalí, tato náhrada by byla znemožněna. Propadnutí majetku ve prospěch státu představovalo také alespoň částečnou náhradu škod, kterou zločinec státu a jeho občanům způsobil. Ztráta občanské cti měla smysl i pro případ, že by se odsouzený nějakým způsobem nakonec trestu smrti vyhnul, jak se ojediněle i stalo, a samozřejmě hrály roli i morální aspekty. Mimo jiné zločinec ztrácel i své akademické tituly, předchozí vyznamenání a ocenění nebo volební právo..

Při hodnocení výsledků bádání, stejně jako v jeho vlastním průběhu, stále více a více vystupovaly do popředí i slabiny metody sondy. Je totiž zřejmé, že podstatná většina ze všech zločinů, pokud se vůbec dostaly před MLS, byla potrestána méně přísnými tresty, než jakými jsou tresty hrdelní. Převažovaly tresty odnětí svobody, tresty peněžité anebo byly obžalované osoby zčásti nebo zcela zproštěny obžaloby. Jak již bylo výše zmíněno, někdy se tak u málo závažných provinění stalo i s plným vědomím soudu po jeho úvaze, že nejnižší sazba daná zákonem, tedy pět let odnětí svobody, by při některém málo závažném provinění byla příliš přísná. Jen u menší části zločinů předaly MLS případy soudům obecným. Těchto problémů si sonda, zaměřená cíleně na hrdelní tresty, všímá jen příležitostně a nesystematicky, spíše pro ilustraci okolností hrdelního trestu. V poválečné době však nepochybně nepřispělo k morálnímu narovnání národa, když občané viděli, že udavač, zloděj nebo kolaborant nejsou vůbec potrestáni.

Stejně tak stojí mimo hlavní zájem této sondy problematika holocaustu. U nemalého počtu zločinců výzkum ukázal na jejich různé, převážně těžké zločiny na židovském obyvatelstvu, ale zdaleka zde nejde o cílené systematické zpracování postoje obou zkoumaných MLS k tomuto problému. V práci se lze setkat s udáváním židovských protektorátních občanů, s jejich zjevným okrádáním či zdánlivě legálním se

⁵³³ Podrobné doslovné znění lze nalézt v přílohách.

zmocňováním jejich majetku, nezářídka velkého, dále s přispěním k deportaci Židů do koncentračních a vyhlazovacích táborů nebo s absolutním zaviněním této deportace.

Jak bylo uvedeno výše, například u Heinricha Winkelhofera, těchto případů byly často desítky a jindy i stovky. Sonda toto vše odkrývá na relativně malém vzorku nejtěžších zločinců, ale lze z ní dojít k jasnému předpokladu, že se různé formy holocaustu odehrávaly i u zločinců potrestaných lehčími tresty.

Za zmínku stojí také významný nepoměr hrdelních trestů z hlediska pohlaví. Z 60 hrdelních ortelů byl tento trest navržen pouze čtyřem ženám (Hošťálková, Pawlik, Oberhell a Benešová) a nakonec vykonán pouze u tří z nich, tedy u pouhých 5% z celkového počtu těchto trestů. Vesměs šlo o zločin udavačství s následkem ztrát životů obětí tohoto zločinu. Jedinou udavačkou, která unikla původně navrženému trestu smrti, byla Anna Benešová, původem z Dobříva na Rokycansku.

Otázku, proč zastoupení žen představuje tak malý podíl na hrdelních trestech zkoumaných MLS, není jednoduché vysvětlit. V první řadě lze uvažovat o rozdílné biologické agresivitě mezi oběma pohlavími. Proti ní svědčí agresivita tzv. „bestie Ruth“, zapisovatelky Gestapa Zíkové nebo zejména nelidská vražedná krutost Adelheid Winkelhofer(ové). Do ní se ovšem promítá i tradičně rozdílný způsob výchovy a společenského postavení žen v tehdejší době. Jakkoli jsou v práci popsány i projevy fyzické agresivity žen, a to obou národností, jediné u „bestie Ruth“, která je sice jen marginálně zmíněna, avšak byla odsouzena jiným MLS než v Plzni a Klatovech, byl vyřčen hrdelní ortel. Ten se později vyhnul dokonce i zmíněné vražedkyni svých dcer, Winkelhoferové.

Mnoho českých žen zůstávalo z různých důvodů v období zvýšeného ohrožení republiky v domácnosti a jejich příležitost dopustit se jiných zločinů, než bylo udavačství, byla minimální. Ani u německých žen nebylo zvykem, aby byly ve větší míře zařazeny do v té době převážně maskulinních bezpečnostních organizací, jejichž zločiny popisuje tato práce. Pokud se tak přece vzácněji stávalo, nebylo to na funkcích a pozicích, které by přímo vytvářely podmínky k nejtěžším zločinům. Samotná nacistická ideologie předurčovala ženě jiné úkoly, například starat se o spontánní nebo organizované rozmnožení nadřazené árijské rasy, o komfort svých zločinných manželů či o potěšení vojáků, nehledě na osudy většiny německých žen, které

postupně více a více trpěly v závěrečných letech války, vystřízlivěly ze svého prvotního opojení vůdcem a nacistickou ideologií a na osobní se zapojení do zločinů již neměly ani pomyslení.

Příkladem, že emancipace žen v Československu nedosáhla ani po osvobození roku 1945 dostatečného stupně, ačkoli ji předpokládala již prvorepubliková ústava z 29. února 1920, jsou i samotná usnesení MLS, kdy například MLS v Klatovech, jak je opakovaně v práci zmíněno, pravidelně svými usneseními povoloval při popravách účast váženým mužům, o ženách však tato usnesení mlčela. Vůbec největší diskriminaci žen však sonda odhalila při samotném jmenování soudců, veřejných zástupců, obhájců, včetně ex offio a zejména soudců z lidu. V žádné z těchto kategorií nebylo sondou objeveno u obou zkoumaných soudů ani jedno ženské jméno. U kvalifikovaných právníků je to vysvětlitelné obecně velmi nízkým zastoupením žen v této profesi v tehdejší době, ale u soudců z lidu by bylo lze předpokládat, že už přece jen bude nominována nějaká žena.

Nepochybně do podvědomí badatele vstupuje také možný soucit mužských soudců se souzenými ženami. V této práci snad lze o něm uvažovat u udavačky Anny Benešové, zároveň však u ní proti tomuto soucitu svědčí shodný „soucitný” trest, udělený jejímu spoluviníkovi Václavu Třeškovi, ačkoli na jiných místech příslušných spisů lze nalézt konstatování soudu, že on měl jako starší a zkušenější být tím, kdo měl při zločinném jednání projevit více rozvahy než velmi mladá Benešová. Zda hrál podobný soucit roli i při nikoli hrdelním potrestání vražedkyně svých dcer Winkelhoferové, není jasné.

V práci je na mnoha místech zmíněna postava popravčího MLS v Plzni Bohumila Karase. Vedle popisu jeho činnosti popravčího je též zmíněna přednáška Tomáše Herajta, která vylíčila tuto osobnost přinejmenších v rozporuplných barvách. K jistému dokreslení této komplikované osobnosti svědčí i údaje ve spisu KS v Plzni, který se zabýval údajným pokusem o zavraždění tohoto popravčího.⁵³⁴

Bohumil Karas se narodil 12. května 1900 ve Strakonících. Byl české národnosti.

⁵³⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Krajský soud v Plzni, kart. 2286, sign. Tk X 1046/1946.

V poválečných letech působil v ostraze KS v Plzni a zároveň získal místo popravčího MLS v Plzni. Se svými pomocníky Šmídkem, Hofrichterem a Tůmou vykonal všechny popravy, nařízené tímto soudem.

Jak vyplývá z výpovědi MUDr. Veselého, téhož lékaře, který působil jako soudní lékař při naprosté většině poprav, provedených Karasem, byl ke Karasovi přivolán na strážnici KS v Plzni v ranních hodinách dne 13. dubna 1946. Nalezl jej zčásti již jeho kolegy svlečeného, téměř bez pulsu. Částečné vysvěcení z uniformy provedli jeho spolupracovníci ve snaze mu pomoci. Po kofeinové injekci, podané MUDr. Veselým, se Karas poněkud vzpamatoval a vypověděl, že večer snědl vuřty, které však jedli i ostatní strážníci, a vykouřil darovanou cigaretu. Zvracel, dostal průjem a v ranních hodinách ve službě kolaboval. MUDr. Veselý konstatoval příznaky otravy a nařídil převoz do nemocnice. Žádal přitom, aby byla vypracována zpráva pro policii.

V plzeňské nemocnici na Borech byl Karas vyšetřen dvěma zkušenými lékaři. Chirurg MUDr. Richard Schmid konstatoval, že jde o otravu nikotinem s hypotenzí a že se nejedná o chirurgické onemocnění.⁵³⁵ Následně byl Karas vyšetřen internistou primářem MUDr. Karlem Bobkem, který dospěl ke stejnému závěru a vyslovil podezření, že jedovatá látka byla přimíšena do darované cigarety.⁵³⁶

Na základě Karasovy výpovědi a lékařských nálezů obdržela plzeňská kriminální ústředna trestní oznámení proti neznámému pacheteli pro pokus o úkladnou vraždu na vykonavateli trestů Karasovi dne 12. dubna 1946. Karas 13. dubna. kriminalistům vypověděl, že když předchozí den držel službu v justičním paláci, byla mu neznámým mužem nabídnuta cigareta, kterou vykouřil, a později upadl do mdloby. Muž byl oblečen jen v saku, z čehož Karas usuzoval, že pochází z Plzně. Údajně se Karase ptal, kolik v ten den padlo rozsudků smrti. Karas to nevěděl. Při výpovědi se Karas rozpomněl, že asi měsíc před popsanou událostí obdržel dopis, který měl být odeslán z Chebu, byl v něm tabák a dopis a v dopisu bylo hůlkovým písmem napsáno: „*Vlajkaře již všet nebudeš*“. Dopis byl jako důkaz posléze předán dozorujícímu státnímu zástupci JUDr. Křepinskému. Nutno připomenout, 6. října 1945 byl Karasem a jeho

⁵³⁵ MUDr. Richard Schmid, kterého autor práce osobně znal, v roce 1955 přechodně řídil chirurgickou kliniku FN v Plzni a pak po řadu let působil jako primář chirurgického oddělení v Rokycanech. Na této plzeňské klinice působil ještě v devadesátých letech 20. století jako knihovník.

⁵³⁶ Primář a pozdější profesor MUDr. Karel Bobek byl respektovaným přednostou interní kliniky FN v Plzni na Borech a založil tam významnou internistickou tradici.

pomocníky popraven vlajkař Hubert, 11. ledna 1946 vlajkařský činovník konfident Goll a záhy poté 14. ledna 1946 byli popraveni i další udavači z této české fašistické organizace, Dostál a Urbánek.⁵³⁷

Svědék Rudolf Šebek, který byl Karasovým spolupracovníkem ve strážní službě, dosvědčil, že Karas vykouřil darovanou cigaretu a nedopalky odhodil do vědra s vodou. Nic netušící Šebek obsah kbelíku následně vylil do klosetu. Tím zlikvidoval důkaz.⁵³⁸ Ze spisu dále vyplývá, že Karas mohl mít nepřátele i v okruhu svého bývalého pomocníka Šmídka, který byl zbaven této funkce pro s ním vedené trestní řízení v jiné věci, a také v okruhu své manželky, s níž Karas žil v napjatých vztazích.⁵³⁹

Kriminální obvodní inspektoři Jan ...(podpis dále nečitelný) a R. Horálek došli k závěru, že „...v daném případě se jedná o pokus úkladné vraždy z politických důvodů – znemožnění případný hrdelní rozsudek obviněných vlajkařů. Až dosud pátrání po neznámém pachateli zůstalo bezvýsledné. Anonymní dopis, jakož i kritický den, kdy Karas vykouřil cigaretu, naznačují, že pachatel je pravděpodobně z řad bývalých stoupenců Vlajky.”⁵⁴⁰

Závěr celého vyšetřování však nakonec vyzněl tak, že otrava z cigarety i politický motiv jsou neprůkazné a že navíc existují i osobní nepřátelé bez politických motivů, konkrétně František Šmídek a Karasova manželka. Je připojena poznámka: bude dále vedeno.

Není možné se ani vyhnout tezi, že nešlo ani tak o pokus o vraždu, nýbrž pouze o čísi snahu Karase vystrašit či se mu pomstít, způsobením zdravotních potíží. Těžko předpokládat, že by jediná cigareta Karase usmrtila (pozn. autora).

⁵³⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň. kart. č. 13 (10), sign. Ls 184/1945 (Josef Urbánek). Protokol o výkonu trestu ze dne 14. ledna 1946.

⁵³⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Krajský soud v Plzni, kart. 2286, sign. Tk X 1046/1946. Výpověď svědka Šebka ze dne 13. dubna 1946.

⁵³⁹ O dlouhodobě neurovaných osobních a rodinných Karasových poměrech přednášel již Tomáš Herajt ve své výše citované, ale dosud nepublikované přednášce – pozn. autora.

⁵⁴⁰ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Krajský soud v Plzni, kart. 2286, sign. Tk X 1046/1946. Závěr kriminálních inspektorů ze dne 15. května 1946.

Kapitola 9

Analýza objektivitv soudů. Příliš přísné a příliš mírné tresty.

Ciglbauer se ve své monografii zamyslel nad přísností hrdelních ortelů MLS v Českých Budějovicích a nad jejími příčinami.⁵⁴¹ Naskýtá se tedy možnost porovnat postupy tohoto velmi přísného soudu s MLS v Plzni a v Klatovech. V Českých Budějovicích bylo souzeno 1480 případů a vyneseno 68 hrdelních ortelů. V Plzni u 1016 odsouzených padlo 40 hrdelních trestů a v Klatovech byl poměr analogických údajů 553:20. Tedy v Českých Budějovicích stačilo na trest smrti v průměru 21,7 rozsudků, v Plzni 25,4 ortelů a v Klatovech 27,6. Rozdíly mezi MLS v Plzni a v Klatovech nejsou statisticky významné, ale českobudějovický MLS byl přísnější v porovnání s oběma západočeskými. Dle Ciglbauera patřil k těm vůbec nejprísnejším. Vysvětlení hledal Ciglbauer ve složení obyvatelstva ve spádové oblasti MLS v Českých Budějovicích, které se ovšem příliš nelišilo od složení v oblastech, územně příslušejícím MLS v Plzni a v Klatovech, u nichž bylo rovněž velké zastoupení sudetských Němců a fungovaly velmi aktivní služebny Gestapa. Druhou příčinou, která se Ciglbauerovi jevila jako významná, bylo působení „rudého prokurátora 50. let“, jak Ciglbauer právem výstižně označil nechvalně proslulého Josefa Urválka, ve funkci veřejného žalobce MLS v Českých Budějovicích.⁵⁴²

Rozbor příliš tvrdých a naopak příliš shovívavých trestů může hodně napovědět o úrovni práce obou zkoumaných MLS a snad poskytnout alespoň jistou skicu celého retribučního soudnictví. U všech trestů, které nebyly hrdelní, byla po jejich udělení možná jejich změna, jakkoli, jak je uvedeno výše, retribuční soudnictví nepřipouštělo primárně odvolání k žádné vyšší soudní instanci. Po nepřilíš dlouhém časovém odstupu od 4. května 1947, kdy byly ukončeny retribuční soudy podle velkého dekretu, již ale docházelo přesto k tomu, že se po roce 1948 kauzami retribučních odsouzených, kteří byli drženi ve věznicích a táborech nucených prací, přece zabývaly soudy obecné. Příklady lze nalézt v kauzách Baumann nebo Benešová a Třeška a jistě by se našly i u dalších odsouzených s nižšími tresty. Stávalo se tak často pod opakovaným tlakem

⁵⁴¹ CIGLBAUER, s. 51.

⁵⁴² Tamtéž, s. 53.

příbuzných zločinců nebo i jiných osob. Zájem o spolupráci s některými zločinci nebo jejich příbuznými měla navíc i Stb.

Skutečně realizované hrdelní tresty byly obvykle vykonávány do dvou hodin od jejich vynesení, výjimečně s dalším odkladem o jednu hodinu na přání odsouzeného a naprosto výjimečně byly nařízeny později, například v případě Alfreda Baumanna, který posléze popraven vůbec unikl a ušetřil tím MLS v Plzni kritiky pro podezření ze spáchání justiční vraždy.

Případ udavačů Anny Benešové a Václava Třešky, kteří zavinili ztrátu svobody dvou osob, jejich týrání na Gestapu, věznění v koncentračních táborech a u jedné z nich, Karla Červeného, jeho smrt, je velmi ilustrativní. Veřejný žalobce navrhl oběma udavačům trest smrti. Trest však byl soudem zmírněn na doživotní žalář s pravidelnými zstřeny. Odůvodnění této podstatné změny je dosti fádňí. Popis jejich situace lze nalézt v příslušné kazuistice v kapitole 4. Milost jim sice nebyla udělena, ale počátkem padesátých let jim prezident republiky zkrátil trest na 20 let odnětí svobody a po odpykání jeho poloviny, do které byly zahrnuta i vyšetřovací vazba, započítaná od roku 1945, tyto postupné úpravy vedly k tomu, že v roce 1955 byli oba nezávisle na sobě propuštěni podmíněně na svobodu.⁵⁴³

V důsledcích těchto postupů se tedy hrdelní tresty, změněné ze značně nejasných důvodů oběma na tresty doživotní, snížily na „pouhých“ 10 let odnětí svobody. Nelze tvrdit, že soud tento svůj shovívavý postup v rozsudku dostatečně vysvětlil a odůvodnil. Navíc u Benešové, jak později sama uvedla a jak je popsáno výše, zdaleka nešlo o těžký žalář, ba právě naopak, a trest se zjevně minul účinkem.⁵⁴⁴

Pro celkem jasné porovnání vývoje československé spravedlnosti v letech před únorovým komunistickým pučem v roce 1948 a po něm je vhodné upozornit, že k podstatnému zmírňování trestů zločinců období fašistické totality paradoxně docházelo právě v době, kdy zločinná komunistická justice, reprezentovaná například právě již v této práci zmíněným jménem Josef Urválek, a nešťastně tragicky symbolizovaná oběťmi Heliodora Píky či, pokud jde o Rokycansko, Stanislava Broje nebo vedle

⁵⁴³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška).

⁵⁴⁴ Archiv bezpečnostních složek v Praze, f. T/MV, sign. T – 478 (Anna Zvelebilová). Záznam PRAMENa ze dne 30. června 1959.

mnoha jiných obětí i světoznámou justiční vraždou Milady Horákové, držela ve vězeních a v pracovních lágrech tisíce nevinných obětí svého zločinného režimu.⁵⁴⁵ Několik málo let před hojným propouštěním zločinců období nacismu komunistický režim podle stalinistického vzoru popravil mnoho jiných obětí, včetně vysoce postavených činovníků své vlastní strany. Stávalo se pak, že zločinci z období fašismu či jejich rodinní příslušníci vstupovali do služem komunistické totality.

Naproti tomu dosáhnout hmotného či morálního odškodnění nebylo u příbuzných a potomků obětí fašismu v době komunistického režimu snadné. Ještě v roce 1969 žádala, jak již bylo zmíněno, chudá vdova po udaném Karlu Červeném prostřednictvím svého právního zástupce JUDr. Ing. Karla Stadlera z Rokycan úpravu svého nízkého důchodu. Jméno Karla Červeného je dodnes uvedeno na památníku na Náměstí 5. května v Rokycanech jako oběť fašismu, nikoli jako oběť udavačů, svých blízkých spolupracovníků, pracujících v jedné kanceláři a žijících tam s Červeného zeťem ve vzájemně zhoubném mileneckém trojúhelníku.⁵⁴⁶

Jiným příkladem příliš shovívavého trestu je případ udavače Josefa Janáčka, rovněž popsáný v kapitole 4. Udal obětavého vlastence a filantropa Vojtěcha Sedláka z Domažlic klatovskému Gestapu prostřednictvím jiného udavače Johanna Dickera, a to z osobní msty a z touhy obsadit ředitelské místo svého nadřízeného. Sedláka toto udání stálo život. V kazuistice, věnované Johannovi Dickerovi, se lze přesvědčit, jakým zákeřným a bezohledným udavačem byl jeho komplic Josef Janáček. Přesto vyvázl jen s trestem odnětí svobody na 20 let.⁵⁴⁷ Zda byl propuštěn dříve, nespadá již do tématu této práce, neboť nešlo ani o navržený ani o vynesení hrdelní trest.

Přes všechny pochybnosti lze snad připustit, že u těchto hypoteticky shovívavých rozsudků se jak MLS v Plzni, tak MLS v Klatovech řídily zásadou „in dubio pro reo”, jakkoli to není ze spisů a rozsudků zřetelně patrné. Tento princip mohl být například uplatněn u dvojice udavačů Benešová a Třeška, kteří navzájem sváděli vinu jeden na

⁵⁴⁵ Poslanec ČSL Stanislav Broj, původem z Volduch na Rokycansku, byl stejně jako Heliodor Píka vězněn v Plzni na Borech a posléze zločinně popraven komunistickým režimem v Praze na Pankráci..

⁵⁴⁶ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška).

⁵⁴⁷ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 17 (14), sign. Ls 44/1946 (Josef Janáček) spojeno se sign. Ls 72/1946 (Jan Dicker).

druhého, a soud mohl mít pochybnost, kdo z této dvojice vlastně byl hlavním viníkem a kdo jen jeho komplicem.

Pětičlenný senát MLS se po hlavním přelíčení vždy odebral k poradě, jejíž výsledek je většinou založen ve spisu ve zvláštní obálce, ve které byl zalepen. Co vše však při této neveřejné poradě lidového soudu zaznívalo, spisy neobsahují. Že nebyla vždy na patřičné právní úrovni a profesionální soudce musel soudce z lidu v jejich názorech usměrňovat, bylo již uvedeno.

Mnohem horší vizitkou MLS však jsou případy, kdy buď byl k smrti člověk odsouzen za zločin, který vůbec nespáchal a ani spáchat nemohl, anebo bylo k smrti odsouzeno a skutečně popraveno několik osob, u nichž se v porovnání s jinými verdikty jiných soudů jeví hrdelní ortel příliš tvrdý. Nutno připustit, že u těchto případů může být autorovo hodnocení pouhou hypotézou, zároveň je ale nutné vnímat, že podobně uvažují i jiní autoři, zkušenější historici. Při těchto hodnoceních zejména vystupuje do popředí imperativ neřídít se pohledy dnešními, nýbrž dobovými.

Příkladem zjevného justičního omylu MLS v Plzni, který ovšem neskončil absolutní tragédií, je hrdelní ortel, vyneseny nad ředitelem trhanovského velkostatku Alfredem Baumannem.⁵⁴⁸ Vedle zločinů, za které by byl odsouzen spravedlivě k odnětí svobody, byl k smrti provazem odsouzen hlavně za svoji domnělou vlastizrádnou činnost, směřující k údajnému úmyslu odtržení některých chodských vesnic od Československé republiky a jejich přivtělení k Říši. Teprve poté, co Baumann šťastnou shodou okolností unikl již nařízené popravě, se později jednoznačně prokázalo, že tento zločin spáchat nemohl, neboť o přivtělení části chodského území k Říši rozhodli nacističtí prominenti již dříve, než Baumann vůbec mohl skutečně realizovat své zamýšlené vlastizrádné aktivity. Rozhodnutí padlo jinde a z jiných pohnutek, než bylo neprávem přisuzováno Baumannovi a nesprávně potrestáno MLS v Plzni hrdelním trestem.

Příliš tvrdý se také jeví vyneseny a vykonány hrdelní trest u Konrada Göbela. Udal sice v rámci své služební povinnosti o zločinné organizace trojici vrátných z plzeňského Hlavního nádraží Gestapu, u něhož přechodně nikoli z vlastní iniciativy pracoval, ale zřejmě důvodně nepředpokládal, že tím zapříčiní smrt jednoho z nich,

⁵⁴⁸ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 93 (90), sign. Ls 329/1947 (Alfred Baumann).

Rudolfa Švába. Göbel měl mnoho významných polehčujících okolností, doložených svědectvími věrohodných českých svědků, a dokonce byl za svoji pomoc českým vězňům nakonec za trest odvelen od Gestapa a poslán na frontu. K těmto polehčujícím okolnostem MLS v Plzni vůbec nepřihlédl a poslal otce malých dětí na popraviště.⁵⁴⁹ Významná část viny za ztrátu života Rudolfa Švába přitom ležela na jiných členech Gestapa, které MLS v Plzni vůbec nesoudil anebo jim udělil mírnější tresty.

Rovněž jako nepřiměřeně tvrdé se autorovi jeví hrdelní tresty, vynesené MLS v Klatovech nad Maxem Altmannem a Georgem Rohrbacherem a u MLS v Plzni nad Antonem Lieblem. Shoduje se přitom s již dříve v této práci publikovaným názorem Václava Jiříka.⁵⁵⁰ Jakkoli nelze počínání všech tří delikventů proti československému státu a proti jim známým spoluobčanům jakkoli omlouvat, je zřejmé, že nezavinili ani ztrátu lidského života, ani jejich vlastizrádný čin nebyl z kategorií těch, které by skutečně zasloužily nejvyšší trest. Jak již bylo uvedeno v příslušných kazuistikách, uvedených výše v kapitole 5, všem třem popraveným byl v porovnání s verdikty MLS v Chebu, anebo s verdiktem samotného MLS v Klatovech jen o několik málo měsíců později, vyměřen trest nesrovnatelně tvrdší. Nutno jen zkráceně připomenut, že namísto hrdelních ortelů zazněly v analogických případech tresty odnětí svobody v délce kolem pěti let.⁵⁵¹

Lze se domnívat, že zejména u Altmanna a Rohrbachera, kteří byli MLS v Klatovech, podobně jako Liebl v Plzni, odsouzení mezi prvními, a to v době, kdy naléhavý požadavek většiny veřejnosti po tvrdém potrestání zločinců byl největší, určitě větší, než tomu bylo o rok či dva později, soudy podlehly veřejné poptávce a mediálnímu tlaku. Každý MLS, nejen tedy malý klatovský MLS a větší MLS plzeňský, však hledal na počátku své činnosti v poválečném spěchu a chaosu určitý jednotící pohled na nalezení přiměřenosti svých rozsudků, když vymezení retribučním dekretem nebylo vždy jednoznačné. Skutečnost, že první rozsudky MLS byly přísnější než rozsudky pozdější, přiznal, jak je uvedeno výše, ve své zprávě i místopředseda MLS v Klatovech JUDr. Behenský. Jakkoli Václav Jiřík varuje vcelku správně na

⁵⁴⁹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzni, kart. č. 18 (15), sign. Ls 57/1946 (Konrad Göbel).

⁵⁵⁰ JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, s. 160 a 168.

⁵⁵¹ Tamtéž.

nahlížení na poválečnou dobu dnešními očima, na druhé straně zjevné rozdíly v přísnosti postupů různých soudů sám kriticky uvedl.⁵⁵²

Jako značně nesrozumitelná nejednotnost MLS v Plzni se také jeví jeho postupy u případů udavačství u Alfreda Springera a Dragutina Válka. Besarabský Němec Springer, kterého se nikdy nepodařilo dopadnout, byl během své nepřítomnosti odsouzen k trestu smrti a k doplňkovým trestům. Zavínil svým udáním nepřímo smrt jednoho člověka, obdobně jako Češi Benešová a Třeška, kteří se navíc provinili i na dalších lidech. Naproti tomu vlajkař Dragutin Válek, který též nenávratně beze stopy zmizel, měl na svědomí smrt tří koterovských mladíků, smrt dalších sedmi osob a u dalších ztrátu svobody. V nepřítomnosti však souzen a odsouzen vůbec nebyl, a pokud někde v skrytu žil, byl vlastně formálně nevinný. Obě kazuistiky lze nalézt v kapitole 4.⁵⁵³ Springerův případ je uveden samostatně, Válkův v kauze Urbánkové a Dostálově.⁵⁵⁴

Lozoviuková za použití údajů ÚDV uvedla, že v nepřítomnosti bylo retribučními soudy odsouzeno k smrti celkem 21 zločinců, z toho ale pouze pět v českých zemích.⁵⁵⁵ Upřesnila, že v případě vynesení hrdelního trestu v nepřítomnosti zločince byl možné odložit výkon trestu o 24 hodin.⁵⁵⁶ Smysl tohoto opatření lze snad spatřit tam, kde zločinec byl již někde zadržen nebo se k tomu schylovalo, ale k soudu se nemohl dostavit, přičemž ale nebylo namístě, aby poprava byly dlouho odkládána.

Tato kapitola jasně dokumentuje, že stejně jako pohled na každého ze zločinců nemůže být černobílý, tak nemůže ani být černobílé hodnocení retribučního soudnictví a tedy ani zkoumaných MLS v Plzni a v Klatovech. Je zde uvedeno devět případů buď příliš shovívavých nebo, dle autorova i dalších mínění, příliš přísných trestů. Z oněch devíti je šest trestů hrdelních, byť ne vždy vykonaných a u tří delikventů posléze změněných, a naopak tři, které zřejmě hrdelním trestem měly primárně být – trest Josefa Janáčka a opominutí potrestání Dragutina Válka v nepřítomnosti. Otázkou zůstává pohled na trest udavače Víclava Třešky.

⁵⁵² Tamtéž.

⁵⁵³ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 10 (7), sign. Ls 11/1945 (Alfred Springer).

⁵⁵⁴ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 13 (10), sign. Ls 184/1945 (Josef Urbánek).

⁵⁵⁵ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Tresty....* s. 74.

⁵⁵⁶ Tamtéž.

Naproti tomu všech zbývajících 51 hrdelních trestů odpovídá dle výsledků autorova bádání velkému retribučnímu dekretu co do ducha i co do litery zákona a určitě významně přispělo k vyrovnání se s minulostí.⁵⁵⁷ I mezi jednotlivými případy jsou však obrovské rozdíly. U některých zločinců nalezneme fanatičnost, zákeřnost, bestialitu, osobní, národnostní i rasovou nenávist, zjištěnost nebo i pravděpodobně psychické odchylky od normy, které je ovšem nezabavovaly svéprávnosti. U těchto zločinců se ukazuje jedna z nevýhod trestu smrti – nelze jej totiž v civilizované společnosti zostrit. Jiní delikventi se snížili k udání ze strachu, pod jistým tlakem a někteří stiskli v určitém momentu ve válečné době spoušť, aniž jim snad v té chvíli blesklo hlavou, že tak činí zbytečně, a z malicherné pohnutky zavraždili nevinného a neškodného člověka, někdy doslova zbědovaného chudáka. Podle litery retribučního zákona byl zde trest smrti oprávněný, ale v porovnání s předchozí skupinou „zločinců s velkým Z” se přece může jevit jako příliš tvrdý.

Záhy po první fázi retribuací, tedy v roce 1947, se k jejich průběhu vyjádřili někteří tehdejší odborníci i politici. Tak například fundovaný soudce Jan Říha, který nebyl ve svém názoru zdaleka osamocen, kritizoval vedle jiných nedostatků například soudce z lidu, kteří dle jeho zkušenosti podléhali tlaku tisku a dávali se jím ovlivnit. Jiný soudce, Josef Vlasák, kritizoval přílišnou přísnost velkého retribučního dekretu u případů osob, které byly ke svému činu donuceny. Soudce z lidu hodnotil soudce Vlasák naopak vcelku příznivě, ale vytýkal jim, že si předem neprostudovali zákony, podle nichž měli rozhodnout, a musel jim je až v průběhu hlavního přelíčení předčítat předseda senátu. Zde je i část odpovědi na výše zmíněnou otázku, jak probíhala diskuse předtím, než senát po hlavním přelíčení při neveřejné poradě diskutoval a hlasoval o vině a o trestu. Soudce Vlasák rovněž kritizoval porušování tiskového zákona některými redaktory. Mínil, že vytvářeli veřejný tlak, vedoucí k dodatečným obavám některých soudců z lidu.⁵⁵⁸

Bouřlivá politická diskuse se po 4. květnu 1947 na téma retribuční soudnictví rozvinula i v československém Národním shromáždění. Nechvalně proslulý

⁵⁵⁷ Dle autorova celoživotního pohledu a zkušenosti se retribuční soudnictví i přes zmíněné příliš tvrdé a naopak příliš shovívavé tresty vyrovnalo s minulostí mnohem lépe, než polistopadové demokratické soudnictví s vlastizrádcí a kolaboranty ze srpna 1968, následujících měsíců a normalizačního období 70. let 20. století.

⁵⁵⁸ CIGLBAUER, s. 66–68.

komunistický ministr informací Václav Kopecký, známý svým dryáčnickým stylem, tam vystoupil s tvrzením, že „... *jedině komunisté, kteří byli persekvováni a zatčeni, nezrazovali, poněvadž byli zvyklí na týrání, ale naproti tomu nebyli příslušníci ostatních vrstev, zejména vzdělanci, tomu odolní, a zrazovali.*” Ministr spravedlnosti Prokop Drtina však Kopeckému energicky vytkl, že „... *mluví nevěcně, uráží památku četných hrdinů z řad intelligence, kteří za republiku položili životy a nikdy nezrazovali.*” Dodal, že „...*by mohl předsednictvu vlády předložit důkazy o tom, že též příslušníci komunistických organizací zrazovali.*”⁵⁵⁹ Chocholatý-Gröger vyslovil tezi, že již tehdy se započal vytvářet zkreslený obraz o vedoucí úloze KSČ v odboji, který se po únoru 1948 stal na dlouhá desetiletí názorem oficiální historiografie.⁵⁶⁰

Skutečnost, že komunisté stejně jako nekomunisté při extrémním bestiálním mučení selhávali, je v této práci dokumentována na příkladu komunistické skupiny ve Strakonících, odhalené a rozbité otrlým zločincem Franzem Schambergerem. Je možné si tuto skutečnost přiblížit v jemu věnované subkapitole.⁵⁶¹

Poslanec Dr. Hobza se při parlamentní debatě 27. května 1947 po hodnotící zprávě ministra Drtiny a po její osočující kritice ze strany komunistů pokusil o srovnání se zahraničím: „*Nebude na škodu věci, zejména po nepříznivé kritice pana kolegy Dr. Gregora, když si v této souvislosti porovnáme některé konečné cifry z naší retribuce s obdobnými z retribuce zahraniční. Tak např. ve Francii, státu mnohem větším, než jsme my, bylo podáno celkem 127 233 trestních retribučních oznámení, u nás naproti tomu 132 549. K tomu dlužno ještě poznamenat, že ve Francii trvá retribuční soudnictví již od srpna 1944... z toho bylo podáno obžalob ve Francii 50 066, u nás 42 908..... osvobozujících rozsudků ve Francii 7400, u nás 9132. Jedině v trestech smrti mají ve Francii rekord, ale jen zdánlivý rekord. Trestů smrti tam bylo vyneseno 5386, ale vykonáno toliko 637. Naproti tomu u nás bylo vyhlášeno 713 rozsudků smrti a vykonáno z toho 693, tedy všechny kromě 20. V Holandsku bylo dosud v retribučním řízení vyneseno 120 rozsudků smrti, vykonáno jich však bylo pouze 12. Při tomto porovnání jsme tedy zřejmě nedopadli špatně a toto srovnání čísel svědčí o pravém*

⁵⁵⁹ CHOCHOLATÝ-GRÖGER, s. 3.

⁵⁶⁰ Tamtéž, s. 4–5.

⁵⁶¹ Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart.. č. 29 (25), sign. Ls 310/1946 (Franz Schamberger).

opaku toho, co tvrdil a vytýkal kolega Dr. Gregor.”⁵⁶² Poslanec Hobza při odmítnutí názoru komunisty Gregora narážel na již tehdy známou vzrůstající komunistickou krvežíznivost a komunistické volání po větší přísnosti retribucí. Čísla ovšem objektivně ukazují na značnou přísnost československého retribučního soudnictví.

⁵⁶² CHOCHOLATÝ–GRÖGER, s. 4–5.

Závěr

Archivní materiál, týkající se mimořádných lidových soudů v Plzni a v Klatovech je nesmírně rozsáhlý. Formou sondy se podařilo z mnoha tisíc prostudovaných stránek soudních spisů získat dílčí obraz o průběhu retribučního soudnictví na dvou z celkem 25 MLS v poválečném Československu.⁵⁶³ Jsou míněny retribuce mimo Slovensko, a to ještě jen od zahájení retribucí do 4. května 1947, kdy skončila první fáze této specifické kapitoly československé spravedlnosti. Navzdory omezením, vyplývajícím z metody sondy, lze výsledky výzkumu shrnout do těchto závěrů:

1. Archivní materiál MLS v Plzni a MLS v Klatovech v SOA Plzni, který tvoří základ této práce, obsahuje obrovské množství informací, jejichž skutečně podrobné celkové zpracování představuje práci pro zkušeného badatele na několik let.

2. Jednotlivé kazuistiky, které vytvářejí základní kostru celé práce, bylo někdy obtížné, až nemožné zařadit do jednotných kategorií schematicky vymezených typů zločinů a při jejich hodnocení bylo nutné ponechat prostor pro jisté překrývání se a vzájemné prolínání se zločinné činnosti pachatelů.

3. Autor už pouhou analýzou faktů, vytěžených sondou, bez předchozího ovlivnění odbornou literaturou, dospěl k závěru, že na činnost obou soudů nelze nahlížet černobíle a samozřejmě ani dnešními měřítky. Odhalil jak klady, tak některé zápory retribucí a při komparaci s odborným písemnictvím a dalšími prameny následně zjistil, že jeho pohled nejen není osamocенý, ale naopak vzájemně koresponduje s tvrzeními jiných badatelů v publikacích, které se týkají jiných MLS.

4. Je bezpochyby kladem, že největší část hrdelních trestů byla v komplikovaných podmínkách, v jakých soudy v poválečném období pracovaly, uložena spravedlivě a byla vykonána přiměřeně humánním způsobem, který sám posoudil velmi detailně, a navíc, na rozdíl od všech citovaných historiků, i s uplatněním odborného lékařského hlediska.

5. Ojedinele však byly odhaleny situace, kdy některé tresty v několika málo případech, u nichž by byl hrdelní ortel býval nejspíše adekvátní, byly uděleny poněkud shovívavě. Naproti tomu několik jiných trestů bylo z autorova úhlu pohledu vyneseno příliš tvrdě, bez přihlídnutí k polehčujícím okolnostem a historickým konkvencím.

⁵⁶³ Do celkového počtu 25 je započítán i Národní soud v Praze.

Mezi nimi vyčnívá rozsudek za zločin, který byl pachateli připsán tendenčně, bez patřičného vyhodnocení všech dostupných důkazů, a který jen náhodnou shodou okolností neskončil justiční vraždou.

6. Přes tyto výtky, obsažené v bodě 5, dovoluje provedená sonda vyslovit závěr, že MLS v Plzni a v Klatovech přispěly k vyrovnání se s minulostí temného období našich dějin, období zvýšeného ohrožení republiky od 21. května 1938 do 1. prosince 1945.

7. Pokud jde o možný přínos práce pro dnešní dobu, lze konstatovat, že se sonda sice cíleně nezabývala ani zločinným obdobím let padesátých, ani vlastizrádnými zločiny let 1968 a 1969, ani dalšími zločiny let normalizačních a rovněž ani podrobně neanalyzovala způsob, jakým se s těmito dalšími temnými stránkami moderních českých dějin vyrovnala justice demokratického polistopadového režimu. Jde ovšem o problematiku do značné míry veřejně známou a s tématem této práce do určité míry srovnatelnou, byť hrdelní tresty v našem státě již od roku 1990 neexistují. Přesto si však autor troufá tvrdit, že retribuční soudnictví let 1945 až 1947 se v mnohých ohledech vyrovnalo se zločinnými případy období zvýšeného ohrožení republiky lépe než pozdější justice se zločiny následujících fází naší historie. Přinejmenším v některých směrech by jejich činnost mohla být i pro dnešní dobu inspirací. Zejména v odvaze uložit vlastizrádcům a jiným komunistickým zločincům adekvátní tresty, a to včas, aby tento postup přispěl k morálnímu narovnání společnosti.

8. Staré přísloví „*hlas lidu, hlas boží*“ nesmí však justici pod tlakem veřejného mínění strhnout k příliš tvrdým ortelům, které v několika případech odhalila nejen tato sonda, ale i závěry některých dalších citovaných zdrojů. Nelze dnes samozřejmě volat po uspěchaných rozsudcích ani po převážně jednodenním hlavním přelíčení doby retribucí. Přesto ale MLS v Plzni a Klatovech většinou ukázaly, že lze správně a uvážlivě rozhodnout i v rychlém procesu, pokud je dobře vedeno přípravné řízení a pokud je rozsudek opřen o nezpochybnitelný a eticky správný mravní názor. V tomto směru by snad práce mohla být inspirací pro dnešní dobu.

9. Závěry, které jsou zde uvedeny, jsou závěry prezentované z pohledu historického a jsou do značné míry námětem pro pohledy právních i jiných věd, které se s nimi nemusí nutně zcela shodovat.

Bibliografie

Archivní prameny

MLS Plzeň

Soudní spisy

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (1), sign. Ls 2/1945 (Ing. Karel Kowarschik).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (11), sign. Ls 3/1945 (František Kobras).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (1), sign. Ls 4/1945 (Josef Štěpán).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 4 (1), sign. Ls 6/1945 (Markéta Pawliková).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 10 (7), sign. Ls 11/1945 (Alfred Springer).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 5 (2), sign. Ls 12/1945 (Friedrich Fritsch).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 6 (3), sign. Ls 24/1945 (Otakar Hubert).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 6 (3), sign. Ls 29/1945 (Anton Liebl).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 6 (3), sign. Ls 148/1945 (Josef Forst).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 13 (10), sign. Ls 175/1945 (Otakar Slunéčko).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 13 (10), 14 (11), sign. Ls 181 a 182/1945 (Karel Dostál).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 3 (10), sign. Ls 184/1945 (Josef Urbánek).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 14 (11), sign. Ls 185/1945 (Rudolf Goll).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 17. (14), sign. Ls 44/1946 (Josef Janáček) spojeno se sign. Ls 72/1946 (Jan Dicker).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzeň, kart. č. 18 (15), sign. Ls 57/1946 (Konrad Göbel).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 39 (36), sign. Ls 405/1946 (Martin Sellner).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 43 (40), sign. Ls 447/1946 (Anna Benešová a Václav Třeška).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 49 (46), sign. Ls 452/1946 (Alfred Thieme).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 44 (41), sign. Ls 461/1946 (Josef Wex).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 45 (42), sign. Ls 466/1946 (Josef Holík, Karel Hradil, Maxmilián Trávníček).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 45 (42), sign. Ls 470/1946 (Herbert Groschup).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 54 (51), sign. Ls 524/1946 (Wilhelm Frisch).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzeň, kart. č. 62 (59), sign. Ls 54/1947 (Josef Sühs).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzeň, kart. č. 64 (61), sign. Ls 70/1947 (Dr. Reinhard Urban).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 65 (62), sign. Ls 84/1947 (František Tousek).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 70 (67), sign. Ls 136/1947 (Josef Melzer).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 74 (71), sign. Ls 193/1947 (Herbert Schunke).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 74 (71), sign.

Ls 194/1947 (Franz Pilzweger).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 80 (77), sign.

LS 195/1947 (Georg Kunze).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 79 (76), sign.

Ls 226/1947 (Johann Dauer).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 80 (77), sign.

Ls 228/1947 (Wilhelm Klett).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Plzeň, kart. č. 81 (78), sign.

Ls 238/1947 (Karl Gotschi).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 85 (82), sign.

Ls 275/1947 (Alois Sedláček).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 86 (83), sign.

Ls 280/1947 (Václav Sýkora).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 88 (85), sign.

Ls 293/1947 (Otto Haas).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 92 (89), sign.

Ls 320/1947 (Georg Pittermann).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 92 (89), sign.

Ls 321/1947 (Hermann Jochim).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, kart. č. 93 (90), sign.

Ls 329/1947 (Alfred Baumann).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Krajský soud v Plzni, kart. TkX, sign. 1046/1946

Prezidiální spisy

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prez. kart. č. 1 (49).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prez. kart. č. 2 (150).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Plzeň, prez. kart. č. 3 (147).

Státní zastupitelství v Plzni

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Státní zastupitelství Plzeň, kart. č. 254, Lst 30/1945

Krajský soud v Plzni

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Krajský soud v Plzni, kart. č. 2286, sign. Tk X 1046/1946.

MLS Klatovy

Soudní spisy

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 5 (1), sign. Ls 6/1945 (Johann Schrems).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 6 (2), sign. Ls 10/45 (Rozálie Hošťálková).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 7 (3), sign. Ls 37/1945 (František Oberhell a Anna Oberhellová).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 48 (44), sign. Ls 47/1945 (Georg Rohrbacher).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 10 (6), sign. Ls 1046/1945 (Max Altmann).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 14 (10), sign. Ls 125/1946 (Dr. Georg Heintschel-Heinegg).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 17 (13), sign. Ls 204/1946 (Matěj Dekr a Jan Vedral).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 18 (14), sign. Ls 206/1946 (Rudolf Petřík).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 25 (21), sign. Ls 268/1946 (Franz Wotawa).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 25 (21), sign. 273/1946 (Josef Spaniol).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 27 (23), sign. Ls 287/1946 (Franz Bina).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 28 (24), sign. Ls 296/1946 (Jakob Neubauer).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 29 (25), sign. Ls 300/1946 (Adolf Jarolim).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 29 (25), sign. Ls 310/1946 (Franz Schamberger).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 31 (27), sign. Ls 337/1946 (Josef Pravda).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 35 (31), sign. Ls 368/1946 (Erwin Janisch).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 39 (35), sign. Ls 26/1947 (Josef Kvapil).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 40 (36), sign. Ls 36/1947 (Karel Maryška).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud v Klatovech, kart. č. 46 (42), sign. Ls 97/1947 (Richard Lindner).

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, kart. č. 47 (43), sign. Ls 100/1947 (Heinrich Winkelhofer).

Prezidiální spis

Státní oblastní archiv v Plzni, f. Mimořádný lidový soud Klatovy, prez. kart. č. 1 (53).

Archiv bezpečnostních složek v Praze

Archiv bezpečnostních složek v Praze, f. Státní zastupitelství Plzeň, sign. S-4675 PL (Benešová Anna, provd. Zvelebilová).

Archiv bezpečnostních složek v Praze, f. Státní zastupitelství Plzeň, sign. S-4675 PL (Třeška Václav).

Archiv bezpečnostních složek v Praze, f. Ministerstvo vnitra-T, sign. T-478 (Zvelebilová Anna).

Rukopisy

JELÉN, Jiří, *Mimořádný lidový soud Klatovy, 1945–1947, 1948–1949*. SOA Plzeň, Inventář, Plzeň 2005.

JELÉN, Jiří, *Mimořádný lidový soud Plzeň, 1945–1947, 1948–1949*. SOA Plzeň, Inventář, Plzeň 2009.

POVÝŠILOVÁ Petra, *Mimořádný lidový soud v Plzni a jeho agenda*. Diplomová práce, Právnická fakulta ZČU, Plzeň 2018.

ŘEHÁČEK, Karel, *Zločinná role klatovského gestapa*. Diplomová práce, Pedagogická fakulta ZČU, Plzeň 1995.

TICHÝ, Petr, *Retribuční soudnictví*. Diplomová práce, Právnická fakulta ZČU, Plzeň 1998.

ŽAMBERSKÁ, Jana, *Retribuční soudnictví–Mimimořádný lidový soud v Plzni*. Diplomová práce, Filozofická fakulta ZČU, Plzeň 2010.

Odborná literatura

Monografie

- BENDA, Jan, *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*. Praha 2013.
- BENEŠ, Eduard, *Šest let exilu a druhé světové války*. Praha 1946.
- BORÁK, Mečislav, *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy 1998.
- CIGLBAUER, Jan, *Hrdelní případy Mimořádného lidového soudu České Budějovice 1945–1948: potrestání kolaborantů, udavačů a válečných zločinců z Českobudějovicka, Jindřichohradecka a Českokrumlovska*. Praha 2018.
- FROMMER, Benjamin, *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*. Praha 2010.
- GILBERT, Martin, *Churchil. Život*. Praha 2002.
- JARKOVSKÁ, Lucie, *Odplata, či spravedlnost? Minořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha 2017.
- JECH, Karel, KAPLAN, Karel (ed.), *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Brno 1995.
- JIŘÍK, Václav, *Klatovské oprátky*. Plzeň 2004.
- JIŘÍK, Václav, *Nedaleko od Norimberku*. Cheb 2000.
- KODET, Roman, *Příběh samurajů*. Praha 2018.
- Lord RUSSEL Z LIVERPOOLU, *Rytíři Bušidó*. Praha 2012.
- SKÁLA, Adam a kol., *Dějiny města Plzně 3*. Plzeň 2018.
- ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří a kol., *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha 2012.
- ŠTORKÁN, Karel, *Kat Mydlář – ve službách císařů*. Praha 1997.
- TESAŘ, Jaromír, *Soudní lékařství*. Praha 1977.
- de TOCKEVILLE, Alexis, *Democracy in America*. Chicago 1951.

Časopisy a sborníky

- BLAŽKOVÁ, Jana, *Mimořádný lidový soud v České Lípě*. In: Bezděz, vlastivědný sborník Českolipska. Česká Lípa, 2004, s. 135–156
- DRAHOTA, Leoš, *Naše šibenice – novodobé věšení*. In: Moskyt, geograficko-badatelský časopis. Praha 2008, s.16.
- DUBOVÁ, Zuzana, *Mimořádný lidový soud Hradec Králové*. In: Paukert Martin (ed.) Sborník prací východočeských archivů. Zámrsk 2010, s. 209–220.
- DUBOVÁ, Zuzana, *Mimořádný lidový soud Chrudim*. In: Paukert Martin (ed.) Sborník prací východočeských archivů. Zámrsk 2008, s. 259–269 .
- CHOCHOLATÝ- GRÖGER, Franz, *Hrdelní retribuce aneb Mimořádné lidové soudy 5. 3. 1945–4. 5.1947*. In: Český a slovenský zahraniční časopis, červenec 2010, s.1–5.

- JUSTIN, Petr, *Mimořádný lidový soud v Písku 1945–1948*. In: Jihočeský sborník historický, České Budějovice, 71, 2002, s. 98–122.
- LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Ghetto Terezín a Mimořádný lidový soud v Litoměřicích v letech 1945–1948*. In: Sborník ze semináře konaného 24. a 25. října 2006 v Liberci. Praha 2007.
- LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Mimořádný lidový soud v České Lípě*. In: Fontes Nissae VIII, 2007, s. 125–150.
- LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Tresty smrti udělené u Mimořádného soudu v Liberci*. In: Fontes Nissae IX, 2008, s. 73–108.
- LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Nationale Neudefinition durch Vertreibung. Die Abrechnung mit NS-Verbrechern und Kollaborateuren in den Böhmischen Ländern*. In: Kriegserfahrung und Nationale Identität in Europa nach 1945. Erinnerung, Säuberungsprozesse und Nationalgedächtnis. Paderborn, 2009.
- NIKRMAJER, Leoš, *Budějovičáci ve službách klatovského gestapa*. In: Kříž, Martin (ed.), *Cesta ke svobodě a její dozvuky*. Sborník příspěvků konference k 70. výročí osvobození, Klatovy 2015.
- PORTMANN, Kateřina, *Tresty smrti uložené Mimořádným lidovým soudem v České Lípě*. In: Fontes Nissae, 9, 2008, s. 129–151.
- ŘEHÁČEK, Karel, *Klatovská justice v roce 1945*. In: Kříž, Martin (ed.), *Cesta ke svobodě a její dozvuky*. Sborník příspěvků konference k 70. výročí osvobození, Klatovy, 2015, s. 76–85.
- ŘEHÁČEK, Karel, *Aktivity Alfréda Baumanna ve věci dodatečného zaboru části Chodska*. In: *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945*. 11, Ústí nad Labem 2006, s. 193–220.
- VERBÍKOVÁ Lucie, *Mimořádný lidový soud Uherské Hradiště*. In: *Slovácko: Společenskovední sborník pro moravsko-slovenské pomezí*. Uherské Hradiště 2012. 54, s. 267–283.

Rozhlasový dokument

Bestie Ruth. Český rozhlas radiožurnál, 5. 8. 2017.

Film

Počestné paní pardubické. (FRIČ, Martin, režie). Praha 1944.

Resumé

Práce je sondou do československého retribučního soudnictví, konkrétně do činnosti mimořádných lidových soudů v Plzni a v Klatovech v letech 1945 až 1947. Analýza spisů 60 hrdelních trestů, které tyto soudy v tomto zákonem stanoveném období vynesly, poskytuje obraz značně specifické součásti systému československého poválečného práva z historického pohledu. Základem práce je neobyčejně rozsáhlý archivní materiál SOA v Plzni, z něhož jsou vzhledem k omezenému rozsahu kvalifikační práce zpracována jen nejdůležitější fakta. Ukázalo se, že spisy nejtěžších trestů, za které je nutné tresty smrti považovat, dávají sice různorodý, ale přesto poměrně reprezentativní obraz činnosti obou zkoumaných soudů. Velký retribuční dekret, který byl základní normou pro činnost MLS v období 1945 – 1947, byl soudy uveden do praxe ve velmi specifickém historickém období přechodu od jedné totality ke druhé. Proto lze největší část uložených hrdelních trestů považovat za adekvátní pokus o vyrovnání se s minulostí v rámci tehdejšího komplikovaného poválečného období, které je obdobím nesrovnatelným s obdobím rozvinutých demokratických svobod. Přesto jsou v práci popsány i některé nedostatky v praktické činnosti zkoumaných soudů, konkrétně několik případů hrdelních trestů, uložených příliš tvrdě, a naopak přílišná shovívavost, též realizovaná v několika málo případech. Porovnáním s dostupnou odbornou literaturou je možné konstatovat, že činnost obou soudů nevybočuje z tehdejší situace v poválečném Československu s tím, že oba soudy patřily v rámci 25 MLS spíše k těm přísnějším, nikoli však k nejpřísnějším.

Autor se bádáním v průběhu čtyř let přesvědčil, že archivní materiál k této problematice je natolik rozsáhlý, že skýtá velmi široký základ pro další širší a hlubší výzkum a podle většího počtu citovaných prací je tomu tak i u dalších MLS. Zejména otázka vyrovnání se s minulostí a porovnání mezi MLS retribučního soudnictví a československými a českými soudy pozdějších období, která v průběhu psaní práce a v jejích závěrech spontánně vystupovala do popředí, může být námětem pro zaměření dalšího bádání.

Resümee

Die Arbeit ist eine Sonde in das tschechoslowakische Retributionsgerichtswesen, konkret in die Tätigkeit der Außerordentlichen Volksgerichte in Pilsen und in Klattau in den Jahren 1945 bis 1947. Die Analyse der Akten von 60 peinlichen Strafen, die diese Gerichte im festgelegten Zeitraum fällten, bietet ein Bild von einem beträchtlich spezifischen Bestandteil des Systems des tschechoslowakischen Nachkriegsrechtes aus der geschichtlichen Sicht. Eine Grundlage der Arbeit ist das außergewöhnlich umfangreiche Archivmaterial des Staatlichen Gebietsarchivs in Pilsen, aus dem aufgrund des beschränkten Umfangs der Qualifikationsarbeit nur die wichtigsten Fakten bearbeitet wurden. Es zeigte sich, dass die Akten der schwersten Strafen, für die Todesstrafen zu halten sind, zwar ein ungleichartiges, aber trotzdem relativ repräsentatives Bild der Tätigkeit der beiden erforschten Gerichte anbieten. Das Große Retributionsdekret, das die grundlegende Norm für die Tätigkeit der Außerordentlichen Volksgerichte in den Jahren 1945 – 1947 war, wurde durch die Gerichte in die Praxis in der sehr spezifischen historischen Epoche des Übergangs von einer zur anderen Totalität umgesetzt. Darum kann man den größten Teil der verhängten peinlichen Strafen für einen adäquaten Versuch zu halten, sich mit der Vergangenheit im Rahmen der damaligen komplizierten Nachkriegszeit abzufinden, die eine mit der Epoche der entwickelten demokratischen Freiheiten unvergleichbare Zeit ist. Trotzdem sind in der Arbeit auch einige Mängel in der praktischen Tätigkeit der erforschten Gerichte beschrieben, konkret einige Fälle der zu hart verhängten peinlichen Strafen, und im Gegenteil übermäßige Milde, die auch in einigen Fällen verwirklicht wurde. Durch Vergleichen mit der verfügbaren Fachliteratur kann man feststellen, dass die Tätigkeit der beiden Gerichte nicht von der damaligen Situation in der Nachkriegtschechoslowakei abweicht, damit, dass die beiden Gerichte im Rahmen der 25 Außerordentlichen Volksgerichte eher zu den härteren zählten, aber nicht zu den härtesten.

Der Autor überzeugte sich während vier Jahre seiner Forschung, dass das Archivmaterial zu dieser Problematik so umfangreich ist, dass es eine sehr weite Grundlage für nächste weitere und tiefere Forschung bietet und dass es nach der größeren Anzahl der zitierten Arbeiten auch bei anderen Außerordentlichen

Volksgerichten so ist. Vor allem die Frage vom Sich-Abfinden mit der Vergangenheit und Vergleich der Außerordentlichen Volksgerichte des Retributionsgerichtswesens und der tschechoslowakischen und tschechischen Gerichte der späteren Epochen, die während des Schreibens dieser Arbeit und in ihren Schlussfolgerungen spontan in Vordergrund traten, können ein Thema für die Richtung der nächsten Forschung sein.

Resume

The thesis is a survey of the Czechoslovak retribution judiciary, specifically of the activities of extraordinary people's courts in Plzeň and Klatovy in the years 1945 to 1947. The analysis of the files of 60 capital punishments, which these courts passed in this period stipulated by law, provides a picture of a very specific part of the system of the Czechoslovak post-war law from the historical point of view. The basis of the work is an unusually extensive archival material of the State Regional Archive in Plzeň, from which, due to the limited scope of the qualification work, only the most important facts are processed. It turned out that the files of the most severe punishments, and the death penalties must be considered as such, give a diverse, but nevertheless relatively representative picture of the activities of both examined courts. The Great Retribution Decree, which was the basic standard for the activities of the MLS (local people's courts) in the period 1945-1947, was put into practice by the courts in a very specific historical period of transition from one totalitarian system to another. Therefore, most of the imposed capital punishments can be considered an adequate attempt to come to terms with the past within the then complicated post-war period, which is a period incomparable with the period of developed democratic freedoms. Nevertheless, the work also describes some shortcomings in the practical activities of the examined courts, namely several cases of capital punishments, imposed too harshly, and, conversely, excessive leniency, also realized in a few cases. By comparison with the available specialised literature, it is possible to state that the activity of both courts does not deviate from the then situation in post-war Czechoslovakia, with both courts belonging to the stricter, but not the strictest within the 25 MLS (local people's courts).

Through research over the course of four years, the author became convinced that the archival material on this issue is so extensive that it provides a very broad basis for further broader and deeper research, and according to a larger number of cited works, this is also the case for other MLS. In particular, the question of coming to terms with the past and comparing between the MLS of retributive judiciary and the Czechoslovak and Czech courts of later periods, which spontaneously came to the fore

during the writing of the thesis and its conclusions, may be a topic for further research aiming.

Seznam použitých zkratek a jejich vysvětlivky

ABS	Archiv bezpečnostních složek
ČLR	Čínská lidová republika
ČMD	Českomoravské dráhy (v protektorátním období)
č.p.	číslo popisné
ČSL	Československá strana lidová
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČTK	Československá tiskové kancelář
DSAP	Německá sociálně demokratická strana dělnická
Dr.	doktor práv (JUDr.)
Dr. med.	doktor všeobecného lékařství (MUDr.)
f.	fond
FK	Freikorps - viz SdFK
FN	Fakultní nemocnice
Gestapo	Geheimstaatspolizeiamt (německá státní policie)
K	koruna protektorátní
kart.	karton
Kčs	koruna československá
kpt.	kapitán (hodnost)
KS	krajský soud
MLS	mimořádný lidový soud
MNV	místní národní výbor
MV	ministerstvo vnitra
NO	nepřátelská osoba
NS	Národní shromáždění Československé republiky
NSDAP	Nacionální socialistická německá strana práce (nacisté)
NSKK	Nacionálně socialistický motorizovaný sbor
ONV	okresní národní výbor
OO-MV	okresní oddělení ministerstva vnitra
prez. kart.	prezidiální karton
prim.	primář
RM	říšská marka
sign. S	spisová značka archivu bezpečnostních složek
sign. Ls	spisová značka mimořádného lidového soudu
SA	Sturmabteilung

SD	Sicherheitsdienst
SdFK	Sudetendeutsches Freikorps
SdP	Sudetoněmecká strana (Henleinovci)
S. K.	sportovní klub
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOA	Státní oblastní archiv
SS	Schutzstaffel
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
Stb	Státní bezpečnost
st. z.	státní zastupitelství
T/MV	trestní fond ministerstva vnitra
tr. ř.	trestní řád
ÚDV	Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu
ÚVOD	Ústřední vedení odboje domácího
ZČU	Západočeská univerzita

Přílohy

Příloha č. 1 – Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

O přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spoluviníci na Československu. Podrobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná německá zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo asistovali i zpronevěřivší se občasně českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodností, musí dojít zaslouženého trestu bez průtahů, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene. Proto ustanovují k návrhu vlády takto:

Hlava I

Zločiny proti státu

§ 1

Kdo se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil na území republiky nebo mimo ně některého z těchto zločinů podle zákona na ochranu republiky ze dne 19. března 1923, č. 50 Sb.:

úkladů o republiku (§ 1), trestá se smrtí;

kdo se dopustil přípravy úkladů (§ 2), ohrožení bezpečnosti republiky (§ 3), prorady (§ 4, č. 1), zrady státního tajemství (§ 5, č. 1), vojenské zrady (§ 6, č. 1, 2 a 3) a násilí proti ústavním činitelům (§ 10, č. 1), trestá se těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí a za okolností zvláště přitěžujících smrtí.

§ 2

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) byl členem organizací: Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (S.S.), nebo Freiwillige Schutzstaffeln (F.S.), nebo Rodobrany, nebo Szabadcsapatok, nebo jiných zde nejmenovaných organizací podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 3

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) propagoval nebo podporoval fašistické nebo nacistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejném shromáždění schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky nebo jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, spáchal-li však takový zločin v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí, nebo smrtí.

(2) Kdo v téže době byl činovníkem nebo velitelem v organizacích Nationalsozialistische Deutschen Arbeiterpartei (NSDAP) nebo Sudetendeutsche Partei (SdP) nebo Vlajka, Hlinkova nebo Svatoplukova garda, nebo v jiných fašistických organizacích podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

§4

Československý občan, který v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) v zahraniční rozvracel hnutí, směřující k osvobození republiky Československé v její předmnichovské ústavě a jednotnosti, anebo jinak vědomě poškozoval zájmy republiky Československé, zejména kdo ohrožoval bezpečnost občanů, pracujících pro osvobození republiky doma, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

Zločiny proti osobám

§5

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil se ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací, či členů, těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27.května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí loupeží lidí (§ 90), veřejného násilí nakládáním s člověkem jako s otrokem (§ 95), vraždy (§§ 134 až 137), zabití (§§ 140 a 141) a těžkého poškození na těle (§ 156),

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu vraždy (§ 278), úmyslného zabití (§ 279), těžkého ublížení na těle s následky smrtelnými (§§ 306 a 307) a loupeže dětí (§ 317), trestá se smrtí.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27.května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí neoprávněným omezováním osobní svobody člověka (§ 93), veřejného násilí vydíráním (§ 98), veřejného násilí nebezpečným vyhrožováním (§ 99) a těžkého poškození na těle (§§ 152 a 155),

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu bezprávného omezování osobní svobody člověka (§§ 323, 324 a 325), těžkého ublížení na těle (§ 301) a vydírání (§§ 350 a 353), trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

§ 6

(1) Kdo v téže době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) nařídil ve prospěch válečného úsilí Německa nebo jeho spojenců nucenou nebo povinnou práci, a ten, kdo při vydání a výkonu takového nařízení spolupůsobil, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.

(2) Byl-li však takovým nařízením obyvatel republiky donucen pracovat v cizině, nebo za okolností, nebo na místech jeho životu nebo zdraví nebezpečných, trestá se viník bez ohledu na účel práce těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

§ 7

(1) Kdo sám nebo v součinnosti s jinými v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů zavinil ztrátu svobody obyvatele republiky bez jiných následků, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let. Způsobil-li viník takto ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí, za okolností pak zvláště přitěžujících trest smrti.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil obyvatele republiky těžké ublížení na těle bez těžkých následků (odst. 3), trestá se za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí. Byl-li však tato postižen větší počet osob, může soud uložit trest smrti.

(3) Kdo v téže době a za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, výkonem rozsudku, nařízení, nebo správního rozhodnutí, nebo jinak smrt obyvatele republiky, těžké ublížení na těle obyvatele republiky s následky označenými v § 156 trest. zák. č. 117/1852 ř. z. a v §§ 306, 307 trest. zák. zák. čl. V/1878, nebo jeho deportaci, trestá se za zločin smrtí.

Zločiny proti majetku

§ 8

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§18) se dopustil ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republice nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27.května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§ 85) s následky podle § 86, odst. 2, žhářství (§ 166) za okolností a s následky podle § 167, písm. a), loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle § 195,

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu žhářství (§ 424), loupeže (§§ 344 a 345), za okolností a s následky podle § 349, odst. 1, bod 2 a odst. 2, trestá se smrtí.

(2) Kdo v téže době a za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27.května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí násilným vpadnutím do cizího nemovitého statku (§ 83), veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§§ 85, 86, odst. 1), žhářství (§ 166) za okolností a s následky podle § 167, písm. b) až g), krádeže (§§ 171 až 180), zpronevěry (§§ 181 až 183), podílnictví na krádeži nebo zpronevěře (§§ 185 a 186), loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle §§ 191 až 194, podílnictví na loupeži (§ 196), podvodu (§§ 197 až 201, 203),

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu porušení domácnosti soukromými osobami (§§ 330 a 331), přečinu poškození cizího majetku (§§418 a 420), který se za okolností odst. 1 tohoto paragrafu kvalifikuje jako zločin, žhářství (§§§ 422 a 423), krádeže (§§ 333 až 341), nakolik čin není trestný podle odst. 1, písm. b) tohoto paragrafu, podílnictví (§ 370), podvodu (§ 379 ve znění § 50 trestní novely), za okolností podle § 383, odst. 2 s výjimkou § 382, trestá se těžkým žalářem od deseti do

dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 9

Kdo sám, nebo v součinnosti s jiným v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, nebo výkonem rozsudku, nařízení nebo správního rozhodnutí, že Československému státu nebo právnické či fyzické osobě bylo proti zákonu republiky odňato jejich jmění zcela nebo zčásti, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 10

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) zneužil tísně, způsobené národní, politickou či rasovou persekucí, aby se obohatil na úkor státu, právnické či fyzické osoby, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.

Udavačství

§ 11

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky ve službách nebo v zájmu nepřítele, nebo využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací jiného pro nějakou skutečnou nebo vymyšlenou činnost udal, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let. Zavínil-li však udavač svým udáním ztrátu svobody československého občana, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let. Mělo-li udání za přímý nebo nepřímý následek ztrátu svobody většího počtu lidí nebo těžkou újmu na zdraví, trestá se doživotním žalářem, mělo-li za následek něčí smrt, trestá se smrtí.

Všeobecná ustanovení

§ 12

Podle tohoto dekretu bude potrestán i cizinec, jenž se dopustil zločinu, uvedeného v § 1, nebo některého ze zločinů, uvedených v §§ 4 až 9 v cizině, dopustil-li se jich na československém státním občanu nebo na československém veřejném nebo soukromém majetku.

§ 13

(1) Jednání trestné podle tohoto dekretu není ospravedlněno tím, že je nařizovaly nebo dovolovaly předpisy jiného práva než československého, nebo orgány, zřízené jinou státní mocí než československou, aniž jest omluveno tím, že pachatel takové neplatné předpisy za ospravedlněné považoval.

(2) Také neospravedlňuje pachatele, že konal svoji služební povinnost, jednal-li s obzvláštní horlivostí, překročuje tak ve značné míře normální rámec svých povinností, nebo byl-li činný v úmyslu napomáhat válečnému úsilí Němců (jejich spojenců), poškodit či mařit válečné úsilí Československa (jeho spojenců), nebo jednal-li z jiné zřejmě zavržitelné pohnutky.

(3) Neodolatelné donucení rozkazem představeného nezprošťuje viny nikoho, kdo se dobrovolně stal členem organizací, jejichž členství ukládalo vykonat každý, i zločinný rozkaz.

§ 14

Odsoudí-li soud pro zločin v tomto dekretu uvedený a neupustí-li od trestu (§ 16, odst. 2), vysloví zároveň:

- a) že odsouzený pozbývá na určitou dobu, nebo navždy občanské cti (§ 15);
- b) že odsouzený část trestu na svobodě nebo celý trest odpyká ve zvláštních nucených pracovních oddílech, které se zřídí zvláštním zákonem;
- c) že celé jeho jmění nebo část jeho jmění propadá ve prospěch státu.

§ 15

Pozbytí občanské cti [§14 písm. a)] znamená:

1. trvalou ztrátu vyznamenání, řádů a čestných odznaků, veřejných služeb, hodností a funkcí, akademických hodností, jakož i ztrátu odpočivných a zaopatřovacích požitků, platů z milosti a všelikých jiných platů z peněz veřejných;
2. u poddůstojníků degradaci a u důstojníků kasaci;
3. ztrátu způsobilosti k nabytí, výkonu a opětovnému nabytí práv, uvedených pod číslem 1 a 2 a práv ztracenými hodnostmi podmíněných;
4. ztrátu práva voliti a volen nebo povolán býti k veřejné funkci, nebo hlasovati ve věcech veřejných;

5. ztrátu způsobilosti zastávati funkce ve sdruženích (spolcích nebo jiných útvarech podobných);
6. ztrátu způsobilosti býti vlastníkem, vydavatelem nebo redaktorem, nebo jakkoliv spolupůsobiti při vydávání, redakci periodického tiskopisu, jakož i nakládati, vydávati a uveřejňovati tiskopisy neperiodické;
7. ztrátu způsobilosti konati veřejné přednášky nebo projevy;
8. ztrátu způsobilosti k práci ve výchovných nebo uměleckých institucích nebo podnicích;
9. ztrátu způsobilosti býti zaměstnavatelem nebo spoluzaměstnavatelem;
10. ztrátu způsobilosti provozovati svobodné zaměstnání;
11. ztrátu způsobilosti býti členem představenstva (správní rady) společnosti a společenstev
12. ztrátu způsobilosti býti vedoucím úředníkem v podniku soukromém. Kdo přestoupí zákazy v tomto paragrafu obsažené, bude potrestán řádným soudem pro přestupek vězením od jednoho týdne do tří měsíců.

§ 16

(1) trest na svobodě nelze snížit pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější.

(2) Soud může snížit trest i pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější, v případech pak zvláštního zřetele hodných v odsuzujícím výroku upustiti od potrestání, je-li obecně známo, nebo lze-li bez průtahů prokázati, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu, nebo že se pozdější svou činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení však nelze použít, převyšuje-li škoda pachatelem zaviněná neúměrně obecný prospěch jim sledovaný.

§ 17

Zločiny trestné podle tohoto dekretu a výkon trestu se nepromlčují.

§19

Zločiny trestné podle tohoto dekretu buď též pokládány vždy za zvlášť zavržitelné ve smyslu § 1, odst. 1 zákona o státním vězení ze dne 16.července 1931, č. 123 Sb.

§ 20

Nadržování zločinům, trestným podle tohoto dekretu trestá se podle platných trestních zákonů s těmito změnami:

- 1.** u zločinů proti státu trestá se nadržování stejně jako tyto zločiny;
- 2.** u týchž zločinů je i nadržování ukryváním osob blízkých (§ 39, č. 4 zák. č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky) trestné jako zločin a trestá se těžkým žalářem od jednoho roku do deseti let, ukládá-li však na zločin sám tento dekret trest smrti, těžkým žalářem od pěti do dvaceti let;
- 3.** u ostatních zločinů trestá se nadržování těžkým žalářem
 - a)** od deseti do dvaceti let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest smrti, nebo těžkého žaláře v trvání více než dvaceti let,
 - b)** od jednoho roku do deseti let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest nižší.

Hlava II

Mimořádné lidové soudy

- a)** Konati hlavní přelíčení o činech trestných podle retribučního dekretu a rozhodovati o návrzích na obnovu řízení o takových činech přísluší výlučně mimořádnému lidovému soudu.
- b)** Mimořádný lidový soud soudí ve tříčlenných senátech, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze dvou soudců z lidu; skončilo-li však předchozí řízení (čl. 1, § 2) rozsudkem, soudí mimořádný lidový soud v senátech pětičlenných senátech alespoň 4 hlasů, jest při tříčlenných senátech třeba jednomyslnosti.
- c)** Přednosta mimořádných lidových soudů, jejich náměstky a soudce z povolání ustanovuje ministr spravedlnosti ze soudců v činné službě. Soudce z lidu jmenuje ministr spravedlnosti ze seznamů sestavených okresními národními výbory.
- d)** Veřejné žalobce mimořádných lidových soudů jmenuje ministr spravedlnosti ze státních zástupců, ze soudců v činné službě nebo z osob zapsaných v seznamu obhájců.

e) O delegaci platí obdobně ustanovení § 62 tr. ř.; rozhodnutí zemského soudu o delegaci je konečné.

§ 21

(1) Mimořádným lidovým soudům přísluší souditi všechny zločiny trestné podle tohoto dekretu, odpovídají-li za ně trestně jako pachatelé, spolupachatelé, spoluviníci, účastníci nebo nadřizovatelé, osoby, uvedené v § 2 a § 3, odst. 2; odpovídají-li za ně trestně osoby jiné, soudí je mimořádné lidové soudy tehdy, navrhne-li jejich stíhání před nimi veřejný žalobce (§ 24).

(2) Místní příslušnost mimořádných lidových soudů se určuje předpisy trestních řádů, platných na území republiky.

Složení a sídlo mimořádných soudů

§ 22

(1) Mimořádný lidový soud vykonává svou pravomoc v pětičlenných senátech, složených z předsedy, jímž musí býti soudce z povolání (občanský nebo vojenský soudce) a ze čtyř soudců z lidu.

(2) Přednosta mimořádných lidových soudů, jejich náměstky a soudce z povolání (odst. 1) jmenuje prezident republiky k návrhu vlády ze seznamu osob, pořízených za tím účelem okresními národními výbory. Z jiných seznamů okresními národními výbory pořízených jmenuje vláda soudce z lidu.

(3) Přednostovi mimořádného lidového soudu nebo jeho náměstkovi náleží, aby z osob, jmenovaných v odst. 2, sestavil potřebný počet senátů s náhradníky.

(4) Mimořádné lidové soudy se zřídí v sídlech krajských soudů, každý senát mimořádného lidového soudu může však zasedati, ukáže-li se toho potřeba, v kterémkoli místě soudního obvodu. Vykonavatele hrdelních trestů s potřebným počtem pomocníků ustanoví místní národní výbor v sídle krajského soudu.

(5) Vládním nařízením bude ustanoveno, jaký slib budou soudcové z lidu skládati a jaká náhrada výloh a ušlého zisku jim přísluší.

§ 22 a)

(1) Přijmouti a zastávati úřad soudce z lidu je občanskou povinností. Poruší-li soudce z lidu bez závažných důvodů tuto povinnost zejména tím, že se bez dostatečné omluvy

nedostaví k hlavnímu líčení, ač byl řádně obeslán, nebo že se bez souhlasu předsedy senátu před skončením hlavního přelíčení vzdálí, uloží mu předseda jako pořádkový trest pokutu do 10 000 Kč nebo vězení do osmi dnů a podle okolností též náhradu útrat zmařeného hlavního přelíčení. Proti tomuto nálezu může postižený podat do osmi dnů námitky, o nichž rozhodne s konečnou platností předseda mimořádného lidového soudu.

(2) Pokuta připadá státní pokladně.

§ 23

Při hlasování hlasují nejprve soudcové z lidu, a to starší před mladšími.

Veřejný žalobce

§ 24

(1) Veřejné žalobce mimořádných lidových soudů jmenuje vláda nebo z jejího pověření ministr spravedlnosti pro určité údobí, pro určité případy, nebo pro celou dobu činnosti soudu z prokurátorů nebo z jiných osob, které dosáhly doktorátu práv nebo složily tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judičiální, pokud budou v seznamech, pořízených za tím účelem okresními národními výbory.

(2) Veřejní žalobci u mimořádných lidových soudů jsou podřízeni ministru spravedlnosti.

Řízení před mimořádnými lidovými soudy

§ 25

(1) Pro řízení před mimořádnými soudy lidovými platí zásady řízení před soudy stannými, a to v úpravě, provedené v §§ 26 až 31 tohoto dekretu. Tam, kde dekret odkazuje na předpisy řízení řádného, jsou míněny předpisy platného trestního řádu.

(2) Byl-li obžalovaný rozsudkem mimořádného lidového soudu osvobozen, nevylučuje se tím jeho stíhání před příslušným soudem řádným, případně před soudem státním podle zákona č. 68/1935 Sb. nebo před krajským soudem příslušným pro souzení vojenské zrady podle zákona č. 130/1936 Sb. a vl. nař. č. 238/1937 Sb. Tento soud posoudí věc znova řízením řádným, při čemž platí hmotně právní ustanovení tohoto dekretu (§§ 1 až 20), stejně jako když osoba provinilá hned předem byla pohnána před

soud řádný (§ 21). Návrh, aby se takto proti obžalovanému postupovalo, musí však býti podán nejpozději do tří měsíců ode dne osvobozujícího rozsudku.

§ 26

(1) Řízení před mimořádným lidovým soudem zahajuje se k návrhu veřejného žalobce (§ 24). Těhotné ženy nebud'ěž poháněny před mimořádný lidový soud, dokud tento jejich stav trvá.

(2) Celé trestní řízení se koná zpravidla od počátku do konce před mimořádným lidovým soudem ve způsobu hlavního přelíčení, pokud možno bez přerušení a musí býti skončeno do tří dnů od okamžiku, kdy byl obžalovaný před něj postaven. Nedospěl-li mimořádný lidový soud v této lhůtě k rozsudku, postoupí věc příslušnému soudu řádnému (§25, odst. 2). I po uplynutí této lhůty budiž však pokračováno v řízení před mimořádným lidovým soudem, navrhne-li to veřejný žalobce.

(3) V přípravném vyhledávání nebo v přípravném vyšetřování, které by předcházelo řízení před mimořádným lidovým soudem, má veřejný žalobce práva a povinnosti státního zástupce.

(4) Jestliže se obžalovaný nedostavil anebo nemůže dostaviti k soudu z jakýchkoli důvodů, může veřejný žalobce navrhnouti, aby se hlavní přelíčení konalo v nepřítomnosti obžalovaného. V takovém případě musí soud zřídit obhájce z úřední moci.

§ 27

Řízení před mimořádným lidovým soudem je ústní a veřejné. Obžalovaný má právo zvoliti si sám obhájce nebo požádati soud, aby mu zřídil obhájce, je-li nemajetný. Nepoužije-li obžalovaný svého práva, zřídí mu soud obhájce z moci úřední. Jak obžalovaný, tak soud mohou obhajobou pověřiti i osobu, nezapsanou v seznamu obhájců, která dosáhla doktorátu práv nebo složila tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judicielní.

§ 28

(1) Hlavní přelíčení před mimořádným lidovým soudem zahajuje se po vyvolání věci a zjištění generalii výkladem veřejného žalobce, které skutky jsou obžalovanému kladeny za vinu. Výslech obžalovaného a provádění důkazů řídí se obecně předpisy

trestního řízení. Protokoly o výsleších spoluviníků a svědků a dobrá zdání znalců mohou se čísti vždy, když předseda senátu považuje jejich čtení za účelné.

(2) Řízení se zpravidla omezí na čin nebo činy, pro které byl obviněný před mimořádný soud lidový pohnán. Na činy, které nejsou trestné podle tohoto dekretu, nemá tudíž býti brán zřetel. Budou-li stíhány později v řízení před mimořádným soudem lidovým, nebo před soudem řádným, případně státním, nebo před krajským soudem, příslušným pro souzení vojenské zrady, budiž při výměře trestu vzat zřetel na trest na svobodě mimořádným lidovým soudem již uložený.

(3) Řízení před mimořádným lidovým soudem nesmí býti zdržováno zjišťováním nároků na náhradu škody trestným činem způsobené.

(4) Zjištění spoluviníků nebudiž sice opominuto, avšak vynesení a výkon rozsudku se tím nemá oddalovat.

(5) Po ukončení průvodního řízení zhodnotí veřejný žalobce jeho výsledky a podá svůj konečný návrh. Na to udělí předseda slovo obžalovanému a jeho obhájci k přednesení obhajoby. Odpoví-li veřejný žalobce na její vývody, mají obžalovaný a jeho obhájce právo na poslední slovo.

§ 29

(1) Poté usnese se soud v neveřejné poradě na rozsudku, řídě se přitom příslušnými předpisy o řízení řádném, pokud tento dekret neustanovuje jinak. K usnesení, jímž se snižuje trest pod dolní hranici sazby nebo zaměňuje jeho způsob za mírnější nebo jímž se upouští od potrestání (§ 16, odst. 2) je však potřebí čtyř hlasů.

(2) Opírá-li se výrok o vině u zločinu, na který tento dekret ukládá trest smrti, toliko o tři hlasy anebo dospěl-li soud k názoru, že byly zjištěny takové okolnosti, že by trest smrti byl nepřiměřeně přísný, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí a za předpokladů, označených v § 16, odst. 2, užití i tohoto ustanovení. Ustanovení odstavce 1, věty druhé platí i zde.

(3) Rozsudek budiž ihned vyhlášen ve veřejném zasedání soudu.

§ 30

O řízení před mimořádným lidovým soudem sepíše se zápis podle předpisů o řízení řádném. Tento zápis podepíší všichni členové senátu a zapisovatel.

§ 31

(1) Proti rozsudku mimořádných lidových soudů není řádných opravných prostředků. Žádost o milost kýmkoliv podaná nemá odkladného účinku.

(2) Trest smrti se vykoná do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou žádost odsouzeného může být lhůta prodloužena o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, vykoná se trest smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného. Výkon trestu smrti buď však na přiměřenou dobu odložen, žádá-li to veřejný žalobce z důležitého veřejného zájmu.

(3) Zmateční stížnost k zachování zákona je přípustná.

(4) O návrhu na obnovu trestního řízení rozhoduje sborový soud první stolice, v jehož sídle je zřízen mimořádný lidový soud, který ve věci rozhodl. Přitom se řídí ustanoveními trestního řádu o obnově trestního řízení. Nové hlavní přelíčení se však za podmínek uvedených v § 21 koná před mimořádným lidovým soudem.

Ustanovení přechodná a závěrečná

§ 32

(1) Ustanovení zákona ze dne 3.května 1934, č. 91 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, pro zločiny trestné podle tohoto zákona neplatí.

(2) Ustanovení zákona ze dne 11.března 1931, č. 48 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, zůstávají v platnosti.

(3) Má-li se o činech trestných podle tohoto dekretu konati řízení před řádným soudem a jde-li o čin, o němž by jinak náleželo souditi porotnímu soudu, koná se celé řízení před sborovým soudem první stolice podle předpisů o řízení o činech přikázaných tomuto soudu.

§ 33

Účinnost tohoto dekretu se končí dnem 31.prosince 1948.

§ 34

Provedením tohoto dekretu se pověřují všichni členové vlády.

Příloha č. 2 – Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky ze dne 19. června 1945 č. 17/1945 Sb., o Národním soudu

§ 1

(1) V Praze se zřizuje Národní soud.

(2) Národní soud funguje jednak jako soud trestní, jednak jako soud čestný.

§ 2

Dopustili-li se činů trestných podle dekretu prezidenta republiky ze dne 19.června 1945, 4. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech (v dalším retribučním dekretu), státní prezident tzv. protektorátu, členové tzv. protektorátních vlád, členové ústředního vedení Vlajky, členové Kuratoria pro výchovu mládeže, členové výboru a činovníci České ligy proti bolševismu, vedoucí činovníci Národní odborové ústředny zaměstnanců a Svazu zemědělství a lesnictví, novináři, kteří propagačně sloužili vládě vetřelců v denním tisku, nebo vůbec osoby, které byly vedoucím postavením v životě politickém, vysokým úřadem, vysokou funkcí velitelskou nebo význačným místem v životě hospodářském vázány být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem, budou souzeni Národním soudem jakožto soudem trestním.

§ 3

Národní soud je vázán hmotněprávními předpisy retribučního dekretu.

§ 4

Osoby označené v § 2 budou souzeny Národním soudem jako soudem čestným, i když se nedopustily činů trestných, ale nechovaly-li se po 21.květnu 1938 jako se slušelo na věrné a statečné občany československé.

§ 5

(1) Kdo bude uznán vinným podle předcházejícího paragrafu, bude výrokem Národního soudu zbaven aktivního a pasivního volebního práva do veřejných zastupitelstev, dále práva svolávat veřejná shromáždění a zúčastnit se jich, organizovat se v politických spolcích a organizacích, vydávat politické časopisy nebo jiné politické publikace, je redigovat nebo do nich psát.

(2) Přestoupení některého z těchto zákazů trestá se řádným soudem jako přestupek vězením od tří do šesti měsíců.

§ 6

(1) Národní soud rozhoduje v sedmičlenných senátech, které sestavuje předseda Národního soudu.

(2) Předseda Národního soudu, jeho dva náměstkové, jakož i předsedové senátů musí být soudcové z povolání. Jmenuje je prezident republiky k návrhu vlády. Přisedící senátů pro Národní soud jmenuje vláda k návrhu ministra spravedlnosti ze seznamů pořízených zemskými národními výbory. Přisedícími národního soudu buďte osvědčení vlastenci, zejména také osoby, které se zasloužily v zahraničním nebo domácím odboji, nebo které byly obětí nepřátelské persekuce či zrady.

§ 7

(1) K návrhu ministra spravedlnosti určí vláda z řad osob práva znalých u Národního soudu veřejného žalobce (národního prokurátora), s potřebným počtem jeho náměstků.

(2) Národní prokurátor i jeho náměstkové jsou podřízeni ministru spravedlnosti.

(3) Národní prokurátor určuje, kdo z osob uvedených v § 2 nebo § 4 má být souzen Národním soudem, a pro jaké zločiny nebo činy. Tímto určením se ruší příslušnost mimořádných lidových soudů i soudů řádných.

§ 8

(1) Pro řízení před Národním soudem platí obecná ustanovení trestního řádu, pokud tento dekret neustanovuje jinak.

(2) Řízení proti viníkům ve smyslu tohoto dekretu budiž zahájeno neprodleně a budiž v něm postupováno co možno urychleně.

(3) Vyšetřování se nekoná. Vyhledávání buď omezeno na skutečnosti zásadní důležitosti. Provádí je národní prokurátor, který může požádati soudy a bezpečnostní úřady o provedení jednotlivých úkonů.

(4) Po skončeném vyhledávání podá národní prokurátor písemnou obžalobu pro trestné činy, případně písemné obvinění ve smyslu § 4. Námitky proti tomu se nepřipouštějí.

(5) V obžalobě či obvinění musí být označena také skutečnost, která je podkladem obžaloby či obvinění.

§ 9

O vazbě obžalovaného v případě obžaloby ve smyslu § 2 rozhoduje národní prokurátor, řídě se při tom předpisy §§ 175 a 180 trestního řádu.

§ 10

(1) Obžalovaný má právo zvolit si obhájce nebo požádati soud, aby mu zřídil obhájce, je-li nemajetný. Nepoužije-li obžalovaný svého práva, zřídí mu soud obhájce z úřední moci.

(2) Obhájcem může býtli osoba, jež dosáhla doktorátu práv nebo aspoň složila tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judiciální.

§ 11

(1) Obžaloba, případně obvinění doručí se obžalovanému přímo s obsílkou k hlavnímu přelíčení, jehož termín nebudiž stanoven dříve než na osm dní od doručení obsílky.

(2) Jestliže se obžalovaný nedostavil anebo nemůže dostaviti k soudu z jakýchkoliv důvodů, může národní prokurátor navrhnouti, aby se hlavní přelíčení konalo v nepřítomnosti obžalovaného. V takovém případě musí soud zříditi obhájce z úřední moci.

§ 12

(1) Hlavní přelíčení před Národním soudem se zahajuje po vyvolání věci a zjištění generálií čtením obžalovacího spisu nebo obvinění (§ 8, odst. 4) a buď zpravidla skončeno do 14 dní od zahájení. Výslech obžalovaného a provádění důkazů řídí se předpisy obecného trestního řízení. Činnost soudů a stran buď omezena na skutečnosti, pro něž byl obžalovaný před Národní soud pohnán. Zjištění spoluviníků nebudiž sice opominuto, avšak vynesení a výkon rozsudku se tím nemá oddalovat.

(2) Hlavní přelíčení před Národním soudem jest veřejné a ústní. Protokoly o výsleších spoluviníků a svědků jakož i dobré zdání znalců mohou se čísti vždy, považuje-li to předseda senátu za účelné.

(3) Po ukončení průvodního řízení zhodnotí národní prokurátor jeho výsledky a podá konečný návrh. Předseda na to udělí slovo obžalovanému a jeho obhájci. Odpoví-li národní prokurátor na vývody obhajoby, má obžalovaný a jeho obhájce právo na poslední slovo.

§ 13

(1) Poté se soud v neveřejné poradě usnese na rozsudku, řídě se při tom příslušnými předpisy o obecném trestním řízení, pokud tento dekret neustanovuje jinak. K usnesení, jímž se snižuje trest pod dolní hranici sazby nebo zaměňuje jeho způsob za mírnější nebo jímž se upouští od potrestání (§ 16, odst. 2 retribučního dekretu), je však potřebí pěti hlasů.

(2) Při hlasování hlasují nejprve přísedící, a to starší před mladšími.

(3) Neopírá-li se výrok o vině odsouzeného u zločinů, na něž je uložen trest smrti, alespoň o pět hlasů anebo dospěl-li soud k názoru, že pro zjištěné polehčující okolnosti by trest smrti byl nepřiměřeně přísný, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až do doživotí, a za předpokladů uvedených v § 16, odst. 2 retribučního dekretu užít ustanovení v něm obsažených. Ustanovení odstavce 1, věty druhé platí i zde.

(4) Na to budiž rozsudek ihned vyhlášen ve veřejném zasedání soudu.

§ 14

O průběhu hlavního přelíčení se sepíše zápis podle předpisů o řádném řízení. Tento zápis podepíše všichni členové soudu a zapisovatel.

§ 15

(1) Proti rozsudku Národního soudu není řádných opravných prostředků.

(2) Zmateční stížnost k zachování zákona je přípustná. O návrhu na obnovu trestního řízení rozhoduje Národní soud.

§ 16

(1) Žádost o milost kýmkoliv podaná nemá odkladného účinku.

(2) Trest smrti se vykoná zpravidla do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou prosbu odsouzeného možno lhůtu prodloužit o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, provede se rozsudek smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného.

§ 17

Ustanovení zákona o ukládání trestu smrti a doživotních trestech č. 91/1934 Sb. neplatí při odsouzení podle tohoto dekretu.

§ 18

Účinnost tohoto dekretu se prodlužuje do 4.května 1947.

§ 19

Provedením tohoto dekretu se pověřují všichni členové vlády. ¹⁶⁵

8.3. Příloha č. 3 – Dekret prezidenta republiky č. 137/1945 Sb.

Ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 27. října. 1945 č. 137/1945 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční

§ 1

Zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, úřady nebo orgány republiky i mimo případy zákonem dovolené nebo prodloužení jich zatímního zajištění (vazby) přes dobu přípustnou podle zákona se prohlašuje na zákonné. Osoby tyto nemají z důvodu tohoto svého zajištění nebo prodloužení zatímního zajištění přes dobu přípustnou podle zákona nárok na náhradu škody.

§ 2

Zajištěním (zatímním zajištěním) ve smyslu tohoto dekretu a jiných zákonných ustanovení nelze rozuměti soustředění cizích státních příslušníků, provedené příslušným úřadem na určitých místech k účelům jich pozdějšího odsunu. Takovéto soustředění lze provádět bez jakéhokoliv omezení.

§ 3

Tento dekret platí jen o případech zajištění nebo prodloužení zatímního zajištění (vazby) přes dobu přípustnou podle zákona, ke kterým došlo před nabytím účinnosti tohoto dekretu.

§ 4

Po dobu platnosti dekretu prezidenta republiky ze dne 19.června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, prodlužuje se lhůta, stanovená v § 3 ústavního zákona ze dne 9.dubna 1920, č. 293 Sb. o ochraně svobody osobní, domovní a tajemství listovního (podle §§ 107, 112 a 116 ústavní listiny), na osm dnů.

§ 5

Tento dekret nabývá účinnosti 30. dnem po vyhlášení a platí v zemích České a Moravskoslezské; provedou jej ministři spravedlnosti a vnitra.

Příloha č. 4 – Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky ze dne 27. října 1945 č. 138/1945 o trestání některých provinění proti národní cti

§ 1

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu prezidenta republiky ze dne 19.června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení, bude potrestán – nejde-li o čin soudně trestný – okresním národním výborem vězením do jednoho roku nebo pokutou do 1.000.000 Kč nebo veřejným pokáráním nebo dvěma nebo všemi těmito tresty.

(2) Byla-li uložena pokuta, buď pro případ její nedobytnosti zároveň vyměřen náhradní trest vězení podle míry zavinění do jednoho roku. Byl-li vedle pokuty uložen i trest na svobodě, nesmí trest na svobodě spolu s náhradním trestem vězení přesahovati jeden rok.

(3) Směrnice, které v této věci vydá ministr vnitra, jsou pro národní výbory závazné.

§ 2

Do trestu na svobodě se započítá doba, po kterou byl pachatel zajištěn (ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 27.října 1945, č. 137 Sb. o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční).

§ 3

Činy trestné podle § 1 se promlčují v šesti měsících. Promlčecí lhůta počíná dnem, kdy čin byl spáchán; u činů spáchaných před účinností tohoto dekretu pak dnem počátku jeho účinnosti. U činů, o nichž okresní národní výbor nabude vědomosti ze spisů, jež jsou v den 26.května 1946 u soudu (mimořádného lidového soudu), veřejného žalobce, správního úřadu (orgánu) a budou mu odstoupeny teprve po tomto dnu, počíná se promlčecí lhůta dnem, kdy tyto spisy dojdou příslušnému okresnímu národnímu výboru. Trestní řízení musí však býti zahájeno před skončením účinnosti dekretu prezidenta republiky ze dne 19.června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, ve znění zákonů jej doplňujících a pozměňujících.

§ 4

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení a platí jen v zemích České a Moravskoslezské; provede jej ministr vnitra.